

Weinrauch Katalin

„...majd azt mondom neki...”

Kárpátaljai Magyar Könyvek
187.

Készült a Szülőföld Alap támogatásával

© Weinrauch Katalin, 2008

INTERMIX KIADÓ

Felelős kiadó: Dupka György
Lektorálta: Nagy Zoltán Mihály
Budapesti képviselő: H-1011 Budapest, Hunyadi János u. 5.
Készült a Borneo Kft.-ben

ISBN 978-963-9814-22-6
ISSN 1022-0283

Weinrauch Katalin

„...majd azt mondom neki...”

Novellák és elbeszélések

INTERMIX KIADÓ

Ungvár – Budapest

2008

ETÚD

A szobában ünnepi asztal: teríték, borosüveg, kristályváza, égő gyertya.

Minden a helyén, a kéz mégis talál igazítanivalót: picit odébb tolja a vízzel telt vázát – virág nincs benne –, áthelyezi a poharat is, végül megszimogatja a borosüveg karcsú nyakát.

A gyertya lángja sápadt vonaglással követi a mozdulatokat. Kész? Nem. Valami hiányzik. A zene.

Odalép a gólyalábakon álló régmódi lemezejátszós rádióhoz, bekapcsolja. Halkan kattan a régen használt gomb, a korong máris forogni kezd. Elcsodálkozik: mikor tette fel a lemezt? Nem emlékszik. Mindegy. Óvatosan ráhelyezi a tűt. A surrogás felerősödik. Kissé recseg a poros lemez, aztán a szobát kellemes, ismerős zene tölti be.

Tangó!

Igen, ez jó lesz: ma ez kell...

Régen táncolt. Szeret táncolni. Talán még nem felejtett el...

Elfordul a rádiótól. Érzi, arcán az a szép mosoly. Lehunyja a szemét, azonosul a zene ritmusával. Táncol.

Szép ez a dal. Szereti a tangót. Ez az ő tánca. Az ő táncuk. Erre táncoltak az esküvőjükön. Hány éve is annak?...

Mindjobban belefeledkezik. Élvezi a zene varázsát. Örül. Hirtelen úgy érzi, a szoba falai egyre messzebb távolodnak, ő pedig elszakad a padlótól, fölemelkedik és lebeg... Már odakint száll a lassan szürkülő novemberi ég alatt, érzi a kémények füstjének csípős-kesernyész szagát. Ott a régi házuk!... És már lenn van az udvaron: aggodalmaskodó asszonyi hang, az anyjéé, aki az ő menyasszonyi fátylát igazgatja. Széles körben rokonok, vendégek. És igen: ott áll Ő is... Milyen fiatal, milyen jóképű! Szikáran-vállas, ahogy ő szereti. A fényképészhez indulnak. De jaj: sehol a csokor... Mi lesz? A kedves, szeretett Ő ártatlanul tárja szét a karját: először nőszül, honnan tudta volna, hogy a csokrot neki kell hoznia! Rádásul diák még, egyenesen a főiskoláról, Lembergől érkezett az esküvőjére... Összeszorul a torka, sírás fojtogatja: csokor nélkül álljon a fotográfus elé! De nincs baj: valakik valahonnan hoznak virágot, nagyfejű, hófehér krizantémot és aszparáguszt. Igen, neki ez lett a menyasszonyi csokra... Igaz, utána ezen a napon minden évben kapott Tőle elegáns, hosszú szárú kálát vagy fehér szegfűt. Az elmaradt menyasszonyi csokor helyett...

„Szép pár!” – suttojják hátuk mögött a fényképésznél, később az utcára kisereglett szomszédok is. Szép? Nem tudja, nem is érdekli, hiszen boldog, nagyon boldog. Mindenki kettejük körül forog, nekik kedvez, még az időjárás is: kellemes, langyos a novemberi nap, szinte tavaszias. De ők igazából ezt nem érzékelik: csak egymást nézik, szorítják egymás kezét. Ujjukon melegsárgán csillog a keskeny aranykarika: „Együtt, örökre!...”

Zuhanás. A csend otromba kövére. Mint aki álmából ébred, zavartan nyitja ki a szemét. A falak helyükre kerülnek, összeszűkül a szoba, halkan serceg a gyertya, a lemez egykedvűen, némán forog. Vége a varázsnak...

Kikapcsolja a rádiót. Ujjnyi bort tölt a pohárba, s a szekrény szélének dőlve lassan belekortyol. Megborzong: odakinn, az ablakon túl a novemberi ég alatt varjak fekete serege húz el a temető felé... Ahova az ő boldogságának lőtt-szárnyú madara lezuhant. Mélyre, nagyon mélyre...

Könnyp prizma fényesíti szemét. Megsokszorozza a gyertya lángját, amelynek gyér világánál hiába vár az üres váza.

BÚZÁVAL ÉRŐ FÁJDALOM

A lenyugodni készülő nap utolsó sugarai tétován motoznak a gyümölcsfák dús koronái közt, rózsaszínűre festik az udvar betonját, cirógatják arcomat. Egy érett barack halk, bocsánatkérő neszezéssel pottyán lábam elé a lekaszált fűre, mosolygósan felkínálkozva kéri, emeljem fel. Markomban érzem simogató bársonyát, gyönyörködöm az ecsetért kiáltó csendéletben, amit a halványsárga körtével együtt alkotnak. Illatozik a csábítás: harapjak húrukba...

De én útra keltem visszafelé az időben, már nem vagyok itt. Vagyishát itt vagyok, de tíz évvel korábban... Felnézek a mélyülő eget díszítő bíborszegélyes felhőzsabókra és érzem, határozottan érzem, az éjszaka közeledtére megrebbenő kerti lombok közt már nem vagyok egyedül: az egyik felhőfodor mögül valaki figyel...

Igen, *te* vagy az. A közelemben... És július van, csodálatosan meleg, zivatarokkal tűzdelt ragyogó nyár, pontosan olyan, amilyen *az* a nyár volt.

...Barackérlelő július, szombati nap. A piaci csarnokba indultam túróért. Barackos-túros lepényt kértél – szeretted. „És egy kávé is bekapunk a lányokkal” – mondtam, bár teljesen feleslegesen. „Ó, hogyan: a kötelező szombati kávé-buli, azt nem lehet kihagyni” – bólogattál komolyan, de szemedben derűs-csúfondáros szikrák villantak fel. Sértődötten kerestem szavakat az évődően csípős válaszhoz, ám nem hagytál rá időt, kedveskedve folytattad: „Menj csak, siess, ne várjanak hiába a barátnőid. Ha nem zavarom a társaságot, majd utánatok megyek, csak előbb pár percre beugrom a klinikára.”

...A tejcsarnokból kilépve azonnal megláttalak. Már dél körül járt az idő, kevesen lézengtek a piacon, szinte üres volt a tér. Sötét alapon apró, fehér mintás rövid ujjú inged fiatalosan feszült izmos válladon, kellemes kontrasztot alkotva a világos nyári nadrággal és szandállal, kiemelve magas, sportos alakodat. „Mintha nem is ötvenen túl számolnád éveidet” – villant bennem az ámulat. Amint észrevettél, markáns arcodon mosoly suhant át, s üdvözlőn felém emelt karod sötét pihéin megcsillan a fény. Ujjaid közt ott füstölgött az elmaradhatatlan cigaretta. „Hamarabb végeztem” – mondtad magyarázkodva. Nem igazán figyeltem a szavaidra, csak néztelek döbbenten, mintha először látnálak. Sármos, jóképű férfi állt előttem, a szívem hevesen

felzakatolt, szétömlött bennem a boldogsággal telített büszkeség: „Ez a férfi hozzám tartozik, az én párom! S ha nem lenne kis híján harminc éve a férjem, mindenképpen megszerezném magamnak ezt a vagány pasit!”

...Vajon észrevetted, mi játszódott le bennem? Karnyújtásnyira álltunk egymástól, s a hihetetlenül törekeny, tovatűnő pillanatban arra gondoltam: egyszer majd nagyon jó lesz emlékezni erre az áldott idő-töredékre... Talán ezért nem szóltam semmit.

...Miért, miért nem mondtam ki, amit éreztem, amit gondoltam! Tudnod kellett volna!

...Siettem kávézni. Vártak a „lányok”, s nem haragudtak, hogy elkísértél, dehogyis. Kedveltek téged.

...Hallgattad a fecsegésünket, de teljes mivoltodban mintha nem lettél volna ott. Hallgatagon, kívülállóként nagyon is távolinak tűntél, szemedben furcsán borongó szomorúsággal, amit nem tudtam mire vélni. Vagy ezt már csak utólag látom így?

...Nem. Klári is észrevette rajtad a szokatlant, még rá is kérdezett: talán fájdalmaid vannak vagy más gondok nyomasztanak?

...Csendesen, titokzatosan elmosolyodtál, s a kérdést megkerülve halkán ezt mondtad: „Nagyapa lettem...” És ekkor váratlanul felneveltél. Összenéztünk, mint aki jelet lát vagy keres a másikon. „Én meg nagymama” – motyogtam, elámulva az új szereptől, amit az élet osztott ki ránk. „Gyönyörű kislány! – találtam magamra a fiús mamák tudatalattijában mocorgó, leánygyermek iránti vágyakozás beteljesedett örömeivel. – Éppen olyan a tekintete, mint a nagyapjáé” – intettem feléd, s láttam szép metszésű ajkad szögletében a büszke mosolyt. „Annyira kicsike – néztél a lányokra –, nem is tudom, hogy kell fogni, a karomban tartani...” Ebben a pillanatban egyszerre tört ki belőlünk a jókedv, ellenállhatatlanul és felszabadultan kacagtunk, mert mindketten magunk előtt láttuk a jelenetet, amint félősygetlenül öledbe emeltek az alig háromhetes pici lányt.

...És a gyermek szabályosan megrajzolt szemöldökét összevonva, szigorú tekintettel, döbbenetesen értelmes, felnőtt kiváncsisággal nézett rád, mint aki előre megsejti az *elkövetkezendőket*, ezért rögzíteni akarja emlékezetének objektívjében minden arcvonásodat, rezdülésedet azokra az eljövendő évekre, amikor *fizikai valóságodban* már nem leszel itt, s amelyek elindultak, közelednek az idő országútján...

„Nahát... Nézd, milyen ráncosak a kis combjai” – bámultad a rózsaszínűen kalimpáló lábacskákat őszinte csodálattal, s én sértődötten javítottalak ki: „Fodrosak, te, nem ráncosak...! Ő az én Picurom!” Korholásomat hallgatva

ismét elmosolyodtál: „Ni csak, a nagy-tigris... De a neve találó: Picur... Az Adrienn túlságosan, felnőtteken komoly.”

...Soha többé nem láttad a kislányt. Ő sem volt elég visszatartó erő számodra. *Még ő sem.* Te akkor már tudtad, hogy elmegy. Senki, semmi nem tudott eltéríteni a számodra *általad* kijelölt végzet karmától

...Hogy illatozott akkor is az érett barack, a viaszosan sápadt-sárga búzával érő körte... Mint az arcod *az* után.

...Állok a kertre hulló sötétségben, arcomon könnyű érintéssel alágördül egy könnycsepp, leszalad az államra, onnan a kezemre hull és igazgyöngyként remegve megül a barack bársonyán. Tücsökciripelős csendben emelem tekintetem az égbolt végtelen mezején halványan pislákoló csillagokra, azt a bíborszélű felhőt keresem, amely mögül – tudom! – most is figyelsz. Kiáltani kellene, de csak suttogásra van erőm: *mondd, miért...?*

A mélyülő éjszaka hallgat, beborítja a kertet, a lelket sötét takaróval.

AHOGY RENDELTETETT

Van-e feloldozás a büntudat alól? Menekülés az olyan bűn elől, amit nem követtél el, s amely mégis árnyékként követ?

Megdönthető-e az idő...?

A második esztendő volt igazán nehéz. Csitult a csontig ható fájdalom, de az állandósult, bármikor elpattanni kész belső feszültség éppen olyan félelmetes volt, ha nem is annyira látványos. Az ájulásszerű álom és az ébrenlét mezsgyéjén átvészelt éjszakák után szürke nappalok jöttek. A magány magasodó falain nem ütött rést a napfény reményadó öröme. Az új, keserűséggel töményen telített helyzetben szinte természetesnek tűnt a gyámoltalanság és a kiszolgáltatottság érzése.

A kisebbik fiú nem hagyta szó nélkül:

– Te mindig erős voltál, Anyu! Most sem hagyhatod el magadat!

És ő igyekezett megfelelni az elvárásoknak, mert szégyellte gyengeségét, sebezhetőségét. Bezárkózott önmagába, nem engedett utat könnyeinek. Talán ezek az el nem sírt könnyek festették szürkére a világot. Az ő világát.

Külről mindebből semmit nem lehetett látni.

Továbbra is szépen, ízlésesen öltözködött, az ápoltságra gondja volt. Néhány ismerőse – félreérthetetlen célzással – meg is jegyezte: mennyivel jobban néz ki most, mint *azelőtt*.

Senkinek nem tűnt fel, hogy az ápoltságot csak úgy játszik, hogy ő szerepet játszik, a közönségre pedig csak annyi tartozik, amennyit hajlandó megmutatni magából – azaz semmi.

Kíváncsi kérdésekkel már nem zaklatták. Annyi minden történt egy év alatt, hogy *az* automatikusan besorolódott az események szürke forgatagába, kevés számú megmaradt barátain kívül *arról* többé nem beszélt senki, s a barátok közül is egyre gyakrabban letudták az emlékezést egyetlen mély sóhajjal.

Ezt ő megértette, tudomásul vette, még hálás is volt azért, hogy nem bolygatták a behegedni látszó lelki sebet.

Vállalt szerepét jól játszotta: mosolygott, meghallgatta bárki baját, panaszát, s aki igényt tartott rá, annak segített is; ő azonban senkit soha nem untatott a maga bajával.

Még a családon belül sem.

Megtanult összeszorított foggal, keményen ellenállni a fel-feltörő keserűségnek. Tartotta magát, s ez időnként kimerítette lelkierőjét. Ilyenkor jólesett volna, ha az idősebb fiú, aki a közelében élt, ráérezett volna elesettségére és egy-két szóval vigasztalni próbálja; de erre nem került sor. A fiú nagyon elfoglalt volt, hogyan is figyelhetett volna fel az ő kukacos bajaira? Amikor szükség volt rá, felkereste őket, segített a baba körül, dajkálgatta kis unokáját – aztán hazament a négy néma fal közé, utcai ruhájával együtt levetette és összehajtogatva beakasztotta a szekrénybe mosolygós arcát is. Az álarcot, utat engedve az érzelmek perzselő lávazuhatagának. Szabadon szenvedhetett, hiszen otthonában senki nem láthatta eltorzult arccal térdepelni, padlóra borulni a hűtlen Ő fényképe előtt, öklével vadul kalapálva, nyüsztve és káromolva számon követelni a rászakadt magányt, a szeretetre éhes, dermedt éjszakákat – a néma, fakuló fénykép-arcról.

Aztán – másnap – smink, megigazított frizura és mosoly, s folytatta szerepét az életnek nevezett színjátékban, amelyről soha nem lehet tudni, hogyan végződik az utolsó felvonás.

Belevetette magát a munkába. Önként, szinte kéjjel vállalt mindent, amire felkérték vagy utasították, ami szellemileg lekötötte, ami fizikailag kifárasztotta. Mindegy, mit, csak csinálni valamit, tenni – hogy ne gondolkozhasson. A munka terápiának bizonyult; elfeledtette az iszonyatot, tompította a harsogó színeket: a vöröset, a vérpirosat, a feketébe hajló bíbort – színeit a sejtekbe belerögzült emlékeknek, amitől valójában és végleg nincs, nem lehet menekülés.

Szerette munkáját, a gyerekeket. Megnyugodott, jól érezte magát közöttük. Ilyenkor a mosolya valódi volt, mert belülről fakadt: aki így látta, képtelen lett volna elhinni, hányszor néz bele a tükörbe csak azért, hogy saját szemében keressen választ saját kérdésére: „Miért?! Mit csináltam rosszul?! Mi védett meg attól, hogy *akkor és ott* a kőomlásszerűen dübörgő percek káoszában nem örültem meg?”

Vagy mégis? Hiszen néha kívülről figyeled önmagadat, mintha két példányban léteznél. És az a közöny, amellyel másik önmagadat érzékeled! Amiről nem mersz beszélni senkinek. Miért nem? Félsz, rettegve félsz – ez az igazság!

Igazság? Van-e tökéletes igazság, meg lehet-e magyarázni az igazságot? Megtudod-e valaha is, mi volt az igazság?

Igen, Őt annak idején – huszonevésen – kétszer is megműtötték. A gyomrával volt baj. De negyed évszázaddal korábban. Ennyi idő múltán miért vette a fejébe, hogy gyógyíthatatlan beteg, gyomorrákja van? Miért nem

kételkedett, miért nem akart meggyőződni az ellenkezőjéről? Megtehetette volna idegtépő várakozás nélkül, ha a folyosó egyik végéből átsétál a másikba, kollégájához. De ő inkább ivott. S az a szörnyeteg, amit az ital táplált benne, gyávaság és túlzott nemtörődöm-bátorság keveréke volt; korcs kentaur, amely azt hajtogatta:

– Az ital olyan jól elzsibbaszt... Nem fáj semmi... Miért kell ebből ilyen ügyet csinálni?! Igen, az az igazság, hogy jólesik, na és?! Igen, mindennap, és akkor mi van? Talán nincs meg mindenetek, sajnálok tőlem... Hagyjál békén – nincs mivel foglalkoznod?!

–... Majd megnézetem magamat, ha kedvem lesz hozzá. Ne félj, nem fogsz kínlódni velem: ha úgy érzem, hogy nem bírom tovább, tudni fogom, mit tegyek... Így! – pisztolycsőként kiegyenesített mutatoujjával a halántékára bökött.

– Hülye... Megint a konyak beszél belőled, nem érdemes most rád figyelni! – csak ezzel a kifakadással tudott a kilátásba helyezett rettenetre reagálni.

Pedig az az *igazság*, hogy oda kellett volna figyelni, s ezt elmulasztotta. Talán azért, mert oly sokszor hallotta, hogy nem vette komolyan; a részeg agy kóros szüleményének tartotta... Hiszen az italtól gonosszá váló, minden áron bántani vágyó hang másnapra emberien büntudatossá szelődült, és jöttek a legújabb ajándékok: ruhák, cipők, egyéb értékek számolatlanul, csakhogy megbékéljen, megbocsásson; a fogadkozások: „Soha többé, majd meglátod, mert nekem te vagy a legfontosabb, mindent megteszek érted, mindent...”

Csak a poharat nem tudta letenni.

El kellett volna fogadni olyannak, amilyenné lett? De hiszen képtelen volt rá: folyton és vágyakozva a régi Őt kereste benne, azzá akarta visszaváltoztatni. Hogy ne lássa oly sokszor szenvedni, ne kelljen éjnek idején szégyenkezve ugratni a mentőket, hogy ne fáradjon bele az örökös rettegésbe...

Igazság... Kinek az igazsága? A tiéd, mert úgy érezted, így tovább már nem lehet bírni? Vagy az Ő igazsága, aki elegánsan, egyetlen mozdulattal pontot tett a Mindenek végére?...

A puskalövés éles pengeként hasította szét a nyári délután álmosítóan meleg, puha csöndjét.

A dörrenéssel szinte egy időben röppent fel a konyhaszékről, átrepült a verandán, a szobán, egyenesen a nyitott ablakhoz, mert biztos volt abban, hogy az utcán történt valami; csak azután esett tekintete a hálószoba

szőnyegére, a bíboron és fenyegetően feléje kúszó, csillogó, édeskés illatot árasztó foltra. A szem elképesztő módszerességgel próbálta feltérképezni a kígyózva közeledő erecske eredetét, s akkor megpillantotta a fotelban ülő férfialakot. Ernyedő kezéből még nem fordult ki a füstölgő vadászfegyver. Tisztán látta magát a rettenetet, az első pillanatban mégis a puskapor csípős, fojtó szagát érzékelt – hideg fejjel, tárgyilagosan. Pedig akkor már hallotta, hogy valaki – mellette? mögötte? benne? – állati hangon üvölt, üvölt lélegzetvételnyi szünet nélkül. Mit tehetett volna, rajta kívül senki a szobában... De mentsék meg, segíteni kell, Istenem!... Odaugrott, kezét rátapasztotta a nyaki ütőérre. Ujjai között szökőkútként spriccelt magasra a vér... A mennyezeten, a falakon, a bútorokon, a térelválasztó üvegfalon is vér... Mindenütt vér...

Csak az ablak volt érintetlenül tiszta.

– Mit tettél! Isten az égben, mit csináltál!...

Az Ő opálosra vált, megtört fényű szemébe egyetlen pillanatra visszatért az élet, s az értelem utolsó szikrája iszonyatot, félelmet, segélykiáltást sugallt. Aztán becsukódott a szem, a fej félrebillent, az arc kisimult, eltűnt róla minden szenvedés, s lassan – mintha spongyával törölték volna le – az ital jellegzetes stigmája, a szederjes-lila szín is. Az arca – legalább húsz évet fiatalodva – megszépült. Döbbenet nézte az átváltozást. A karja könyökig véres volt, az Ő véréből lett piros-lucskos a ruhája is... Nem tudta elállítani a vérzést.

– Jaj, meghal... Nem tudok segíteni... Mit tegyek... Csak ezt az ordítózást hagynák már abba, ki visít ennyire, hallgattassa el valaki az üvöltöző némbert! És azt a szőrszálakkal átszótt húscsfatot is le kellene szedni a csillárról, mert abból is vér csöpög...!

Aztán egyszerre csönd lett, mélységes, természetellenes csönd. Jó volt ez a csöndesség, nagyon jó. Egész testében elernyed, agyában csonka gondolatfoszlányok kavaroztak, időnként lazán valami értelemfélélévé összekapcsolódva; de minden olyan távolinak tűnt, hogy ijesztő nyugalommal, idegenül szemlélte a jól ismert tárgyakat. Ha kérdezték, válaszolt, de csak akkor, ha közben megfogták a kezét vagy megrázták a vállát; egyébként semmilyen beszédre nem reagált: a szavak értelem nélkül kopogtak dobhártyáján – mint a gyorsan jött, nagyszemű futó nyári eső a terasz üvegtetején.

„Végre megnyugodott, elhallgatott” – mondta az orvosnő, miután belepumpálta a második nyugtató injekciót.

Értetlenül nézett szét: kik ezek az idegen emberek, hogy kerültek ide, és milyen furcsákat kérdeznek: hogy hol volt, mit csinált, amikor eldőrdült a

lövés! Ugyan már, nincs neki ideje a válaszolgatásra... A barackkal még nem végzett, be kell rakni az üvegekbe... De mintha valóban történt volna itt, a házukban valami... Tegnap vagy ma? Rágyújtott egy újabb cigarettára. Nahát, milyen sokat dohányzik: a hamutartóban csikkek púpos halmaza. Valaki elviszi, aztán tisztát rak eléje... Tenni kellene valamit, lerázni a fásultságot. Nem jó így, kívülről nézni önmagát. Megy és folytatja a befőzést, úgy széjjel van a konyha... Mit szól a férje, amikor hazajön; miféle felfordulás van a házban?...

Istenem, észre sem vette, milyen gyorsan besötétedett. Pedig nyár közepén leghosszabbak a nappalok. Lefekvés, újabb injekció, ezúttal a fiától, aki pár órával *azután* érkezett meg, annyira friss diplomával, hogy még a tinta sem száradt meg rajta. Vajon megfordult-e valaha is a fejében, hogy első betege a saját anyja lesz – egy ilyen felfoghatatlan helyzetben?! Adta, adagolta napokon át a nyugtató injekciókat, ő pedig véget nem érő egyhangúsággal zsolozsmázta magában:

– Istenem, könyörülj rajtam. Rajta! Legalább annyi vigaszom legyen, hogy a boncolás Őt igazolja: tényleg gyógyíthatatlan beteg volt, halálával nagy szenvedéstől menekült meg... Uram, segíts!

De nem volt rákja! Más halálos kórt sem bordozott a testében! És mégis elment! Egyetlen búcsúszó nélkül, örökségül hagyta rád a meg nem válaszolható miérteket!

A temetés utáni éjszakán visszatért. Fekete öltönyében, a megszokott pózban ült vele szemben a konyhaasztalnál. Hallgatta a szemrehányásokat: miért tette, hogy hagyhatta itt, hiszen tudja, még most is mennyire szereti... A tekintetéből bánat sugárzott, kezét összekulcsolva – mintha imádkozna – könyörögve kérte, bocsásson meg neki; nagyon megbánta, már tudja, nem lett volna szabad megtennie... Aztán felzokogott. Nehéz, soha nem hallott férfisírás szakadt fel belőle. És ekkor felriadt zaklatott álmából: kintről keserves sírás hangja szökött be hozzá a nyitott ablakon át. Villanyt gyújtott, rápillantott az órára: éjfél elmúlt. Kezét vadul kalimpáló szívére szorítva az ablakhoz ment, kinézett. Az éjszaka csendes volt, derús, a hold már-már nappali fénnel világította be a kihaltak tűnő utcát. Nagytestű, szép fehér kutya ült szemben az ablakkal és szinte emberi, panaszos hangon sírt. Kitérte az ablakot, mélyen kihajolt, úgy nézte a kutyát. Tekintetük egy pillanatra összekapcsolódott, s ekkor hideglelős borzongás futott át a testén: a kutya szemében ugyanazt a feneketlen bánatot látta, mint álmában az Ő szemében... De most ébren volt.

Az éjszakákat követő nappalok iszonyata: válaszolni, egyre csak válaszolni az őszintén együtt érző emberek kérdéseire és a sajnálkozás

maszkja mögé húzódó rosszindulatú kíváncsiszkodók kérdéseire... Megmagyarázni azt, amit maga sem volt képes megérteni.

Naponta szembesült a gyanakvással, a háta mögött elhangzó, ám a „jóakarók” révén hozzá gyorsan eljutott pletykákkal. Az önuralom végső határán vergődve utasította vissza a szemébe vágott rágalmaikat: „Miért gyászolod? Nem érdemli meg. Azt hiszed, te voltál neki az egyetlen? Megcsalt, szeretője volt. Aztán nem látott más kiutat, azért tette...”

És közben tette a dolgát: kifestette a véráztatta lakást, megtisztította a bútorokat, a festményeket, sikálta a szőnyeget, átrendezte a szobát, hogy ne emlékeztessen arra a régre; mindenünnen eltüntette a vérfoltokat, ahol csak volt, még onnan is, ahol nem volt – mert mindig és mindenütt vért látott nagyon sokáig...

Aztán rájött, hogy az emberek számára kínos az ő könnyes szomorúsága, nem tudnak mit kezdeni vele.

Sok ismerősenek kellemetlenséget okozott a vele való találkozás: szembesültek a nagy szavakkal, az ígéretekkel, amiket a ravatalnál és a temetés után hangoztattak, s amelyek az idő múlásával elenyésztek. Pedig özvegyként eddig soha nem tapasztalt anyagi gondok szakadtak rá, hálás volt – lett volna – a legapróbb segítségért is. Megtanult alázatosan kérni – de aki elutasította, annak nem rótta fel bűnként; lassan hozzászokott, hogy ez van, így van. Még csak nem is bántotta a mellőzés, az elmaradó kiténtető figyelem, ami csak addig övezte, amíg Ő, a férje élt; szépen tudomásul vette, hogy ez a figyelem korábban sem az ő személyének szólt, csupán hitvesének, a jó nevű fogásznak...

A második esztendő volt nehezebb. Bár kialakult valamiféle rendszer az új életében, a szeretet hiányát nem tudta megszokni, elfogadni; ettől a hiánytól soha el nem múlóan szenvedett. Szinte belekövesedett a bánat: ha valakinek, aki kedves volt számára, vagy csupán jó ismerőse volt, halálhírét vette – sajnálkozott, de nem rendült meg. Olyan közelről látta a halált, hogy számára megszűnt annak misztériuma; megtanult nem félni az elmúlástól.

Igen: az a golyó téged is érintett, valamit megölt benned.

De te itt maradtál és végig kell járnod az utadat. Nélküle.

Mert így rendeltetett.

LOMTALANÍTOK

A hirtelen elhatározás engem is meglep: „Itt az ideje, hogy megszabaduljak az évtizedek óta gyűjtögetett sok felesleges limlomtól!”

Az öreg komódhoz lépek, kihúzem a legalsó fiókot. Nem tudom, másoknál hogy van, de a kidobásra rég megérett kacatok legjobb búvóhelye egy régimódi komód öblös fiókja. Nálam legalábbis így van. „Fájdalommentes búcsút veszek a régi holmiktól” – biztatom magamat, és a fiók tartalmát elszántan kiszórom a szőnyegre.

Hát... Ezek nagy részét, de az is lehet, hogy mindet – zutty! – kidobom a kukába. Elégedetten nézem az üresen ásító fiókot: végre lesz hova pakolni a mit is... Mondjuk, az évek óta nem hordott kendőket, sálakat, kesztyűimet. Addig ellesznek itt, amíg ugyannerre a sorsra nem jutnak. Amíg rám nem tör újra a lomtalanítási kényszer.

Miközben tiszta papírt simítok a fiók aljába, úgy érzem, mintha a komód szemrehányó tekintettel követné mozdulataimat, majd bosszút forralva ellenem, alattomosan, nesztelenül kitárja egyik ajtaját, amelybe azonnal beverem a könyökömet. Karomon áramütés szalad végig, szemembe könny szökik a fájdalomtól, és sziszegve lehuppanok a kupac mellé, bosszúsán szemrevételezem az egymásra dobált mindenfélét.

„Ni-ni – ocsúdok fájdalommból –, hát ez még megvan?” Furcsa formájú, nagyméretű kölnivizes üvegre csodálkozom rá, amelynek megkopott aranyló címkéjén már inkább csak sejthető, mintsem láthatók a számok: 4771 – a parfüm egykori márkajelzése. Megfelelkezve sajgó könyökömről, kezembe kapom és díszes dugóját kihúzva orrom elé tartom az üres üveget. Anyám illata van belezárva, amit egykor annyira szerettem rajta. Igen, ez volt az ő különleges parfümje... Hogy vigyázta, őrizgette... Egy-egy cseppje is elég volt ahhoz, hogy amerre jár, láthatatlan fátyolként illatfelhő lebegjen utána. A múlt század harmincas éveiben apámtól kapta ajándékba a nagyon drága parfümöt és sok évtized múltán, csak a halála előtt ürült ki teljesen az üveg... Nem, ezt nem dobhatom ki!

És ez itt? Mit rejteget a vastag kartonpapírból összetákolt boríték? Egy kis fűzős babatopán. Még most, ennyi év után is bársonypuha a cipőcske fehér kesztyűbőrből készült szára, fényesfeketén lakkozott a felsőrésze. Felnézek a falon függő megfakult fényképre, amelyen szép barna asszony, édesanyám ölel magához egy szőszis kisbabát, akinek a lábán éppen ez a

kiscipő van. „Igen, ez az első cipőcském!...” – suttogom meghatódottan, és visszacsúsztatom a csomagot a fiókba.

Egymás után kérezkednek kezembe a kidobásra ítélt holmik: csipkés, hímezett monogramos törtfehér zsebkendő; törött szárnyú, megsárgult elefántcsont legyező; egykor varázslatos szépségű, aranyszálból és selyemből megálmodott, szirmai hullató virágkitűző; ismeretlen rendeltetésű strasszal díszített kapocs, anyám valamikori elegáns báli ruhájának vagy cipellőjének ékessége... Gondolkodás nélkül rakom vissza valamennyit a fiókba.

A fából faragott cigarettaszípkát, az aprócska fahamutartót sokáig elnézegetem: „Vajon hogy tudta ilyen tökéletesre kifaragni ezeket apám a halál árnyékában, a láger nyomorúságos körülményei között egy szál késsel? Soha nem kérdeztem meg tőle – sóhajtom magam elé –, és most már meg se kérdezhetem... Szibériára, a „háromnapos munka” pokoli időszakára emlékeztették őt mindvégig, nemrég bekövetkezett haláláig...” Vigyázva teszem vissza mindkettőt a fiók mélyére.

Rég elhunyt idősebb bátyámtól kapott, egykor rózsaszínű, töredezett lakkpénztárca, aztán egy szakadt, tiritarka gyöngysor a hozzáillő karpereccel, tízegynéhány éve halott fiatalabb bátyám egykori névnap ajándéka... Sóhajtvá helyezem a fiókba valamennyit, szépen egymás mellé, s már tudom, hogy még nincs vége a visszapakolásnak.

Kis fehér pamutkutyus bandzsa képpel, hamiskásan néz rám egyetlen fekete gyöngyszemével, és én visszamosolygok rá. Ez az Ő ajándéka! Az első. „Teremtőm, csak tizennégy éves voltam, amikor adta... Mi mást is ajándékozhatott volna annak a hoszúkézláb, varkocsba font hajú gyereklánynak aki én voltam akkor... Először mentünk együtt moziba és csak a sötétség leple alatt merte kezembe nyomni a bolyhos kis játékállatkát. Aztán ott felejtette kezét a kezemen, így soha nem tudtam meg, hogyan végződött a végtelen orosz sztyeppéken a helyre kis traktoristalány és a katonazubbonyát második bőréként viselő szalmaszőke kombájnosfiú bimbózó szerelme.”

A következő nyáron játékbabát kaptam Tőle... Könnyű sóhajjal veszem kezembe a szőke hajú, kékszemű kerek arcú babát: „Azért vettem, mert rád hasonlít! – mondta nevetve. – Vigyázz rá, legyen az a te szerencsét hozó kabalád! Vagy inkább mindkettőnké...” A kavicsokon bukdácsolva siető Tisza partján napoztam egy vízmarta sziklán ülve. Lehunyt szemmel élveztem a vakáció minden gyönyörűségét, a július varázsát, az első szerelem tiszta, magasztos csodáját, amelynek emléke csak velem együtt múlik el – amikor mögém osont, gyöngéden átölelt és kezembe adta a babát. Nem akarok

utánaszámolni, hány július telt el azóta. Lám, megőriztem, mindig velünk volt. Később már csak velem... Hogy hozott-e szerencsét? Nem tudom... Bár én itt vagyok. Még itt. És napok múlva újra július lesz, de az Ő számára tizenöt éve megállt az idő. Júliusban.

Szórakozottan forgatom ujjaim között a kecses, lúdtoll formájúra faragott pennát, amit jóval később ajándékozott nekem. Hogy legyen mivel levelet írni neki a távoli metropolisba, ahol diákoskodott, majd egy tengerparti katonakórházba, ahol katonaidejét töltötte. Írtam neki szorgalmasan. A tőle kapott levelek hiánytalanul itt vannak, gondosan átkötve zsinórral... Fejemet ráhajtom a tenyeren tartott levélcsomagra és belehallgatózok a csendbe: mintha egy halkán lüktető szív dobogása szűrődne ki a megfakult levelek betüiből. Olyan óvatosan teszem vissza fiókba, mintha élő lenne.

Az apadó kupac alján fekete puhaság. „Szia, Ursu Negre!” – köszöntöm a játékmackót. Válaszul felém billenti kerek füleit, mosolyra igazítja bumfordi, szőrös képét. A már azóta legszebb férfikorában lévő nagyobb fiam kedvenc játéka volt valaha ez a maci. Annnyira szerette, hogy csak vele tudott elaludni még az iskola alsó osztályaiban is, bár ezt igyekezett eltitkolni. Olyan másfél-két éves lehetett, amikor megvettük neki. Abban a románok lakta községben éltünk akkor, amelyik évtizedekkel később a pálinka gyártásáról híresült el. Az én békés természetű, vasgyúró kisfiam jó étvágyáról volt híres, amit őszintén irigyeltek a háziak. Nekik egy hasonló korú vékonyka kislányuk volt, Iljanka, aki soha nem volt éhes, de a fiammal együtt hajlandó volt enni. Így aztán az én csemetém naponta többször is tiszteletét tette a konyhájukban és együtt kanalazta az ételt a lánykával a család legnagyobb meglegedésére. Én nem örültem olyan felhőtlenül, mert féltettem a gyerek gyomrát a nehéz ételektől. A háziasszony többnyire egytálételt készített: törtpaszulyt, kukoricadarát savanyított káposztába töltve, vagy kenyérsűrűségű puliszkát juhtúróval és bivalytejjel. Más nemigen főzött. Talán ezért is nem volt étvágya a kis kákabelű lánynak... Ám az én fiamnak kedvenc étele volt a vastag babfőzelék. Mivel a két gyerek egész nap együtt játszott, kisfiam az anyanyelvvvel együtt egy időben megtanult románul is. Így aztán nap mint nap ezen a nyelven kaptak hajba Iljankával egy ütötköpött játékmédvén, amit a kislány nagyon féltett és semmi kincsért oda nem adott volna a fiamnak. Hogy ne sírjon érte, megígértük, hogy veszünk neki is macit, románul ursut. Egy kora nyári napon férjem bement a rendelőbe, a román család apraja-nagyja vásárba indult a közeli városba, így kettesben maradtunk kisfiammal a hatalmas portán. Mielőtt a háziak útra keltek, bekulcsolták az utcaajtót, lezárták a gémeskút tetejét, becsukták a pincét,

sőt, a kemencét is, nehogy a gyermekemmel baj történjen távollétükben. Kisfiam mellettem sertepertélt, leste, mit főzök, mivel lassan közeledett a dél, néha kiballagott az udvarra, sehogy nem lelte a helyét, unatkozott kis barátnője nélkül. Bár fél szemem mindig rajta volt, egy szempillantás alatt nyomtalanul eltűnt. Azt a nem egészen órányi időt, amíg a fiamat kerestem kétségbeesetten, és azt a félelmet, amit azalatt átéltem, nem lehet elfelejteni: reszketve, hisztérikusan kiabálva szolongattam kisfiamat. Sírva rohantam végig a kerten, benéztem a üres kutyaólbá, a tyúkülőbe, de a gyerek nem válaszolt, nem volt sehol. Közben megjöttek a háziak és a vásárolt portékát a szekéren hagyva segítettek a fiam keresésében. Sikertelenül. A kétségbeesés végső határán voltam, amikor a háziasszony a saját konyhájuk ajtaját kinyitva megtorpant a küszöbön, majd harsány hahotára fakadva integetni kezdett nekem. A látvány belőlem is megkönnyebbült, vidám nevetést váltott ki: az én fiam a konyha közepén terpeszkedő hatalmas tölgyfaasztal tetején trónolt. Két kis széjjelvetett vaskos lába között óriási vasfazekat szorongatott és egy méretes fakanalat markolászva megüdvözült arccal gyömszölte, lapátolta szájába a törtpaszulyt.. Biztosan hallotta, hogy szolongatom, de hát tele szájjal nem tudott válaszolni. Gondolom, a maci miatt mehetett be a háziakhoz, de ahogy meglátta az asztalon a fazékat, az ursu már nem volt fontos. Aznap jó napja volt a fiamnak: annyi paszulyt evett, amennyi belefért és délben apjától megkapta az áhított játékmédvét. És mert fekete volt, Ursu Negre lett a neve. „Hogy dobhatnám ki?...”

Selyempapírba tekert csomag. Vajon mit rejteget? Szőke hajfürtöt, kisebbik fiam haját. Simogatom a selymes fürtöt és tisztán látom magam előtt másodszülött fiamat. Lányt vártunk, ő jött helyette. De kislánynak is szép lett volna. Szőke göndör haját sokáig nem hagytam levágnatni, egészen addig, amíg egy furcsa esemény hatására mégis csak rászántam magamat. Történt, hogy sétálni indultam az én hároméves fiammal, akinek sugárzó tekintetét, angyali szépségű arcocskáját látva senki nem sejtette, hogy valójában egy nyelvelő kis csibész. Könnyű sortot, pólót adtam rá, akár kislány is lehetett volna öltözeke felől. Ezt gondolhatta az az ismerős idős hölgy is, aki a gyereket meglátva őszinte csodálattal felkiáltott: „De gyönyörű kislány vagy!” A fiam összehúzta szemöldökét nefelejcské szeme fölött és haragosan válaszolta: „Hogyha én kislány vagyok, akkor a néni meg bácsi!”

Elszégyltem magamat és aznap a sétából már fiúként vittem haza: levágnatam a haját. Csak nekem volt könnyes a szemem, vele madarat lehetett volna fogatni, úgy örült, hogy végre igazi fiú lett. „Itt a helye a hajfürtnek a maci mellett!”

Notesz a múlt század kilencvenes éveiből. Unokám legelső, kedves-furcsán kitekert babaszavait őrzi, amelyeket leginkább csak én értettem meg és fordítottam le értetlenül hallgató szüleinek. A benne fellelhető krikszkrakszokat ő rajzolta, és csak én tudom, hogy cicát ábrázolnak.

Az ezüstpapírból kivágott szívet az unokámmal egyívású, fogadott unokámtól kaptam, aki mellettem nőtt fel. Második osztályba járhatott, amikor titokban elkészítette nekem. Ákombákomb betűkkel beleróta, hogy nagyon szeret. Ezt nem hagyhatta annyiba vér szerinti unokám és szét akarta szakítani a szívet. Mert ő igenis, jobban szeret. Szerencsére időben sikerült közbelépnem, hogy a parázs hangulatot lecsillapítva megmentsem a magam számára ezt a nagyon kedves relikviát. „Vajon a két nagyra nőtt kamaszlány most is ugyanúgy érez-e, tudnak-e még olyan önzetlenül, igazán szeretni, hogy ma is összevesszenek rajtam, miattam, mint kicsilány korukban?...”

A papírból ragasztott dobozkát sem dobhatom ki, mert egy béna kisfiútól kaptam; a sok szeretetről árulkodó gyermekrajzokat, sőt, a nekem szóló díszes oklevelet sem, amelyre egy egész osztály írta rá tanév végén a nevét...

Kész. Felcsipegetem a szőnyegen maradt pár papírfecnit, néhány ki tudja kit ábrázoló fényképet – ezeket kidobhatom. A telepakolt fiókot lassan visszatolom a helyére, és csendes elégedettséggel gondolom: ennyit a lomtalanításról... Mert ami visszakerült a fiókba, az egytől egyig fontos, kézzelfogható emlék. Életem apró mozaikkockái. A tovaszáguldó évek kisebb-nagyobb megállói, állomásai. Tárgyak, amelyek hidat vernek az idő felett, életben tartják egykor élt szeretteim emlékét, színt visznek a lassan fakuló, egykor felejtethetlenné hitt pillanatokba, megszépítik a tegnapokat.

ANYÁK NAPJA ...

Csendes vasárnapi délután. Ébrenlét és álom határán ingadozva szunyókálok a szobámban. A sarkig tárt ablakon át távoli madárdal, bolondul virágzó orgona, gesztenyevirág illata lopakodik be a szobába, karjába ölel és fájó boldogsággal tölt el. Május van, május első vasárnapja... Édesanyák napja. Egy kismadár megül a ház előtti öreg gesztenyefa ágán és először magának énekelget, majd egyre inkább cifrázza a dallamot, végül gyönyörűséges crescendóval megkoronázva hirtelen befejezi. „Nekem énekelt – ujjongok magamban –, ez az anyák napi szerenád csak nekem szólt!” A mellettem álló asztalkáról gyöngyvirágcsokor hinti rám édes, semmi máshoz nem hasonlítható illatát és apró csengettyűivel jóváhagyóan bólogat. Szememből messze szökik az álom, szívemet váratlan szomorúság szorítja össze: anyám, édesanyám is mennyire szerette az orgonát, a gyöngyvirágot!...

Mégis csak kétszer köszöntöttem fel anyák napján a kedves virágaival...

Amikor gyermek, később kamaszlány voltam, még nemigen ünnepelték az anyák napját. Csak a nőnapot. Az volt az elfogadott, piros betűs, nőket köszöntő ünnep. Hóvirág, ibolya, ezt adtam anyámnak ezen a napon, ilyen virágokat kaptak a nők. A kitüntetések, oklevelek mellé ez dukált. Mármost azoknak, akik dolgoztak. Az én édesanyám soha nem volt állásban, bár egész életében dolgozott, otthon. Vezette a háztartást, főzött, takarított, kertet gondozott, vállán hordozta a család terhét és gyermekeket nevelt. Késői gyerek voltam, olyan vakarcsféle, akire már senki nem számított, legfőképpen szegény anyám nem. A legnehezebb időkben, a második világháborút követő években gyerekeskedtem, a legnagyobb nincstelenségben. Ahogy más, velem egykorú gyerekeknek, nekem is kevés jó jutott a fekete, ragacsos kenyér mellé... Még azután is, hogy apám visszajött a lágerből. Szegény anyám eladogatta legértékesebb dolgait, ékszereit, hogy egy-két jobb falathoz jussak, tudjon cipőt venni a lábamra, télen meg tüzelőt. Új ruhára soha nem futotta. Hogy utáltam az ő ruháiból, kabátjából rám alakított ruhadarabokat, amelyeket viselnem kellett még az ötvenes évek második felében is, mert nekünk másra akkor sem tellett. Egyre csak a jobb sorban élő iskolatársaimon látott, abban az

időben már külföldről kapott divatos holmikra ácsingóztam, olyan ruhákért, harisnyákért nyúztam szegény édesanyámat. S miközben én, a süldő kamaszlány sértődötten követelőztem, észre sem vettem, hogy anyámnak egyetlen ünneplő nyári ruhája, egy szövetruhája és egyetlen kabátja van. Nem ilyen ruhatárhoz volt szokva, mégse panaszkodott soha...

Akár vidám volt, akár szomorú, mindig énekelt. Gyönyörű hangja volt, rengeteg régi éneket megtanultam tőle, amit már senkinek nem adhatok tovább. Elfelejtett, idejétmúlt irredenta dallamok, már senkit nem érdekelnek. Ő az első világháború alatt volt kislány és mert jó hallása volt, minden akkori háborús katonadalt egyszeri hallásra megjegyzett és megőrzött emlékezetében. Ahogy a későbbi énekeket, nótákat is a rádióból. Sokszor mesélte, hogy fiatal lány korában egy alkalommal tehetségkutatók jöttek városunkba a budapesti rádiótól. Őt ajánlották meghallgatásra. Amit akkor elénekelt, el is hangzott a rádióban. Felajánlották neki a további énektanulás lehetőségét, de módos nagyszülei nem engedték el maguk mellől egyszem lányukat. Ha valamilyen alkalomból összejött a család, vagy névnapot ünnepelni ültünk össze a szomszédokkal, barátokkal, édesanyám mindig énekelt. Ma sem tudom megmagyarázni, miért zavart ez engem, miért éreztem magam ilyenkor kellemetlenül... Talán irigyeltem csengő, tiszta hangját, vagy az bántott, hogy mások is hallják, nem csak egyedül nekem énekel. Olyankor rendszerint durcásan, utálatosan viselkedtem, cseppet sem voltam szeretetreméltó. Anyám szelíd elnézéssel tűrte furcsa magatartásomat, és amikor felnőtt fejjel visszagondolok erre, csak csodálattal tudok adózni neki érte. De megérteni igazán akkor tudtam, amikor már nekem is voltak gyermekeim. Mert egy édesanya mindent a szeretet rózsaszínű szemüvegén keresztül hall és lát. Megbocsátotta éppen úgy, mint meggondolatlan, bántó szavaimat, amelyekkel sokszor utaltam a korára a kamaszok kegyetlenségével. Azok a rég elhangzott szavak ma rajtam ütnek fájó sebeket.

...És ő minden bántást félretéve, befelé talán sírva, ám rám a mosolyát ragyogtatva vette meg nekem az áhított, az akkori divatnak megfelelő legszebb ruhát Krauthammernétől, Ilonka nénitől, aki csomagban kapta Amerikából, valamelyik életben maradt rokonától. Ma sem tudom, hogyan spórolta össze a ruha árát apám egyetlen keresetéből, hogyan tudott finoman és változtatatosan főzni, a semmiből is süteményt varázsolva a vasárnapi asztalra. Aztán, amikor Ilonka néni elhozta az újabb csomagból a következő ruhát és álmaim netovábbját, az első nylon harisnyát, a fehérneműs szekrény csipkéje alól ismét előszedte összegyűjtött pénzecskéjét és könnyedén odaadta a

kedvemért, hogy örömet szerezzen. Magának soha nem vett semmit azokból a csomagokból. Én ilyenkor némán átöleltem, úgy köszöntem meg neki, s fellángoló munkakedvvel segítettem a gyomlálásban, a mosásban, sőt, mosogattam is egy-két napig... Istenem, de vajon mondtam-e neki, hogy mennyire szeretem? És a névnapján, születése napján, nőnapon virággal igyekeztem kifejezni a hálámat. De anyák napján soha.

– Ugyan már, miféle anyák napja, nekünk az iskolában erről soha nem beszéltek, ez csak nyugaton, a kapitalistáknál ünnep! – válaszoltam, ha megemlítette.

Én kis naiv, bevetett hülye! Nem láttam vagy nem akartam meglátni szemében a csalódást, a szomorúságot. Mennyire szégyeltem most, mennyire szeretném jóvá, meg nem történné tenni!...

Elfogadtam, igényeltem anyám tanítását Istenről, és amikor sikerült kijátszanom az iskola vasszigorral lesújtó vallásellenzőinek éber tekintetét, eljártam vele a templomba. Édesanyámnak köszönhetem a hitemet, csak az anyák napját, azt nem akartam elhinni.. Amivel a legnagyobb örömet szerezhettem volna neki... Legalább később, felnőttként tettem volna meg hamarabb!

Ötéves volt a nagyfiam, amikor először volt anyák napi ünnepség az óvodában és a gyermek nemcsak engem köszöntött fel gyöngyvirág csokorral, hanem nagyon szeretett nagymamáját is. Soha nem felejttem el a tekintetét, a mosolyát az én szép édesanyámnak. Akkor megfogadtam, hogy amíg él és közöttünk van, ezentúl virággal köszöntöm, köszöntjük őt minden május első vasárnapján. A következő anyák napján már hárman álltunk édesanyám elé. A nagyfiam mellett a karon ülő kicsi fiam pici markában is ott volt egy szál gyöngyvirág a nagymamának. „Jövőre már ő is mond köszöntőt” – biztattam ragyogó szemű édesanyámat...

De a jövő úgy jött el, hogy már nem volt kinek mondani: szeretünk, nagymama...

Kezemben orgonával, gyöngyvirággal állok anyák napján a sírnál és hagyom, hogy a könnyeim végigfolyjanak arcomon. Nem szégyellem, hogy sírok: „Anyám, bocsásd meg nekem az anyák napi virágokat és a ki nem mondott szavakat, amiket hosszú évek óta már csak itt tudok elmondani neked: Édesanyám, szeretlek! Ugye hallod? De Te ezt mindig is tudtad, érezted... Akkor is, amikor csak nőnapon köszöntöttelek anyák napja helyett.”

A NEVEM HALLATÁN

Amikor gyermek születik, a szülei keresztnévet választanak számára, ami az övé egy életen át. Sőt, a síron túl is vele marad: felvésik a fejfájára, hogy amíg az enyészet le nem törli, mindvégig tudassa az élőkkel, hogy aki itt pihen, ezt a nevet viselte. Ez alatt a keresztnévet értem, mert a vezetéknév az élet során különböző események hatására, többnyire házasságok folytán akárhányszor megváltozhat. Mostanság ugyanis a frigyek nem az égben köttenek, az eskü szava – holtomiglan-holtodiglan! – nem igazán tartós, így a válás után, leginkább a nők esetében, sokszor változhat a vezetéknév. De a keresztségben kapott nevet, amit ki tudja milyen intuíció folytán választanak a szülők gyermekük számára többnyire már előre, még a világrajövele előtt – tartós útravaló, amit kevés kivétellel magunkkal viszünk örökre. És bár megszámlálhatatlanul sokan viseljük egyazon keresztnévet, az mégis minden esetben egyedi, kivételes marad: minden név mögött más-más ember rejtőzik, ugyanaz a név ezernyi önálló egyéniséget takar. Figyelemreméltó, hogy valamennyi keresztnévben benne rejlik a fátum intő jele: jellemformáló ereje van, magában hordozza a sorsszerűséget. És mégis, az útravalóként ránk ruházott egyazon nevek egyike valakikre dicsőséget hoz, másokat éppen ellenkezőleg, megbélyegez... A nevünk hozzánk nő, megjelöl, részünkkel válik. Ritkán fordul elő, hogy valaki megváltik tőle, mert szebbet vagy divatosabb nevet akar. Ezt a törvény nem tiltja, bárki megteheti. De a névcseré az egyén személyiségén, jellemén, sorsán mit sem változtat: a keresztségben kapott név árnyékában éli le az életét.

Ilyen gondolatok kavarognak bennem, amíg a temető útját járom a hidegdedő késő őszenben, mikor a halottak napját idéző krizantémok már dermedt borzongással simulnak az anyaföldhöz vagy fonnyadt-barnán haldokolnak a sírokat takaró, jeges leheletű szürke betonszarkofágon.

Katalin napja van.

Meg-megállok egyik-másik sírhalom mellett, betűzgetem a neveket, miközben különös gondolatok kavarognak bennem. Hogy szólíthatta az itt nyugvó Piroskákat, Sándorokat, Iréneket, Istvánokat gyermekként az édesanyjuk, vagy mások, akik ismerték, szerették őket? Kedveskedve becézgették vagy hivatalos komolysággal a teljes nevüket kimondták? A temető csendjében bandukolva azon kapom magam, hogy már nem a hajdan élt emberek nevén töprengek, hanem saját nevem visszhangzik a fülemben

előn, elevenen. Életem egymás után sorjázó évtizedei alatt milyen sokszor szólítottak a nevemen... Hányféle tónusban és hangszílyal... Hivatalosan, meleg szeretettel, közönyösen, lenézőn, elismeréssel, kígyósimasággal, haraggal vagy semmitmondóan bántó szürkeséggel...

Megállok a sírjánál és tisztán hallok, ahogy rég halott édesanyám megszólít. Átlépve az éveken, az idő sehonnan sehova rohanó folyásán érzem, ahogy megérint szeretetből szőtt hangja. Olyan jó belesimulni láthatatlan, felém tárt ölelő karjába és hagyni, hogy csapongó gondolataim a lágyan fodrozódó emlékek hullámán kerengjenek... Látom anyám mosolygós szemét, ahogy féltőn követ a tekintetével, mint egykor a járnibeszélni tanuló csöppséget, engem. Tisztán hallok a hangjából kicsendülő szeretetet, féltést: „Vigyázz, jaj, óvatosan Katicám, kiscicám...” És én szót fogadtam, vigyáztam. Később, amikor már korántsem voltam annyira szófogadó, sőt, lány létemre kerítésekre másztam, faágakon hintáztam vagy éppen a szomszéd fiúkkal rúgtam a labdát, esténként anyám a fürdőkádban igyekezett lecsutakolni rólam az elmúlt nap szutykát, s közben feddő hangon korholt – elszégyelltem magam. De másnap ugyanott, ugyanúgy folytattam... És anyám hol haragosan, hol belefáradva a meddő intelmekbe mindig katicázott. Mert Katicának nevezett akkor is, ha rosszat tettem. És én tudtam, éreztem, hogy szeret.

Emlékszem, az óvodában kezdtek Katinak szólítani a gyerekek, az óvó néni Katikának, amit nagyon sérelmeztem, hiszen addig a családom, ismerőseim körében csak a Katica névre hallgattam. Később megszoktam, hogy Kati vagyok. Iskolába kerülve már örültem, ha így szólítottak és nem a vezetéknevemen, ahogyan ez ma már megszokott a gyerekek között. Az osztályban az igazi barátnők, jó barátok azzal váltak ki a többiek közül, hogy egymást a keresztnévükön szólították, persze nem becézve.

„Figyelj csak, Kati – suttogetta óra alatt a barátnőm – a szünetben elárulok neked egy nagy titkot.” Ilyenkor titokzatosnak, bársonyosnak és mélysötétnek hallottam a nevem, s alig vártam, hogy megtudjam a „nagy titkot”. Az irigykedők sápadt-sárgán sziszegtek felénk, ha látták, hogy összébújva sustorgunk. Aztán kígyósimasággal Katikázva félrehívtak és a másiktól valami ostoba pletykát terjesztve lesték, hogy összeveszünk-e. Ez általában nem sikerült nekik, vagy ha mégis, nem tartott sokáig... Felső diákként, amikor jól tudtam a leckét, zene volt fülemnek, ha felelni szólítottak: „...Katalin, jöjjön ki a táblához!” Ha nem készültem, szinte borzolta fületem a tanár szenvtelen, közönyös hangja, ahogy kiejtette a

nevemet, mert bár biztosan nem így volt, mindig valami furcsa kárörömöt éreztem kicsendülni belőle.

Aztán, amikor már odáig nőtem, hogy a fiúkról nem csak az jutott eszembe, hogyan tudnám jól felbosszantani őket, megkaparintani a labdájukat, rollerjüket, nagyon sok érdekes tapasztalatra tettem szert a nevem hallatán. És ekkor tudatosult bennem az, amire addig soha nem figyeltem oda, hogy ők *fiúk*, én pedig *lány* vagyok... Ha tetszett egy fiú, szinte cirógatott a hangja, ahogy a nevemet kiejtette, és sok mindent tudtam belemagyarázni, kihallani belőle! Mennyi érzelmet szűrtem ki a körülöttem idéetlenkedő kamaszok elbicsakló, itt-ott pincemélyen dörmögő, majd váratlanul koloratúrsopránba felcsúszó hangjából, ha nevemen szólítva suta lazasággal moziba hívtak. Ami soha nem egyenesben és a lényegét érintően történt, hanem körülírva, rávezető módon:

– Figyelj csak Kati, bírod a bunyós filmeket? Persze, van benne szerelem is – itt egy jelentőségteljes pillantás következett –, én már láttam, de ha akarod, a kedvéért, veled megnézem még egyszer... Na, nem a csók miatt! Csak tudod, mikor a seriff a ló hátán ülve csípőből tüzel, az annyira klassz! Ő a főhős, úgy hívják, hogy Joe (betű szerint ejtve!) és a rabló cowboy-t üldözi, aki előle menekül. Te, ezt neked is látnod kell!...

Ha tetszett a fiú, ráálltam a bunyós film megtekintésére, még ha nem is volt igazán az én műfajom. Aztán kalimpáló szívvel hallgattam a sötétben hozzám húzódó fiú szájából az aggódó figyelmet, amit suttogva kimondott nevembe sűrített: „Katika, nem cserélünk helyet, jó helyen ülsz?” Igen, ez határozottan arra utalt, hogy tetszem neki! Ennek is. Mert aztán jött a következő, aki még jobban megdobogtatta a szívemet. Ahogy visszaidézem érzelmekben dús serdülőkorom eseményeit, ma már csak megmosolyogtat, de tagadhatatlan, hogy az akkori énemhez vezető szimpátiahidat a fiúk szájából elhangzó nevem jelentette. Még akkor is, ha előzőleg csak úgy, heccből, rántott egyet derekamig érő copfomon. Mint a Nagy Ő. Ahogy elhúzott mellettem a bringáján, sportmezben, hátán a futballkapusokat jelölő öklömnyi számmal. „Mi van, copfos – klassz csaj vagy! Jössz este bulizni?” Nemcsak a szája nevetett, hanem a szeme is. Nem vett tudomást morcos tekintetemről, vidáman folytatta: „Ugye, te Kati vagy, vagyis Katika?” Csúfondárosan mosolygott, de a hangja simogató volt, és ettől furcsa gyengeség fogott el. Olyan, amilyet addig soha, egyetlen fiú társaságában sem éreztem.

Nem sokkal megismerkedésünk után a kezemet fogva, kamaszoknál szokatlan határozottsággal ezt mondta:

– Katica, ha nem leszel a feleségem, soha nem nőszölök meg!

„Uramisten, megkérte a kezem!...” – lángolt fel tinilelkemben az öröm. Gyerekes fogadkozásnak is vehettem volna az ígérését, de nem tettem. Valami miatt hittem neki...

Aztán pár év múlva, már majdnem diplomásan, egy csillagfényes nyári estén a virágjukat hullató hársak alatt nagyon komolyan megismételte a lánykérést:

– Katicám, legyél a feleségem!

Ahogy kiejtette a nevem, annak minden betűje külön-külön megpendült és olyan szerelmesen muzsikált, mint értő művész keze alatt a hárfa húrja.

Katica maradtam neki mindvégig. Pár nap híján harminc évig.

Amikor háromnapi vajúdas után megszülettem első gyermekemet, és csodával határos módon mindketten életben maradtunk, a megkínzott, ám tökéletesen egészséges csecsemőt karomba tévő nővérke hangjából biztató öröm csendült: „Katerina, nyissa ki a szemét, itt a baba. Nézze, milyen szép...” A kopár kórteremben a szférák zenéjének varázsával vetekedett a ruszin nővérke fiatalos, üde hangja: utat talált túlvilágra készülő lelkemhez, életre keltette alélt tudatomat. Így kiejtve a nevem idegen volt ugyan fülemnek, mégis nagyon sokáig visszhangzott bennem.

Második fiamat pillanatok alatt hoztam világra, és az orvos a jó barátok közvetlenségével hajolt fölém: „Tudom, Krisztinát vártál, Katka, helyette itt egy egészséges, szép kisfiú...” Hangjából áradt a derű, ahogy kedvesen, játékosan becézve kiejtette a nevem: Katka...

Milyen érdekes, idősebb fiam megfontolt, zárkózott kisgyerek volt, és felnőtként is olyan maradt.

A fiatalabb más, emocionális alkat: lazább, könnyedebb, belemenősebb... Vajon a születés körülményei, gyötrelmes vagy könnyedén feledhető percei mennyire befolyásolják az emberi sorsot? Lehet, hogy ez is egy jel, ami előre vetít valamit; egy jegy, ami az eljövendő életútra utal, akár az újszülöttnak adományozott név... Vagy összefonódik a kettő? Nomen est omen...?

Jó lenne tudni, bár utána számolni lehetetlen, hányszor hallottam eddig kimondva a nevem... Talán szerencsés lett volna megfigyelni olykor, az engem megszólítókat *hogyan* ejtik ki a nevemet; hogy később ne úgy érintsen, mint egy kitöltetlen csekk, amiről rendszerint utólag derül ki, mit rejtget: nem várt örömet, sikert vagy lelket pusztító csalódást, megpróbáltatást. Hallottam a nevemet néma szájból elhangzani, ahogy a halál kapujában álló

szerelmesem megtört tekintete kiáltotta felém. Lebénultan álltam fölötte, csak a szeméből olvastam ki a szavak nélküli, jajként küldött üzenetet: „Katicám, segíts!” A döbbent értetlenségtől, fájdalomtól állati üvöltés szakadt ki belőlem, a lelkemet marcangoló harag milliónyi apró éles szilánkká zúzta akaratomat: az értelmetlen halállal szembesülve tehetetlen voltam...

Aztán a kínzó megpróbáltatások iszonyú időszaka következett, amikor a valamikori „barátok” száján a nevem kelletlen, lenéző töltetet kapott. És ahogy lekezelően kiejtették, leplezetlenül éreztették velem: megbélyegzett vagyok, akinek jelenléte kényelmetlen, irritáló. De hallottam a nevemet félvállról, könnyen odavetve is, ami még bántóbb volt... Ó, így visszahallva mennyire gyűlöltem a nevem!

Az idő sok mindent elmos, megváltoztat és visszájára fordít... Ugyanezek, éppen ők, később misetörtént-alázatoskodással Katikáztak, amikor számukra teljesen érthetetlen módon sikerült talpon maradnom. Sőt, sokan megismerték és tisztelni kezdték a nevemet, azoknak az embereknek köszönhetően, akik önzetlenül segítettek rajtam. Mert ilyenek is voltak. És ez a segítség már csak az én személyemnek szólt. És nem azért, mert ... né voltam. Elégtételt kellett volna éreznem, de a sok megaláztatás akkor már belém kövült, az érzések jéggé dermedtek bennem.

A jéghegy a gyermekek hatására kezdett olvadni lelkemben. Amikor első unokám sajátosan becézve nem nagymamának, hanem Katikubának nevezett el, és ettől kezdve ez a név lett az én megkülönböztető, személyre szabott nevem, amelytől szárnyakat kapott a fantáziám. Szeretem visszahallani – író-olvasó találkozókon kedveskedve, Katika-nénizések mellett mostanában is gyakran elhangzik a gyerekek szájából –, de olyan lélekből jövő, gyermeki szeretetből szőtt szóval, ahogy az én beszélni kezdő pici unokám mondogatta egykor – soha! Mégis, még ma is szívet melengető számomra, ha így szólítanak. Egyedi, örökbecsű kincs így a nevem.

Igen, a nevem hallatán éreztem már igazi boldogságot is. Röpké, megfoghatatlan boldogságot, ami a pillanat hajszáltöredéke, de amit féltve őrizgetek, ápolgatok magamban, hogy amikor megaláztatás, fájdalom vagy nagy baj ér, legyen mibe kapaszkodnom. Ilyen csodálatos eseménye volt életemnek, amikor megjelent az első könyvem S. L. barátom támogatásával. Telefonon tudatta velem az örömhírt, és én könnyes szemmel hallgattam az ő elfogultságtól kissé karcos hangját, amint a nevemen szólított; ugyanilyen feledhetetlen boldog emlék életem legelső író-olvasó találkozója Bugacon, ahol az öreg bugaci pásztor kezemet szorítva így köszönt el tőlem: „Az én Istenem áldja meg, Katóka, írjon még sok ilyesfélét, oszt gyűjjék el hozzánk

máskor is!” Mennyi melegség áradt ebből a Katókából, pedig a legkevésbé kedvelem így a nevetem!...

Féltett kincsként őrzöm szívemben annak a napnak a hangulatát is, amikor Dr. K. S. irodalomtörténész a főiskola hallgatói számára rendezett konferencián komoly, neves írók jelenlétében elismeréssel méltatta tevékenységemet. Katalin... így nevezé előszóban és majdani tanárok számára összeállított tankönyveiben a professzor úr. De ezen a néven ismertem, méltat egyéb irodalmi munkáiban is. Akár tőle hallom, akár az általa leírt anyagban látom viszont így a nevem, ilyen szép komolysággal, mindig mámorosan könnyű, kicsit részegítő érzés kerít a hatalmába. Ekkor, valóban csak egyetlen röpké másodperc töredékéig nem érzem meglepőnek a körém sereglő főiskolások ajkáról elhangzó kérdést: „Katalin írónő, jó érzés ismertnek lenni?” A sóhajtásnyi szédült lebegést azonnali józan ébredés követi, és álomból ocsúdva, szégyenkezve motyogom: „Nem... Nem igazán tudom. Ezt kérdezzék meg valakitől, aki ismert, nagy nevű költő vagy író... Én csak úgy írogatok...”

Válaszomat nem az álszemérem szülte – dehogyis... Inkább az elért negatív rekord.

Mert ilyenkor azonnal felötlenek bennem az arcpirító megaláztatás emlékei: a Magyar Írószövetség kétszeresen elutasító, sematikusan fogalmazott, személytelen hangvételű válasza felvételi kérelmemre: „Tisztelt...Katalin, nem!” Indoklás nincs. Vagy van, de azt nyíltan nem közlik velem. Csak suttogva talál rám a magyarázat: *ezen* a néven magyar írónak lenni?! Ugyan. Változtasson nevet... No persze, nem a Katalin név a kifogásolandó! A sors furcsa fintora, hogy az írószövetségtől kapott elutasítással egy időben, egyazon postával jöttek meg a főiskolai tankönyvek is, amelyek tananyagában ott találtam életrajzomat és gyermekverseimből egy csokorra valót, a vele járó verselemzéssel...

– Katalin, büszke magára a családjára, a fiaira, unokájára? – szegezte nekem kérdését a rádió riportere, amikor a Magyar Kultúra Lovagjává avattak.

Zavartan válaszoltam: „Nem tudom, ezt még senki nem mondta nekem, erről nem igazán szoktak beszélni. Talán az unokám... A családban inkább azt várnák el tőlem, hogy anya legyek vagy igazi nagymama, mint bármelyik más nő az én koromban... És én sajnos ennek nem mindig tudok teljes egészében megfelelni... Az íráskényszer belülről fakad, amikor egy téma megszületik bennem, nem hagyhatom elveszni... Le kell írni, különben meghal, kihűl a gondolat. A család ezt aligha veszi jó néven, ami érthető... De gondjaimban vagy ha bajba kerülök, segítenek rajtam, mellettem állnak a gyermekeim...”

Szó ami szó, nevemet e kérdés kapcsán is kellemes hangzásúnak találtam, függetlenül a válaszsomban bujkáló igazságtól. A megélt események hosszú sorából – a nevemhez kapcsolódó jóból és rosszból – tevődik össze életem. Emlékszálra fűzve színes gyöngysor: az örömteli hajnalpiros; a fájdalmas mélyfekete; a remény üde zöld...

„Neve: ...Katalin. Itt írja alá. Tumor gyanújával küldték be, szükséges az aláírása a kontrasztanyag bevitele miatt.” Snitt. A többit nem hallottam. Úgy hullott rám a nevem, mint nehéz, sűrű szemfedél. A várakozás tíz perce, amíg bejutottam a belső szentélybe, aztán a gép kitárt szája elnyelt, örökkévalóságnak tűnt. A testem felajzott íjként, nyirkosan tapadt a fehér lepedővel letakart fémlaphoz, s a bennem rekedt görcsös félelem akaratomtól függetlenül könnyekké oldódva gördült végig az arcomon, a tarkómon. Kristálytisztá értelemmel, a remény remegő pókszálába kapaszkodva, de félig holtan jártam végig a pokol kilátástalan, szuroksötét labirintusát a lélektelen gép gyomrában.

Aztán: „Felállhat, Katalin. Minden rendben, másutt kell keresni a bajt.” A sötét novemberi estében örömtűzek gyúltak bennem, madárdalt hallottam, és recsegve-ropogva hullott le rólam a félelem bénító szorítása. A nevem zümmögve dalolt, valahonnan karácsonyi fenyőillat kúszott be a fehér lepedőkkel letakart komor gépek közé, és én újra éreztem azt a földöntúli, könnyű, mámorító boldogságot, amit csak akkor él át, tud igazán megbecsülni az ember, ha nem veszíti el az egészségében való hitet. Felejtí a mellőzést, a mindennapok apró bajait és a nyirkos, ködös őszben meglátja az eljövendő, új tavaszt. Hiszen kapott egy esélyt: él, élhet, mert nincs nagyon nagy baj.

...A távolban autóduda türelmetlen hangja feszül neki a novemberi szürkület csendjének, és én a gondolataimból felriadva elindulok haza. Könnyű szívvel hagyom magam mögött a temetőt: „Nyugodjatok békében, szeretteim! Magammal viszem itt született gondolataimat, amiket nektek köszönhetek, mert az egyszervolt nevek sugallatára fogantak meg bennem. Nem vagyok magányos, kísér a remény, velem jön a hit: még várnak rám Katalin-napok az eljövendő évek méhében, élvezhetem, amint nevemen szólítva köszöntenek, s a nevem hallatán még rám találhat az öröm, a szeretet... Köszönöm Istenem, hogy élek.”

NÍVÓDÍJAM TÖRTÉNETE

A lomhán gomolygó, egymásra torlódó súlyos felhők esőtől terhes pocakja a házak tetejét súrolja, s én nehezen tudom eldönteni, elinduljak-e, vagy várjam meg, hová alakul az idő. Nagyhét van, Pünkösdre váró idő és az esti istentiszteletre készülök. „Legfeljebb megázok” – határozom el magamat.

Céломhoz közeledve már kövér esőcseppek kopogtatnak az esernyőmön s a fölém boruló ernyő alól kikandikálva észreveszek egy embert, aki a templom kerítésének tövében számócát árul. „Az idén még nem ettem epret – fut át rajtam a gondolat, és hirtelen nagyon megkívánom a gyümölcsöt. – Most lenne jó vásárolni, mert ha közben rázendít az eső, nem biztos, hogy itt találom az árust, amikor kijövök a templomból.”

Közelebb lépve szemügyre veszem az áhított számócát, ami ugyan aprócska szemű, de rubinpirosan illatozó és biztosan mézédés.

– Kóstolja meg! – biztat az ember, és felém nyújt pár szemet.

– Finom, hogy adja?

Megmondja.

– Drága – csóválom a fejem, pedig tudom, hogy megveszem.

A férfi a fejére borított átlátszó műanyag takaró alól figyelmesen megnéz, és száját mosolyra húzva elővillantja furcsán hiányos fogsorát.

– Megismerem ám! Maga T. Katika... mondja ki lassan feledésbe merülő, sok éve nem hallott leánykori nevemet. – Hát azt tudja-e, én ki vagyok?

Némi töprengés után ráismerek a gyümölcsárusra.

– Azt hiszem, igen...

Távoli ifjúkorom hajnalán egy gépjávitó üzem kicsiny könyvtárában tettem meg első botladozó lépteimet a könyvtáros szakma számomra akkor még idegennek tűnő, ám egész további életemet meghatározó, hosszú évtizedeket átívelő útján – onnan ismerem a férfit. Talán lakatos volt... Minden délből levittem a friss újságokat a szerelőműhelybe, hogy ebédjük mellé desszertnek új híreket is fogyasszanak a dolgozók. Főleg magyar munkásokra emlékszem, vidékről jártak be reggelente és mindig nagyon tisztességesek, udvariasak voltak velem.

Elmosolyodom, mert eszembe jut, hogy az egyik munkavezető (véletlenül emlékszem a nevére, annyira furcsa keresztnéve volt) még a

kezemet is megkérte, bizonyos komoly feltételeket szabva. Úgy vett volna nőül, ha tudok zongorázni és tehenet fejni... Csak zongorázni tudtam, így nem lett a frigyből semmi. (No, nemcsak ezért!)

A rég nem látott emberre mackós termetéről ismertem rá, ő annak idején is sokszor megkínált gyümölcscsel... De a nevére már nem emlékszem...

Az eső egyre szaporábban hull, a harang is figyelmeztetően megkondult, nemigen tudom, mit tegyek.

– Majd megveszi a számócát, ha kijön a templomból. Nem megyek haza, amíg el nem adom mindet – válaszolja meg az ember tétova gondolataimat.

... – Jól megmértem, látja? Tessék, itt a visszajáró pénz. Örülök, hogy találkoztam magával. Két Katika van itt a városban, akikre mindig szívesen gondolok. Az egyik maga... A másik meg az, aki olyan jókat ír az újságban... Vele még nem találkoztam, pedig szívesen megismerném. Ő is Katika, csak kimondhatatlan neve van nagyon... Valami Vándoh, vagy ilyesmi... Szeretem olvasgatni az írásait, mert olyan izén ír...

– Nívósan?

A férfi gyanakodva pislog:

– Ezt nem tudom, meg nem is szeretném megsérteni, ezért én nem mondok ilyet...

– Érdekesen? – korrigálok gyorsan észbe kapva.

– Na, ez az! Jól mondja! Ha tudnám, ki ő, ha megismerhetném, ezt a maradék bő kiló számócát ingyen neki adnám, úgy éljek!

– Tényleg odaadná neki ingyen?

– Oda én, nem sajnálnám... Minek az a másik táska, elviszi az utóját is? Rendes magától... Miért adnám ingyen? Én csak annak... Uram-teremtőm, maga az? Nahát, ezt se hittem volna! Na, akkor vigye és fogyassza egészséggel, jutalmul adom magának a nívóért, vagy hogy is mondta... De ezentúl is szépet és érdekesen írjon abba az újságba!

REBBENÉSNYI BOLDOGSÁG

Ünnepelőbe öltözött lélekkel megyek a vasárnapi istentiszteletre, felkészülve az Úrvacsorához. Kissé korábban a szokottnál, így csendesen szemlélődve, magamban imádkozva ülök megszokott helyemen. Szeretek itt üldögelni, ahova több évtizeddel ezelőtt, kislánykoromban először ültetett maga mellé rég halott édesanyám. Azóta akárhányszor lépek be a templomba, úgy érzem, anyám lépdél előttem, s mint egykor, most is itt ül majd mellettem a második padban...Gondolatom átröppen a katolikus templomba, ahol elhunyt bátyámat látom, aki kézenfogva sokszor elvitt oda Jézuskát látni...

Békesség száll rám, jó emlékek békessége, és rebbenésnyi boldogság fut át a szívemen. Szemérmes büszkeséggel újra átélem a pillanat nagyszerűségét, amikor – nem is oly rég – a nagytiszteletű úr a vasárnapi istentisztelet végén felhívta a gyülekezet figyelmét új, éppen csak megjelent bibliai témájú albumomra. És aznap, útban hazafelé, a katolikus templomból kijövő hívek azzal köszöntöttek, hogy ma a plébános úr is ajánlotta könyvemet a szentmise végén... „Köszönöm neked, Istenem, hogy ez megadatott nekem, és dédelgethetem magamban az elismerés érzését, amelynek bölcsője a Te Háza!”

Kikeresem, elolvasom az ünnepi alkalomra kijelölt zsoltárokat, de még mindig van időm bőven, így hát szabadjára engedem gondolataimat: csapongjanak kedvükre.

...Kicsi lány ül be anyukájával az előttem lévő padba. Olyan ismerős varkocsba fonott haja és a kora: éppen annyi éves lehet, mint az a másik kislány – én – a múltban. A magam számára is váratlanul elmosolyodom. Látom magamat, amint anyámhoz húzódva, kezemet összekulcsolva halkán mondom a Miatyánkot, együtt a gyülekezettel. Úgy, ahogy pici koromban, kiságyamnál ülve tanított meg rá édesanyám. Csakhogy én apámtól is tanultam, aki megjárta a gulágot, és ő egy szóval mindig megtoldotta az imát. Nos, én ezt a szót mondtam ki fennhangon. „Szabadíts meg minket a gonosztól – hangzott fel az ajkakon a könyörgés, amelyhez én hangosan, jól érthetően hozzáfűztem: *és az orosztól!*” Reméltem, anyukám majd büszke lesz, de inkább félelem sütött a szeméből ahogy rám tekintett, és azon a vasárnapon nagyon sietve mentünk haza a templomból...

Köszöntöm kedves barátnőmet, padoszomszédomat, akit ma felnőtt lánya is elkísért, hogy anyjával együtt az Úrasztalához járuljon. A fiatal nő vált

velem pár kedves szót, és meglepődve veszem észre, mennyire hasonlít tekintete az édesanyjáéhoz. Szóvá is teszem. A fiatalasszony gyönyörű szemét könnyek futják be, úgy válaszolja: „Én erre igazán büszke vagyok, és örülök neki, mert nagyon-nagyon szeretem az édesanyámat! Olyan jó, hogy ő az én anyám, hogy van nekem! Annyira jó!” És odahajolva, őszinte szeretettel megcsókolja anyja arcát...

Nézem őket, melegség járja át a szívem, és meg nem fogalmazható, szavakba nem önthető furcsa szomorúság, amitől sápadttá válik, fényt veszíti az addig lelkeket simogató érzés, röpké boldogság. Egyszeriben jelentéktelen, semmitmondó lett a nekem addig oly fontos, életet jelentő siker élménye. A belőle táplálkozó rebbenésnyi boldogság szürke porszemmé zsugorodott. Ennek az őszintén áradó szeretetnek a tükrében... Rádöbbenek, milyen hatalmas, éltető ereje van a szeretetnek. Ez a szeretet a boldogság igazi forrása!

Ennek az asszonynak a nevét nem fémjelzi se ritkán csordogáló elismerés, se jóval gyakoribb, megalázó csalódás; nem súgnak össze a háta mögött jó szándékkal, se irigykedve. Ő azért boldog, mert vele van a szeretet. Körbefonja, elkíséri, védi. Olyan igazi kincs birtokosa, amit kevés ember tudhat a magáénak élete folyamán.

Barátnőm, az édesanya vajon tudatában van a feléje áradó szeretet óriási értékének? Vagy ennek az érzésnek azok számára van valódi értéke, akik a szeretet hiányában élnek?... Akik kevés odafigyelést, törődést kapnak, akiknek ritkán jut jó szó; akiknek az önzetlen szeretet egyetlen odavetett morzsája is megnyugvást adna, reményt a holnapokban... És hitet, hogy rájuk találhat még egy rebbenésnyi boldogság...

Az Úrvacsorához készülve magamba nézek és az Úrra bízom, hogy kínzó kétségeimre választ találjak.

ÖRÖKEMLEKŰ KARÁCSONY

Két- vagy hároméves lehettem abban az időben, mégis kitörölhetetlenül él bennem annak a régi karácsonynak az emléke. Mintha diafilmet néznék, amelynek eseményei kimért lassúsággal vonulnak a fehér lepedőn és közkívánatra bármikor megállíthatók vagy visszanezézhetők.

Talán azért maradt meg ennyire emlékeimben, mert ez volt az a karácsony, amikor még egy *teljes* család tagja voltam, azok közt, akiket szerettem, akik hozzám tartoztak és a biztonságot jelentették számomra; amikor még környezetünkben, családukban sokat adtak a látszatra, próbálták óvni az érzelmek tisztaságát, nem hagyták, hogy tisztátalan, kaotikus gondolatok uralkodjanak el a fejekben és az érzésekben, amelyek később gyógyíthatatlan sebeket, lelki nyomorékokat hagynak maguk után. Még hittük, hogy az *otthon* mindörökké megmarad a béke szigetének a világban végbement változásokat követően is, mert a mi házuk falát a gránitnál is tartósabb szeretetből építették, és azon nem üthet rést a gonosz; amikor még úgy gondoltuk, minket nem fenyeget a győztesek nyomában járó leszámolás veszélye, amely a mindenkori háborúk pusztító hozadéka; a világegést követő szegénység és nincstelenség sem volt még tetten érhető életünkben...

Az a karácsony az állandóságot, az összetartozást, a szeretetet hirdette, és a szenteste napja kiemelkedett a hétköznapiak közül. Akkor még úgy vártuk a Kisded érkezését, hogy az ünnepi készülődés közepette jutott idő a lélek felkészülésére is. Ha felidézem annak a karácsonynak a hangulatát, ma is úgy érzem, hogy gyermekéveim legszebb, nyugalmat és biztonságot sugalló ünnepe volt. Az utolsó.

Jézuska a karácsonyfát ebben az évben is az ebédlőbe hozta, a terjedelmes, szépen faragott vitrin és az ablak közötti sarokba. Szenteste délutánján fiatalabb bátyám szánkóra ültetett és levitt szánkózni a Vérkepartra. Addig Jézuska nyugodtan tehette a dolgát a kulcsra zárt, kétszárnyú, fehér ajtó mögött a faltól-falig perzsaszőnyeggel borított, tágas ebédlőben. Mivel a csukott ajtók számomra soha nem jelentettek akadályt, ha igazán be akartam jutni valahová, ezért igyekeztek az angyaljárás, a karácsonyfa díszítésének idejére valamilyen elfogadható okkal eltávolítani otthonról. Ezt én olyannyira természetesnek vettem, hogy évekkel később, tíz-tizenkét évesen sem maradtam otthon soha a szenteste előtti délutánon. Nem engedtem lerombolni az illúziót, nem akartam prózai módon részese lenni a fa feldíszítésének. Pedig akkor már tudtam, hogy nem angyalok járnak a korán sötétedő decemberi délutánban, és az összehúzott függönyök,

lehúzott rolók mögött nem Jézuska öltözteti a karácsonyfát... Makacsul ragaszkodtam az illúzióhoz.

Az ünnep hangulatához hozzátartozott a várakozást követő meglepetés gyönyörűsége. A már teljes pompájában díszelgő fa megpillantása, a libegő gyertyák illatával keveredő fenyőillat, a szobába szőlítő csengő ezüstös hangja – ezek összessége adta meg számomra a szenteste igazi áhítatát. Nekem ez volt az igazi ajándék. És hála a páromnak, jóval évek múltán, anyaként is mindig a meglepetés örömeivel csodálkozhattam rá a karácsonyfára fiaimmal együtt.

...Tibi bátyám már nagyfiú volt, olyan tizennyolc éves forma, mégis szívesen elvitt szánkózni, nem szégyenkezett a későn jött, nem várt kishűg miatt. Azt hiszem, nagyon szerethetett, talán jobban, mint idősebb bátyám, aki nem sokat foglalkozott, nem is igazán törődött velem. Akkoriban őt már inkább a lányok érdekelték... Anyámtól tudom, hogy amikor megszülettem és ő a mellére tett, nem akartam, vagy nem tudtam szopni. Fűlsiketítő, panaszos oázásom felverte a ház megszokott, addig békés csendjét, mindenki elmenekült a hálószoza közeléből. Szegény anyám, aki rég elszokott a csecsemősírástól, egymaga kínlódott velem. A késői szülés nagyon megviselte, aláásta az egészségét. Legyöngülten, segítség nélkül nem tudta, mit kezdjen az éhes, ám a szopást határozottan elutasító, éjjel-nappal ordító újszülöttel. A védőnő is tanácstalan volt. Valami bébitápszerről motyogott, ami helyettesítené az anyatejet, de anyám a melléből patakozó tejtől derékig lucskosan határozottan elutasította a javaslatát. Egyedül az akkor tizenötéves Tibi bátyám nem nyugodott bele önként vállalt éhségstrájkomba, állandóan ott téblábolt körülöttünk és igyekezett erőszakkal a számba gyömöszölni anyánk mellét. Kevés sikerrel. Kétségbeesetten pattant fel biciklijére és elkarikázott anyám rokonához, a kilencgyermekes Manyu nénihez – későbbi dadámhoz –, hogy tanácsot kérjen tőle.

Manyu néni aprócska asszony volt, negyvenes éveinek elején járt ő is, akárcsak édesanyám, de a mosónői munka időnap előtt meggömbítette a vállát, hátát. Ma is fülemben cseng simogató hangja, látom magam előtt a lúgos mosóvíz gőzétől korán ráncosodó arcát, bársonyosan simogató, barna szemét, amelyből töretlenül sugárzott az optimizmus és a szeretet. Amíg csak élt, hitt a jóban, amiből neki egész élete során csupán morzsák jutottak. Annál több a szegénységből, a küszködésből. A mindennapi betevőért való robot mégse törte meg az erejét Férje sebesülten került haza a frontról, ám alig időzött otthon pár napot, amikor a „felszabadítók” őt is elvitték „háromnapos munkára”, ahonnan aztán soha többé nem jött haza. Így maradt Manyu nénire kilenc éhes szája.

– ...Eredj haza, majd megyek én is, és rendbe teszem a dolgokat – nyugtatta bátyámat Manyu néni. És jött.

– Ni, a kis kényes hercegnő, nem hajlandó szopni...Tán félsz, hogy meg kell dolgoznod a tejescskéért?! – kapott fel vidáman a karjába. – Várjál csak Piroska, majd kitolok én a kisasszonnyal – vigasztalta anyámat.

Térült-fordult, aztán egy üveg akácmézet hozott ki a kamrából és megkente vele anyám mellét, majd gyöngéden odafektetett. Én meg, megízlelve az édes ízt, azonnal mohón szopni kezdtem.

– Mint a pióca, úgy tapadtál anyád mellére, le sem lehetett vakarni róla – mesélte később számtalanszor.

Nagy élvezettel hallgattam, amikor erről beszélt. Naponta többször is elmondattam vele a történetet, ő meg türelmesen ismételte, miközben a szoknyájába kapaszkodva mindenhová követtem. Mert attól a perctől kezdve, hogy rászedett a szopásra, ott ragadt nálunk. Ápolta anyámat, amíg meg nem erősödött, fogadta a babalátogatókat és közben engem dajkált. Majd ezt követően évekig vigyázott rám. Anyám így segített rajta, rajtuk, hogy éhen ne haljanak. Másképpen nem fogadott el segítséget, csak ha megdolgozott érte. Az egykor jobb napokat látott, önhibájukon kívül elszegényedett emberek szemérmes gőgjével utasította vissza az alamizsnát. Amíg ő nagy szeretettel engem dajkált, a kedvemet kereste, addig otthon nagyobb gyermekei vigyáztak a kicsikre.

...Ennek a sziporkázó téli napnak karácsonyestét váró délutánján is láttam Manyu nénit besurranni a hálósobában keresztül az ebédlőbe, ahonnan a gyorsan záruló ajtó okozta légörvény üde fenyőillatot lopott szimatoló orromba. Talán ez motoszkálhatott a fejemben, amikor bátyámnak szegeztem a kérdést:

– Ugye, Manyu néni angyal, azért segít Jézuskának a karácsonyfát díszíteni?

Tibi értetlenül bámult rám:

– Miket beszélsz, Prücsök, miből gondolod?

– Hát a szárnyaiból! – vágtam rá diadalmasan. – Mert Manyu néninek vannak ám szárnyai, bizony... De csak karácsonykor használja őket, máskor a ruhája alá rejtli... Hiszen te is láttad... Ott van a vállán, meg a hátán, éppen olyan, mintha púpja lenne... Pedig az nem púp, nem bizony, én tudom... Na!

A bátyám elgondolkozva, csendesen felelte:

– Talán igazad van... – Majd fürgén tovább húzta a szánkót, benne az ő okoskodó kishúgával.

Nevetve hagyta, hogy egymagam csússzak le a magasabban fekvő útról az Epresbe, aztán, amikor előhalászott a bucka alól és leporolta rólam a havat, megint marokra kapta a szánkó zsinagét és a vízparton száguldva elhúzott egészen addig a vasúti hídig, ami elválasztja a Vértét a városi

strandtól. Lihegve, levegő után kapkodva állt meg a híd lábánál, amelyen éppen akkor húzott át sűrű füstködöt pipálva, zihálva egy tehervonat. Jóízűt szippantottam a csípős füstből, és amikor a gőzös hangosan füttyült, boldogan integettem a vonatnak. Biztosra vettem, hogy nekem köszön.

– Látod, ismernek a vonatok, és tudják, hogy szeretem őket – mondtam vidáman.

– Ismernek bizony – bólintott a bátyám komolyan –, és te ezt a szárnyait rejtegető Manyu nénidnek köszönheted... Pólyás korodban, három hónaposan elraktad a szamárköhögést egy nagyobbacska lánytól, akit betegen hozott magával anyukája babalátogatóba. Kevésen múlt, hogy meg nem fulladtál a szünni nem akaró, levegő után kapkodó, vonító köhögéstől és nem lett anygalka belőled időnap előtt... Bergmann doktor mindent megtett érted, de igazából csak a jószerencsében bízott... Nem úgy Manyu néni! Rám parancsolt, hogy kora hajnalban, ahogy az első vonat átzakato a strand melletti hídon, itt álljak veled a sínek közelében és addig haza ne vigyelek, amíg több szerelvény is el nem húz mellettünk. Be kell lélegezned a kőszénnel fűtött mozdonyok füstjét, mert csak az segít rajtad – mondta a te védőangyalod. Sokáig hurcoltalak ide hajnalonként és látod, neki lett igaza, meggyógyultál. Talán ezért szereted a vonatokat, láttál akkor eleget...

Csak a korán lehulló téli este vetett bennünket haza a szánkózásból. A házak ablakszemén kiszökő melegsárga fény szabályos aranykockákat rajzolt lábunk elé a behavazott útra és én szívdobogva figyeltem, hol, melyik ablak mögött pillantom meg az első karácsonyfa árulkodó körvonalát, túleves árnyékát.

Ahogy az utcaajtón beléptünk, úgy éreztem, a házunk ünneplőbe öltözött. Benn mézeskalács és fenyőillat fogadott, a szobák puha titokfátyolba burkolóztak, és én nagyon szelídnek, sőt, szófogadónak éreztem magam, némán fogadkozva, hogy ezentúl mindig jó leszek! A selymes damasztal takart, megterített ünnepi asztalon sorakozó kristálypoharakon és a fényesre dörgölt ezüstkéseken, villákon vidám pöttyök sziporkáztak. A mennyezeti, sokkarú csillár minden lámpája égett, és az éles fényben a meissenai porcelánkészleten élővé váltak, üdén virítottak a virágok. Úgy éreztem, a festett virágok szirmaiból édes illat árad felém, ezért sorban, egymás után marékra kaptam a tányérokat és az orromhoz nyomva végigszagolgattam valamennyit – a család őszinte rémületére. Ennek köszönhetően aztán valaki mindig szorosan a nyomomban járt, nem mertek szem elől téveszteni. Ezért nem lehetett leleselkedni az ebédlőajtó kulcslyukánál sem, pedig a kíváncsiságtól majd meghaltam... A karácsonyfa állítása végett nem az ebédlőben terítették meg a szétnyitható tizenkétszemélyes asztalt, hanem a nappaliban a jóval kisebbet, de ott is kényelmesen elfért a család.

Manyu néni már nem volt nálunk, rég hazament az övéihez. Öblös, nagy fedeles kosárban vitte haza készen a karácsonyesti vacsorát, a diós-mákos bejglit, gyümölcsöt, meg másnapra a teljes ünnepi ebédet.

Szentestén a vacsora akkor is, később is, évről évre hasonló forgatókönyv szerint zajlott: valamennyien ünneplőbe öltözve ültük körbe az asztalt. Ezen a karácsonyon anyám még a pezsgőszínű zsorzett ruháját viselte, nyakában háromsoros igazgyöngysorral, engem fehér csipkegalléros sötétkék bársonyruhácskába öltöztettek, lábamat lakkcipőbe bújtatták, hajamba hatalmas masnit kötöttek. Mindenki dicsérte, milyen szép vagyok, de én csak az anyukám gyöngysorára áhítóztam, amit ő nekem ígért, ha megnövök.

Soha nem lett az enyém, mert később elcserélte kenyérre, krumplira, olajra... Ahogy a zsorzett ruháját, vadmacskabundáját, ékszereit is...

Az izgalomtól alig ment le pár falat a torkomon, egyre az ebédülő felé füleltem és lestem a csengő kedves, hívogató hangját. Aztán kitárult az ajtó...

Repeső örömmel álltam a fenyőfa előtt, és bár csak a karácsonyfát néztem, mégis tisztán láttam a szüleim, két bátyám átszellemült arcát; most is fülembe cseng a hangjuk, hallom ahogy mindnyájan együtt énekelünk, pontosabban kántálunk: *A mennyei liliom kivirágzott...* Csodálatosan élő, ahogy visszatükröződik szemükben a karácsonyfán libbenő gyertyák apró lángja. Megfoghatatlan, hogyan tudom felidézni ennyire pontosan minden apró eseményét ennek a karácsonynak, hiszen a történet idején még olyan kicsi voltam... Azt mondják, az emberi emlékezet csak egy bizonyos kort megélve és attól fölfelé képes rögzíteni a vele megesett, fontosabb dolgokat. És én mégis hajszálpontosan emlékszem ennek a karácsonynak minden pillanatára, ízére, illatára, sőt, a karácsonyfa valamennyi díszére: az ezüstfelhőn könyöklő angyalka gyönyörűséges, földöntúli szépséggel ragyogó kék szemére, s a tekintetére, ahogy a fenyőágak közül csakis engem figyel; a kecses, leheletvékony üveglámpácska aranyló csipkeszegélyére; a kerámia Mikulás hatalmas puttonyára, a nevető hóember fazékkalapjára; a vékony ezüstdrótból font, angyalhajjal béelt kosárkából kikandikáló pöttyös gombácskákra és a szétnyitható piros almára, amelyben mindig lapult valamilyen arany ékszer – karácsonyi ajándék – édesanyám számára; meg a többi, azóta se látott különleges karácsonyfadíszre.

Elmúlt, mint minden... És rajtam kívül mindenki, aki akkor ott állt a karácsonyfa körül...

Amíg a felnőttek az asztalnál ülve borozgattak és suttogva beszélgettek a kántálóba jött szomszédokkal, én az ajándékba kapott játékokkal szórakoztam. Babaházat kaptam teljes berendezéssel: szobabútorral,

gyűszűnyi teáskészletet, no meg egy hatalmas, brummogni is tudó barna plüssmackót. Igaz, csak rövid ideig brummoghatott! Túl gyorsan elfelejtettem fogadalmamat a jóságot, meg a szófogadást illetően. Alig jött meg Jézuska, titokban megkaparintottam az ollót és bársonyruhát, szent karácsonyt feledve az asztal alá bújtam, fölvágtam a maci hasát. Meg akartam tudni, mitől brummog! Szegény anyámat a szokatlan csend és a selyemharisnyás lábára hulldogáló szűrös fűrészpor figyelmeztette, hogy valami nincs rendben körülöttem... Szenteste lévén, Tibi nem engedte, hogy megbüntessenek, Manyu néni meg később bevarrta a maci hasát, aki ennek köszönhetően – bár karcsúbban – „túlélte az operációt”, csak brummogni nem tudott többé.

...Ülök a szobámban ezen a csendes téli délutánon, és a lassan haldokló, csüggedt lombú karácsonyfát nézem, amely még így, elmúlásában is fenségesen büszke és szép. Az ágak sűrűjében a megkopott felhőkön könyöklő angyalok tekintete most is éppen olyan éberrel figyelő, mint azon a régi, több mint félszázaddal ezelőtti karácsonyon. Csak a szeméből tűnt el a fény, a különös földöntúli csillogás... Mintha a múlt idő elszürkítette, elhamvasztotta volna ragyogását. Az apró üveglámpás egykor aranyló, mostanra hályogosra fakult csipkékét egy pillanatra megszépíti az ablakon beövakodó, lebukni készülő nap bíborsugara, s a lassan pergő tűlevelektől lágyan megmoccan a szétnyitható piros almat, amelynek öle rég nem rejteget már senki számára karácsonyi meglepetést... Karácsonyfadíszek... A feledhetetlen, régi karácsony emlékmorzsaí...

...Azon a karácsonyt követő napon Manyu néni megpirongatott a mackó megrongálásáért, aztán nekiült, hogy megjavítsa. Anyám a konyhában foglalatzkodott, apám a fürdőszobában borotválkozott, két bátyám elment hazulról. Egy darabig Manyu néni mellett üldögéltem a nappaliban, és figyeltem, ahogy varr. Aztán meguntam és bementem az ebédlőbe játszani a karácsonyfa alá. Nappali fénynél is gyönyörű volt a fenyő, ragyogtak rajta a fénylő üveggömbök, főleg a legfelső ágon az a különlegesen szép nagy, amit én igazi aranynak néztem. Bár megtiltották, hogy a karácsonyfáról bármit levegyek, mégis úgy éreztem, nekem azt a gömböt közelről kell látni, a kezemmel kell venni. Lábujjhegyen, pipiskedve, magam felé hajlítva igyekeztem lehúzni az ágat, amikor a hatalmas fa megbillent, teljes súlyával rám dőlt és maga alá temetett. Az iszonyatos csörömpölésre Manyu néni fejvesztve rohant át a másik szobából, aztán mikor látta, hogy nem esett bajom, nevetéstől fuldokolva kiabált anyámnak a konyhába:

– Piroska, gyere be gyorsan, Kiszézus itt fekszik a karácsonyfa alatt!...

Anyám, aki gyors kezű, hirtelen haragú volt, felállította a fát, leseperte rólam az összetört díszek cserepeit. Amint meggyőződött róla, hogy

karcolás sem esett rajtam, rettenetesen kiporolta a fenekemet. Hogy a további büntetésem mi lett volna, nem derült ki, mert valamiféle, addig soha nem hallott, sikító, vészjósló hangon megszólalt a kapucsengő. Két sunyi arcú, civil ruhás, de pisztolytáskát viselő férfi jött be a házba. Apámat és a bátyáimat keresték. Valamiféle papírt mutogattak, amelynek megpillantásakor anyám arca halottfehér lett. Félve simultam a szoknyájához, mert Manyu néni eltűnt mellőlünk, és csak én láttam, hogy a nagy hóban a kert felé igyekszik. A két ember nem hitte el, hogy apámon kívül nincs otthon más férfi. Mindenhová benéztek, még a padlást, pincét is átkutatták a fiúk után, közben durván lökdösték apámat, siettették, hogy öltözködjön és vegyen magához valami élelmet, mert magukkal viszik... Valami munkáról beszéltek, ami alól ő sem húzhatja ki magát. Azt mondták, délután indul a transzport, de még visszajönnek a fiúkért...

– Mi az a transzport? – kérdeztem sírva anyámtól, amikor elmentek.

Üres tekintettel nézett rám és magához szorított:

– Istenem, hát elvitték apádat, de a fiúk... Jézusom, a fiúkért is visszajönnek! – tört ki belőle a zokogás, és én vele sírtam.

– Nyugodj meg, Piroska – szólalt meg a hátunk mögött Manyu néni –, én már figyelmeztettem a fiaidat. Nem jönnek haza... Majd viszek nekik ennivalót, takarót, miegymást, valahogy csak átvészeli a bujkálás idejét...

Az arca kemény volt, amikor határozottan hozzátette:

– Jó helyen vannak, nem találják meg őket. Az urad meg majd hazajön...

Mindenben igaza lett. Csak az életünk lett más, mert megváltozott a világ és vele körülöttünk-bennünk minden...

És a következő karácsonyok fénye halványodott meg örökre. Mintha egy láthatatlan kéz kíméletlenül letörölte volna róluk a csillogó aranyport, azt a belülről fakadó ragyogást, ami az ünnepek varázsát, a karácsonyok fényét adta, ami nélkül nem örökemlékű az ünnep... Az egymás sarkára taposó, gyorsan múltó évek rendre meghozták a maguk karácsonyát, de nyomot alig hagytak bennem. Emlékük elmosódott és úgy megfakult, mint szobám sarkában a csendesen haldokló karácsonyfán függő, kecses üveglámpácska egykor aranyosan ragyogó csipkéje.

ÖRÖMPERCEK

– Nem és nem! Többször nem tagadlak le, értsd meg! Ha megint ő telefonál, megmondom neki, hogy itthon vagy! Nem teheted ezt vele...

– Talán nem is ő az. Lehet, hogy most téged keresnek... Kérlek, vedd fel a telefont...

Ági dühösen odalép a kitaróan csörgő készülékhez és belehallózik. Arcára kaján mosoly terpeszkedik, ahogy anyja felé fordulva édeskés hangon a fülére szorított kagylóba mondja:

– Igen, szerencsére most itthon van. Azonnal hívom. Anyukám, Viktor bácsi keres! – Aztán odébb lépve, halkán hozzátette: – A hódolód.

– Igen, tudom, hogy kerestél... Nem voltam itthon... Beszélj inkább oroszul, úgy jobban értek... Nem, ma sehogy sem találkozhatunk, foglalt a délutánom... Holnap se... Igazán kedves vagy, hogy hiányzom neked... Nem, haza ne, tudod, nálunk mindig teli a ház... Inkább majd beülünk valahova egy kávéra és nyugodtan elbeszélgetünk... Mondjuk csütörtökön, amikor fodrászhoz készülök, és utána... Fél háromra leszek kész... Hogyne tudnám, hiszen bejelentkeztem... Nem kell bejőnnöd a szalonba, várj meg az utcán... Engem nem zavar, nem is kompromittálnál velem, de így találok jónak... Ó, még hogy elviszel magaddal, ugyan már... A fiatalokat szokták megszoكتetni... Kérlek, ne térj át ismét az ukrán nyelvre... Igazad van, tudnom kellene, csak hogy az iskolában orosz nyelvet tanultam – ebből látszik, milyen nagyon régen volt... Hát akkor csütörtökön, ahogy megbeszéltük... Igen, igen, majd igyekszem pontos lenni én is, viszlát!

Az asszony kelletlen grimaszba gyűrődött arccal, bosszúsan pillant lányára, aki kárörvendő mosollyal hallgatta végig a beszélgetést:

– Megkímélhettél volna ettől a találkozótól!

– Jaj anya! Nem lehetsz olyan kegyetlen, látod, mennyire odavan érted ez az ember, teljesen beléd esett! Jár neki egy randi, pár örömperc...

– És nekem? Rám milyen örömpercet várnak? Arcomra igazított udvarias mosollyal „randizni” fogok egy olyan emberrel, aki számomra teljesen érdektelen. Nem érzek iránta mást a közönyön kívül. Miről beszélgessek vele, nincs közös témánk... És egyáltalán, mi a fenét akar tőlem...?!

– Anyukám, szerelmes beléd, a vak is látja! – Ági elismeréssel néz végig jó megjelenésű, ápolt anyján. – De ezt nem is csodálom! A korodhoz képest...

–...Te, mindjárt visítani fogok ettől a „korodhoz képest” kifejezéstől. Mindenki ezzel jön nekem... Rendben van, talán még nem fordul le rólam az emberek szeme, nem vagyok szánni való rozoga kriptaszökevény, no de a szerelem... Azt régen eltemettem apáddal együtt. Ennek a jóembernek másfél éve halt meg a felesége, miért nem tud belenyugodni, hogy egyedül maradt? Vagyis ott a fia, meg annak családja... Bár, ha jól meggondolom, beszélni a fiával tud. A menyé csak magyarul ért. Talán az unokák megértik a nagyapjukat... Akármilyen jók az anyagi körülményei, azért nem lehet könnyű neki. Idegen országban, az ő korában, egyedül... Mit várhat még az élettől? Valahol egy kicsit sajnálom is, ezért nem tudok hozzá sértőn elutasító lenni. Főleg megboldogult felesége, Éva miatt... Vele egykor jó kollégák voltunk... De Viktorhoz csak laza ismeretség köt, miért nem hagy békén?

– Mert férfiből van, akárhány éves is, és a férfiak nehezen viselik a magányt. Meg aztán, ha nem tévedek, amíg élt a felesége, ő addig sem rejtette véka alá, hogy mennyire tetszel neki, ezt nem tagadhatod! Majd figyeld meg, hogy elolvad tőled, amikor gyönyörű frizurával kijössz a fodrásztól! Csak győzzed hallgatni a bókjait... A végén még megkéri a kezedet! Láthatod, egyszerűen nem tud hazautazni úgy, hogy ne találkozzon veled! Gondolom, a névnapod miatt van ennyire lázban. Tuti, hogy virággal megy a randira!

– Más sem hiányzik nekem!

... „Egy percet sem kések, a ‘hódolóm’ elégedett lehet. Istenem, mintha nem is december lenne... Milyen kellemesen melegít a nap, pedig alig egy óra múlva már sötétedik. Nem látom sehoh... Most mit csináljak, ácsorogjak itt az üzlet előtt? Még hogy én legyek pontos, jó vicc! Hát, nő létemre az is vagyok... Kész, eleget gyönyörködtem a szemüvegkeretekben, lázmérőkben, vérnyomásmérőkben, megyek haza!... Talán csak nem történt valami baja, hogy késik... Igaz, itt kérhet segítséget az anyanyelvén, megértik és segítenek rajta... Ott jön... Uram-teremtőm: reménykedtem, hogy nem ezt a hülye kinézetű zsinóros tehenészkalapot rakja a fejére most is... Télvíz idején, dzsekihez! Semmi ízlés nem szorult bele, de nekem mindegy... Most majd hallgathatom a mentegetőzését... Csak nem abban a fekete tasakban hozza a nekem szánt virágot, amit úgy szorongat a kezében?...”

– Üdvözöllek, igen, én is örülök, hogy látlak – mormolja Luca udvariasan és egy gyors sasszéval hátralép, hogy arcát még véletlenül se érje a férfi nemkívánatos csókja.

Várja a késés miatti magyarázkodást, de az ember egy szót nem ejt róla, elsiklik fölötte, mintha ez lenne a világ legtermészetesebb dolga. Helyette

arról igyekszik meggyőzni őt, mennyire sajnálja, hogy ilyen hosszú ideig nem találkoztak. Az asszony bólint és gondolatban megvonja a vállát: „Annyival is kevesebb időt töltök veled, amennyit késtél. Végül is rendben van.” Ettől felvidul, ő kezdeményez valamifajta beszélgetést, ügyelve rá, hogy helyesen ragozza az orosz szavakat. Viktor ukránul, hosszú körmondatokban válaszol, és Luca reménytelenül veszi tudomásul, hogy alig ért valamit a hadarva eldarált szövegből.

A kávézó ebben az időben mindig kong az ürességtől, Luca mégis sarokasztalt választ, hogy ne legyenek annyira szem előtt. A férfi összehajtogatja levegővel bélelt nagyméretű nyltasakját és leteszi egy üres székre. „Hát ennyit a nekem szánt virágokról” – kuncog a nő magában.

– Tudod, beteg voltam, megoperáltak. Nem tudtam utazni, autóba ülni... – mondja a férfi.

– Mi bajod volt? – érdeklődik Luca udvariasan, magában örvendezve, hogy lám, valamit mégiscsak sikerült kihámoznia az eddig elmondottakból.

– Sérvem volt, itt – mutatja a férfi a kabátján keresztül.

Luca nem érti a betegség nevét, mert Viktor továbbra is ukránul beszél, és most már türelmetlen rászól:

– Mondjad oroszul!

– Hogyne, persze, de inkább te tanulj meg ukránul!

– Én mindenütt jól boldogulok az orosz nyelvvel. Talán neked kellene megtanulnod magyarul. Ha már egyszer magyar nő volt a feleséged... És Magyarországot választottátok új hazátoknak... Szóval, megoperáltak?...

– Igen, és tudod, milyen komoly műtét volt? Elmondom neked! Először is...

Luca egy ideig megpróbálja figyelemmel követni a műtét kronológiai sorrendben részletezett hosszadalmas menetét, de a férfi újra visszatér az anyanyelvére, így elveszíti a fonalat. Igyekszik ugyan komoly arccal és együttérzéssel hallgatni az aprólékos beszámolót és ügyelni, hogy megfelelő időben hümmögjön, intsen igent, vagy nemet, de nem biztos benne, hogy ez sikerül. A tőle távol álló, töményen rázúdított információáradat – amely minden esetben így indítatot: „És tudod, miért? Elmondom! Először is...” – valójában cseppet sem érdekli.

Az egyhangú mondatok gyakori ismétlése elzsongítja, a szavak álmosító csobogással elfolytak mellette. Néha egy-egy szó elér a tudatáig, rövid ideig meg is ragad benne: műtőasztal; hasfalba beültetett háló; az egymásra igazított hasi bőr többszöri nyújtása; a varratok gyengesége; új kapcsok; újbóli kiszakadás; magas kórházi ágy; térdig érő hálóing; ágyban mosdatás, ágytálazó nővérke, pisilési problémák...

– Otthon aztán ki ápolt és ki főzött rád? – vág közbe Luca, hogy felébressze a saját figyelmét.

– Ó, hát akkor már egészen jól voltam, mikor hazavittek. A fiam bevásárolt, én meg főztem egy hatalmas fazék borscsot és egy egész hétig azt ettem. A borscsot nagyon jól készítem... Szép, nagy modern konyhám van és hét hatalmas szoba van az emeletes házamban. Sőt, van pezsgőfürdő is. Elviszlek magammal a palotámba, te leszel a királynő...

– Köszönöm, van hol laknom, két lakásom is van – válaszolja a nő.

„Csak otthonom nincs – teszi hozzá gondolatban keserűen. – De ezen az áron inkább ne legyen!”

– És a kötés cseréjét...

– Hogy telt a nyarad? Voltál nyaralni? – vág közbe Luca ismét udvariatlanul.

„Elegem van a sérvműtétből és a vele járó összes nyavalyából. Lassan szakképzett sebész vagy betegápoló leszek, ha ezt tovább hallgatom...”

– Nem voltam sehol, a fiamék voltak Horvátországban – válaszolja az ember röviden.

A nő nem hajlandó észrevenni hangjában a bujkáló sértődöttséget, vidámságot színlelve folytatja:

– Nézd, hoztam pár fényképet a nyaralásomról. Gyönyörű helyen voltam a fiamékkal. Hatalmas tengerjáró hajón utaztunk... Ugye, milyen szép a tenger és a hajó? Látod a várost, csodálatos! Az ott élő emberek életszínvonala, kultúrája, fényévekben mérhető messzeségben van tőlünk. Felejthetetlen élmény...

– Jó, hogy el nem süllyedt veletek a hajó... – a férfi szájszögletében lekicsinylő félmosoly –, én is voltam a régi rendszerben Ausztriában és Csehországban. Delegációval mentem... Ingyen! – teszi hozzá diadalmasan. – A kormányhivatalból jöttek hozzám, a tanszékre, ellenőrzésre. Hű, mennyi stiklit kellett csinálnom, hogy mindent rendben találjanak! Főleg a kísérleti farmon, a tehenek és a disznók miatt... De megérte! Még kitüntetést is kaptam, majd megmutatom neked, ha eljössz hozzám!

„Az az érzésem, hogy sose látom meg a kitüntetéseidet!”

Viktor belenyúl a zsebébe és képeket húz elő: – Én is mutatok neked pár fényképet.

– Az unokáidat? Szívesen látnám őket!

– Nem, ezek sokkal értékesebb képek. Az Éva sírjáról készítettem őket. Nagyon sok pénzembe került az emlékmű: indiai gránitból faragták. Nincs több ilyen drága síremlék abban a temetőben. Figyeld meg, milyen

gyönyörűek rajta a betűk. Mélyen vannak belevésvé a gránitba és arannyal díszítve... Nos, mit szólsz?

– Hááát, igen... – húzza el a szót Luca, majd látványosan az órájára néz. – Bocsáss meg, mennem kell! Tudod, a szomszédasszonyom is Luca, és ma őt is köszöntjük a névnapján.

– Rémesen furcsa név! Ha lányom lett volna, soha nem adtuk volna neki ezt a nevet – ráncolja homlokát a férfi.

Ezen a ponton Lucából visszafordíthatatlanul és teli szájjal kirobban a röhögés. Tudja, hogy megbocsáthatatlanul viselkedik, de nem törődik vele: „Uramisten! Hogy tudott ezzel az emberrel élni Éva? Ekkora tapintatlan bunkóval... Aki nyugalmazott egyetemi docens, a mezőgazdasági tudományok doktora, de annyi odafigyelés, intelligencia nincs benne, mint egy piálásért leszázalékolt, gyengeelméjű sírásóban. Ha-ha-ha! Ezt hívják kedveskedő széptevésnek, így kívánt nekem boldog névnapot... Még hogy virágok... Legalább a frizurámra tett volna elismerő megjegyzést! Hiszen annyit, hogy észrevegye, minden nő elvár a férfitől, akárhány éves is. Főleg attól, akinek állítólag annyira tetszik! Bókok helyett sérvműtét, félrepisilés, profi temetői felvételek, adatok az ő egykori hatalmáról és hasonló ingyenc témák. Örület! Észre sem vette, hogy egész idő alatt csak ő beszélt... Randi... Örömpercek... Hát nekem nem, annyi szent! Mindegy, ilyen jól rég nevettem! Csak ne lenne annyira sértő mégis számomra...”

Nem magyarázkodik, nem mentegetőzik. Nem tartja fontosnak, hogy bármit is mondjon. A sötét utca biztonságosan vezeti haza. „Jó, hogy egyedül vagyok, senki nem látja könnyeimet. Olyan megalázó volt ez az egész és annyira fölösleges...”

Amíg a kulcsot keresi, felnéz a kihűlt, csillagoktól szikrázó égre: „Te örökre magaddal vitted a legszebb emberi érzést, ami igazán emberré teszi az embert, és én annak az emlékét őrzöm!...”

A decemberi égen utat vág egy hullócsillag. Derengő ezüsfénye vigaszt hozó reményt szítal Luca lelkére.

EMLEKIDÉZŐ ERZSÉBET

Hír: „1999. november 18-án Beregszászban a városi tanács és a Kárpátalján működő magyar szervezetek erőfeszítéseinek köszönhetően felavatták a sztálinizmus beregszászi áldozatai, a II. világháborúban elesett magyar honvédek és munkaszolgálatosok emlékművét.”

– Akkor is ilyen idő volt mint ma, éppen ilyen havas eső esett – mondja félhangosan a barázdált arcú, hajlott hátú asszony. – Erzsébet estéje volt, egy hónapja voltunk házasként és nagyon vártam haza az uramat... Az én nevem is Erzsébet. Bözsike – így szólított...

Könnyei a barázdák közt utat keresve patakszanak a szeméből, mintha soha ki nem apadó forrás táplálná őket, ahogy csendesen folytatja:

– Soha többé nem jött haza. Pedig azt mondták, csak háromnapos munkára viszik a többiekkel együtt...Ki tudja, melyik haláltáborban halt meg...

Néma megilletődéssel állunk az elhurcoltak emlékművének avatásán, hallgatjuk a torokszorító, emlékeztető beszédek. Gyászolunk. Mindannyiunknak van valakije, aki megjárta a kínok poklát vagy odamaradt örökre: rokon, ismerős, szomszéd...

Ki is mondta így: *odamaradt?*... Kalandozó tekintetem két ismerős arcot fedez fel az emlékezők sűrűjében. Anyám révén rokonom a két asszony, és abban a pillanatban, ahogy meglátom őket, olyan tisztán hallom Manyu néni hangját, mintha itt állna mellettem: „Bálint odamaradt a lágerben...” Ő meg itthon maradt kilenc gyerekkel. A legkisebb pár hónapos volt akkor. Most itt van a nővérével együtt. A kőtényéből, tisztességben nevelte fel őket anyjuk. Mindet. De milyen áron?...

„Bálint becsületes, dolgoz, szorgalmas vincellér, jó ember volt, a légynek se ártott. Miért kellett meghalnia?” – sokszor, nagyon sokszor hallottam ezt Manyu nénitől, amikor csak úgy, magától kérdezgette, miközben a mosóteknő fölé hajolva, talán a gőztől vagy a könnyektől harmatos arccal napszámban mosta, egyre mosta a soha fogyni nem akaró szennyes ruhát. Mert a gyerekek éhesek voltak, kenyeret kértek... Az udvarra kiöntött mosóléval együtt enyészett el egész keserves fiatalsága...Vajon, hogyan érezne most, ötvenöt évvel a borzalmas nap után, az ő Bálintja nevét olvasva az „odamaradtak” márványabláján?

Nem érhetette meg: fáradt, elgyötört testét pár éve magába ölelte az áldott anyaföld. Helyette a lányai olvassák apjuk nevét.

Feleségek... Anyák... Ágnes néni...

Faluról hordta be hetente egyszer a tejfölt, a túrót. Egy nap szomorúan könnyezve jött: elvitték az urát... Anyám csendes szóval vigasztalta, biztatta: „Ne féljen, Ágnes, megsegíti az Isten, hazakerül...” Pár nap múlva váratlanul megint bejött. Megkövült arccal, halottaikat sirató ősmagyar asszonyok sötét fájdalomával kulcsolta fejére két kezét, és jajongva egyetlen szót ismételtetett megállás nélkül. Szívet marcangoló, fuldokló zokogásától megriadva húzódtam anyám szoknyája mögé, és iszonyodva néztem a zilált hajú, fájdalomtól félőrült asszonyt, akit nagyon szerettem, és aki engem csak „kisbecsesnek” szólított. Anyám ijedt részvétellel kérdezte tőle: „Mi történt, ki halt meg?”

Meglepően tisztán látom magam előtt a jelenetet, pedig még nagyon kicsike voltam abban az időben. Talán azért maradt meg bennem, mert anyám sokszor felidézte...

„A fiam, jaj, a fiam... Az én ártatlan, drága gyermekem... Elvitték, elvitték a gyeheña tüzére való gyilkosok... Legyenek átkozottak mind!”

– Istenem... Nagyon sajnálom, Ágnes, de nyugodjon meg, vigasztalódjon...
– csitítgatta anyám az asszonyt –, hiszen a férjét is elvitték, látja, azt nyugodtabban elviselte...

Ágnes néni szemében a világ összes anyai fájdalma benne sűrűsödött, amikor alig hallhatóan válaszolta: „Elviseltem, mert ő az uram, akit igazán szeretek... De ez más! Most a *gyermekemet*, belőlem szakadt *magzatomat* vették el tőlem, és én ebbe belepusztulok!”

...Emlékeimből a mellettem álló asszony csendes hangjára ocsúdok: „A fiam soha nem ismerhette meg az apját, nem is hitte, hogy volt neki... Azóta is gyászolom.”

Most néz rám először és meglepődve látom, az igencsak koros asszony szeme milyen tiszta, mélykék. Fiatalon, azon a több mint félévszázaddal ezelőtti Erzsébet-napon nagyon szép lehetett. Halkan folytatja mondanivalóját: „Ma először érzem úgy, hogy csitul bennem a fájdalom, csendesül lelkemben a bánat. Lesz már hová tennem virágot, lesz hol gyertyát gyújtanom halottak napján. Az én emberem neve is rajta a táblán... Nem is: inkább Erzsébetkor hozom el neki! Ő tudni fogja, hogy Bözsikétől van. A jó Isten áldjon meg mindenkit, aki tett érte valamit, hogy felállítsák ezt az emlékművet!”

Aztán lehajtott fejjel elindul, hogy a szegfűkoszorúk tövébe ő is letegye a kezében szorongatott pár szál krizantémot a többi mellé.

Erzsébet este van...

„...majd azt mondom neki...”

„Ha felhívom... de ehhez előbb erőt kell venni magamon...”

A keze nem mozdul, nem tudja rászánni magát, hogy felemelje a kagylót és tárcsázzon. Szándék és tehetetlenség furcsa érzése kavarg benne. A cigarettás doboz után nyúl, rágyújt. Üres tekintettel bámul a felizzó, cinkosan hunyorító apró parázsra. Szája szögletén kínos fintor, ujjaiával a halántékát masszírozza: talán sikerül célirányos mederbe terelni a homloka mögött toporgó gondolatokat.

„...Majd azt mondom neki... Mit is?... Mivel vagyok különb nála?! A sok ezerszer ismételt mozdulatnak, ahogy egyik cigarettát szívja a másik után, méghozzá a legerősebbet, a legbüdösebb kapadohányt, igen, ennek köszönhti, hogy azzá vált ami... És az itálnak... Vajon melyik ártott jobban...? A kettő együtt... Azért hívjam fel, hogy ezt megmondjam neki? Órület! De hát miről beszéljek vele?”

„Majd azzal kezdem, azt mondom... Ó, egek... Kérdezzem meg, hogy van, hogy telnek a napjai? De hiszen ez gonoszkodásként, gúnyként hangzana a számból... Nyomorékon, bénán, zsinórral hozzákötözve a karosszék támlájához vajon hogy érezheti magát? Egy asszony, aki évtizedeken keresztül a családjának élt, miközben helytállt a munkahelyén, bevásárolt, gyerekeket nevelt, anya, feleség volt... És most a két lábától megfosztva magatehetetlenül fekszik az ágyban vagy ül hosszú hónapok óta a négy fal közt székhez kötözve, és az ablakkeretbe beszorított égen kívül mást nem lát... Egy csonka torzó... Két combjának csupán a felső csonkja maradt meg az amputáció után... Úristen! Hát milyen lehet a közérzete, hogy telhetnek a napjai?!... De magának köszönheti! Vagy – ki tudja...”

Nagyot sóhajtott és a hamutartóba fojtta az éppen csak megkezdett karcsú, drága füstölőnivalót. „Erre még csak utalnom se szabad! Hiszen a barátnőm... Volt!” – hasít beléje a felismerés.

Bántja a gondolat, mégse kívánja szépítgetni a dolgot maga előtt. „Nem a mostani állapota, önpusztítással szerzett nyomorúsága miatt érzek így. Isten őrizz! Jóval azelőtt kezdődött, lassan távolodtunk el egymástól... Az én Józsim vagy az ő férje halála után?... Nem, az ő ura még élt, amikor öröknek tűnő barátságunkon az első hajszálrepedések megjelentek. Engem sérülékennyé tett a gyász, és mást vártam tőle: több figyelmet. Amikor meglátogattam őket, férje a maga suta módján igyekezett is vigasztalni,

beszélgetni velem. Mária nem! Kimért volt, alig tanúsított érdeklődést irántam. Szórakozottan hallgatta, amit mondtam, ő alig szólt. Többnyire elbeszélünk egymás mellett. Náluk járva mindig úgy éreztem, van valami zavaró mindkettőjük viselkedésében. Mintha terhes lenne a jelenlétem, és titkolni szeretnének előlem valamit. Ha Géza, a nagyfiú váratlanul hazajött, összerendeztek, szorongva néztek egymásra és a fiú arcára. Félnek – hasított belém a felismerés. Egyszer rákérdeztem, és ők megfehéredett arccal lepisszegtek: 'Csitt, nehogy meghallja, hogy róla beszélünk. Teljesen kiszámíthatatlan a viselkedése, néha nem ura a tetteinek... Isteni szerencse, hogy Bandika más. Ő egy áldott jóság' – tette hozzá Mária rajongó hangon. Emlékeztem, hogy Géza gyerekként is különc, oktalanul gonoszkodó, magába forduló kisfiú volt. Öccse születése csak olaj volt a tűzre. 'Féltékeny, de majd kinövi, nem érdemes törődni vele' – mondogatta Mária a kicsit dédelgetve. Velem szemben Géza ugyan gyanakvó bizalommal, de mindig tisztelettudóan viselkedett, nem utasította el simogató kezem... Apja temetésén halottsápadt arccal állt a koporsó mellett és kétségbeesetten, önmarcangoló, könyörgő szavakkal vallatta anyját: 'Ugye nem miattam, nem én tehetek róla?... Mondd, hogy nem...'

Szomorkásan réved maga elé: „Korán megözvegyültünk, megváltozott az életünk. Mindkettőnknek. A távolság sem tett jót a barátságunknak, bár volt idő, amikor ez nem jelentett gondot... A két város nem került távolabb egymástól... Az életünk vett más irányt, és a bennünk lévő értékrend. Körülöttünk is megváltozott minden...”

Mélyet, nehezet sóhajt. Keze önálló életre kelve ismét cigarettáért nyúl. Miután feleszmél, bosszankodva visszajeli az asztalra. Tekintete a telefonra tapad, gondolatai továbbra is egy helyben toporognak.

„Majd azt mondom neki, igen, azzal kezdem...”

Csüggedten, reménytelenül sóhajt: „Mivel, mivel kezdem? Megkérdezem, hogy van a fia? Melyik? A kicsi, a kedves, a jó, az anyja szemefénye? Aki özvegysége első évében támaszt jelentett számára; aki megvédte őt az idősebb fiú váratlan dühkitöréseitől; aki maga volt a csupa figyelem és a gyermeki szeretet mintaképe; akit anyja csak áradozva, ódákat zengve emlegetett pólyáskorától felnőttkoráig... Egészen addig, amíg haza nem vitte újdonsült feleségét és meg nem született az unoka. Mert attól a perctől kezdve minden megváltozott: Mária jelenléte feleslegessé vált, sőt kifejezetten zavaró és terhes lett – a saját házában. Bármit tett, az rosszul sült el. Azért, mert már akkor is ivott, vagy éppen emiatt kezdett el inni?... Nem, ő már azelőtt is iszogatót, de igazán ekkor vált az alkohol rabjává.

Tiszta aggyal talán képtelen volt elfogadni a megváltozott körülményeket, sérelmeit italba fojtotta? Ki tudja...”

Maga előtt látja a fiú zavarát, a menyecske ellenséges, elutasító arcát, amikor becsöppent közéjük. Borzong az undortól, mert orrában érzi a mosdatlan test itallal, füsttel keveredett bűzét, maga előtt látja a kosztól elszurkült ágyneműt, amelyben valaha szinte tisztaságmániás barátnője feküdt piszkosan, lesóványodva. „Istenem, mi lett veled?! Sürgősen orvoshoz kell menned, segítségre van szükséged!” Mire ő: „Ó, majd Bandika elvisz” – és szeretetet kolduló tekintettel, reménykedve nézett a fiára. „Magadban is el tudsz menni! – morogta a fia, közönyösen meghúzva a vállát. – Aki ennyit bír inni...”

„Egy időre átmehtnél édesanyád házába a nagyobb fiadhoz, hiszen nem nős, egyedül van.” „Hát csak menjen ahhoz a bolondhoz... Mert az ide be nem teheti a lábát, az biztos! Arra van esze a rohadéknak, hogy itt ácsorogjon az ablak alatt, és a hátam mögött sutorogjanak, szövetkezzenek ellenem” – intett a „jó” fiú állával az anyja felé. Hangjából csöpögött a gyűlölet. „Ez a bátyádnak is otthona, nemcsak neked! Akár te, akár ő, de segítenetek kell anyátokon, sürgősen!...”

„Majd a Bandika, ő segít...” – suttogta Mária a koszos takaró alól.

...„Hát segített! Bedugta anyját az elmekeórházba, ide a mi városunkba, mert ekkor már pszichiátriai kezelésre szorult – de egy szóval sem adta tudtomra! Szerencsétlen Mária: konyhakéssel szúrta hasba magát, ám időben megmentették. Amíg műtötték, két fia a kórház folyosóján összeverekedett. Rendőrök vitték el őket... Az egzaltált, magán uralkodni soha nem tudó idősebb fiú támadt neki öccsének, számon kérve anyjuk állapotát, öngyilkossági szándékát. Talán jobban járt volna szegény, ha sikerül... Jaj, miket gondolok, bocsásd meg, Istenem! De hiszen önmagát pusztító addigi élete sem volt más, mint egyfajta hosszan elhúzódó öngyilkosság. És ami ezek után következett!...”

Fázósan megrázkódik, reszket. Nem is tudja, az emlékektől vagy a hidegtől. Hűvös, esős az idei május. A szél cibálta orgonafa szomorú megadással hinti fehér szirmait. „Mintha havazna – nézi mélázva. – És megint esik, mint akkor... Éppen ilyen hideg és esős volt az a pár évvel ezelőtti kora nyár is.”

„Három hét elteltével felhívtam a 'jó' fiút, hogy megtudjam, mi van az anyjával. 'Két hete utalták be az elmekeórházba, pontosan a maguk városába. Onnan viszik majd utókezelésre az erdei szanatóriumba’ – mondta a fiú unottan. De hogy van? – kérdezgettem. 'Fogalmam sincs – válaszolta

mogorván –, nincs időm utazgatni, nekem csak egy szabadnapom van, azt a családommal, a gyermekemmel töltöm...’ Még szerencse, hogy anyádból van vagy öt, hát miért is törődnél vele! – sziszegtem fuldokolva a telefonba.”

„Tegnap itt volt a Bandika, olyan aranyos, jó gyerek...” – rebegette másnap Mária, de nem nézett a szemembe, és hidegtől elkékült szájjal reszketett a vékony takaró alatt. Igyekeztem fegyelmezni magam, amikor megszólaltam: „Akkor hozhatott volna neked meleg pongyolát, papucsot, váltás hálóinget... Se fogkeféd, se szappanod, még kanalad sincs...” Mária indulattól fojtott hangon vágta az arcomba: „Ne merj rosszat mondani Bandikámról! Adj inkább cigarettát!” „Nincs” – ráztam meg a fejemet, és jobbnak láttam mihamarabb eljönni. ‘Senki nem látogatja a nénit, nem volt nála még senki’ – suttogta fülembé az egyik ápoló, amit amúgy is tudtam.”

Emlékeiben kutatva motyogja: „Vajon csak rémlik nekem, hogy az egyik fia mégiscsak volt nála egyszer? De melyik?... Amikor ismét elmentem a szanatóriumba, már nem találtam ott Máriát. ‘Nem tudom, kiről van szó – ingatta fejét a fiatal ápolónő. – Egy napja dolgozom itt. Biztosan jól van és hazaengedték.’ De nem ez történt. Három hét múlva felhívott Mária idősebb fia. Kapkodva, összefüggéstelenül beszélt, az anyját kereste. ‘Nincs otthon, nem tudom, hol van... Ha lehet, érdeklődjön iránta maga is... Igen, az elmekórházban...’ A június eleji hideg időjárást egyik napról a másikra kibíráhatatlan hőség váltotta fel. Az emberek szenvedtek a párás, fullasztó melegtől. Kalimpáló szívvel léptem be a hatalmas terembe, ahol harminc-negyven ápoló volt összezsúfolva. A robusztus, jól megtermett nővér úgy jött mögöttem mint egy testőr. Nem lehetne inkább kihívni? – próbálkoztam a nővérnél. Lesújtóan mért végig: ‘Béna, nem tud járni. Jöjjön csak, ne féljen!’ Nem nyugtatott meg. Félttem. És a látvány engem igazolt...”

Határozottan leinti lelkiismeretét és cigarettára gyújt. A kékesen kanyargó füstöt nézve maga előtt látja a gyermekméretűre aszott, magatehetetlen Máriát a piszoktól fekete, szakadt kórházi hálóingben, ahogy ott fekszik a saját vizeletében és ürülékében. Pucér mellét, arcát legyek tömege lepte el és ő mozdulatlanul tűrte. „A borzalomtól és szánalomtól megkövülten álltam az ágya mellett, félni is elfelejtettem a mögöttem rikácsoló, vihogó betegektől. ‘Hát eljöttél – suttogta Mária sápadt örömmel. Csendes, tiszta hangon tette hozzá: – Jó lenne egy váltás hálóing és egy üveg ásványvíz...’ ‘Ez elmekórház, mi nem vagyunk berendezkedve béna betegek ápolására. Neki nem itt a helye, ő nem pszichiátriai beteg, el kellene őt vinni innen. Senkit nem érdekel a sorsa. Egyszer kérdezett felőle telefonon egy férfi, pimasz hangon közölte, hogy jelezzük neki, ha meggyógyult a mama, de

telefonszámot nem adott – sorolta a nővér, és szemrehányó hangon folytatta: – Maga miért nem látogathatta eddig az anyját?...’ Döbbenten meredtem rá: Miről beszél, nekem nem anyám... Gyermekkori barátnőm... Teremtőm, hiszen csak egy évvel idősebb nálam!”

... „Haza kell vinni anyátokat mielőbb, mert nem ebben a kórházban a helye! – győzködtem a ’jó’ fiút telefonon. ’Ki fogja itthon ápolni, ha hazahozom?... És a lakás is kicsi!...’ Van jó nyugdíja, abból telik ápolónőre, a lakás pedig az ő otthona! ’És akkor miből élünk, ha nővére költjük a nyugdíját?’ Egy hét múlva Máriát mentővel küldték haza a kórházból. Többször kerestem telefonon, de mindig sikertelenül. Valamikor november végén telefonált Géza, hogy érszűkület miatt anyja mindkét lábát amputálni kellett, ő vette magához.”

„Néztem a fiú féltő mozdulatát, ahogy óvatosan megigazította anyján a pelenkanadrágot, aztán ölébe véve átültette a székre, és gondosan odakötözte a karfához. ’Már megettettem, és mert dolgozni megyek, most magára kell hagynom... Itt a telefon a keze ügyében, bármikor fel lehet hívni. Ide teszek még egy pohár vizet, orvosságot meg pár könyvet. Egyetlen szórakozása az olvasás.’ Kontyba kötötte anyja ősz haját, pusztat nyomott a feje búbjára. ’Így ni, minden rendben.’ Ez a fiú vezekel – futott át rajtam a gondolat. – Megváltozott, talán azért, mert visszakapta az anyját, már csak az övé... ’Bandi?... Nem, egyszer se jött meglátogatni... De most már a postás nem oda viszi anya nyugdíját... Kértem, hogy anya ruháiból adjon ide pár darabot, de elzavart.’ Géza igyekezett uralkodni magán, de hangjából érződött a visszafojtott indulat, amíg öccséről beszélt. Mária némán ült, mereven nézett maga elé. Csak egyszer szólalt meg, míg ott voltam, nekem címezve a szavakat: ’Jó neked, van lábad, tudsz járni...’ És én nem tudtam, mit válaszoljak neki.”

„De most felhívom és megmondom... Majd azt mondom neki...” Tárcsázza a jól ismert számot. A telefon hosszan, sokáig kicseng. Magában számol, ujjai megfihérednek, olyan erővel szorítja a kagylót. A tizedik csengőhang után feladja. Megkönnyebbülten, bár kissé szégyenkezve mered a készülékre: „Holnap újra próbálkozom... És majd azt mondom neki...”

A nyitott ablakon keresztül hervadó orgonaillat kúszik a szobába és édes dalba kezd egy kismadár.

„Ni csak, kiderült! – mosolyodik el és odakínálja arcát a belopakodó meleg nap sugarának. – Május van, május... Igen, már tudom, mit mondok Máriának, ha beszélek vele.”

OKTÓBER VOLT...

...Akkor is ős volt, simogató, meleg ős, és a fák, a bokrok aranypénzzel fizettek az ősznek, a vén uzsorásnak. Kamatostól fizettek, tudták, hogy nincs helye tiltakozásnak, háborgásnak, pedig ők mindent a tavasztól és a jószívű nyártól kaptak; de hát ez az élet rendje, most fizetni kell...

A gyerek tágra nyitotta ragyogóan kék szemét, ami ezeken a derűs, őszi napokon még kékebb volt, hiszen az őszi ég kékjét is visszatükrözte, s csodálattal nézte a lassan változó világot, ami az ő eddigi rövidke életét körülhatárolta. Nagyon szerette a kertet: az édig érő diófát, a termését kínáló naspolyát, a kerítés tövében megbúvó, nyáron sűrű, áthatolhatatlan málnabokrokat... Milyen jókat lehetett ott játszani, főleg bújócskát... Aztán meg ott volt a kilazult deszka is a palánkon, amelyen keresztül annyszor elszökött, ha világot akart látni! Mi tagadás, emiatt gyakran elfenekelték, de ez nem akadályozta meg a következő szökésben...

Most, hogy a málna is elhullatta leveleit, az ezüstfehéren maradt meztelen száruk dideregve álldogáltak és unottan mutogattak fölfelé, a kék ég kupolájára, ahol ökörnnyál utazott az őszi szél tenyerén. Nem vállaltak több cinkosságot a gyerekekkel, nem adtak több búvóhelyet játékaikhoz.

Személyes ismerőse volt minden fa, minden bokor. Szerette a kert megszokott rendjét, ezért haraggal, megvetéssel fordult el attól a furcsa földkupactól, ami megbontotta ezt a megszokott rendet. Ott éktelenkedett a kert közepén, ahol a legsűrűbben, legselymesebben zöldellt a fű, és olyan volt, mint egy csúnya, varas seb. A tetejét elsimígtatták ugyan, úgy-ahogy a fűvet is ráigazították, de akkor is ott volt, s a száját úgy tátogatta, olyan félelmetesen és sötéten, mintha be akarná kapni a gyereket, meg az egész fényben fürdő őszi kertet.

– Bunker – mondták a felnőttek.

Hogy mit jelent ez a szó, akkor értette meg igazán, amikor egy éjszaka közepén anyja felébresztette legszebb álmából, és az ölébe kapva kirohant vele a sötét bunkerbe, mert felhangzott a rettenetes, vijjogó hang, amiről már tudta, hogy sziréna. Ha nappal történt, az még az éjszakánál is rosszabb volt, mert ilyenkor látta anyja szemében az iszonyatos félelmet és őt *az* rémítette meg igazán! Igen, az éjszakai szirénahang és a rohanás a sötét, ijesztően idegennek tűnő kertben rémes volt, de igazán félni akkor kezdett, amikor megértette, hogy a felnőttek is nagyon félnek...

...Csend volt, kedves, megszokott hétköznapi csend. Látszólag oda sem figyelve regisztrálta magában az innen-onnan fülébe jutó hangokat, és bár nem látta, mégis pontosan tudta, mi történik körülötte: Tóth mamánál megtojt a kendermagos, a kotkodálás onnan hangzott; a bánatos nyikorgás Karcsi rollerjének a hangja... Ezen eltűnődött egy kis ideig: „Jó lenne rollerezni, de Karcsi magától nem adja oda, most is erőszakkal kellene elvenni, ami miatt a fiú ismét bőgve rohanna bepanaszolni az anyjának, őt újra megbüntetnék, és anya szomorúan ismételné, magyarázná, hogy lány létére megint szégyent hozott a családra a mindennapos verekedésével... Á, nem éri meg...”

A következő pillanatban megfélekezett az egészlől. Más, újabb terveket kovácsolt magában: kiszökik az utcára, elmegy Gazsi bácsihoz a boltba és kér cukrozott mogyorót, esetleg csokoládét is...

Nagyon szerette a kis szatócsboltot a sarkon, ahol annyiféle édességet, fűszereket és egyebet lehetett venni. Útban odafelé már orrában érezte a különleges, fűszeres illatot, ami számára egyet jelentett a bolttal... Ha egyedül ment, Gazsi bácsi nem küldte el, mindig adott, amit kért, beírta egy nagy könyvbe, aztán anya havonta mindent egyszerre kifizetett... Igaz, néha töprengve és összevont szemöldökkel nézegette a végösszeget, ha a felsorolt tételek között olyasmire bukkant, amire nem tudott visszaemlékezni, mikor vásárolta – ám eddig nem történt baj...

Igazából nemcsak ezért szerette a boltot, hanem azért is, mert ott mindig találkozott ismerősökkel: olyanokkal, akiket ő ismert, vagy akik őt ismerték. Őt pedig igazán sokan ismerték a Kinizsi utcában, és még a nagylányok is szóba álltak vele! Erre különösen büszke volt: nagyon tisztelte a Bocskai-sapkás gimnazista lányokat, akiknek mindig volt egy kedves szavuk hozzá, néha kézen fogva haza is kísérték, így kergetve el feje felől a fekete viharfelhőket, ami egy-egy szökésének biztos velejárója volt.

Legjobban Ilonkát szerette, pedig ő már valóban nagylány volt – és milyen szép!

Elhatározta, hogy ha egyszer ő is nagylány lesz, akkor éppen olyan szép lesz, mint Ilonka. Bár, ahogy végignézett magán, ennek sikerében nem volt egészen bizonyos. A lábát ugyan harisnya takarta, de ő tudta, hogy a harisnya alatt a lábszára tele kék meg zöld foltokkal, kezefején karcolás és horzsolás nyomai vörösdnek, az állán egy még mindig nedvező mély vágás éktelenkedik – az ól padlásáról esett rá a jászolra.

– Fiúnak kellett volna születned – sóhajtott a anyja, meglátva vértől maszatos arcát, és ő egyetértően bólogatva helyeselt.

...Lassan araszolva közelítette meg a kerítés kilazult deszkáját, s már éppen odaért volna, amikor messziről egyre erősödő zúgás ütötte meg a fülét. Mintha a világ minden darazsa összefogott volna, hogy hatalmas rajokba tömörülve egyszerre repüljenek feléje. Az ismeretlen eredetű zúgástól vad félelem tört rá. Torkán bugyborékolva, kétségbeesetten szűkülve tört fel a kiáltás: „Anyúúú!”

Anyja már ott volt mellette. Később úgy emlékezett erre, hogy az anyja lába nem is érte a földet, úgy repült feléje, talán szárnya nőtt... Mögötte nagyapó kapkodta a levegőt a nagy sietségtől. Aztán arra eszmélt, hogy elsötétedett a világ, már lenn vannak a bunker mélyén és ő fejét anyja szoknyájába fúrva két kis tenyerével szorosan betapasztja a fülét, görcsösen leszorítja a szempilláit.

A repülőgépek hasa szinte súrolta a diófa tetejét, és ők hárman az óvóhely védelmében, vakon a rémülettől, süketen a robbanások visszhangjától egymásba kapaszkodtak. Szőnyegbombázás... Hallotta a szavakat, vagy gondolta? Úgy érezték, a halál ólálkodik körülöttük.

A kislány nem tudta, meddig tartott az iszonyat, az ő kis életében ez az idő végtelennek tűnt. Jóval később hallotta az anyjától, hogy pár perc volt az egész, de ez volt a legnagyobb és legpusztítóbb bombázása Beregszásznak...!

Kőválygó fejfel, reszkető lábbal követte anyját, aki szinte vonszolta maga után, erősen szorítva elgyengült kis kezét. Arról beszélt, milyen jó, hogy nem csavargott el otthonról, lám, milyen váratlanul jöttek a nehézbombázók, a szirénák sem figyelmeztettek előre, csak a légiriadó végét jelezték. „Vajon hol csapódtak be a bombák? Jaj, drága jó Istenem, sikerült-e mindenkinek időben behúzódni az óvóhelyre?...”

– Gyere be, csillagom, feküdj le egy kicsit – ölelte magához a gyereket, amint a házhoz értek.

A gyerek némán rázta a fejét, aztán nehézkesen, öreges mozdulattal letelepedett a bejárati ajtó küszöbére. Vakon nézte az udvart, a kiskertet; feje üres volt, hallgattak benne a gondolatok, nem érzett semmit.

Nem emlékezett rá, meddig üldögélt így... Közben mintha felhők takarták volna el a napot, de az is lehet, hogy nem... Az utca felől váratlanul izgatott, sírós hangokat, jajongó zokogást hallott: valami nagy baj történhetett...

Anyja is meghallhatta a zajt, mert rémült arccal jött ki a házból és a küszöbön kuporgó kislányt megkerülve az utcaajtóhoz sietett.

A gyerek lerázta magáról a bénultságot, talpra szökött és utána szaladt. Az anyja úgy állt meg az ajtó keskenyre tárt nyílásában, hogy eltakarja a kislány elől a kilátást.

– Látni akarom! Én is látni akarok! – ismételtette magában szinte hisztérikusan a gyerek.

Beszárguldott a szobába, egyenesen az elsötétített ablakhoz. Gyakorlott kézzel emelte meg a sötétítő papír egyik csücskét, ahonnan már rég kipiszkálta a rögzítő rajzszoget s a kerek lyukon át kilesett az utcára.

Először csak a hevenyészett hordágyat körülvevő, kétségbeesetten zokogó asszonyokat pillantotta meg, aztán a menetet fenyegetően követő, egyre izmosodó fekete csikot, ami az út porában kigyózott mögöttük és csak legvégül pillantott rá a hordágyra.

Női alak feküdt rajta: szeme szorosan lehunyva, az arca fehér, mint a gyolcs, de még így, kínoktól eltorzultan is szép. Az egyik karja helyén húscsfatok lógtak, ahonnan megállíthatatlanul patakozott a vér, és a szétroncsolt izmok közül pőréen bukkant elő a szilánkosan meredező csont.

„Nem ismerem – gondolta a kislány –, nem tudom, ki lehet.” Ám ekkor a haldokló lány felnyitotta a szemét, s tekintetük találkozott. A gyerek lába alatt megindult a föld, sikoltva szakadtak ki belőle a szavak :

– Ilonka... Cseh Ilonka, jaj ne!... Nem akarom... Neeem!

...Ősz volt, meleg, simogató ősz. 1944 októbere.

KÜLÖNÖS ÁLOM

Halász Magdolnának ajánlom

1

Annát elandalítja a zakatoló vonat monoton rázkódása, de elaludni nem hagyják a gondolatai: hol előre szaladnak az időben, hol a múltban bókászhatnak, elképzelt vagy megélt eseményeket körülzsongva.

Ebben a révült állapotban fülsértő zaj az a fémes csattanás, amit a vonat hirtelen lassulása miatt önálló életre kelt fülkeajtó kivágódása okoz. Kisebb állomáshoz közeledve fékez a mozdony. Csak lassít, nem áll meg. Anna felriadva, kábultan néz ki az ablakon, elolvassa a falucska nevét. „Nemsokára megérkezem – elég az andalgásból.”

Amikor táskájába nyúl, keresni valamit, amivel elfoglalhatná magát, kezébe akad a könyv, amelynek súlya a vonathoz jövet jócskán meghúzta a vállát.

2

„Lássuk!”

A szaktanácskozás minden résztvevője kapott a könyvből egy-egy példányt. A Hadtörténeti Intézet kiadványa, nemrég jelent meg. Benne: a világháborúban elesett és nyomtalanul eltűnt katonák névsora...

Annát megborzongtatja a bizonytalan felismerés: az iménti, ébrenlét és álom közötti furcsa révületben mintha nagybátyja, Gyula járt volna az eszében. Az az ember, akit csak hallomásból ismer, hiszen ifjú leventeként került ki a frontra, s nem jött vissza... Aztán másat gondol: „Ugyan! Ez a könyv hozta felszínre a soha nem látott nagybácsi emlékét!”

Belelapoz a vaskos kötetbe. Nem olvassa a sorokat, csak az itt-ott felbukkanó fényképeket nézi meg. Már a sokadik oldalnál jár, amikor elakad a lélegzete, s szertelenül repdeső tekintete rámered egy elmosódott arcképre, amelyről ismeretlenül is ismerős, komoly nézésű, gyermekarcú katona néz vissza rá.

„Istenem! Lehetséges ez?...”

A kép alatti pársoros szöveg minden kétséget kizár: „*B. Gyula, bősi halott. Életét vesztette Fehéroroszországban, partizánok ellen vívott harcban. Eltemetve a Brjanszk melletti magyar katonai temetőben.*”

3

„Uramisten! Hát igaz? Ennyi év után végre megtudtam, hol esett el a nagybátyám! Hihetetlen!”

Könnyei lecsorognak az arcán.

„Apámnak már nem mondhatom el... Milyen sokszor mesélt öccséről, a 'kicsiről', aki alig kilenc hónapos volt, amikor meghalt az édesanyjuk... Nagypapa nevelte fel őket. Gyulát nem sokkal a háború vége előtt vették fel a mezőgazdasági főiskolára. Jófejű, keménykötésű fiú volt, igazi leventének való – persze hogy besorozták...”

A könyvet melléhez szorítva, mélyen gondolataiba merülve száll le a vonatról. Nem hall, nem lát, pedig ismerősök üdvözlík. Hazaindul.

4

Otthon lezöttyen egy székre és belefeledkezik a könyvbe. Sokkal többet nem tud meg a nagybátyjáról, mégis mohón falja a betűket, a sorokat. Mindaddig, amíg a lábát bénító zsibbadás vissza nem zökkenti a valóságba. Masszírozza, engedelmességre ösztönzi a megmerevedett végtagot. Nagy nehezen feláll, vállfára akasztja kabátját, és vacsorát készít magának. Étvágytalanul, gépiesen eszik. A tévében egy szappanopera százvalahányadik része megy. „Mikor kapcsoltam be?” – nyúl csodálkozva a kapcsolóhoz, erélyes mozdulattal elzárva a készüléket. Aztán a zuhany alá áll. A fürdőszobából kilépve pillantása a telefonra siklik. „Ez az! Felhívom Jutkát – neki is tudnia kell, amit nagybátyánkról a könyvben írnak.”

Pár percig beszélgetnek, azaz inkább csak ő beszél; a nővére néma ámulattal hallgatja.

A kagylót letéve Anna azonnal megágyaz, lefekszik és szokatlanul hamar, pillanatok alatt mély álomba zuhan.

5

Távoli, ismeretlen tájon robotg vele a vonat. Febértörzsű nyírfák ligetei, sűrű bozótosok, fenyvesek váltogatják egymást. Apró, egymástól távol eső szegényes falvak futnak versenyt a szerelvénnel. Aztán megérkezik valahová. Sokáig gyalogol egy dülögélő, lécekből tákoltt kerítés alatt, amely mögött temetőt sejtetnek a besüppedt, gazzal benőtt balmok. Bejáratot keres, de biába. Végül egy tenyérnyi tisztáson, megroggyant tetejű fabáz előtt találja magát. „A temetőőr háza! – lüktet bensőjében a felismerés izgalma. – Tőle megtudhatom, melyik sírban nyugszik Gyula nagybátyám.”

Felmegy a nyikorgó deszkalépcsőn, benyit. Nagydarab, kékszemű, ősz hajú, bajuszos férfi áll előtte. Megviselt zakója alatt foszladozó kockás ing, nadrágja oroszosan begyűrve a csizma szárába. A karján kétéves-forma gyermek, egy szál fehér trikóban. A férfi mellett – szinte hozzábújva – szemmel láthatóan jóval fiatalabb, tömzsi termetű, barna hajú nő bámul vissza rá. Arcvonásai jellegtelenek, csak a szeme épp oly tiszta és kék, mint a férfié.

„A lánya lebet – gondolja Anna –, a gyermek pedig az unokája.”

Mielőtt bármit kérdezhetne, a férfi rekedtes, elutasító hangon megszólal: „Ne keresse őt a halottak közt. Menjen innen, hagyjon minket.”

6

Csapzottan ébred, iszik pár kortyot az asztalkára odakészített pohár vízből. Az álomra koncentrál, megpróbál felidézni minden apró részletet, s választ keres a gyötrő kérdésre: milyen nyelven szólt hozzá a férfi? „Idegen nyelven – mégis értettem minden szavát.”

Napokig sikertelenül vívódik az álombeli talány megfejtésével. Végül felhívja a Hadtörténeti Intézetet, s megkérdezi, hogyan juthatna el a katonai temetőbe, nagybátyja sírjához.

Az intézet munkatársa, egyben a könyv társszerzője megadja a szükséges információkat, de figyelmezteti: „Nem tanácsos egyedül oda utazni. Csatlakozzon a mi csoportunkhoz, amelynek indulásáról értesítjük. Ha nincs türelme várni, akkor legalább másodmagával induljon útnak.”

Judit! Ki más lehetne az útitárs?!

Elutazik hozzá a nagyvárosba. Egy csésze kávé mellett ülve lesi az alkalmat, hogy elmesélje nővérének az álmát. De mielőtt belekezdene, Judit megelőzi:

– Gyuláról álmodtam... Legalábbis azt hiszem, ő volt... Akkor éjjel, amelynek estéjén felhívtál, hogy megtaláltad nevét a könyvben... Nagyon furcsa álom volt!

„Csak nem ő is?...” – fogamzik meg Anna lelkében a sejtelem. „Beszélj” – biztatja Jutkát.

Sejtése beigazolódik: a nővére ugyanazt az álmot látta. Az ismerős történetet hallgatva Anna arcára kiül a rémület. Judit egy megkezdett mondatot félbeszakítva rácsodálkozik:

– Mi a baj?

Válasz helyett Anna folytatja és befejezi a nővére félbehagyott mondatát, mire Judit szemét is befelhőzi ugyanaz a rémület.

„Ilyen nincs... Lehetetlen... Nem lehet igaz...” – motyogják mindketten.

Aztán Judit kimondja a döntést:

– Odamegyünk, hogy meggyőződünk a valóságról...

7

Kirendelt tolmács kíséretében ülnek vonatra. A lepusztult, piszkos kocsiban siralmas hangulat uralkodik. Ők némán bámulnak ki az ablakon, a tolmács újságot olvas.

– A nyírfaliget után egy falu következik – töri meg a csendet Anna.

– Aztán jön az a szürke város – bólint Judit.

A tolmács érdeklődve emeli rájuk a tekintetét:

– Már jártak erre felé, hogy ilyen jól ismerik a vidéket?

Mivel választ nem kap, vállat von, és tovább olvas.

8

...A kerítés mentén Anna megy elől, de a kis faházhoz közeledve egyre lassabban. A füves tisztáson megállnak.

– Itt kell lennie a bejáratnak – dűnnyögi a tolmács, fürkésző tekintettel pásztázva a lonccal befutott rozoga kerítést.

Anna és Judit megbabonázva meresztli szemét a roskatag faházra. A tolmács követi tekintetüket és helyeslően bólogat:

– Igen, érdeklődjünk a temetőgondnoknál!

A nyitott ajtón beszűrődő idegen hang előcsalja a férfit. Anna és Judit lehajtott fejjel áll, így először a csizmáját és a beléje gyűrt nadrágszárat pillantja meg. A lépcső ismerősen nyikorog, meg-megreccsen a szálfatermetű, idős férfi léptei alatt.

– Jó napot, kit keresnek? – kérdezi a tolmáctól furcsa orosz tájszólásban, de nyugtalanul repdeső tekintete a nővérek arcát vizslatja.

– A nagybátyánk, B. Gyula sírját – mondja Anna, mintha értené a férfi szavát. – Kérem, vezessen oda...

A tolmács idegesen közbe akar szólni, hogy hagyja abba, az öreg úgyse érti, amit mond, de most az idős ember előzi meg:

– Ebbe a temetőbe nem temettek ilyen nevű katonát...

Anna megdöbben: a férfi oroszul reagált, de a kérdés lényegére.

– Mit mond? – kérdezi Judit.

– Azt, hogy nincs itt – mondja mogorván a tolmács.

– Itt van! – emeli fel a hangját Anna, mélyen, számon követelően belenézve az idős férfi szemébe.

Tekintetének súlya alatt a férfi egész testében megremeg. Dagadó erekkel átszőtt hatalmas öklei tehetetlen koloncként csüngenek. Pillantása a tolmácsra röppen, neki magyarázza mély, karcos hangon:

– Több mint ötven éve gondozom ezt a temetőt, ismerem minden rögét. Vegyék tudomásul, itt nem nyugszik az a katona, akit keresnek. Különben is: ennyi idő után mit számít már, kit takar a föld... Kit temettek el, kit nem... Tegyük azt a koszorút bármelyik halomra és vegyék úgy, hogy a rokonuk sírjára tették, hiszen itt minden sírban magyar katona nyugszik. Ne zaklassanak engem tovább, menjenek Isten hírével!

Hátat fordít, felfelé indul a lépcsőn. A nővérek dermedten állnak, tanácstalanul néznek a tolmácsra. Amaz vállat vonva megfordul, az ösvényen caplatva az állomás felé veszi az útját.

Anna és Judit az idős férfi után veti magát. Nem hiába. Odabent, a sötéten ásító szoba küszöbén a férfi megtorpan, s félig visszafordulva, a vállá fölött zavartan motyogja: „Hagyják meg a címüket, hátha mégis megtalálom azt a sírt... De a legjobb az lenne, ha elfelejtenék: élő az élőkkal, halott a holtakkal... Hagyják őt békében, ha már eddig nem hiányzott senkinek...”

Szavait a tolmács fordítja le, aki időközben visszatér.

– De most már menjünk – mondja –, még elérjük a korábbi vonatot. Ettől a vén muzsiktól úgyse tudunk meg többet – ismerem a fajtáját.

A kis tisztásról visszanézve a nővérek látják: az idős férfi magába roskadva áll a lépcső tetején, s mintha sután integetne a kezében tartott névjegykártyával...

Az ösvényen alacsony, barna hajú fiatalasszonnyal találkoznak. Kétéves-forma fiúcskát terelget maga előtt. Szeme az idős férfiéhoz hasonlóan rideg-kék, de a hangja barátságos:

– Otthon találták apámat, Fjodor Petrovicsot? Akkor jó...

A vonaton, mielőtt ismét az újságokba feledkezne, a tolmács hümmög egy sort:

– Hogy is mondjam... Nem tudom, észrevették-e, de nekem néha úgy tűnt, az öregember értette magukat, hiszen a kérdéseikre azonnal válaszolt... Tévedtem volna?

A nővérek hallgatnak.

...A tömblakás félhomályos lépcsőházába betüremkedő fénysugarban azonnal feltűnik a postaládából kilógó gyűrött boríték sarka. Anna két ujjá közé csippentve tartja, s nézi a címzést. Régies, szálkás betűk. Semmi kétség, neki címezte valami... Fjodor Petrovics.

Ó!

Amikor sokadszor is elolvassa, s szinte betéve tudja a levél minden sorát, Anna lelkét soha nem tapasztalt békesség árasztja el. Lehajtott fejjel gondolkodik.

„Mi Judittal azonnal tudtuk, megéreztük, ahogy te is ránk ismertél, bár soha nem láttuk egymást...”

„Ha úgy akarod, maradj Fjodor Petrovics... A harcban elesett, veled egykorú partizányerek igazolványának köszönhetően maradtál életben, az ő nevével éltél több mint ötven évig – téged már minden szál odaköt, ahhoz a földhöz. Nincs jogunk feldúlni a nyugalmadat... Lelkedben a régi maradtál: az anyanyelv zenéje, amit a légnyomás okozta amnézia évtizedekre elnémított a tudatodban – azonnal újjászületett, amikor megszólítottunk, amikor egymás szemébe néztünk...”

Könnycsepp hull a papírlapra, keserűséggel átítatva a levél végén olvasható nevet: „*B. Gyula, volt magyar levente*”.

KIS KÚT, KEREKES KÚT...

Micikének, aki a történetet elmesélte

Az októberi délutánt lopakodva közeledő selymes fényű alkony váltotta fel. A lebukó nap sugarai a csipkefüggöny mintái között fogócskázva besurrantak a szobába, szelíden megcirógatták a karosszékben bóbiskoló asszony arcát és furcsa rajzokkal, arany pöttyökkel hintették tele a szobát. Margitka szempillái megrebbentek a kellemes érintésre és szemét nagyra nyitva élvezte a fények játékát. Kinn a szél lustán moccanva belebelemarkolt az ablak előtt ácsorgó, lombjához görcsösen ragaszkodó gömbakác üstökébe, és a letépett sárga leveleket játékosan megpörgette, magasba emelte. A szél ölelésébe bódult levelek lebegő táncot járva, halk neszezéssel hajladoztak, kerengtek az ablaküveg mögött egy varázslatos koreográfia szabályai szerint, amit az ő kedvükért alkotott az Ősz. „Mintha zenére táncolnának – gondolta az asszony révedezve –, egy alig hallható vidám dallam foszlányaira, csapongó, elmosódott ritmusára.” Izgatottan előre dőlve, feszülten hallgatózott, mert valóban hallani vélte a zenét, az ismerős melódiát. „Még a szövegét is tudom. Jaj, hogy is van?...” Nyugtalanította a dolog, mert a dal emlékeztette valamire. Mire...? Igyekezett elkapni egyik hangot a dallamból, de hiába. Kedvetlenül legyintett: „A hallásom és látásom már nem a régi ... Minden gyengül, kopik, a múltó évek magukkal viszik az ember erejét – sóhajtott. – Bár nekem igazából nincs okom panaszkodni! November végén töltöm be a nyolcvanötöt, de senki nem hiszi el a koromat...” Elmosolyodott és búcsút intett a hirtelen alábukó napnak. A vörösben izzó kora alkonyi csendben közel jöttek a távoli zajok: a síneken futó vonat zakatolása, a mozdony figyelmeztető füttye... A közelben autó állt meg, nagy hangerővel szólt benne a rádió. Az iménti nóta pattogó, friss ritmusa beszökött a szobába és jókedvűen körbe fonta Margitkát, aki a felismerés örömeivel dúdolni kezdett: „*Sudár jegenyefa, földre hajlik az ága, ennek a szép barna lánynak én leszek a párja...*”

Az autó magával vitte a dalt és a szobára boruló puha alkony karjába ölelte Margitkát. Vénasszonyok nyara: szép napos október, vonat zakatolása... „*Kis kút, kerek kút...*” A nóta így kezdődik, pontosan így... A homloka mögött kavargó gondolatok kirakós játék színes kockáiként illeszkedtek egymáshoz, emlékezete fellebbentette róluk a múlt sűrű kódét

és lelki szemei előtt kristálytisztán kibontakozott egy régi emlékkép. „Hány éve is történt? Hatvan, éppen hatvan éve.”

– ...Reggel korán kelek, hivatalos ügyben Ungvárra küld a bank.

Anyja ijedten nézett rá:

– Kislányom, miért éppen téged küldenek? Tudod, milyen veszélyes most az utazás? Naponta egyetlen vonat megy oda, vissza is csak egy jön, este...Akna vagy gránát bárhol lehet a sínek alatt... És hogy férsz fel a szerelvényre? Fürtökben lógnak az utasok a vonaton, a vagonok tele mindenféle emberrel, főleg katonákkal, orosz katonákkal, akiktől egyetlen nő sincs biztonságban... Főleg ha fiatal és olyan szép, mint te, kislányom... Mennyi szörnyűséget hozott ránk ez a háború! Féltetek lányom, nagyon féltetek... Istenem, hogy engedjelek el egyedül...”

Margitka szeretettel ölelte át anyját:

– Majd vigyázok, nem lesz baj!

– Jól öltözz fel, ősz van, október...

– Bizony, vénasszonyok nyara! – nevetett a fiatal lány, és csókot cuppantott anyja homlokára.

– ...Margitkám, visszafelé abba a vagonba szállj be, ahol énekelnek, amelyikben fényt látsz... Hallod, kislányom, el ne felejtsd! – kiabálta utána már a kapuból. A lány visszaintegetett, hogy érti, de nem állt meg, nem akarta lekésni a vonatot.

Szerencséje volt, olyan vagonba szállt fel, ahol épségben megmaradtak az ablaküvegek. Egy természetes asszonyság ölébe vette a batyuját, így ülőhelyet is kapott.

A vonat pöfögve, füstfelleget köhögve araszolt előre a sebtében helyreállított síneken. A csapi vasúti gőcponthoz közeledve már csak lépésben haladt. Amerre csak néztek, lebombázott, összedőlt házak, égre mutogató, kormosan feketéllő csonkolt törzszű fák, sötétlő mély bombatölcsérek emlékeztettek az iszonyatos szőnyegbombázásra, amely szinte megsemmisítette a Tisza-parti kisvárost és környékét. Az őszi nap ragyogásában még szomorúbbnak, gyászosabbnak tűnt a vidék. A vonat óvatosan haladt, néha percekre megállt a nyílt pályán, és mielőtt tovább indult volna, hosszasan fűtyült. Az ablakra rakódott pizsokrétegen keresztül a lány elnehezült szívvel, megrendülten nézte a sínek mentén húzódó, egykor kenyeret adó, őszi vetéstől zöldülő, de most ágyúgolyóktól sebzett, lecsupaszított termőföldeket. A megrendítő látványt csak fokozta az apró földkupacok, vakondtúrásszerű halmok beláthatatlan sokasága: a harcokban elesett katonák hevenyészett sírjai. Az értelmetlen háború mementói... A

kis földhányásokba karók voltak tűzve, rajtuk golyótól horpadt acélsisakok, véráztatta katonai köpönyegek foszladozó cafatjai árválkodtak. A hűvös szél meg-meglebbentette a posztódarabokat, láthatóvá téve rajtuk a válllapokat, egykori viselőik rangjelzésével. Hátha egyszer valaki ezek alapján talál rá itt nyugvó fiára, apjára, szerelmesére... „Magyar, orosz, német – sorolta magában a lány. – Istenem, itt, egymás mellett milyen békességben megférnek valamennyien...” Az egyik karó hegyére hatalmas fekete holló szállt, és félelem nélkül, gőgös tekintettel figyelte a közelében szuszogó vonatot. Margitka megborzongott: „Ó, te szörnyű gyászmadár!...”

...Miután sikerült elintéznie a rábízott dolgokat, a gyorsan sűrűsödő szürkület szapora léptekre ösztökélte az állomásra siető Margitkát. Az emberek fekete lávafolyamként hömpölyögtek a sötét vonat körül. A hangokból ítélve minden vasúti kocsi dugig megtelt utasokkal. A lány kétségbeesetten igyekezett felkapaszkodni a hozzá legközelebb álló vagonba. Fél lábbal a lépcsőn állva jutott eszébe anyja intelme: „Ahol fényt látsz, amelyikben énekelnek, oda szállj fel!” Valaki durván mellbe lökte és ő ismét a peronon találta magát. Fájdalmát feledve futott a szerelvény vége felé, mert úgy tűnt, mintha az egyik hátsó vagonból halványan derengő fény szüremlene ki. Valaki lihegve követte, hallotta a nehéz bakancsok vagy csizmák talpa alatt a zúzott kő panaszos csikorgását, de nem törődött vele, futott, ahogy az erejéből telt. Ahogy közelebb került a fényhez, énekszó ütötte meg a fülét: „...*Ennek a szép barna lánynak én leszek a párja...*” Maradék erejét összeszedve feltornázta magát a vagon előterébe, és az útját álló emberi falon rést keresve megpróbált bejutni a kocsi belsejébe. De csak az ajtóig tudta bepréselni magát. Valaki hátulról szorosan hozzátapadt, s a lányt orrba csapta bűzös lehelete, ahogy belelihegett a nyakába. Egy csontos kéz durván átkarolta, magához rántotta. Kabátján szétpattant a gombolás, s a férfi keze akadály nélkül siklott be felöltője alá. Mohó, kíméletlen kéz tapogatta végig a mellét, majd a karját szorítva, erőszakos kegyetlenséggel cibálni kezdte magát a visszafelé, a lépcső irányába. Sikoltozva kapaszkodott az ajtókeretbe. Vállra fölött sikerült futó pillantást vetni támadója, a kéjesen vigyorgó, mongolképű katona arcára. „Segítség!” – bukott ki Margitkából ordítva a félelem. Nem gondolta, hogy az odabenn dalolókat meghallják a segélykiáltást, és a gyertyacsonkok halvány világánál bárki is észreveszi, hogy megtámadták – de tévedett. Ketten is ugrottak: egy hucul népviseletbe öltözött idősebb asszony és egy bocskoros, széles bőrtüszőt viselő őszes hajú férfi. Két kezénél fogva rántották be őt a vagonba, és az asszony addig ügyeskedett, amíg be nem szorította maga mellé a sarokba.

– Nyugodj meg, itt már nem érhet baj – vigasztalta, aztán öklével megfenyegette a vicsorgó orosz katonát, aki tehetetlen dühében szétlökődte az embereket és leugrott a már mozgó vonatról.

– Köszönöm... – suttopta Margitka, és lassan megnyugodva körülnézett a vagonban.

Az utasok zömét a Tisza felső folyásánál élő ruszinok és a Máramaros környékéről való románok alkották. Hímzett inget, katrincát, bocskort, bőrtüszőt viseltek, nem volt nehéz megismerni őket. Persze, szép számban voltak magyarok is a vagonban Aknaszlatina, Técső környékéről... Valamennyien énekeltek: *„Kis kút, kerek kút van az udvarunkban, egy szép barna kislány van a szomszédunkban, sudár jegenyefa, földre bajlik az ága, ennek a szép...”*

„Nem jól éneklük, nem így van ez a nóta... És miért mindig ugyanazt a dalt énekelik?... Csak akkor nem, amíg megy a vonat, sőt, olyankor a gyertyákat is eloltják... Állomáshoz érkezve gyűjtanak fényt és zendítenek rá a nótára, és amíg áll a vonat, egész idő alatt lelkesen fújják... Miért hallgatnak el, amikor a vonat elhagyja az állomást?”

„Jaj, mekkora fakanál, ez nyomja a lábam... Vajon miért hordja a megmentőm magával a batyujába szúrva?... És nemcsak ő – a többi nőnél is van fakanál...” A csikos tarisznya fölé hajolva juhtúró szaga ütötte meg az orrát, és érezte, szájában összefut a nyál. Szégyenlősen félrenézett, de a hucul asszony felfigyelt:

– Szereted a brinzát? Nagyon jó étel, főleg puliszkával, ahogy mifelénk eszik...

Két kis fehér gyolcsba bugyolált csomagot emelt ki a batyujából, térdére fektetve kibontotta. Az egyikben túró volt, a másikban málépogácsa.

– Tessék, egyél – biztatta jó szívvel.

Margitka lassan, élvezettel eszegetett, most érezte csak igazán, mennyire éhes: egész nap nem evett semmit. Szeme minduntalan visszatévedt a fakanálra, de nem akart kérdezősködni. Az asszony azonban követte kíváncsiskodó tekintetét, és fogatlan száját mosolyra húzva, erősen ruszinos akcentussal válaszolt a lány ki nem mondott kérdésére:

– Jól jön ez a lekvárkeverő kanál utazás közben, hajjaj, de milyen jól! Néha akad az utasok közt enyves kezű tolvaj, aki megpróbál kilopni ezt-azt a batyunkból. Na, hát annak a kezére akkorát lehet koppintani a fakanállal, hogy örülhet, ha nem törik csontja!

Margitka jót derült az asszonyi találékonyságon, és felbátorodva tette fel a kérdéseket, amelyek a vonatra szállás óta foglalkoztatták:

– Miért ugyanazt a dalt énekelik az emberek, hiszen annyi szép más nóta van még ezen kívül... És nem is úgy énekelik, ahogy kell... Egyáltalán: miért dalolnak?...

– Mert ezt a nótát mindenki ismeri, aki ebben a vagonban utazik. Erre tanítottak meg minket egykor azok a magyar tanítók, akiket hozzánk küldtek a hegyek közé magyar szót oktatni. Így tanították, hát így tudjuk... És azért énekelünk, hogy segítsünk a magyarokon... Hogy megvédjünk téged... Sokat utazunk, abból élünk, hogy adunk-veszünk... Gyakran voltunk tanúi, hogyan becstelenítettek meg orosz katonák magyar nőket... Hát ezt találtuk ki a védelmükre, így segítünk... Nappal nem annyira veszélyes az utazás, mint éjszaka... Az alattomos hiénák inkább sötétben támadnak... Ezért hoz magával mindenki egy darabka gyertyát... Az állomásokon észreveszik az emberek az érkező vonatból kiszűrődő fényt, és ha meghallják a nótát, a magyar utasok már tudják, hogy ebbe a kocsiba kell felszállni. Itt valamennyire biztonságban vannak... Mi a magyarokkal sok száz évet megéltünk már egymás mellett békességben a Kárpátok ölén. Nem volt bajunk egymással... Közénk orosz katonák nem ülnek be, mert értünk a nyelvükön és nem félünk tőlük... Nem úgy a magyarok, akiket elhurcolnak, meggyaláznak... Na, most már tudod, de készülj, mert a te városod következik, le kell szállnod...

... A sápadtan pislákoló gyertyacsonkok melegsárga fényt csurgattak a peron kopott, töredezett keramikockáira az állomásról kihúzó vonat ablakából. A távolodó szerelvényről hallatszó, lassan halkuló énekszó hazáig kísérte Margitkát, és azután is nagyon sokáig visszhangzott a fülében.

– „...*Kis kút, kerek kút...*” – bukott ki belőle a dallam, és meleg könnycsepp hullt ölében pihenő kezefejére. Halk, fátyolos hangja magányos madárként csapongott az estébe merült sötét szoba falai közt: „Istenem, mintha tegnap történt volna... Mintha közben nem múlt volna el hatvan év...”

Villanyt gyújtott. „Rám esteledett, ideje vacsorázni...”

Szájában érezte a hucul asszony brinzájának jellegzetes, kellemes ízét. Dudorászva nyitotta ki a hűtőszekrényt, és közben arra gondolt, megkéri a hűgát, Katókat: legközelebbi kárpátaljai útjáról hozzon neki egy darabka hamisítatlan havasi juhtúrót.

A LÁTÓASSZONY

A jegygyűrűt akkor már rég nem az ujján viselte. Sok szóbeszéd járta, hogy a katonák, akik mindent gyűjtenek – leginkább karórát –, kíméletlenül lecibálják, „zabralják” a gyűrűt, akár úgy is, hogy a nők ujjá közben eltörik. Így hát zsinagrába fűzve a nyakában, mélyen a melle közé eresztve hordta, hogy senki ne lássa. A többi ékszer titokban eladogatta, mert enni kellett és a tél is a nyakukon volt.

...Ha az urát nem viszik el a többi ártatlan férfival együtt arra a bizonyos háromnapos munkára és ő nem megy utána kétszer is a hágón túli, lengyel nevű városba, talán maradt volna egy-két darab a kislány számára. Elpocsékolta, mindent elpocsékolta és milyen feleslegesen! A lágerparancsnok csak ígérte, hogy hazaengedi az ő Jósikáját, amikor odaadta neki férje arany Doxa zsebóráját: „Nyugodtan menj haza, legkésőbb három nap múlva otthon lesz az embere.” Olyan becsületesnek látszott; jól beszélt németül, így megértették egymást. Hogy reménykedett a kislánnyal, mennyire várták a karácsonyt, hogy a Jézuska hazahozza apukát. Ennyire csalódni egy emberben, pedig igazán jó emberismerőnek tartotta magát – addig...

Már olvadt a hó, február vége vagy március eleje lehetett, amikor egy szerdai napon a piacon valaki cédulát dugott a kezébe. Azóta sem tudja, ki volt az, egy pillanat alatt történt az egész. Kásás latyak borította a piacteret, arra figyelt, hogy a hólé be ne csorogjon bokáig érő hócipőjébe, így csak a lába elé nézett, amikor valaki erőteljesen meglökte hátulról és megszorította kötött kesztyűbe bújtatott kezét.

Méltatlankodva fordult vissza, goromba szavak tolultak a szájára, de nem volt kinek mondani, mert közvetlenül mögötte akkor már nem állt senki. Tanácstalanul nézegetett maga körül, hülye vicc, gondolta, ám ekkor markában megzizzent a papír. Úgy érezte, megfordul vele a föld, amint rápillantott a kissé elkoszolódott, gyűrött cetlire. Ezer közül is megismerte volna Jóska írását. Kabátzsebébe rejtve, markában görcsösen szorítva a darabka papírt, szinte futva ment hazáig és csak benn, a meleg konyhában, amikor becsukta maga mögött az ajtót, vette elő a zsebéből. Letette az asztalra, remegő kézzel kisimította és lassan olvasni kezdte.

...Utána sokáig ült mozdulatlanul, dermedt lélekkel és gyűjtögette magában az erőt, hogy a kislánynak is képes legyen elmondani, megmondani az igazat, amit az apja írt. A levelet egy lágerkórházból küldte

az ura, valahonnan az Uralon túlról. A halálos ágyán írta búcsúszavait; már úgy érzi, az életben nem látja többé szeretett feleségét, aranyhajú kislányát. „Istenem, hogy mondjam meg Eszternek, aki minden este azért imádkozik elalvás előtt, hogy a Jóistenke hozza haza apukát... Hogy mondjam meg ezt egy ötévesnek, Istenem, hogyan?”

Az asszony ezt már hangosan kiáltotta és vádolón meredt az ablakon benéző közönyös, szürke égre. Arcát égette szűnni nem akaró, patakozó könnye, lelkére sziklaként nehezedett a tehetetlen fájdalom, vállá megroskadt a bánat súlya alatt.

A felhőkön keresztül pengevékony fénysugár vágott utat magának, a párás üvegen keresztül beszökött a konyhába és megcirógatta a konyhaszéken kuporgó asszony szomorú arcát. Felemelte a fejét, hallgatózza figyelt, aztán a maga számára is váratlanul elmosolyodott: cinke, egy kis cinke énekelt a barackfán.

Ruganyosan állt fel a székről, mintha kicserélték volna, mintha nem is az előbbi asszony lenne. Döntött: nem szól Eszternek! Úgy érezte, Jóska nem halt meg – haza fog jönni!

...Eszter hatodik születésnapja után kelt híre a városban a látóasszonynak. Az asszony nem hitt az újonnan feltűnedező, ki tudja honnan jött, mindentudó jósnőkben – sarlatánoknak tartotta őket –, de más asszonyok, akik elmentek hozzá, csodákat regéltek; hárman is voltak az ismerősei között, akik megesküdtek rá, hogy pontosan bekövetkezett, amit megjósolt nekik: mindhármuk ura hazajött a lágerből...

A júliusi rekkenő meleg rátelepedett a városka poros utcáira, az epres fái szórakozott unalommal potyogtatták fehér és lilásfekete, mézédés termésüket az alattuk hancúrozó gyerekekre, akik reggeltől estig az epresben játszottak. Az asszony nem tudta, nevéssen-e, vagy sírjon, amíg Eszter hajából, testéről és nem utolsó sorban a ruhájáról igyekezett eltüntetni a sötét gyümölcsfoltokat, mert a gyerekre véletlenül sem a fehér eper hullott, csakis a lila... „Megáldott veled az Isten, te lány, hogy nézel ki, hogy vigyelek így magammal? – nézte csüggedten a gyerek lila foltokkal tarkított pipaszárvékony lábát. – Hogy adjak rád fehér zoknit, szandált?”

– Sehogy – nevetett Eszter. – Miért nem mehetek mezítláb?

A por selymes volt és szürke. A gyerek élvezettel taposta meztelen talpával a puha port, időnként felkacagott, amikor lábujjai közül, mint tűzhányó kráteréből a láva, kilőtt a por és legyezőként szétnyílván kavargott a levegőben, majd lustán visszahullva vastagon megült a lábfején, lábujjain.

– Rosszabb vagy, mint egy utcagyerek. Mit mondana apád, ha látná...

– Semmit! – rázta meg a gyerek csapzott, szőke fejét. – Aki meghalt, már nem tud mondani semmit!

– Mit beszélsz? – cövekelt le az asszony az út közepén. – Ki mondott neked ilyet? – markolta meg vak dühvel a gyerek vékony karját.

– Ne, anya, fáj! Joli mondta, hogy apa már nem él. Ezt mindenki tudja, te is tudod, hiszen te beszéltél az anyjával...

– Apa él, érted, és hazajön!.. Most azért megyünk el ahhoz a... jósnőhöz, hogy ő is megmondja, megerősítsen hitemben. Azt akarom, hogy te is halljad, azért viszlek magammal!

Az asszony hangja elvékonyodott és az utolsó szavaknál bizonytalanná vált. Eszter szánakozva nézett rá, és a hangja öregesen, sokat megélt emberek tapasztalatával csengett, amikor halkan megkérdezte:

– És ha nem azt mondja, amit hallani szeretnél?

...A látóasszony Vladekéék házában lakott, az utca legalacsonyabb házában, amelynek ablaka egy szintben volt a járdával, és az udvarra négy lépcsőfokon kellett lemenni. A ház végében lévő kis külön bejáratú szobát a sokgyermekes Vladekéék máskor is kiadtak albérletbe, így került oda a jósnő is.

Az ajtót vastag, durva pokróc, az ablakot sötét papír takarta, hogy a bezúduló meleget felfogja, így a kinti vakító napfényből a szobába lépve teljes sötétben találták magukat. Vaksin álldogáltak a küszöbön. A szoba mélyén ágy lehetett, mert hallatszott, ahogy megreccsen, aztán két mezítelen talp csusszant le a padlóra.

– Na, mit álldogálnak ott, lépjenek már beljebb – zendült fel egy mély, kissé érdes hang, amelynek gazdáját még mindig nem látták. – Igaz, hiszen a kinti világosság után nem láthatnak semmit... Várjanak... Így ni.

Gyufa lángja lobbant, aztán sercegeve, kínlódvá pislákolni kezdett egy aprócska gyertya, amelynek halvány fényénél végre látni lehetett a szoba mélyében meghúzódó asszony sziluettjét, s a szoba szegényes bútortáának körvonalait.

– Oda üljön – mutatott ujjával egy székre –, a gyerek álljon a háta mögé.

A hangja nem volt parancsoló, inkább halk és monoton, mégis valami megmagyarázhatatlan szuggesztív erő rejlett benne.

– Régen várom. Sokáig töprengett, eljöjjön-e... Adj ide a levelet, amit az ura küldött. Biztos, hogy az ő írása?

A nő leült az asztal túlsó felére, a gyertyát beljebb tolta az asztal közepéig, és egy nagy, vékony falú üveg poharat helyezett mellé, amit egy kancsóból félig töltött vízzel. A derengő fényben kinyújtotta kezét:

– A karikagyűrűt is kérem! – és újra felnevetett azon a bűgő, dallamos hangon, amelyet már egyszer hallatott, amikor beléptek hozzá. – Ne féljen, nem veszem el, nyugodtan emelje ki a selyemszálat a melle közül, oldja le róla a gyűrűt; e nélkül nem tudom megidézni az urát, nem tudhat meg róla semmit...

Az asszony merev ujjakkal, céltalanul kotorászott ruhája kivágásában: „Csakis a szomszédoktól tudhatja, csak tőlük, hogy itt hordom... De hiszen senki nem tudja, csak Eszter, ő mondhatta el...”

– Nem, senki nem mondta el, ne törje rajta a fejét – hallotta a látóasszony közönyös hangját. – Na végre, csakhogy megtalálta – csippentette két uja közé a vékonyka karikát, aztán szeméhez emelte és a gyűrűn keresztül belenézett a gyertya lángjába.

A kislány szája elé kapta a kezét, hogy fel ne sikoltson: mintha egy óriási nagytűn át nézett volna az asszony, akkora nagynak tűnt a szeme az arany keretben és élettelenül, mozdulatlanul meredt a rebegő lángba.

Lassan emelte el a szeme elől és halk csobbanással ejtette bele a gyűrűt az üvegpohárba. A víz vad hullámvásba kezdett, felfutott majdnem a pohár széléig és olyan sötét lett, mint a feketekávé. Aztán ahogy csillapodott a hullámvás, úgy lett egyre világosabb, egyre tisztább a víz és a pohár alján jól kivehetőn egy sírdomb jelent meg. Elhanyagolt, gazos földhalom volt, a fejfa helyén egy kis fatábla volt a földbe szúrva, amelyen valami írás látszott.

Eszter anyjának szájából fájdalmas, panaszos sikoly tört elő, kezét kétségbeesett mozdulattal nyújtotta a pohár felé, de a jósnő hangja megállította: „Nem a maga férje, nem látja?”

Az asszony közelebb hajolt a pohárhoz: a felirat cirill betűs volt, és „M” betűvel kezdődött, tehát biztos, hogy nem a Jóska sírja. De akkor kié és ő miért látja?! Zavartan fordult a jósnő felé, s a homály takarásában ülő asszony nem késett a magyarázattal: „Egy ezredes.” Aztán lassan kibetűzte a nevet és a halál pontos időpontját.

– Mond magának valamit ez a név?

Eszter feszülten várta anyja válaszát, mert biztos volt benne, hogy már hallotta tőle ezt a nevet.

– A lágerparancsnok volt, neki adtam Jóska arany zsebóráját – mondta halkan az asszony. – Azon a napon halt meg, amikor én ott jártam, vajon mi történhetett vele? Rendes embernek látszott, megbíztam benne. Hát ezért nem tudta elengedni az uramat... Szegény...

A víz csendes hullámot vetett, elmosta a sírhalmot, helyette narancsszínű fény villant fel az előbbi kép helyén. „Akna – mormolta a jósnő –, nyilván ez végzett vele.”

A víz újra megmozdult, tajtékot vetett, hallhatóan nekiütődött a pohár szélének, s mintha láthatatlan kéz kavarná láthatatlan kanállal, forogni kezdett körbe-körbe, majd a pillanat egyetlen töredéke alatt elcsitult, a felszíne kisimult, mintha olajat öntöttek volna rá. Kórteremnek látszó helyiséget láttak a pohárban. Szorosan egymás mellett fehér vaságyak álltak, mindegyiken feküdt valaki. A gyerek anyja vállát átölelve igyekezett közelebb hajolni, hogy lássa, melyik ágyon ismeri fel az apját. Az asszony az asztalra könyökölve kereste az ismerős arcot, de egyikben sem ismerte fel emberét. Ekkor egy szikár, beesett arcú alak jelent meg az ágyak között fehér köpenyben, és valamit szétosztott a betegek között.

– Jóska, apa! – hangzott fel egyszerre az asszony és a gyerek hangja.

Mintha a színpad elé függönyt húztak volna, úgy sötétedett el a kép és tűnt el a látomás. A gyertya halkan sercegett, és az asztalon ott állt az üvegphár félig vízzel töltve.

– Nos, megkapta a választ, megnyugodhat – hallatszott a jósnő érzelmeiktől mentes, majdhogynem közönyös hangja. – Láthatod, apád él – címezte a gyereknek mondanivalóját –, és haza fog jönni... A pénz tegyék az asztal szélére, fölösleges közelebb jönni. Vigye a gyűrűjét, a levelet...

A kinti fény elvakította őket. A gyerek a küszöbről visszapillantott a titokzatos szobába, ahol a gyertya már nem égett, csak a sötét ásitott utánuk.

Vladekné az utcán, a kapufát támasztva pipázott.

– No, mindent megtudott? – fordult Eszter anyjához.

– Meg... Vladekné, ki ez a jósnő, honnan jött? Fiatal vagy öreg?

– Tudja a fene – sercintett a porba Vladekné. – Egy vénasszony szokott jönni hozzá, az vette ki neki a szobát is. Nem járkál ez sehova, a vénasszony vásárol neki ezt-azt... Késő este néha kijön a szobából, de olyan későn, hogy akkor mi már többnyire alszunk. Meg néha hajnalban... Nem tudom, milyen, mert mindig egy vastag fekete berlinerkendőt borít magára, ami alól még az orra sem látszik ki... Nagyon titokzatosnak teszi magát, de engem nem érdekel, mert rendesen, előre fizeti a lakbért... Az biztos, hogy amit megmond, az úgy igaz!

...A szeptember kegyes volt az emberekhez, nem hozott esőt, ködöt. Eszter anyja mellett kuporgott a konyhaszéken és kiskutyaként szimatolta a fazékban fővő szilvás gombóc és a piruló zsemlemorzsa mennyei illatát. A nyitott konyhaajtó előtt heverő kutya is fel-felemelte a fejét, lehunyt szemmel élvezte a napot meg a konyhából áradó ígéretes szagokat.

Az utcaajtó váratlanul megnyikkant, Bodri a hangra odakapta a fejét, kettőt kaffantott, aztán ismét a konyhának szentelte minden figyelmét.

„Biztosan a szomszéd, azért nem ugat a kutya” – gondolta az asszony.

Kinézett az udvarra, ahol nagy meglepetésére rongyokba burkolt, emberi formájából kivetkőzött, dagadt lábain járni alig bíró koldust pillantott meg a szomszédasszony helyett.

– Uramisten, de szerencsétlen... Még nálunk is szerencsétlenebb. Eszter, vigyél ki neki egy darab kenyeret, biztosan éhes szegény...

Aztán észbe kapott: „Jézusom, de hiszen a kutya nem enged fel idegent az udvarra, most meg nem ugat... Teremtőm, ne hagyj el!”

– Zsuzsikám, hát nem ismered meg? Én vagyok, Jóska! Hazajöttem...

Az asszony úgy vetette magát a koldus karjaiba, mintha maga a walesi herceg nyújtotta volna feléje ölelő karját.

– Hazajöttél, édes Istenem! Hát itt vagy, igazat mondott a látóasszony!...

– Apa, apukám! – ismerte fel apját a gyerek is. Aztán, mintha az lenne a legfontosabb, izgatottan kérdezte: – Mondd, mit osztogattál a kórházban a betegeknek, akik ott feküdtek sorban a fehér vaságyakon?...

– Orvosságot. Szanitéc voltam egy német orvos mellett... De miért kérded és honnan tudod, kislányom?...

– Láttam. Anyu is látta... A látóasszony mutatta.

– ...Eszter – fogta meg anyja pár nap múlva a kislány kezét –, vigyünk egy kis szőlőt a jósnőnek, biztosan örülni fog neki. És elmondjuk, hogy igazat mondott. Igaz a kórház, ahol apa dolgozott, de a legfontosabb: él, hazajött!

Vladekné éppúgy támasztotta a kapufát, szájában elmaradhatatlan pipájával, mintha nem pár hónapja, hanem csak pár perce hagyták volna ott.

– Ne kérdezzék – rántotta meg a vállát –, nincs már itt. Ahogy jött, úgy ment el. Pedig kifizette előre az októbert is... Ki tudja, merre jár. Kár érte, kár, igazán jó lakó volt, ilyet keresve sem talállok többet – dűnnyögte maga elé, és megszívta a pipát.

A városban sokáig emlegették, keresték a titokzatos látóasszonyt, de hiába. Ki volt, honnan jött – örök rejtély marad.

EZÜST GITÁR

Az induló új nap neszezése nyugalommal tölt el: odakint a járdát takaró levélszőnyeg halkán surrog az emberek sietős léptei alatt, egy cinke hangosan cippantva köszönti a fényességes októberi reggelt, kilencvenkettedik évét taposó apám a mosdó felé csoszog, a konyha felől frissen főzött kávé illata árad szobámba, ahogy minden reggel. Épp csak résnyre nyitom a szemem és bekapcsolom a magnórádiót, hogy meghallgassam, mi történt a világban.

A jól ismert bemondó hangja helyett ismeretlen, idegen nyelven hadaró női hangot hallok, és már nyúlok a keresógombhoz, hogy a megszokott állomásra állítsam, amikor bársonyos férfihang gitárkísérettel egy régről ismert dalt kezd énekelni. Az *Ezüst gitárt*.

A zene szárnyaira emel, s egy pillanat alatt negyvenhét évnnyire repít vissza az időben.

...1956, október. Iskolába indulás előtt a reggelivel birkózom, szórakozottan hallgatom a vezetékes rádió recsegő-ropogó hangját. Forradalomról, ellenforradalomról beszél. Nem igazán értem, de különösebben nem is érdekel. Aztán elakad a bemondó hangja, a háttérben mintha lövések dördülnének, s végül felcsendül a közkedvelt sláger, az *Ezüst gitár* dallama, amit önfeledten együtt dúdolok az énekessel...

Táskámat vidáman lóbálva futok az iskolába. Az akkor még 4. számú, ma már Kossuth Lajos nevét viselő középiskola udvarán izgatottan beszélgető diákok kisebb-nagyobb csoportjai várják a becsöngetést. Az ügyeletes tanárok szokatlanul feszült arccal álldogálnak a folyosón, és zavartan, egymás tekintetét kerülve beszélgetnek.

...Mennyire naiv, tapasztalatlan, a mostani kamaszokhoz mérten tájékozatlan, szűk látókörű gyermek voltam, voltunk mi, a nagy többség azokban az időkben! Semmit sem értettünk az egészből, rózsaszínben láttuk a világot – ahogy azt a szovjet propaganda belénk táplálta. Az én fülemet továbbra is az *Ezüst gitár* melódiája töltötte be, az utcáról felhallatszó, szünni nem akaró dübörgés sem tudta elnyomni.

Szünetben egymást lökdösve, fürtökben lógtunk az emeleti osztály ablakában, és a Magyarország felé törtető tankokat néztük, amelyekről vidám srácok integettek felénk. A látvány érdeklődést, izgalmat váltott ki bennem, semmi többet.

De később!... A rádióból megállás nélkül csak és kizárólag az *Ezüst gitár* dallamát lehetett hallani... Talán ez az egy lemez maradt épségben a rádióban, a többi megsemmisült az ostromtűzben... És akkor már halottakkal voltak tele a pesti utcák... Nemcsak felnőttekkel, hanem gyerekekkel, hozzám hasonló korú fiúkkal és lányokkal is... Akiket ágyúgolyó talált el vagy agyonlőttek, mert Molotov-koktél hajítottak a szovjet tankokra...

Akkor már sírtam a rádió mellett és elborzadva szorítottam fülemre a tenyeremet, ha azt hallottam: „*Dalold csak, ezüst gitár...*” Családunk együtt, összebújva hallgatta a Szabad Európa rádiót, és a néha felcsillanó remény eufóriával töltött el valamennyiünket. Egy este apám örömtől részegülten jött haza Borzsavárról, ahova naponta kijárt dolgozni: egy rossz irányba indított tank a falun áthaladva belezuhant a Borzsa holtágába. „Hála Istennek – örvendezett apám –, egy szovjet tankkal kevesebb tapossa el a magyar szabadságharcot. Bár mind így pusztulna oda!...”

Azelőtt soha nem hallottam apámat így kifakadni, pedig lett volna rá oka: 1944-ben őt is elvitték „három napra”, jó egy évig raboskodott az Uralon túli Nevjanszkban... De ő legalább hazajött! A Pesten legyilkolt fiatalok már nem térhettek haza... Istenem, hogy meggyűlöltem az *Ezüst gitárt*... Amely egyszer csak elhallgatott, a rádióval együtt. Amikor újra megszólalt a Kossuth rádió, többé nem hallottam közvetíteni ezt a dalt.

...Csak most, valamilyen idegen nyelven. Vajon a szövege ugyanaz, mint a magyar változaté?: „...*Dalold el, ezüst gitár...*”

NAGYPAPA FENYŐFÁI

Az asszony leteszi az ecsetet és megdörzsöli fáradt szemét. Mára befejezte a festést.

A homályba boruló szobában megsápadnak a színek a festményen, a korán sötétedő decemberi este puha szürkességbe burkolja a bútorokat. Nemsokára karácsony, de se hideg, se hó... Ma még két kergetőző pillangót is látott az udvaron. Decemberben – még ilyen...

Az ablakhoz lép. Tekintete megpihen a szemben álló, jól ismert házon, maga előtt látja egykori lakóit. „Jó szomszédok voltak, osztoztunk örömben és bánatban, együtt nőttek fel a gyerekeink. Hiányoznak.” Nézi a ház előtti kopár kiskertet, és hirtelen szomorúság nehezedik rá. Emlékezete tükrében három egyforma kis ezüsfenyőt lát. Évekig küzdöttek a megmaradásért abban a kiskertben, gyökereik nehezen kapaszkodtak meg a tőlük idegen földben, távol az otthonuktól. Nagypapa fenyőfái – így nevezték el őket a gyerekek. A három unoka, akik úgy sorjáztak egymás után, mint az orgonasípok, és akik kedvéért nagypapa egykor oly gondosan nevelgette a három kis karácsonyfát. „Gabi... Egyike volt a három hajdani unokának... Milyen szörnyű kimondani: volt... Ahogy a nagypapa is... De ő legalább szép kort élt meg, a legkedvesebb unokája pedig...” Sóhajtvá leül kedvenc foteljébe és szabadjárá engedi gondolatait. Nem akarja, nem tudja elfogadni a kegyetlen valóságot, hogy a három testvér közül a szívéhez legközelebb álló lány nincs többé. „Gabika... Nem is olyan rég, halottak napján még itt volt nálam. Csupa szív, csupa jószág volt gyermeknek, felnőttnek egyaránt... Mint minden évben, most is hazalátogatott a szülei, nagyszülei sírjához. Milyen jót beszélgettünk!... Akkor árulta el, hogy az egykori fenyőfácskákkal és rég halott nagyapjával kapcsolatban egy régi ígéretét szeretné valóra váltani. Ezért szomorodtam el a kis fenyőkre gondolva...”

...Valamikor, több évtizeddel ezelőtt a nagypapa hozta azt a három kis kölyökfenyőt a Latorca völgyéből. Öreg erdészbarátjától kapta ajándékba. A gyerekekkel együtt leste, mikor nőnek akkorára, hogy karácsony ünnepére föl lehessen díszíteni őket odakinn, a kiskertben. „Majd akkor – biztatta unokáit –, mikor a fenyők már kilátnak az utcára a kerítés fölött, és a járókelők kívülről is gyönyörködhetnek a szépségükben.” A gyerekek saját ízlésük szerint akarták felékesíteni fácskájukat, egyedül Gabika

gondolta úgy, hogy a karácsonyfa feldíszítésének örömeiben osztozni fog nagypapával.

Sokáig kellett várni a nagy eseményre, mert a fák nagyon lassan nőttek, erősödtek meg. Aztán végre eljött az tavasz, amikor ugyancsak nekirugaszkodtak: nagyot nőttek, ágaik hegyén illatos, selymes barkát ringattak, törzsük megerősödött, lombjuk kiterelvényesedett. Csodálatosan szabályos ezüsfenyők lettek, pont olyanok, mint amilyeneket a karácsonyi üdvözlőlapon látni.

Karácsony előtt a gyerekek naponta többször kiszaladtak a behavazott kiskertbe, gyönyörködtek a szépséges fenyőkben. és szívrepesve várták a pillanatot, amikor végre sor kerül a feldíszítésükre. Nagypapa együtt örvendezett velük, és december 24. előtt egy nappal már kora reggel kisietett a kiskertbe, eltakarítani a havat a fenyők körül, hogy könnyebb legyen a gyerekeknek körülöttük forgolódni, felaggatni ágaikra a maguk készítette díszeket...

De erre soha nem került sor. A karácsonyváró téli éjszaka leple alatt valaki, valakik kivágták – kitörték! – és elvitték mind a három fenyőt...

Az asszony múltba merülő lelki szeme előtt kristálytisztán felsejlik a három gyerek könnyáztatta, szomorú arcocskája, Gabika csalódástól fájdalmas tekintete. Hallani véli bánattól elcsukló hangját, ahogy öreges komolysággal csendesen maga elé suttozja: „Úgy szerettem volna a nagypapa kezét fogva, vele együtt örülni a díszes karácsonyfáknak! Hiszen a mi kedvünkért hozta, ő nevelgette nekünk...”

...Igen, Gabika úgy tervezte, idén decemberben is eljön még egyszer a szülővárosába. Aztán elutazik oda, a messzi hegyek közé, ahonnan egykor nagypapa a három kis ezüsfenyőt hozta. Addig jár, amíg rá nem talál egy éppen akkorka fenyőcsemetére, mint amilyen a nagypapa fenyői voltak, és azt karácsony előtt kiviszi a temetőbe nagyapja sírjára. Mert nem sokkal a nagypapa halála előtt szóba került az a régi gyermekkori karácsony az ellopott fenyőfákkal. Gabi akkor megígérte a nagypapának, hogy egyszer majd ő fog hozni karácsonyra ezüsfenyőt a Latorca völgyéből, hogy együtt örüljenek neki, gyönyörködjenek benne. De valahogy nem került rá sor. A nagypapa meghalt, az évek elszaladtak egymás után. Gabika élete más irányt vett, a sors messzire sodorta szülővárosától.

De a nagypapának tett ígéretét nem felejtette el.

„Ha idén karácsony hetében kimegyek a temetőbe, a sírnál ugyan egyedül fogok állni a gyertyákkal díszített picike karácsonyfa mellett, mégse leszek egyedül. Az apróska gyertyalángok messzire világítanak, elviszik

a szeretet üzenetét annak, akinek szól, időn és téren túl... És valahol a lelkek világában a nagypapám is együtt örül velem... Ha eljöhettek újra, ha be tetszik fogadni még egyszer” – mondta búcsúzóul.

Az asszony szeme könnybe lábad: „Másként rendelkezett a Jóisten, Gabikám, már nem tudod betartani a fogadalmadat... Te is elmentél a szüleid és a nagypapád után...”

Autózúgás, majd a kapucsengő éles hangja töri szilánkosra az alkonyi csendet. A nő örömmel gondolja: „Megjött a fiam! Idén vele töltöm a karácsonyt.”

– ...Nem, semmire sincs szükségem, ne vegyél nekem semmilyen ajándékot! Kérlek, ne ellenkezz, én ezt komolyan gondolom! Az lesz az ajándék, hogy együtt ünnepelünk, kisfiam!...

„Meddő vita” – legyint magában, mert érzi, hogy kezd kifogyni az érveiből. Aztán váratlanul egy ötlet körvonalai kezdenek kibontakozni a gondolataiban.

– Ha tényleg annyira meg akarsz ajándékozni valamivel, elárulom, minek örülnék a legjobban: három egyforma kis ezüstoffenyőnek. A Latorca völgyéből... Jól hallottad... Az szép ajándék lenne... Igen, jól mondod, pont olyat szeretnék, mint a nagypapa fenyői voltak és pontosan onnan... Nem, nem akarom elültetni őket, dehogy!... Ugyan, miért állítanánk mi magunknak három kis karácsonyfát? Természetesen csak egyet... Igen, a mi földünkéből valót... Mert segít emlékezni azokra, akiket szerettünk, akik örökre elmentek... Hogy mi lesz a másik kettővel? Az egyiket szenteste délutánján kivisszük a temetőbe Gabika nagypapájának sírjára. Hadd érezze haló poraiban, hogy az unokája szavatartó ember volt... A harmadik fenyőt kérded?

Az asszony rámosolyog a fiára:

– Gabika nyughelye nincs túl messze onnan, ahol élsz. Az ünnepek alatt találunk majd annyi időt, hogy elvigyük a sírjára. Azt akarom, hogy tudja: én komolyan vettem a szavait. Elmondanám neki, hogy a nevében én teljesítettem a nagypapjának tett ígérését. Legyen tanúm ez a szülőföldünkről származó kis karácsonyfa...

ZSIGUCI

Aszfaltolvasztó hőségben az utca árnyékos oldalán megyek a dolgom után, közben igyekszem kikerülni a hatalmas, malacfialtató gödröt a gyalogjáró közepén, a város egyik legforgalmasabb részén. „Ha csak ez az egy gödör volna – sóhajtok. – Istenem, hogy lepusztult ez a város! Kár, hogy a városatyák csak autóval suhannak át az utcákon és nem tartoznak a gyalogjárók táborába, így nem zavarja őket a járdák állapota! Hiába a sok csiricsáré színűre mázolt ház, a gombamód szaporodó puccos üzletek ajtaja előtt nyújtózkodó színes keramitjárda, az összhatás szívet fájdtóan elszomorító.”

Mindezek dacára fájón veszem tudomásul, hogy az anyaországba véglegesen áttelepült városombeliek szemében csodabogárfélének, elvakult lokálpatriótának számítok. Mert minden hibája ellenére szépnek látom városomat és tíz körömmel védem azok ellen, akik nem így éreznek iránta vagy csak a rosszat látják meg benne. Akik ezt mondják, azoknak igazán soha nem volt otthonuk ez a város. Akkor sem, amikor itt éltek. Én szülővárosomat a múlt tükrében látom, a szeretet varázsszemüvegén át nézem. Gondolataimban kutatva nemcsak az egykor szépen rendben tartott utcák, házak hangulatát tudom felidézni, hanem a valamikor itt élt emberek emlékét is. Akik nélkül ez a város nem jelentette volna nekem az „otthont” egykor, és nem jelentené most sem. Nem csak tisztségviselő, ismert, ganyevű emberekre gondolok...

Autó halad el mellettem megfontolt lassúsággal, ám olyan csörömpöléssel, zörgéssel, hogy egy szekérnek is becsületére válna. „Egyike az első Zsiguliknak – pillantok rá szórakozottan –, és szemmel láthatóan minden egyes alkatrésze önállósulni kíván.” A feltörő emlékek megtorpannak. Úgy érzem, mintha az elmúlt évtizedekre boruló feledés ködfátyla egy láthatatlan kéz érintésére váratlan reccsenéssel szétfeszlett volna, hogy mögüle előkocogjon egy mokány lovacska vontatta stráfszekér, városunk valamikori jellegzetes színfoltja. „De hiszen ez a Zsiguli pontosan úgy zörög, mint egykor a Markovics Zsiga stráfszekere!” – álméltodom el a felismerésen.

Zsiga, később Zsiguci... Kevés ember volt Beregszászban, aki ne ismerte volna, ne került volna valamilyen formában kapcsolatba vele. Pedig nem volt sem közéleti személyiség, sem egyházi nagyság, se tanár, se mérnök.

Fuvaros volt. Egyszerű, becsületes nagyszakállú zsidó ember, sokgyermekes családapa. „Túl nagy ez a család egy emberre” – mondták neki a tizedik kis jövevény megérkezése után. Zsiga belemosolygott egyre hosszabbodó szakállába: „Ahogy nő a szakállam, úgy nő vele a családom is, hála Istennek. De nem magam tartom el őket, hanem együtt a lovammal.”

Bizony, ő a stráfszekerével, egy szem lovacskájával kereste meg gyermekei számára a betevőt, fuvarozásból tartotta el a családját. A hajnal már kinn találta a vasútállomáson, várta az első vonatot. Akkurátusan felpakolta szekere a vidékről érkező asszonyok eladásra szánt áruját és elszállította a piacra. Onnan a Rozsoskerten hajtott végig, ahol a szekér jellegzetes zörgése, a lópaták csattogása utcára csábította a gyerekeket. „Kapaszkodjatok fel! – intett hátra becses ostorával, „hatalmi jelvényével”, amit leginkább csak a lova felett suhintgatott. „Arra kell az ostor, hogy irányítsam a lovat” – magyarázta. Az ostorral tisztelgett nagyszámú ismerőseinek is, visszaköszönt a gyalogosoknak.

Hogy mennyire ragaszkodott ostorához, bizonyítja a történet, amit kedves, idős lelkében örök beregszászi barátnőm mesélt el.

Egy bársonyosan sötét szeptemberi estén Zsiga négykézláb matatta végig Jánositól a Gát felé vezető országút jó részét, hogy kedvenc ostorát megtalálja. Katókáké Kerepecről, a Mária-búcsúból igyekeztek hazafelé gyalogosan és halálra rémültek a sötét éjben magányosan, kocsis nélkül gördülő szekér láttán, amely mellett néha felbukkant egy embernek tűnő, de mégis inkább valami nagyobb állathoz hasonlító árnyalak, amely araszolva tapogatta az utat és folyamatosan motyogott. Szerencsére valaki ráismert a fantom hangjára, így nem fogtak össze ellene és nem támadtak rá a gyanútlan Zsigára, aki, miután elpanaszolta ostora elvesztése fölötti bánatát, hazafuvarozta a fáradt társaságot. Különben gyalogolhattak volna hazáig, hiszen lekésték a Farkas Laci bácsi nevével fémjelzett, Munkács–Beregszász közötti, akkoriban még igencsak ritka autóbuszjáratot.

A szekér végében ülő, verebéként csivitelő, lábaival harangozó gyerekereg addig élvezte az utazást, amíg Zsiga bácsi oda nem szólt: „Gyuri, Pisti, szálljatok le, ti még kicsik vagytok, én meg most a Báborkára megyek, és az messze van... A többi eljöhét velem a Görbe utcáig.” Soha nem volt ellenvetés, mert féltek, hogy máskor elmarad a szekerezés. Név szerint ismerte a gyerekeket, ahogy városunk felnőtt lakosságának jelentős részét. Malomból szállított lisztet, a fatelepről téli tüzelőt, költöztetett lakásból lakásba, szóval bármit becsülettel elvégzett, amit rábíztak, ez volt a mindennapok kötelező munkája. De az igazi, az álomfoglalkozás a taxizás

volt számára, úgy ám!

A hatvanas évek elejétől egyre többen látogattak haza Magyarországról, akik még a háború előtt vagy közvetlenül utána hagyták itt városunkat. A dél körül érkező vonatból kiszállva taxi után néztek, mert a csomagok bizony nehezek voltak, a város központja meg messze. Kalapos, nagyszakállú ember várta az utasokat a kijáratnál mondván, hogy ő a taxis. „Remek – örvendeztek az elsőként odaérkező utasok –, hol a Zsiguli?” „Ott ni! – bökött ostorával Zsiga a stráfszekérre. – Nem kell izgulni, mindenki pakkja felfér a szekérre, én meg házhoz szállítom.” Dr. K. Gy-né kicsit megszeppenve nézett a határozottan fellépő Zsigára: „Mi pedig gyalog kövessük a szekeret?” „Csak tessék nyugodtan hazasétálni és megebédelni együtt a kedves vendégeivel! Én időben és hiánytalanul meghozom a csomagokat.” „Akkor mondanám a címet...” „Ne tessék fáradni, tudom, hova kell vinni, ismerem a doktor urat.”

– Mi tagadás – mesélte Micike –, nem igazán voltam nyugodt. Főleg, hogy már az uzsonna ideje is eljött és a csomagok még mindig nem voltak sehol. Aztán megszólalt a kapucsengő és Zsiga hiánytalanul behozta a bőröndöket. Elnézést kért, elmagyarázta, hogy ma sokan érkeztek és hát sorjában kellett széthordania mindenki csomagját. „Mennyivel tartozunk?” „Hát, amennyit gondolni tetszik...” Tudta, hogy aznap ez lesz a legjobb keresete. Bár soha nem kért sokat senkitől. A vendégek jóízűen mosolyogtak a diskurzuson: „Hát itt a taxi nem Zsiguli ugyan, de Zsiguciként jól megállja a helyét!...”

Így ragadt Zsigára a Zsiguci név, amit ő nem is bánt. Én nem igazán kerültem vele kapcsolatba, csupán egyszer vagy kétszer járt nálunk. Ha jól emlékszem, ő hozta haza első hűtőszekrényemet és talán a gáztűzhelyt is... Inkább a gyerekeit ismertem, a tíz közül mindig járt néhány a gyermekkönyvtárba. Akadt közöttük egy kiemelkedően okos, zseniális matematikus, a többi átlagos képességű, szorgalmas gyermek volt, kivéve azt az egyet, akiről azt beszéltek, kissé habókos. Pedig talán nem is volt az, csak túl nagy kalandvágy szorult bele, és ezt nehezen tudták elfogadni. „Csak ezzel a kettővel van gondom – panaszkolta Zsiga a szekér bakján ülve alkalmi utasának. – Az egyik túl okos, őt taníttatnom kell, öltöztetni, etetni, még szerencse, hogy segít a hitközség, de a másik – itt gondterhelten vakarta meg a feje búbját – már megint eltűnt...”

– Hová ment?

– Azt csak a Jehova tudja... Az asszony most is, mint mindig, a kapuban állva várja haza... Hát majd csak megjön.

– Szóltak a rendőrségnek?

– Minek, ha elmúlik a bolondériája, egy-két hónap múlva előkerül. Volt az már Moszkvában, Leningrádban, Odesszában, mikor hol...Nagy a Szovjetunió...

Bizony nagy volt, de mennyire nagy... Erről mesélhetett volna az a professzor, akit a mi vidékünkéről az I. világháború végén, majdnem gyerekként vittek ki az orosz frontra és aztán hadifogolyként Szibériába került. Úgy alakult az élete, hogy ott maradt, elvégezte az egyetemet s végül maga is egyetemi tanár lett. Majdnem negyven évig nem hallott magyar szót, amíg vizsgára nem jelentkezett nála járásunk egyik országszerte ismert kolhozelnöke. Barátságba keveredtek és A. T. meghívta magukhoz vendégségbe a professzort. Aki meg is érkezett, bár nem éppen a megbeszélrt időpontban. Szegény fejét kimondhatatlan boldogság töltötte el, amikor Kárpátaljára érve magyar szót hallott, ezért úgy érezte, hogy minden útjába akadó magyarral illik koccintani az örömteli esemény tiszteletére. Így esett aztán, hogy Bátyúban lemaradt arról a vonatról, amellyel várták, és csak a kora hajnali kofaszerelvénnyel érkezett meg az üres állomásra. Elárvultan ténfergett a sínek között egészen addig, amíg Zsiga észre nem vette. Illuminált állapotára való tekintettel a professzor akkor már sem oroszul, sem magyarul nem tudta elmagyarázni, hogy kihez is jött voltaképpen, de Zsigucit, mint becsületes taxist ez nem térítette el abbeli szándékától, hogy ő bizony elszállítja a kis embert a megfelelő címre. Hogy hogyan derítette ki végül, kihez is vigye, ez most már a Zsiga titka marad, de úgy reggel hat óra körül bezörgetett az elnökekhez, hogy meghozta a vendéget.

Zsiga örült, ha szívesen felültek a szekérére, akik igénybe vették a szolgáltatását. „Csak üljenek fel maguk is a csomagjaik mellé – szólrt oda a két fiatal tanítónőnek, akik éppen Moszkvából érkeztek haza, miközben nehéz bőröndjeiket felpakolta a szekér végébe. – Ültek az én szekeremen már nagyobb nagyságák is!” Se Aranka, se Márta nem kérte magát. Lábukat lóbálva, vidám nevetgélés közepette szekereztek be Zsigával a város főterére. Volt, aki a kocsisbakra, Zsiga mellé kérezkodott, ahol kényelmesebben esett az ülés, mint a szekér rázós deszkahátulján.

A hetvenes évek közepén az egyik nagyon felkapott vendéglő portás-kidobó asszonya is Zsiga mellé telepedett a bakra, amikor a téli tüzelőjét hozták haza a fatelepről. A júliusi hőség lehámozta az emberekről a fölösleges ruhadarabokat, talán ez lehetett az oka, hogy a szélteben-hosszában egyformán vaskos asszony a ruhája alatt a mezíten pőre bőrén kívül mást nem viselt sem alul, sem felül. Ahogy a fatelepről kifordultak a főútra, a lovacska rántott egyet az istrágon, hogy a poros bekötőútról

feltornázza a lignittel megrakott szekeret a magasabban fekvő betonútra. A váratlan rándulástól az asszony hátrahanyatlott a szénre és kurta lábait szétvetve, mindkettőt felrúgta a magasba. Amíg a levegőt markolászva igyekezett visszaszerezni elveszített egyensúlyát, kalimpáló lábairól a bő szoknya lecsúszott és lágyan a nyakába hullva feltárta a nő altestének teljes panorámáját. Az asszony nagy nyögések közepette panaszkolta el a vele megesett csúfságot a bakon ülő, közönyében rendíthetetlen embernek: „Látja, Zsiga, milyen nagy pechem van?” Zsiga lapos pillantást vetett az eléje táruló dimbes-dombos látványra, és fapofával válaszolt: „Látom, de mifelénk ezt másként hívják.”

...A nyolcvanas években Zsigáék is útra keltek, elmentek a többi zsidó családdal együtt új hazát keresni maguknak. Remélem, jól döntöttek. De vajon az új haza a jóléten kívül nyújtott-e igazi otthont – boldogságot, békességet – számukra? ... Mert mostanában a békesség angyala inkább becsukja a szemét és a fejét is elfordítja, amikor arrafelé röpdös...

Szeretném hinni, hogy azok az emberek, akik innen mentek el, most is szeretettel, jó emlékekkel gondolnak vissza szülőföldjükre. A városra, ahol még ma is oly sokan emlékeznek rájuk.

EMBER, EMBERSÉG...

– Üljön ide, mutassa a lábát... Mit mondjak, asszonyom: csúnya. Nagyon csúnya. Forduljon meg. Ez a mélyvéna még rondább!

– Maga meg nagyon kedves, doktor úr...

– Ezért ajánlom a mielőbbi műtétet. Szerencsére érzőkület sehol nincs a lábában. Tizenhetedikére tudom előjegyezni. Remélem, megfelel.

– Az éppen péntek...

– Egy nappal előtte fekdjön be a kórházba. Én fogom műteni, a többi tudnivalót elmondja az aneszteziológus. Itt a beutaló, van kérdése?

„Volna rengeteg, de nem merem feltenni. Maga érzéketlen, közönyös, türelmetlen orvos...”

– Rutinműtét...

„Magának...”

– Epidurális anesztéziával fogom műteni. Három, három- és félóra az egész...

„Jézusom!...”

– Nem lehetne altatással?

– Nem. Közben majd hasra kell fordítanunk, és ez altatásban nem oldható meg. Nővér! Sokan várnak még a folyosón? Hívja be a következő beteget. Magának pedig – viszontlátásra!

–...Tessék elhinni, ő az ország egyik legjobb érsebésze, nem lesz semmi baj! Nem túl barátságos, szokni kell a modorát, de végül is nem ez számít...

– Ó, dehogy nem számít...

– Végig ott leszek Gréti néni mellett. Ugye, bennem tetszik bízni?

Az asszony kissé megnyugodva elmosolyodik:

– Persze hogy bízok, Istvánkám...

Ránéz a fiatal adjunktusra, és nem a komoly, jó nevű doktort látja benne, hanem azt az értelmesen csillogó szemű, mindig mosolygó kedves srácot, aki egykor naponta megfordult otthonukban. „Milyen szerencse, hogy éppen a fiam legjobb gyermekkori barátja, későbbi évfolyamtársa lesz mellettem, amíg a lábamat faragják.”

– Majd a műtét előtt még bemegyek Gréti nénihez. Ügyeletes leszek, elbeszélgetünk...

Olyan természetesen öleli át az asszonyt, mint a fia szokta búcsúzáskor.

...– Szóval, ma déltől már csak inni szabad, enni semmit – simogatja István doktor a kórházi ágyon fekvő asszony kezét. – Hajnalban a nővérkék bekötnék egy infúziót, ha lecsepeg, tessék lemosakodni tetőtől-talpig a zuhanyzóban található fertőtlenítővel. A többit elmondja a főorvos úr reggel, a műtét előtt...

„Egyszer csak eljön a reggel... Jó lenne legalább egy-két órát aludni... Félek... Talán most elszunnyadok... Jaj, mi az, már itt a reggel? Hiszen még sötét van, éjszaka...”

– Hozom az infúziót, azonnal bekötöm...

„Itt mit jelent az a szó, hogy azonnal? Másfél órája várom... Még alhattam volna...”

– Ez egy órán belül lefolyik, utána fürdés!

„Milyen katonásan szigorú a nővérke hangja! Kár, hogy a rend korántsem ennyire katonás... Hát akkor most végre mehetek fürödni... Hol is van az a fertőtlenítő lötyty?...”

– Maga nem hallja, hogy a nevéen szólítom?! Itt kiabálok maga után, miért csak most zuhanyozott? Nem mondták, hogy készen legyen, mire jövök? Hol mászkált, miért nem ment előbb zuhanyozni? Elaludt?! Mit gondol, maga az egyetlen műtetre váró beteg? Még be kell jelölnöm a lábán a vágások helyét!...

– Az infúzió miatt, főorvos úr...

– Mindegy! Most már ne húzza az időt, emelje fel a lábát. Ne igyon, ne egyen semmit műtét előtt, világos?! Tizenegy óra körül kerül magára a sor, közvetlenül előtte kap egy bátorító injekciót...

„Nagyszerű, most hét óra van, addig alhatok is... Istenem, csak egyetlen vigasztaló szót mondott volna... Gondolom a 'bátorító' alatt nyugtatót értett...”

– Emelje fel az ingét, beadom az injekciót.

– Hány óra?

– Nemsokára nyolc és viszik a műtőbe.

„Pedig azt mondta a főorvos... Á, mindegy, legalább hamarabb túl leszek rajta...”

A mindenütt csupa zöld irritálja a szemét, muszáj lehunyni. A kerekéken gördülő hordágy halkan surrog, feje felett két ápoló beszél meg ügyes-

bajos dolgait, de ez nem zavarja, minden olyan távoli, puha, mintha vattába lenne csomagolva az egész világ. A folyosón egymásba ér a felsorakoztatott hordágyak hosszú sora, időről-időre a hangosbemondón felhangzik egy kór latin megnevezése és a műtő száma, amely felett azonnal kigyullad a zöld lámpa. Ajtaja némán kitárul, mint hatalmas száj, és elnyeli a hordágyon fekvő beteget, akire odabent várnak. „Szép szalagmunka...”

– Csókolom, még mindig fél?

Ismerős hang, bár ilyen emberközelinek eddig nem hallotta, szokatlan a fülének. A főorvos áll mellette.

„Istenem, mosolyog, tud mosolyogni...”

– Nos, ha felkészült, vágjunk bele!

Az asszony nem érzékeli az idő múlását. Eminens kisdíakként, jól nevelten válaszolgat a kifogyhatatlan kérdésekre. Nem látja a fiatal adjunktus arcát, aki – miközben kérdez, beszél – éberén figyeli a műszereket.

„Istenem, milyen fárasztó, jó lenne kicsit hallgatni... Szárazságtól porzik a torkom... Csikorognak a szavak... Egy kis vizet!...”

– Gréta néni, nedves szalvétával megtörlöm a száját, jó?

„Köszönöm.”

– Miért nem válaszol, kolléga?! – ezt nem István kérdezi. A melle magasságában, szeme elé kihúzott zöld paraván mögül jön a hang: az élettelen, dermedt altestén ügyködő sebésztől.

„Elnézést, nem hallottam jól a kérdést.”

Az orvos könyvekről beszél: hol jelenteti meg, nehéz-e kiadatni azokat. Az asszony erősen koncentrálnál, igyekszik pontosan válaszolni, de nem tudja biztosan, sikerült-e neki.

– A főorvos úr nagyon szép novellákat, meséket, verseket ír – hajlik hozzá mosolyogva István.

„Vajon honnan tudja, hogy könyveim jelentek meg?...”

– Gratulálok, és hol publikál?

A főorvos rideg hangon utasítja a műtősnővért, valamit helytelenít, aztán kér – az asszony ezt sem érti pontosan –, miközben neki is válaszol, megnevez egy medicinai szaklapot.

„Érdekes, hogy kerül vers, novella, irodalom ebbe a nyilván nagyon komoly orvosi lapba, hogy fér össze a szakirodalommal? Ó, hát ezért nevezett kollégának. Erre nem gondoltam, ezért is nem válaszoltam azonnal... Nocsak, még humora is van a doktor úrnak!...”

– Oxigént, gyorsan, tegyük föl a maszkot. Nyugalom, Gréti néni, nincs semmi baj!

„Dehogy nincs... Érzem, hogy van...”

– Tessék jó mélyeket lélegezni. Nemsokára vége. Fordulunk: egy, kettő, három. Óvatosan, ki ne csússzon az infúzió...

„Hogy fér el bennem ez a rengeteg folyadék?...”

– Erősen tartom, ne tessék félni, nem tetszik leesni. Azonnal kész, ugye nem fáj? Nem zavarja semmi?

„Csak a beszéd, de az nagyon... Hagynának békén egy kicsit, ne kérdegetnének folyton...”

– Már be is kötözték a lábát, az infúzió marad, azt egy ideig még túrnie kell. Gyönyörűen sikerült a műtét!

„Képzelem, milyen szép lehet, de most nem ez számít. Csak begyógyuljon, és rendeltetésének megfelelően tudjam majd használni meggyötört lábamat!...”

...– Téged aztán jó sokáig operáltak, három és fél órát voltál oda – fogadja az asszonyt a másik ágyon fekvő betegtárs. – Tudod, mennyi az idő? Fél egy múlt...

– Na, mutassa, hadd lássam, mit csináltunk – jön sebbel-lobbal ágyához a főorvos. – Rendben, lábfejében jó a pulzus, a keringéssel minden rendben.

– Mikor állhatok fel, főorvos úr?

– Hova menne?

– Pisilni.

– Ha elmúlik az érzéstelenítés hatása, tudja mozdítani a lábát, felállhat. Úgy este hat óra körül... gondolom. Viszlát!

„De messze az a hat óra, addig felrobbanok... Hogy dudorodik hasamon a takaró, mintha utolsóórás lennék szülés előtt... Jézusom, milyen idegen, halott ez a mozdulatlan, dermedt test!... Jaj, csupa víz alattam minden, folyik belőlem a vizelet és én semmit sem érzek... Segítsen már valaki”...

Nem jön senki. Az asszony deréktől lefelé bénán, kifeszített karral, vénájában a tüvel képtelen mozdulni, és a csengő messze van... Most már ihatna, már szabad, de a poharat sem éri el. „Marika, csengess a nővérnek, kérlek!...” A betegtárs sajnálkozva rázza a fejét: „Én se érem el a csengőt, nagyon húzódik hasamon a vágás...” „Őt tegnap műtötték... Nincs mit tenni, túrni kell... Hátha bejön valaki...”

Elszenderedik. Iszonyatos fájdalomra riad: elmúlt az érzéstelenítő hatása. Óvatosan megmozdítja a lábát, pár centivel arrébb csusszantja, a derekát is fel tudja emelni. Amíg aludt, kihúzták vénájából a tűt, nem is tudja, mi fáj jobban: a lába vagy összeszurkált karja. „Nem, a hasam!” Alatta jéghideg

az ágy. „Úristen, csupa lucskok a lepedő, egész idő alatt szivárgott belőlem a vizelet, mégis tele a hólyagom...”

Vérhullám önti el az arcát, kiszolgáltatottnak érzi magát, szégyelli elesettségét. Az ágy szélébe kapaszkodva kínlódva felül.

– Gréta néni, mit tetszik csinálni?!

– Nem tudok tovább tűrni, ki kell mennem...

– Azonnal tessék lefeküdni! – István zaklatottan folytatja: – Nem emelheti fel a fejét, nem szabad mozdulnia!

– A főorvos azt mondta...

– Nem érdekel a főorvos, ő a saját munkájáért felel, én pedig Gréti néniért! – a fiatal adjunktus hangja tele aggodalommal, féltéssel.

Kiviharzik a folyosóra és olyan hangosan kiabál a nővérekkel, hogy az asszony elrestelli magát. „Miattam kapnak ki... Bár van igazság abban, amit mond.” Pillanatok alatt kicserélik alatta a lepedőt, ágytálazzák. „Ha nem ő, akkor most mi lenne velem?...”

– Tessék felkészülni erős fejfájásra. Sajnálom, de nem lett volna szabad mozognia, ó, hogy az a...

– Most már kibírom, csak a lábam ne fájna... Rémes!...

– Nővér! Adjon fájdalomcsillapítót, éjfélkor ismét, de ne tablettában, az lassan hat... Ma éjszaka is ügyelek, még benézek, tessék nyugodtan pihenni!

Az asszony tudja, ez nem annyira neki szól, mint inkább az éjszakai nővérnek.

– Éjfél után majd kimehet, ha annyira kell, de addig ne tessék mozdulni!

„Egyszer csak megvirrad... Nagyon fáj a fejem... Jó, hogy itt a fal mellett, így könnyebb... Tudok támaszkodni, nincs messze a mosdó...”

Szeme előtt minden összefolyik, Marika kérdez tőle valamit, de olyan távoli a hang, hogy egy szó sem ér el az agyáig. Visszadől az ágyra, nézi az ablakkeret fehérségébe szorított sötétséget, várja a reggelt. „Megint menni kell, mi van velem, Istenem, hogy induljak el?... Nővérke, azonnal beteszem a hőmérőt, csak előbb kimegyek...” Lassan, kínlódva araszol a mosdó felé. „Az arcomat is leöblíttem kicsit, csak felvirrad rám egy új nap...”

– Mi van már megint? Maga mindig olyankor tűnik el, amikor én keresem! – a főorvos hangja nyers, érdes. – Jöjjön, átkötöm a lábát. Gyorsabban! Jól átvértett a kötése, lecserélem. Üljön fel a kötözőasztalra!

„Hogy üljek fel, nincs erőm... Minden visszhangzik a fejemben, zúg a fülem... Mit mond?... Nem értem... Csak nem süketültem meg? Legalább ne háttal állna felém...Ha már nem segít!”

– Na, csakhogy felült! Kész, rendben van. Hazamehet. Hívjam a betegszállítókat vagy valaki elviszi?

„Ki mehet haza, miről beszél? Hova haza, hiszen még csak hajnal van, szombat, a család alszik, hogy mehetnék... Járni sem tudok, és a friss kötés máris átvérzett...”

– De én... – próbálkozik fennhangan tiltakozni, de az orvos türelmetlenül közbevág:

– Jó, akkor hívja fel később a fiát. Jobb lesz otthon, pihenhet. Nem úgy, mint itt, a kórházban. Szerdán jöjjön be a szakrendelőbe, átkötőzöm, megnézem, minden rendben van-e...

„Ez nem lehet igaz, ezt nem teheti velem...”

Szólnia kellene, de az asszony némán bámul az orvosra, aki látszólag semmit sem érzékel az elkeseredett hallgatásból.

– Elmehet, vizslát!

Kínlódva húzza le magáról a kórházi inget. Egy ideig kábán, közönyösen nézi a tenyérynire növekedett vérfoltot, amely egzotikus virágként, nedvesen csillog a friss kötésen, majd céltalanul rakosgatni kezdi kevéske holmiját egy műanyagtasakba.

Marika csodálkozó hangja zökkenti ki kábultságából: „Mit csinálsz?”

– Hazaküldött az orvos, készülök...

– Az nem létezik! Hogy tehetne ilyet, hiszen most operáltak... Nagy műtét volt. Átvérzett a kötésed, láttad? Milyen ember ez...?

A kérdés három nap múlva is az asszony fülében zsong, amikor bebiceg a rendelőbe.

A főorvos komoran fogadja:

– Mondtam, hogy pihenjen, ne ugráljon! Csúnyán gyógyul a sebe, pörkösen, miért nem fekszik? Ennyire átvérzett a kötés?

– Ennyire, de még itt a kórházban. És hogy miért nem fekszem? Mert nem otthon vagyok, hogy azt tegyem, amit jónak látok, mert reggeltől estig egyedül vagyok a házban, mert egy pohár vízért, egy darab kenyérért is fel kell állnom, mert a házat építő munkások ötpercenként kérnek valamit, mert... Á, hagyjuk! Nagyon zsibbad a lábfejem és nyugtalanít az erős vérzés...

– Én nem vágtam el idegszálat magánál, az biztos! A vér meg arra való, hogy folyjon...Ne ezzel foglalkozzon, hanem rám figyeljen: üljön

fel az asztalra, hogy gyorsan átkötözzem, mert várnak rám az osztályon. Hétfőn jöjjön fel a sebészetre, ahol műtöttem, varratkiszedésre. Reggel hétre legyen ott.

– Sajnálom, ez nem megy. Nincs, aki ilyen korán behozzon.

– Akkor jöjjön délután kettőre, bár... Figyelmeztetem, készüljön fel: lehet, hogy négy óráig is várni fog! Nehéz műtét elé nézek...

– Majd várok.

– Hol a tiszta pólya? Adj ide gyorsan, mondom, hogy sietek!

...?

– Mit bámul? Nem hozott magával kötszert? Akkor mi a fenével kössem át?

– Főorvos úr, most maga figyeljen rám! Szeretném előrebocsátani, hogy tudomásom szerint ön elismerten jó orvos, szakember – de ilyen komisz, nyers pasassal, mint maga, eddig nem találkoztam! A maga szavával élve, honnan a fenéből kellett volna tudnom, hogy egy megyei kórház szakrendelőjében csak akkor kötözik át tiszta pólyával a beteget, ha az hoz magával?! Mondta ezt nekem egyetlen szóval is? Mindenesetre van valami jó is ebben a számomra meglehetősen megalázó helyzetben: az anyaországban – végre! – most és itt érzem először otthon magam. Mintha az önök által lenézett, lesajnált szülőföldemen lennék, ahol a szegénység mindenütt, így a kórházakban is jelen van... Ott nem csoda, ha ez vagy az nincs. De jó szó, az mindig akad! Mondja, arra legalább szokta-e figyelmeztetni a betegeit, hogy télen, hóban és fagyban úgy két-háromkilónyi gipszszel a zsebükben merészkedjenek ki az utcára, mert ha netán kezük-lábuk törik, akkor kéznél legyen a gipsz?!...

A rendelőben megdermed a levegő. Az asszisztensnő és a nővér kigúvadt szemmel bámul az asszonyra de mindkettőjük tekintetéből süt az elismerés. Eddig bizonyára nem fordult elő praxisukban, hogy valaki ilyen hangon beszéljen a főorvossal.

Az orvos arca vörösré változik, hangja rekedt és alig halható, amikor megszólal:

– Igaza van, bocsánatot kérek... Valóban figyelmeztetnem kellett volna. Nos – köszörülte meg a torkát – a saját mentségemre nemigen tudok felhozni semmit... De hogy a kórház ilyen szégyenletes helyzetben van, arról nem én tehetek! Hétfőn találkozunk, kezét csókolom...

...„Jaj, édes jó Istenkém, mi lesz most velem... Nővéрке, be ne fektessen már, hiszen csak a veranda üvegajtáját zártam kulcsra, a benzinkúton megforduló sok bitang meg kilesi, hogy nyitva, oszt’ mindenem oda lesz...”

Ó, jó Atyám, azt mondták, csak kontraszt ízét vezetnek a lábamba és visznek is haza azonnal. Másképp el se jöttem vón'... Csak azt tudnám, minek az már nekem, minek? Fáj, hát fáj! Hásze' kilencven éves vagyok, nem élhetek örökké, minek csinálja ezt a főorvos... Fiatalember, maga tudja, reggel fél nyolctól itt vagyok, most meg már nemsokára három óra... Oszt' nem is ettem... A kutyámmal, a tyúkjaimmal mi lesz, azok se ettek... Jaj, Uram Jézus, itt ne hagyjanak már, jóemberek, maguk hoztak ide a mentővel... Nem maguk? Pedig pont ilyen formák voltak... Elmennek? Húsz kilométer ide a falu, már nem érem el az utolsó buszt, hogy megyek haza... Meg pénzt sem hoztam magammal... Most mi lesz?"

Az öregasszony kétségbeesetten néz a két mentős után, ölében szorongatott kicsi motyóján megülnek a szeméből potyogó könnyek. Az asszony szánakozva nézi. A mamóka észreveszi, közelebb jön és most neki sírja el panaszát. „Itt a telefonom – veszi ki táskájából mobilját az asszony –, hívjunk fel valakit a családjából, nénike...” „Kit? Nincs senkim, magam élek, mindenki kihalt mellőlem. Még szomszédom sincs... Nem jó ilyen sokáig élni, nagyon magára marad az ember... Annyi a szerencse, hogy bírom még magam.” A hangjában kevés büszkeség: „A kertet is magam művelem, de a gondozónő rendszeresen kijár hozzám. Ő vitt el a főorvoshoz is, mer' néha nálunk rendel, oszt' úgy mondta, hogy muszáj bejönni a sebészetre. Hát behoztak, de azt nem tudtam, hogy reggeltől mostanáig itt kell várni, olyan sokáig operál... Most mi lesz velem?...” Hangja fakó, fásult, vállát előreejtve bámul maga elé.

Az asszony megfélemedzik a varratkiszedés félelméről, tehetetlenül nézi az öregasszonyt, harag ágaskodik benne: „Hogy lehet valaki ilyen embertelen, ennyire nemtörődöm – hiszen orvos... A kórház ilyenkor már kihalt, csendes, ki segít a nénin?”

Nesztelenül gördülő kerekcső hordágyon frissen operált beteget tolnak végig a folyosón, a lépcső felől merev lábait nehézkesen emelgetve, hajlott derékka öreges alak közeleg. Az asszony döbbenet ismeri fel benne az agilis, parancsoláshoz szokott főorvost. A férfi tekintete fáradtan megül az asszonyon, feléje bólint. „Jöjjön” – int a kezével, és maga elé engedve betessékeli a kötözőbe.

Az asszony kíváncsisággal vegyes sajnálatot érez.

– Úgy látom, elfáradt, főorvos úr...

Az orvos csak a szemével jelez igent, és lerogyik egy székre.

– Sok volt, nagyon sok... Nem tudom, meddig bírom még. Ma hét órán keresztül álltam a műtőasztal mellett...Mi lesz, ha egyszer én esek

össze műtét közben, ha a kimerültségtől szívinfarktust kapok, ha a lábam felmondja a szolgálatot... Minden áldott nap ugyanaz... De én nem lehetek beteg – monoton beletörődöttséggel beszél, nem panasznak szánja mondanivalóját.

– Miért nem váltják egymást? Nincs a kórházban több érsebész? Mikor pihen egyáltalán?

– Szegény az eklézsia, a keret nem enged meg több érsebészt. Nagy a hiány ebben az ágazatban – fintornak tűnő félmosolyt küld az asszony felé–, tudom, nem látszom túl barátságos embernek, de most talán megérti, miért. Egyetlen öröömöm, ha nagy ritkán, szabadnak hitt – valójában lopott! – perceimben elengedem a fantáziámat és írok... Szerettem volna, ha elolvassa valamelyik versemet, novellámat... Talán változna rólam a véleménye... Majd egyszer sort kerítünk rá.

Nyögve feltápáskodik és csipesszel óvatosan szedegetni kezdi a varratokat az asszony lábából. Aztán:

– Nővérke, fejezze be helyettem, kérem... Nem bírok tovább állni!...

Az asszony sután hallgat, nem tud mit mondani. A csendet a nővér hangja töri meg: „Itt van reggeltől az a kilencven éves néni, akit mára rendelt be a főorvos úr. Befektettem volna az osztályra, de nem akar itt maradni. Azt mondja, otthon, a háza körül nem rendezett el semmit... A betegszállítók már rég elmentek, a busz is...” Az orvos nem válaszol, a dzsekijét gombolgatja. „Megyek haza, amíg vissza nem ráncigálnak ismét a műtőbe...” Az asszony mögött lép ki a kötözőből. „Ne gondoljon rólam rosszat, asszonyom!” – szól utána halkan. Az asszony visszafordul, szemük egy pillanatra egymásba kapcsolódik.

A liftajtónál várakozva utoléri az orvos hangja: „Kérem, tartsa a liftet, mi is megyünk!”

A nénit karjánál fogva jön az orvos, együtt lépnek be a liftbe. Az öregasszony könnyektől csillogó szemmel mondja: „Hazavisz a főorvos úr, áldja meg az Isten!...”

VÁNDORCIRKUSZ

Nyugatról egymásba torlódva, mogorván tülekedve sötét fellegek közeledtek, egyre nagyobb falatot haraptak ki a májusvégi, ragyogóan kék égboltból. „Lóg az eső lába, jön a zuhé – nézegette Julka néni gondterhelten az eget, és megsziporázta lépteit, hogy még az eső előtt hazaérjen. – Ha itt levágom az utat, éppen a házamnál kötök ki... Ejnye! Elfelejtettem, hogy a cirkuszosok bekerítették a teret, mégiscsak a hosszabb utat kell választanom. Jó hely ez a vándorcirkuszosoknak, vidámparknak, mindig itt telepednek meg városunkban, a Széna téren... Csak ne lennének olyan hangosak, ne harsogna úgy a zene kora reggeltől késő estig... De majd csak kibírom valahogy azt a pár napot, amíg itt vannak. Addig sem visszhangzik fülemben a magány csendje... Hű, csakhogy elértem a házamig, most már nem áztat el az eső, akár szemlélődhetek is egy kicsit... Aha, még csak most szerelik az óriáskereket; az meg ott a mutatványos bódé. Egy színes sátorféle a közelben már készen áll, csak a kerítés tövében felhalmozott deszkáktól nem látni jól, mi az... Nicsak, milyen takaros kis lakókocsi! Az a nő lakik benne, aki most jött ki onnan egy nagy kosár mosott ruhával, amit sietősen a szétrnyitható szárítóra tereget... Jobban járna, ha nem tenné, percekben belül úgy is össze kell szedni!”

A fiatal nő takarásából göndör hajú kislú alakja tűnt elő, aki repeső örömmel totyogott a drótkerítésen tátongó bejárati nyílás felé. „Vajon hova igyekeznek?” – nyújtogatta nyakát Julka néni.

A bejáratnál egy kutya ácsorgott, befelé nézegetett a cirkuszosokhoz. Nagytestű, bozontos szőrű kutya volt, nemrég kerülhetett az utcára, hiszen szőrét még nem kezdte ki a pizok, nem ragadt meg benne a bogáncs. Éhes lehetett, mert bordái alatt a hasa mélyen behorpadt. Ehhez a barátságos tekintetű, farkát szaporán csóváló kutyához igyekezett a gyerek.

Anyja haragosan rákiáltott. Miközben a fiát szidta, egy lécdarabbal hadonászva kergetni kezdte a kutyát. A kóbor állat lesunytt fejjel, szomorúan oldalgott el a bejáratától, néha-néha visszanézett az anyja karjában rúgkapáló, torkaszakadtából ordító kislú felé, aki két kis karját vágyakozva nyújtogatta feléje.

A kutya szerethette a gyerekeket, mert Julka nénire ügyet sem vetve, közvetlenül lába előtt hasalt le a földre, és nem vette le tekintetét a kislúról, amíg be nem csukódott mögöttük a lakókocsi ajtaja. „Na, te szegény! Lásd,

nem engedik, hogy szeressenek téged... Pedig kedves kisgyerek, ugye? Vajon így fog felnőni, magányosan a felnőttek közt, folyton csak utazva? Aztán, ha nagyobb lesz és megkérdik tőle, hol lakik, melyik városban, majd azt feleli, az ő lakhelye *Közte*... Érted, hogy gondolom: úton két város közt... Furcsa egy vándorélet...Barátra lelne benned, te kutya...Éhes vagy, ugye? Tessék, itt egy darab kenyér. Friss, még meleg, most vettem, edd csak meg... Ni csak, a végén mégis megázok!” – kapott észbe Julka néni, amikor feje felett megdördült az ég, és óriási cseppekkel eleredt az eső.

...Éjfél után végre alábbhagyott, elcsitult az égiháború. Julka néni belehallgatott az eső után illatozó csendbe, amit váratlanul hangos kiabálás és zokogás hangja tépázott cafatosra. Az esőcseppektől hólyagos ablakot kitárva igyekezett kideríteni a láрма okát, amely a vándorcirkusz felől hallatszott egyre élesebben, kétségbeesetten: „Misó, Misóka, hol vagy?! Istenem, hová tűnt el a gyerek, keressétek, segítsétek!” – könyörgött a sírós női hang.

Árnyak tűntek fel a sátrak között, kézilámpa világa hasított fényutat a sötétben. A gyermek zokogó anyját egy nagy, szakállas ember támogatta, aki a kishű apja lehetett.

„Miért nem gyűjtanak villanyt, hiszen felszerelték a sok színes égőt... Lehet, hogy a vihar miatt nincs áram? – Julka néni kitapogatta a falon a villanykapcsolót, aztán felsóhajtott. – Igazam van! Jó Atyám, mi történhetett a kishűval, hova mehetett? És hol voltak a szülei?”

Tekintetét befúrta a sötétbe, bámulta a kerítés mögött összedobált lomot és némán tépelődött. Furcsa gondolat fészkelte be magát az agyába: „A kutya... Ahol a kutya, ott kell lennie a gyereknek is! De mikor mehetett ki hozzá és hogyan?”

Nemsokára megtudta. A cirkuszosok közül páran éppen az ő ablaka alatt álltak meg. Halkan beszélgettek, tanakodtak.

– Nem kellett volna átcsalni őket kártyázni... A mutaványos bódé ott van ugyan a Laráék lakókocsijának tőszomszédságában, a hatalmas égzengés miatt mégse hallotta senki, hogy kijött a gyerek... Biztosan a villámlás és a dörgés keltette fel... Megjijedhetett... Aztán szölongatta a szüleit, s mert nem válaszoltak, elindult a keresésükre... Ki tudja, mikor történt, hosszú órákon át szakadt az eső... De hogy nyitotta ki a csukott ajtót?... Belülről nagyon egyszerűen nyílik... Még hozzá kifelé... És alacsonyan van az ajtón a zár... Még egy ekkora kisgyerek is könnyedén eléri... Hova tűnhetett?... Csak nem sodorta el az ár, hiszen a sátrak között valósággal hömpölygött a sáros víz, a mélyedések még most is tele vannak latyakkal... Jaj, csak ne

esett volna baja, mert abba belehal az anyja! Merre induljunk keresni? Hol nem néztük még, kevés ez a gyenge fény, alig látni valamit...

„Aha, hát így történt!” – bólogatott Julka néni. Szaporán cipőt rántott a lábára, levette a polcra az elemlámpát és kisietett az emberekhez:

– Én sejtem, hol lehet a gyerek, jöjjenek utánam!” – határozott léptekkel vezette őket a kerítés tövében tornyosuló deszkahulladékhoz. – Óvatosan emelgessék le, nehogy megüssék őket...

– Kiket? – bámultak rá az emberek.

– Hát a gyereket, meg a kutyát...

– Misó, Misókám, kisfiam! – sikoltott fel az anya, mikor a deszkák takarásából előtűnt a kutya vacca, és megpillantották a békésen szuszogó kisfiút, aki a kutya nyakát átkarolva édesden aludt. A nagytestű kutya úgy helyezkedett el a szűk kis kuckóban, hogy testével, lompos bundájával megóvja a gyereket az esőtől, a hidegtől. Mert bizony az eső után ugyancsak lehűlt a levegő.

– Ó, ez az átkozott kutya tehet mindenről! – gerjedt fel a gyermek anyjában a harag, és fenyegetve közeledett a vacokhoz.

Julka néni a kezét kitérve elállta az útját:

– Téved, nagyon téved! A gyerek ugyanis kijött volna a lakókocsiból, ha nincs itt a kutya... Hiszen félt, mert egyedül maradt!... Maga, kedvesem, inkább hálás lehet ennek a jószágnak, hogy megmentette a gyermekét... Nézze csak meg figyelmesen a kicsinek ezt az oldalát, ahonnan a kutya fekszik... Látja, már száraz, amaz oldala meg még mindig nedves és vastagon sáros... És tudja, miért? Mert a kutya vonszolta, menekítette a gyereket ide a deszkák alá. Ki tudja, nélküle mi történt volna a fiával, kicsike még, a víz akár el is sodorhatta volna...

A nő megszeppenve hajtotta le a fejét, nem mert ránézni senkire:

– Igaza van, sajnálom!

...A ragyogó fényű kora nyári reggel olyan jókedvű mosollyal ébredt, mint akinek fogalma sincs az elmúlt éjszaka vad viharáról. Julka néni kicsit későbbben kelt a szokottnál, és ahogy mindig, első útja most is a térre nyíló ablakhoz vezetett. „Ni csak, nemsokára megnyitja kapuit a cirkusz, lám, az óriáskereket már fel is szerelték!... – arcán jókedvű táncba kezdtek a ráncok, ahogy vidáman elmosolyodott. „Na, kis Misóka, nem leszel már magányos, úgy látom!...” A kutya ugyanis a lakókocsi legfelső lépcsőjén feküdt, fontosságának teljes tudatában, és a száját nyalogatta. A mellette álló üres alumínium tálkában vidáman bukfenceztek a játékos napsugarak,

de a kutya ügyet sem vetett rájuk, csak az ajtót leste: várta, mikor jön elő végre az ő kicsi barátja.

...Két hét múlva, amikor a vándorcirkusz útra kelt, Julka néni szívében kis szomorúsággal integetett a távolodó kocsikaraván után. Valahogy hozzáanóttak a cirkuszosok, főleg Misóka... Hiszen két kerek hétig mindennapos vendég volt nála a kutyájával.

– Kicsi szentem, neked köszönhetem, hogy rövid ideig nagymamának érezhettem magam... De szép is volt!

Aztán a maga vigaszára gondolatban hozzátette: „Az a jóindulatú kutya sem gazdátlan állat többé. De nem ám! Ezentúl ő is a cirkuszhoz tartozik, együtt vándorol Misókával városról-városra. Egyszer majd csak megállapodnak valahol... Hátha éppen itt, a közelemben!”

A MÁSODIK ASSZONY

Az alacsony palánk mögül leselkedő öregasszony szeme úgy parázslott, mint két fekete gyöngyszem, ha a lámpa imbolygó fényétől lobbot vet. Apró madárfejét szigorú fekete kendő takarta, amelynek két csücske szabadon lógott le az arca mellett, a szellő érintésére meg-meglibbenve, mint két törött madárszárny. A fejkendőt még a szokatlanul meleg májusi nap sem tudta ugyan leparancsolni róla, ám a nagy melegre való tekintettel Bözse néni megoldotta. Levenni? Azt már nem! Hogy nézne az ki, igazán nem illendő egy öregasszonynak kendő nélkül mutogatnia magát... Megszólná a falu! Igaz, a kisajtón nem lépett ki, csak a szemét sétáltatta a falu poros főutcáján, a falubelieket meg nem képviselte más, csak a Dani gyerek, akinek a legkisebb gondja is nagyobb annál, minthogy Bözse nénit figyelje – de akkor is!

A gyerek az árok partján üldögélt és valamit eszegetett, miközben félszemét a mellette sipákoló kislibákon tartotta. Tegnap felkapott egyet a héja, amíg a templomkertben ostornyélnek való botot metszett a mogyoróbokorról, hát nem árt vigyázni... A verés nyomai még sokáig emlékeztetni fogják erre, mert az anyja haragjában éppen a szépen megfaragott ostornyéllal cifrázta ki a lába szárát. Ügyet sem vetett hát az öregasszonyra, de nem törődött vele az a fiatal, kemény tekintetű, parádésan lépegető nő sem, aki a városból érkező autóbusról szállt le.

Nem méltatta pillantásra az árokparton ücsörgő fiút, de Bözse nénit se tisztelte meg még egy foghegyről odavetett jó nappal sem, pedig láthatta, hogy ott áll az alacsony kerítés mögött. Egyenes derékkal, magasra tartott fejjel igyekezett a szemközti ház felé, a tanítóékhöz. Szandáljának magas sarka kihívóan kopogott az árkon átívelő deszkapallón, kerek feneke ütemesen ringott lépéseinek ritmusára.

– Megint itt a szemérmetlen városi céda... Hát van bőr a képén?! Szegény tanítónénak még ezt is el kell tűrni... Hogy hagyhatja ezt a Jóisten? Pedig halálos beteg az az asszony... Alig van már benne élet! Ebben meg se tisztelet, se szájalom... A piszkosa, hogy nem fél az Úr haragjától! – ingatta Bözse mama méltatlankodva a fejét: – A tanító úr, az is megéri a pénzét!... Legalább a felesége halálát várná meg, addig bírná ki becsülettel... De nem, már összeadta magát ezzel a jófélével... Ámbár, csak férfiből van az istenadta, nem is öreg még, hát hajtja a vére... Így van ez...”

Elmélázott egy ideig, aztán konokul megrázta a fejét: „Mégiscsak csúnya dolog, bizony nagy bűn! Istenem, milyen kedves, jóra való asszony Irénke, a tanítóné, nagy csapás rajta ez a betegség... Azt mondják, rákos... Úgy elfogyott már szegény, mint a gyertya, csak pislákol benne az élet. Pedig milyen szép, derék fiatalasszony volt, amikor a faluba került, mikor a tanító úr idehozta. Rögtön megszerették, kedves volt mindenkihez, nem tartotta különbnak magát senkinél. A kisfiú is itt született. Mikor is? A háború alatt vagy már utána... Mennyi is lehet most a Pistuka?”

Bözse néni bütykös ujjain, magában motyogva számolgatta, hány éves most a tanítóék fia: „Tizenhárom, talán tizennégy... Mindegy, gyerek még. Legalább őelőtte szégyellné magát az apja! Idehozni a házhoz a szeretőjét – no, szépet tanul tőle a fia, majd az sem lesz különb, de nem ám! Az egyik szobában a haldokló asszony, a másikban meg ott hentereg a tanító úr a babájával. Mostanában meg már van úgy, hogy éjszakára is itt marad ez a nőszemély – büntetné meg a Jóisten!”

Arca kipirult a haragtól, a nap is egyre jobban melegítette fejét a kendő alatt, így hát abbahagyta a nézelődést és bearszolgatott a hátsó kiskonyhába. A stelázsın glédában állva sorakoztak a mázas cserépszilkek: az egyik alján tavalyi szilvalekvár maradéka szikkadt, a másikban száraz paszuly csörgött, a harmadikat tegnap este frissen fejt tejjel töltötte meg – nincs jobb a jó házi aludttejnél! „Ebben a melegben már biztosan megaludt – vélte az öregasszony. – Viszek belőle a tanítónénak, hátha megenné... Valamikor igen szerette a májasan rengő aludttejet.” Vízet lötytyintett a kezére, aztán szárazra törölte, majd fakanállal óvatosan telerakott egy kisebb cserépcsuprot aludttejjel. Letakarta tiszta kendővel, állá alatt megkötötte a kendőjét, megigazgatta kopottas fekete kötőjét, és szapora léptekkel elindult. Apróra aszott teste olyan könnyű volt, hogy a lába szinte nyomot sem hagyott az út porában.

– Jó napot, Bözse néni – köszöntötte tisztelettel Dani az árokpartról. – Ez már megint itt van – intett állával a tanítóék háza felé.

Az öregasszony nem találta magához méltónak, hogy egy gyerekkel beszélje meg a falu jóérzését sértő dolgot, ezért csak úgy félvállról vetette oda a fiúnak:

– A libákra legyen gondod!...

Ráfordult a tanítóék házához vezető pallóra és a hátsó konyha felé igyekezett, hogy először Margittal beszéljen, aki az Irénke nagybetegsége óta szívességéből főzött, takarított a tanítóéknál. „Nagyszájú asszony ez a Margit, de jóra való, rendes nő! Meg hát igen jól főz – gondolta Bözse néni.

– Jól járnak vele... Amúgy Margit a sírásó János felesége. Gyerekük nincs, se kutyájuk, se macskájuk, hát kitelik az idejéből... Jószívű, nagydarab asszony, és nagyon szereti a tanítónét.”

– Adjon Isten, Margit! Hoztam a betegnek egy kis aludttejet. Hogy gondolod: megenné?

Margit a tűzhely előtt állt, morcosan kevergetett valamit. Nem fordult meg, a fejét oldalvást mozdítva válaszolt:

– Megkérdezem tőle. Ma még semmit nem vett a szájába... Jaj, Bözse mama, attól félek, nem sokáig húzza szegény... *Ez meg már megint itt van!* Egy napot se bír ki kanja nélkül a бүdös... Jaj, miket mondok – még elkárhozok miatta!

Hangjában utálat és tehetetlen harag sistergett. Az öregasszony egyetértően bólogatott, aztán megkérdezte:

– Mi legyen, te Margit: én menjek be hozzá, vagy te viszed be neki?

...A ruhasuhogást megelőzte az émelyítő, olcsó kölnivíz illata. A szoba ajtajában megjelent a nő.

– Jó napot kívánok, hogy vannak?

Száját negédes mosolyra igazítva szólott, de a szeme hideg volt, mint két jégdarab. Már átöltözött: hosszú selyem pongyolát viselt, a lábait magas sarkú hímzett papucsba bujtatta. Gömbölyű, kissé túl kerek csípejére puhán simul a ruha selyme, magasra felpolcolt mellei majdnem kibuktak a mély kivágásból. Egész megjelenése annyira hivalkodó, magamutogató és mindenek fölött annyira közönséges volt, hogy a két asszonyban benne rekedt a szó.

– Mi van? Megkukultak, hogy nem válaszolnak?!

Magabiztosan nézett az asszonyokra. Úgy érezte, uras megjelenésével, szépségével van rájuk ilyen bénító hatással, hát leereszkedő hangon folytatta:

– A kisfiúnak, Pistukának, nem kellene már itthon lennie, vagy az apukájával jön haza az iskolából? Szívesen segíték teríteni, jobb étvággal fognak enni, ha együtt ülünk a szépen megerített asztalhoz...

– Máskor is terített asztalnál szoktak enni, mindig úgy várta őket délben a tanítóné asszony. A tanító úr felesége! – válaszolta Margit visszafogott indulattól fojtott hangon, hogy inkább csak sejteni lehetett, mint hallani, amit mondott.

– Ó persze, hát hogyne – nevetgélt a nő kicsit zavartan –, de hát ő ugye most ágyhoz kötött beteg, nem ebédel együtt a családdal, és valljuk be, nem éppen szórakoztató szegénykének a társasága...

– Nemrég még ő is éppen olyan egészséges volt, mint most maga. Senki nem tudja előre, mi vár rá, maga sem! Mert a betegség nem válogat... De ha baja lesz, akad-e valaki, aki majd szánja magát? Ki ejtene könnyet maga miatt...?

– Szentelen perszóna! – szakadt ki a sértett düh a nőből. – Hogy mit meg nem engednek maguknak egyesek!...

Még mondani akart valamit, de pillantása összeakadt a Margit tekintetével, és ettől meghátrált, jobbnak látta nem folytatni. Az ajtó a szoktnál csak hajszálnyival hangosabban csukódott-csapódott be mögötte, de a tapinthatóan megsűrűsödött, indulatoktól fűtött levegőjű konyhában mégis zajosnak tűnt a csattanás, mint a puskalövés.

– Na, ezt jól megadtad neki, Margit – húzódott kárörvendő mosolyra Bözse néni fogatlan szája. – Megérdemli a piszkos! Csak a tanító úr meg ne haragudjon érte!

– Hát csak haragudjon, bánom is én, megmondom neki is! Nem az ő kedvéért járok ide, tudja azt maga, Bözse mama! A szegény haldokló asszonyt szánom igaz szívemből, meg a kisfiút, aki hamar árvaságra jut... Hogy gyűlölöm ezt a cédát!

...Egy hét múlva eltemették a tanítónét. Utolsó útjára az egész falu elkísérte.

A rá következő héten a tanító titokban feleségül vette Gizellát. A városban esküdtek. Érezték a megvetést, ami a falu népéből áradt, és amit környezetükben senki nem igyekezett leplezni – így a tanító úr jobbnak látta az új tanévet már egy városi iskolában kezdeni.

Halottak napja előtt a tanító úr virágot vitt meghalt felesége sírjára. Nem egyedül: elkísérte a fia és új asszonya is.

– Még ide is eljön vele! Nélküle a szegény felesége sírjához se mehet ki! – sügtak össze az emberek a hátuk mögött.

Simogató, meleg napfénnel búcsúzott az október. A lustán szállongó ökörnál selyemszájai itt-ott fennakadtak a megdőlt kereszteken és ezüstös szalagként libegve szépitgették a süppedő sírokat. A tanító úrnak nem sok munkája akadt a felesége sírjával: egy szál gaz nem csúfította a szépen rendben tartott sírhalmot, a kereszt alatt friss virágok illatoztak a vázában. A pár lépéssel távolabb, férje sírjánál szöszmötölő Bözse néni jóleső érzéssel figyelte a tanító meglepett arcát.

– Adjon Isten – lépett a tanítóhoz János, a sírásó. – Csak azt szeretném megkérdezni, hagyjak-e ki egy helyet itt, a tanítóné sírja mellett... Kicsi ez

a temető, aztán látja, mindinkább benépesedik, hát úgy gondoltam, jó ezt előre tudni...

– Ő már hozzám tartozik! Majd valamikor, ha meghalunk, akkor minket fognak egymás mellé temetni az urammal. Mert bennünket még a halál sem fog elválasztani egymástól, megértette?! – jött a fullánkös válasza az új asszony, Gizella szájából.

A sírásó nem válaszolt, némán végigmérte a házaspárt, de ebben a hallgatásban annyi megvetés sűrűsödött, hogy a tanítót szinte mellbe vágta. Kényelmetlenül feszengve, dadogva mondta:

– Tudja, János... Én ezt a sírt befedetem betonnal, és...

– Maga tudja – válaszolta János.

...Bözsé néni sok-sok év múlva hallotta utoljára hírére a tanítóéknak, nem sokkal az előtt, hogy kiköltözött volna férje mellé a falusi temetőbe. A kis unokája – aki akkor már nem is volt olyan kicsi! – beszélt róluk. Julika abban a városi iskolában tanult, ahol a tanító úr tanított. Ismerte jól a történetét, hiszen nagyanyja elmondta neki töviről-hegyire. Virágot is együtt vittek Irénke tanítóné sírjára.

– Láttam az új tanítónét, a második asszonyt! – mondta egy napon a nagyanyjának. – Mama, sehogya sem tudom elhinni, hogya az a nő valamikor mutató, kíváncsi volt. Hogya tudta elbolondítani azt az embert úgy, hogya még a haldokló feleségét sem szánta, ez érthetetlen!... Valamelyik nap bejött az iskolába és a férjét kereste. Tőlem érdeklődött, hol találja. Így jöttem rá, hogya a tanító úr felesége. Mama, ez a nő egy lötytyedt trampli, aki a dagadt, visszeres lábain alig bírja cipelni rengő húsú, hatalmas fenekét! Akkora szemüveg ül az orrán, mint a szódásüveg alja, mégis alig lát, tapogatózva jár... Borzasztó!

Évekkel később a tanító úr és új felesége áttelepedett Magyarországra. Pistuka vette oda magához megvénült apját és a majdnem vak mostohát. Egy határközei kis faluban éltek, ahol Pista lakott harmadik feleségével. De ő onnan továbbállt, mert megint elvált. Valahol messze élt legújabb asszonyával, az öregeket meg otthagya magukra. Igaz, segítette őket, nagyon jól keresett a fiú... Már meg is csináltatta számukra a szép, nagy, dupla sírt, amire úgy vágyott Gizella.

...És a márványsír befogadta első lakóját: meghalt a tanító úr.

Azon a május napon, amikor az özvegy Gizella először látogatott haza szülővárosába, nem várta senki szeretettel; a húga, Irma se fogadta kitörő örömmel. Soha nem helyeselte nővére viselkedését, sőt, szégyenkezett miatta. Ő soha nem ment férjhez.

– Inkább magányosan élem le az életem, minthogy úgy szerezzek magamnak férjet, ahogy a nővérem! – hangoztatta.

– Tüskés vénlány! Kinek kellenél te?! – gúnyolta ki számtalanszor Gizella, szavaival soha nem gyógyuló sebet ejtve Irma önérzetén.

– Mi hozott haza, kedves „tanítóné asszony”? Meddig akarsz maradni a te mélyen lenézett vénlány húgodnál?

– Nem sokáig – válaszolta kurtán Gizella.

Valóban nem maradt sokáig: másnap reggel Irma holtan találta.

Gizellának a kisváros temetőjében, a kút közelébe ástak sírt, amelyből a sírásók órákon keresztül igyekeztek kimeregetni a feltörő talajvizet. Nem sok sikerrel. A temetés kezdetekor is félig volt a gödör vízzel.

Ahogy a nehéz, dísztelen koporsó beletoccsant a zavaros vízbe, a sűrű, agyagos lé magasra csapott és végigfolyt a hantolásra váró sírásók ruháján, de jutott belőle a sír mellett egymagában álldogáló Irma arcára is. A pap elborzadva nézte a híg iszapban lassan elmerülő koporsót, sértette fülét a latyak tetején képződő sárbuborékok hangos pukkanása. Más hang nemigen hallatszott. Nem voltak gyászolók, senki nem siratta az elhunytat.

– Lám, Gizella most sem tagadja meg önmagát! Holtában is mindent és mindenkit bepiszkol maga körül! – villant a harag szikrája Irma szemében, amikor úgy-ahogy letörölte magáról a sarat.

Ugyanakkor a kárörvendő gondolat majdnem mosolyt csalt arcára: „Hát mégse minden úgy sikerült, ahogy te akartad, nővérkém! A szép dupla márványsír üresen marad a tanító úr mellett! Ugye-ugye, a halál mégiscsak elválasztott egymástól titeket! Itt fekszel majd ebben az undorító latyakban időtlen-időkéig, egyedül!... Ahogy Irénke, az a szegény asszony abban a csendes falusi temetőben...”

A szél puhán felborzolta az orgona virágfürtjeit, és az édes illatot két marokkal, jószívűen szórta szét a májusi temető felett. A csendet nem zavarta más, csak a félig behantolt sír fölött kerengő, temetéshez cseppet sem illő vidámsággal zümmögő, virágillattól megrészegült méhek danája, meg az iszapba sülyedt koporsó tetejére hulló sárkoloncok tompa döndülése.

AZ A NEGYEDIK

Jöjjön beljebb, kedvesem. Örülök, hogy itt van.

Nem, dehogy is zavar! Már nagyon vártam.

Tegye le a kabátját és üljön le. Hogyne jött volna jókor! A magamfajta öregasszonyok mindig boldogok, ha valaki rájuk nyitja az ajtót.

Ó igen, évek óta egyedül élek.

Hozzászoktam-e a magányhoz? Mit mondjak? A szüleim, férjem rég meghaltak, a fiaim megnősültek, élük a maguk életét. Egykor sokan voltak körülöttem. Nagycsaládban éltünk, olyan háromgenerációsban. Aztán rám szakadt az egyedüllét. Idős koromban. Pedig magányosnak lenni fiatalon sem könnyű. Hát most így vagyok. Cirmos, menj onnan, oda a vendéget ültetjük. Így ni. Nem mindenki szereti a macskát. Én igen. Vele szoktam beszélgetni. Hiányzik az emberi szó... De csak a magam hangját hallom.

Nem, nem unatkozom, mindig akad valami tennivalóm. Találok magamnak. Mit? Hát kötögetek, főzök ezt-azt, takarítgatok, a virágokkal pepecselek. Amire aznap futja az erőmből.

Mi a szórakozásom? Elnézegetem a tévét. Bár mostanában egyre kevesebbszer. Tudja, csak elszomorodom attól, amit látok. Nem jóféle halad a világ. Vagy én öregedtem meg annyira, hogy csak a rosszat veszem észre? Inkább rejtvényt fejték vagy olvasok. Régen sok könyvet vásároltam, azokat szoktam újraolvasni.

Ugyan már, miből telne nekem új könyvekre? De újságot veszek...

Csak ide szoktam eljárogatni a közeli kisboltba. Itt mindent megkapok. Meg gyógyszerért a patikába. Ha jó az idő, néha a piacra is kiballagok.

Beosztom a pénzem. Csak azt veszem meg, ami szükséges. Amire a nyugdíjamból futja. Főleg ennivalót. Minek nekem új ruha? Tele a szekrény. Van meleg csizmám, bundám, nyári holmim...

Hogy nem látszik meg rajtam a korom? Ugyan... Sajnos, a lábaim megöregedtek. Egyre nehezebben járok. De fájós lábbal is menni kell hébe-hóba. Ha másért nem, hát azért, hogy emberekkel találkozzak.

Bizony jó, hogy itt a telefon. Ez a köldökzsinór köztem és a tőlem egyre távolabb kerülő külvilág között. Összeköt a még itt élő maroknyi ismerőssel, baráttal. És ami ennél is fontosabb, a távolba szakadt szereteteimmel. Sokáig lapozgattam a telefonkönyvet, amíg rábukkantam a maga telefonszámára. Igaz, bőven van időm, ráértem keresgélni...

Nem tagadom, lassan telnek a napjaim. Leginkább így, télvíz idején. Pedig nagyon kurták a nappalok. Ami nem is baj. Hogy miért? Mert így esténként hamarabb ágyba bújhatok.

Dehogyan alszom sokat. Csak fekszem a jó meleg ágyban és várom, hogy rám találjanak az emlékeim. Hogy ismét átéljem életem régi, boldog perceit, eseményeit. Mintha rég látott film legemlékezetesebb jelenetei peregének le újra a szemem előtt. Sok ilyen szép emlékem van. De van rossz is, amely folyton ott ólálkodik körülöttem. Orvul befészkelte magát a gondolataimba, visszaköszön álmaimban. Megtalál, erőszakosan rám telepszik és szembesülni kényszerít a múlttal. Képtelen vagyok elhessenteni magamtól. Kíméletlenül meggyötör, soha be nem hegedő sebet szakít fel a lelkemben. Múltam sötét árnya éjjel és nappal egyaránt kísért... Hétköznapiakon valahogy megbirkózom vele, de ünnepek alatt mindig ő kerekedik felül. Egy könnyelmű döntést követő tett fájdalmas, soha el nem múló emléke. Aminek nem lett volna szabad megtörténnie. Amiért *akkor* és azután is sokáig mást okoltam. Pedig valójában én, *egyedül én* vagyok a felelős. Az én bűnöm, ami alól nincs feloldozás. Csak büntetés van: *magány* és *egyedüllét*, amit a szeretet ünnepén a legnehezebb elviselni...

Gondolom, nem érti. Pedig emiatt hívtam ide. Még imádkoztam is, hogy eljöjjön. Szeretnék őszinte választ kapni egy számomra nagyon fontos kérdésre, amelyre csak maga adhat választ, s amit *meg kell tudnom* ahhoz, hogy legalább a hátralévő éveimet viszonylagos lelki békében élhessem le. Sajnos, az idő kerekét visszaforgatni, a történeteket jóvátenni nem lehet. A bűntudat örökre velem marad. De a válasz talán elviselhetőbbé teszi számomra a magányt. Bár valami azt súgja, ne reméljek, mert azt hallom majd, amit úgy is *tudok*, s ami csak elmélyíti bennem a szűnni nem akaró önvádat. Mégis szeretnék megbizonyosodni. Nagyon kérem, segítsen nekem.

Megmagyarázom. Bevallom, amióta egyedül vagyok, nem szeretem az ünnepeket. Félek tőlük. Mert a társtalanul eltöltött ünnepek némaságában egyetlen percre nem tágit mellőlem a vádoló emlék. Nem tudok előle a munkába menekülni, könyvek sorai között elrejtőzni. Mindenütt és mindig jelen van.

Igen, karácsonykor a legrosszabb... Jaj, bocsásson meg! Látja, milyen figyelmetlen vagyok, meg sem kínáltam semmivel. Csak beszélek, beszélek... Kávé? Tea? Parancsoljon süteményt! Kóstolja meg a kalácsomat, ez még az édesanyám receptje. Ennek a tésztájából készítettem régen mákos gubát is szentestére. Egykor a családom, a fiaim és az unokáim is nagyon szerették... .

Ó, bizonyára most is szeretik. Mind a három menyem el tudja készíteni...

Természetesen felhívtak. Kellemes ünnepeket kívántak most is, ahogy minden karácsonykor. Nagyon jólesett. Lám, ezért jó a telefon!

Hogyne, szoktak hívni máskor is. Néha. Nagyon elfoglalt emberek...

Karácsonyra nemigen járnak haza. Messze elkerülnek... És családosak. A karácsony meg, ugye, családi ünnep. Menyeim az édesanyjuk mellett akarnak lenni. Ott élnek a közelükben, együtt ünnepelnek.

Persze, hogy hívtak, mindig meghívnak... Nagyon rendes, jó gyerekek. Szeretnek is a maguk fiús módján... Amíg kicsik voltak az unokák, addig mentem. Jól jött a segítségem, nekem meg jó volt látni a gyerekek örömét. Nagyon szeretem őket. Lányunoka van mind a három fiamnál.

Igen, mindössze három. Kamaszkorúak, olyan se nem kicsik, se nem nagyok. Talán ezért is nem hiányzom már nekik úgy, mint rég. Inkább az anyjukhoz ragaszkodnak. Ez így természetes. Tudja, azoknak az anyáknak van igazán gyermekük, akik lányt is szülnek. Csak amiatt szomorkodom, hogy egykék. Megfigyelte, hogy mostanában már alig van két-háromgyermekes család? Riasztó számok bizonyítják, hogy fogyatkozik a népesség. Lám, ami a tatároknak, törököknek és más hódítóknak nem sikerült, most saját akaratából elvégzi a fajtánk. Pedig nincs háború, se éhínség, sőt... Ám a jóléti kor civilizált embertömegeit nem érdekli a holnap. Elveszejtik önmagukat, alig születnek gyermekek... De ezt maga pontosan tudja, én meg fölösleges locsogással rabolom a drága idejét...

Már egy éve nem dolgozik? A főorvos halála után nyugdíjba ment? Istenem, hogy telik az idő! Olyan fiatal volt akkor, kis híján negyedszázada. Csodálkoztam is, hogy maga volt a főorvos úr jobbkeze, a mütősnővére...

Ó, sokkal jobb lenne nem emlékezni! De egy életre belém rögződött minden mozzanat. Ha a férjem csak egyetlen szóval ellenezte volna! Ha nem hátrította volna rám a döntés felelősségét... De neki mindegy volt. Vagy inkább kényelmesebb... Azt mondta: „Te tudod. A mai világban kevesen vállalnák... Negyediknek. Felőlem, ahogy akarod... Bár igazán jól jönne már egy kis nyugalom... Jó lenne néha együtt lenni. Csak kettesben. Elutazni valahova... A fiúk már elég nagyok, rábízhatjuk őket a nagyszülőkre... Éppen felajánlottak egy kétszemélyes, kéthetes beutalót tengerparti üdülőbe. Már megrendeltem a repülőjegyeket... Holnaputánra. Mit szólsz hozzá? Örülsz? Ránk fér egy kis kikapcsolódás. Majd ott lesz időd átgondolni a dolgokat...”

– Mire hazajövünk, már késő lesz megszakítani a terhességet – válaszoltam bizonytalanul.

A férjem könnyedén legyintett: „Ugyan, dehogy. Ma volt nálam a főorvos és megkérdeztem tőle. Azt mondta, még éppen belefér az időbe. Persze, csak ha *te* is úgy akarod. Mert ebben egyedül *te* döntesz.”

Érti? Én, csak is én! Mintha egyedülálló leányanya lettem volna, aki maga dönt a véletlenül fogant élet léte vagy nemléte fölött, egy mámoros éjszaka, egy félrelépés nem várt következményéről.

A nyaralásról? Nem tudok sokat mondani róla. Jó volt, de nem hagyott bennem maradandó emléket. Csak a szorongásaimra emlékszem. Meg a tanácstalanságomra. A picire, aki ott növekedett bennem. Az a negyedik...

De, igen, többször is megpróbáltam szóba hozni: „Lehet, hogy kislány...” A férjem türelmetlenül legyintett: „Butaságokat veszel a fejedbe! Még hogy lány... Én csak fiúkat tudok csinálni...” Aztán önelégültséggel a hangjában gyorsan másról kezdett beszélni. Vagy vett egy újabb különleges ajándékot és elvitt vacsorázni valamelyik elegáns étterembe. Csak útban hazafelé hozta fel magától a témát: „Kezd vastagodni a derekad, ideje döntened. Akár már holnap elvégeztetheted a beavatkozást... Reggel beviszlek a kórházba. Ha kész lesz, telefonál a főorvos és érted megyek. Rendben?” Bátorítóan magához ölelt és megsókölt.

Akkor kellett volna ellöknöm magamtól és a szemébe mondani: „Semmi nincs rendben. Akarom, azt a gyereket! Igen, a negyediket. Mert kislány, érzem!” De csak fásultan bólintottam, gyáván beleegyeztem...

Emlékszem a maga szemére, ahogy fölém hajolt. Együttérzést, szánalmat láttam benne. Kedvesen és figyelmesen igyekezett elterelni figyelmemet a fájdalomról, megalázó kiszolgáltatottságomról: simogatta a hajamat, dicsérte lebarnult bőrömet, lábamon a szattyánbőrből készült különleges sarut...

Maga is emlékszik rá? Nahát! Ebben bíztam, ezért mertem magához fordulni... Én akkor és ott azonnal megkérdeztem a főorvost a magzat nemét illetően. Ő valami olyasmit válaszolt, hogy ez még pontosan nem állapítható meg ebben a stádiumban... De nem mondott igazat. Kiolvastam a tekintetükből, ahogy a fejem fölött egymásra néztek. Azóta már határozottan tudom, hogy azonnal megállapították, csak a doktor nem akarta megmondani. „Orvosi titok” – mondta később is, akárhányszor kérdeztem. Sajnos, ő már halott. Magát nem köti az orvosi titoktartás. Ennyi év után nem... Kérem, ne engedjen tovább kétségek között élni, válaszoljon nekem: a *lányomat* veszítettem el akkor? Őt áldoztam fel?

...Az ajtó halkan bezárult és az asszony felsóhajtva mélyet szippantott a csípős, hideg levegőből: „*Ezt* kellett mondanom! Meggyőző válasz volt... A múlton nem lehet változtatni... De nem mondhattam mást! Így van jól... Talán segítettem... Tudni akarta az igazat... De kell az igazság ennyi év után?! Azt hiszem, nem!”

Megnyugodva nézett fel a sötétedő, tintakék téli égre, ahonnan egy szemét nyitogató csillag cinkosan ráhunyorított.

BIZONYÍTÉK

Zsongott a nagy terem. A hangok nekicsapódtak a díszes burkolatú falaknak, fennakadtak a famintázatú lambérián, majd visszaverődve játékos visszhangként hintáztak a beszélgető csoportokba verődött tömeg felett. Az egymásba fonódó szavak olyan benyomást keltettek, mintha mindenki egyszerre, egyazon tónusban beszélt volna, de ez senkit sem zavart. Egy-egy örvendező, harsányabb kacaj néha mélyből fakadó gejzirként tört fel a morajlásból; felívelt a kazettás mennyezetig, s vidámságot permetezve szárnyalt végig a tanácskozóterem teljes hosszán, még kellemesebbé varázsolvá a zsongás összhangját.

Jóska az első sorban álló asztalok egyike mellett üldögélve élvezettel hallgatta a fülének oly régen hiányzó jókedvű hangokat, figyelte kollégáit, pályatársait. Valahányszor egyik-másik rég nem látott író társával akadt össze a tekintete, lelkesen viszonzta az üdvözlésre emelt kezek integetését, miközben beteg, öregedő szívét jólesően dobogtatta meg a felismerés öröme.

Oththonosan érezte magát ebben a közegben. „Igen, itt a helyem. Ideje volt végre kiszabadulni magányváramból, amelybe oly régen bezárkóztam. Azt hiszem, most boldog vagyok. Valami jót talán még nekem is tartogat a sors... De szép is lenne” – gondolta szemérmesen.

Abban a pillanatban látta meg Őt. A Nagy Költőt.

Az ablak közelében, egy oszlopnak dőlve állt és lekezelő mosollyal zsebelte be az egyik alázatoskodó ifjú poéta dicséretét.

„Itt van hát ő is! Aki aljasul, szemérmetlenül meglopott! És díjazták érte! Kitüntetést kapott, nem is akármilyet... Örület!”

Jóska homlokát kiverte a hideg veríték, szeme előtt elsötétült a világ. Gondolatai megállíthatatlanul tolultak az egész bensőjét átható keserűség felszínére.

„Az én versemmel nyergelte fel Pegazust. Gátlástanul helyezte fenekét a kényelmes nyeregbe, aztán díszlépésben léptetett fel a Parnasszusra. Ha nem velem teszi, el nem hittem volna róla soha... Épp ezért nem hisznek nekem.”

Keserűségénél csak a tehetetlenség érzése volt nagyobb – mint a lúg, marta-fojtogatta a torkát.

„Még most sem tudok túllépni ezen... Hiszen itt pöffeszkedik az ember, aki *ezért*, pontosan ezért kapott komoly elismerést... Vagy ezért is, hiszen egyetlen versért nem osztogatnak díjakat... De akkor is! Ahányszor a neve szóba kerül, rögtön *ezzel* a verssel azonosítják. Ez a vers fémjelzi Öt, a köztisztelőben álló Koszorús Költőt. Mert a vers megjelentetése óta nem volt képes túlszárnyalni önmagát, még egy ahhoz foghatót sem volt képes kiizzadni! Hát vak a világ? Hogyhogy nem tűnt fel senkinek?!”

„Ha csak ezt az egyetlen verset írta volna a Nagy Költő, akkor is a legkitűnőbbek közt lenne a helye” – írták róla a kritikusok.

„Igen, az irodalomkritika a N. K. egész munkássága legkitűnőbb alkotásaként éppen ezt a költeményt tartja számon, amit tőlem lopott el, s amelytől – bármennyire hihetetlen – magam sem tudtam jobbat írni azóta. Örület! Ebbe rokkantam bele... Mert hogy én írtam, bizonyítani kéne. Bizonyítani – de hogyan?!”

„1956-ban szakadtak ki belőlem ezek a versben született szavak... A Forradalom leverése után írtam hozzá utóiratként még hat sort, azokat, amelyek annyira időszerűvé tették a vers egészét a rendszerváltáskor. Mintha abban a pár sorban sűrítve látnokként, előre vetítettem volna az eseményeket a majdan eljövendő idők mozivásznára... Tizenöt évvel ezelőtt már enyhült a cenzúra, elő mertem venni fiókom mélyéről a költeményt...”

„A rendszer megváltozott ugyan, de nem lett igazságosabb... Igen, bátran elővehettem, megmutathattam a verset, amit a Forradalom lázas hajnalán írtam... Éppen olyan fiatal voltam akkor, mint az az ifjanc, akit most a N. K. leereszkedő mosollyal hallgat... Kőművesek mellett voltam segéd és az egész napos munka fáradtságát az esti iskola padjában ülve pihentem ki. Igyekeztem kiszabadulni a tudatlanság, majdnemhogy az analfabetizmus szorításából... Ismertem a verejtékben fürdő munkások szagát a gondolataikkal, érzéseikkel együtt, ezért tudtam így megírni azt a verset. 'Megrázóan életszagú, a szabadság iránti vágy fiatalok által megfogalmazott himnusza... Alázat, fájdalom és jövőbe vetett hit' – írták a kritikusok a N. K. forradalmi költészetét elemezve.”

„Ó, hogyne! Bizonyára a Budán álló családi villa Dunára néző ablakából látta ilyennek a világot ez a strici, miközben egyik soros szeretője mellét markolászta... Vagy a villa valamelyik eldugott zugában lapítva várta, hogy vége legyen a 'cirkusznak', leverjék a 'csőcselék' által kirobbantott 'ellenforradalmat' és ő újra visszaülhessen a hatalmat kiszolgáló ifjúsági

szervezet fő-fő bizottságának egyik bársonyszékébe, ahol az események előtt és után is oly lelkesen tevékenykedett.”

„Hősnek, 'igaz magyarnak' a nyolcvanas évek végétől kezdte vallani magát, meggyőző erővel, színészi átéléssel. Mennyire megtévesztett! Az akkor átalakuló Szövetségben futottunk össze, ott adtam át neki a versemet egy megsárgult füzetlapon... Úgy őriztem, mint relikviát és ő úgy vette át... Megígérte, eredeti formájában fogja közölni a kézirattal együtt a lapjában. Hittem neki, boldog voltam. Az egyetlen példányt adtam oda, hiszen harminc évig rejtegettem ugyan, de nem készítettem róla másolatot... Az én hibám... Ő persze, mint mindig, most is jól helyezkedett: ekkor már egy jelentős irodalmi folyóirat főszerkesztője volt.”

„És a közkedvelt lap legközelebbi számában valóban megjelent a versem – az Ő neve alatt! Akkor kapott el az első infarktus. Amíg élek, nem felejttem el azt az ironikus sátáni mosolyt a 'főszerkesztő úr' arcán, amellyel fogadott, amikor a felháborodástól feldúltan berontottam díszes szentélyébe és számon kértem rajta a minősíthetetlen cselekedetet. A szemembe nevetve mondta: 'Ne próbálj botrányt kavarni körülöttem, mert csak magadat teszed nevetségessé. Hogy igazadat bizonyíthasd, fel kellene mutatnod a kéziratot, igaz? Márpedig az neked nincs. Vagy tévedek? Négy szemközt adtad át a verset, tőled tudom, azt megelőzően senkinek nem merted megmutatni. Ebből következik, hogy publikálatlan maradt... Különben, miért magyarázkodjam neked? Én írtam és kész! Juditkám, hozzá egy pohár vizet az úrnak, rosszul érzi magát...' Igen, a N. K. világeletében nagy nőfaló volt, akkor éppen Juditka volt az ügyeletes kedvenc. Költészetének mostanában már a drabális, szűzies démon jelmezében pompázó T. M. az ihletője; hát, úgy is néznek ki legutóbbi, költeményeknek titulált förmedvényei... Lám, ide is elkísérte az a liba, akinek nemrég jelent meg kötete a N. K. folyóiratának támogatásával, nekem pedig magánkiadásban kell megjelentetni a dolgainat, vagy abban a vidéki lapban, amelynek most a meghívott vendége vagyok... A Nagy Költővel együtt, aki leereszkedett a nép egyszerű fiai közé... Jobb, ha elmegyek innen, mert ahol ez a szemét jelen van, még a levegő is mérgezett.”

Fel akart állni, ám egy éles csengőhang megakasztotta: kezdődött a tanácskozás.

A vendéglátó főszerkesztő tisztelettel, nevükön szólítva kérte az előadókat, foglalják el mellette a helyüket.

A N. K. neve harmadikként hangzott el, s szíven találta Jóskát. Ezt követően a házigazda nagyon udvariasan köszöntötte az egybegyűlteket. Őt, B. Józsefet külön is kiemelte, mint a folyóirat állandó munkatársát, akinek sokat köszönhet a lap az irodalmi nivó emelkedésében; a költőt, a barátot köszöntötte benne, aki nemrég épült fel súlyos betegségéből.

Jóska hallgatta a szívből jövő, méltató szavakat, mégsem érzett örömet – üresen kongtak benne a hangok. A tapsra, amely ezúttal neki szólt, riadtan kapta fel a fejét. Sután meghajolt és amint körülnézett, tekintete megakadt egy késve érkező, éppen leülő, erős testalkatú, galambbász hajú férfi profilján, amely ismerősnek tűnt. Miközben a vitaindító előadást hallgatta, pillantása újra és újra visszaszökött a férfira. Amaz is megérezhette az őt fürkésző tekintetet, mert hátrafordult és fiatalosan csillogó nefelejcskék szemével hamiskásan rácsipített Jóskára.

„Istenem: Pipás Pali! Ráismerek a világítókék szeméről...”

„Ötvenhat novemberében, az utolsók közt hagyta itt az országot, azóta nem láttam. Tudni tudtam róla, hiszen a kilencvenes években sokat cikkeztek róla az újságok – a tengeren túl igencsak híres író lett belőle, két regényét is megfilmesítették... Valamikor nagyon jó barátok voltunk. Sokat köszönhetek neki: segített eligazodni az irodalom berkeiben, az olvasnivalók megválogatásában. Első zsenyémet is neki mutattam meg. Úrigyerek volt, de nem szégyellt barátkozni a kőműves segéddel... 'Nagy költő lesz belőled Jóska – aztán majd lenézel engem' – mondogatta viccesen és megszorította a pipáját. Mert ő már akkor sem cigarettát szívott, mint mi... Hát: ő lett ismert író – de ennek én csak örülni tudok!”

A múltban kalandozó gondolatok elterelték figyelmét a bántó jelenről. „Mégiscsak jó, hogy itt vagyok, különben aligha találkoztunk volna” – állapította meg felsőhajtva.

– ...és akkor engedtessek meg, hogy előadásomat *Hídján a jövőnek* című versemmel zárjam, bár eredetileg nem így terveztem; úgy érzem, szervesen kapcsolódik a tanácskozás témájához – ütötte meg fülét váratlanul a N. K. hangja. Felkapta a fejét

„Ezt nekem címezte. Engem provokál a gazember. Lám, a tekintete pengeélllel, kígyókegyetlenséggel fúródik az enyémbé. Gonoszul büvöl, szinte megbénít. Szemmel láthatóan élvezi a helyzetet, megingathatatlanak tartja aladalát felettem. Micsoda pátosszal kezdi szavalni a valóban idevágó verset!”

Arca halottségpadttá vált, torka kiszáradt, hörögve kapkodta a levegőt, elerőtlenedő kézzel markolásztá az asztal szélét. Zsibbadó karján-mellén

milliónyi hangya menetelt tömött sorokban; jöttek, egyre csak jöttek a megtaposott, feldúltan lüktető bolyból, satuba szorítva kínlódó szívét. Szemét könnyek homályosították el, lecsorogtak álla ősz sörtéjébe.

– Te szemét! Van merszed a jelenlétemben sajátodként elszavalni a versemet! – a száján kibukó szavakat inkább csak kitalálni, mintsem érteni lehetett. – Azt mered állítani, hogy te írtad... Te... Te... – ütésre lendítette a karját, de ökle rongygombolyagként hullt vissza az asztalra, és ő zihálva, tehetetlenségtől bénultan hajtotta rá a fejét.

– Ez az ember tényleg eszelős! – háborgott a N. K. – Évek óta üldöz sértő kényszerképzetével, hogy ti. ezt a verset ő írta, és én elloptam tőle! Eddig nem fontolgattam ellene semmilyen retorziót, de most betelt a pohár. Bíróságra adom becsületsértés miatt. Mert ha valóban az ő műve, hogy lehet az, hogy annak előtte soha senki nem látta, nem olvasta? Olyan képtelenséget állít, hogy ezt a verset ötvenhatban írta... Nevetséges! Ha így lenne, miért nem jelent meg azokban a dicső napokban? És miért nem tudja bemutatni a legfontosabb bizonyítékot, a kéziratot? Mert mélyen tisztelt B. József kollégának ilyen nincs, soha nem is volt. Az állítása tehát hamis, és én kikérem magamnak!...

A N. K. annyira belelovalta magát az igazságtalanul meggyanúsított író szerepébe, hogy a saját hangján kívül semmi mást nem hallott meg. Figyelemre se méltatta a mellette álló Sz. Pált, azaz Paul Seant, aki udvariasan, de sikertelenül próbált kétszer is közbeszólni. Az ősz férfi rövid ideig tolerálta a figyelmetlenséget, aztán egy váratlan, erőteljes mozdulattal megragadta az ágáló N. K. karját, akinek meglepetésében azonnal elakadt a szava és fájdalmasan felszisszent. Sz. Pál – Pipás Pali – kurtán szabadkozott:

– Bocs, pajtás, nem akartalak bántani, csak nem figyeltem rád...

Szusszantott egyet, aztán keményebb hangon folytatta:

– Főleg arra nem, amit kétszer is igyekeztem elmondani. Tehát megismétlem, hogy te és mindnyájan – nemcsak az itt jelenlévő, hanem a távollévő írók is megtudják: igenis, van bizonyíték arra, hogy a verset nem te írtad!...

Nem várta meg, hogyan reagál a N. K., a média képviselői felé fordult:

– Kérem, uraim: pontosan rögzítsék szavaimat. Amit most mondani fogok, visszaadja egy embernek az életbe, az igazságba vetett hitét és az önök jelenlétében megkérdőjelezett becsületét. Ugyanakkor valakinek jócskán megtépázza a nimbuszát...

Szigorú szemmel nézett a N. K.-re.

– Bizony, pajtikám – a verset Jóskától loptad. Tanúnak elsősorban itt vagyok én. Ugyanis a vers piszkozatát én javítottam, anno... És ha neked az én szavam nem sokat ér – mert akinek nincs becsülete, képtelen értékelni az adott szó súlyát! –, no meg a rómaiak szerint egy tanú nem tanú, hát mellékelem a forradalmi ifjúsági lap ötvenhat november negyediki, második és egyben utolsó számát, amelyet én szerkesztettem. Sajnos, ez a szám az azóta történelemmé vált események miatt már nem juthatott el az olvasókhoz. Egy példány kivételével bezúgtuk... Tessék, itt az egyetlen példány, jól nézd meg! Soha nem gondoltam, mennyire jót cselekszem azzal, hogy őrizgetem. Most Jóska barátomnak akartam ajándékozni... A legjobbkor! Mert az imént a te tolmácsolásodban előadott költeményt sok-sok évvel ezelőtt Jóska tudta és beleegyezése nélkül bizony lehoztam a forradalmi lapban. Az akkori körülmények közt már nem volt alkalmam megmutatni neki, de tudom, nem haragudott volna rám az engedélye nélküli közlésért. Mentségemre szolgáljon, hogy a vers alatt az ő neve áll... Mindnyájunk jelenlétében nyújtom át neki ezt a régi újságot – a bizonyítékot, amit annyira hiányoltál. Plagizátor vagy!

...Amikor szeretettel átölelte Jóskát, széles mosollyal mondta:

– Látod, megmondtam neked régen, hogy egyszer még híres költő leszel! Igaz, nem így képzeltem el a megdicsőülésedet...

A némaságba kövült teremben szélzúgásként hatott Jóska mélyről feltörő, megkönnyebbült sóhaja. Súlytalanul könnyűnek érezte magát, olyannyira, hogy picit beleszédült. Pali szavára ocsúdott fel:

– Menjünk ki, Jóska – jó lenne rágyújtani a pipámra...

– Te még mindig...?

– Amíg élek... Pipás Pali – pipa nélkül?!

MOZAIK A XXI. SZÁZADBÓL

Ez a történet nem az én történetem.

Ajándékba kaptam, és sokáig nem tudtam, mit kezdjek vele. Aki megajándékozott ezzel a riasztó, az élet kilátástalanságát papíron rögzítő jellemrajzzal, talán azért adta nekem, mert szabadulni akart a gyötrő lelki nyomástól, a döbbenetes impresszió hatása alól, amit kiváltott belőle. Azért adta, hogy írjam meg. Rám bízta, mit hozok ki belőle, csak arra kért, hogy olvasmányos legyen.

– Így van némi remény – fűzte hozzá –, hogy azok is elolvassák, akik hasonlóan élnek, és talán az írás tükröt tart eléjük. Háttha valaki magára ismer...

Kedvetlenül, szinte viszolyogva olvastam el a két füzetlapnyi jegyzetet, és arra gondoltam, legjobb lenne jó mélyre süllyeszteni valamelyik fiókomban, elfelejteni. Mi közöm van ehhez a fiúhoz vagy a hozzá hasonló fiatalokhoz? Úgyse tehetek semmit annak érdekében, hogy megváltozzanak... Ilyen lett a világ, ma a többség számára ez az elfogadott, az uralkodó nézet. Kész! ...

...De valóban így van? Szabad-e a fejemet elfordítva, közömbösen elmenni a jelenség mellett? Hiszen ezek a gyermekemberek jelentik a *jövőt*, egy nemzet jövőjét... Megengedhetjük-e magunknak, hogy tétlenül, szó nélkül asszisztáljunk önpusztító életmódjukhoz? Fogadjuk el és legyintsünk a médiából merített felületes látszattudásukra, arra, hogy tényként kezelik a tévéből, videókból rájuk zúduló szennyet, amely kontrollálatlanul és korlátlan mértékben árasztja el világunkat, pusztító rombolást végezve a fiatalok lelkében? Ezek a még kiforratlan, éretlen egyéniségű serdülők leginkább fogékonyak a hazug ideológiára, amely hamis illúziókat kelt bennük... Tűrhetjük-e, hogy a holnap felnőttei olyan szellemi posványra építsék fel származásuk világukat, amelyben az emberi magatartás, a morál értékét veszti?

Ezek a kérdések motoszkáltak bennem, nem hagytak nyugodni. Biztos voltam abban, hogy ilyen vagy hasonló gondolatok merülhettek fel a tanárnőben is, amikor lejegyezte a beszélgetést. Tulajdonképpen a bizalmába, barátságába fogadott azzal, hogy rám testálta jegyzetét. Nyilván megsejtette, hogy én sem vagyok, nem lehetek közönyös a jelenség iránt.

A papíron sorakozó mondatokat újraolvasva olyan érzés kerített hatalmába, mintha egy hibás, rosszul exponált fénykép negatívját tartanám a kezemben, amelyen a sötét szín dominál. Olyan negatív tehát, amelyből soha nem lesz szemet gyönyörködtető, albumba ragasztható kép.

Mindaddig halogattam a lélektelen kor(kór)tünet feldolgozását, míg nem a napokban történt valami, ami ráirányította figyelmemet az esemény általam ismert szereplőire. Ez döntötte el, hogy ajándékozóm kívánsága szerint a tőle kapott jegyzet alapján, azt kibővítve és keretbe foglalva leírom a valamikori beszélgetést, hozzátevé a magam minapi élményét.

* * *

A történet több évvel ezelőtt, egy szikrázó téli napon kezdődött, a szeretet ünnepének első napján. Az én nagyon művelt, sokoldalú és mindenki által tisztelt barátnőmet egy édesanya látogatta meg kamasz fiával. A karácsonyi látogatás nem a fiú ötlete volt. Ő közönyösen, kedvetlenül üldögélt az egykori úriháznak patináját őrző, a polgári műveltség és jó ízlés jeleit magán viselő barátságos, tágas fogadószoba bőrkárpóján. Tekintete unottan futott át a gyönyörű, értékes képeken, amelyek szinte élni látszottak a déli napfény éles sugaraiban, lenézően pásztázta végig a bútorokat, a zongorát, a porcelánokat, és pillantásra se méltatta a könyvekkel zsúfolt polcot. Az anya kérte meg barátnőmet, hogy beszéljen a fiával, tudása és tapasztalata birtokában ő talán tud hatni rá. Neki kifogytak a szavai, az érvei és ereje sincs több, hogy jobb belátásra bírja a fiút.

– Egy szem gyerek, egyedül nevelem. Nem tudom, mit, hol és mikor rontottam el... Ha hamarabb fordultam volna segítségért valakihez, akkor talán lett volna rá esély, hogy Jani másmilyen legyen. Mert úgy érzem, elkéstem vele, vagy mégse?... – mondta az anya, és reménykedve kereste barátnőm tekintetét. Aztán csendesen folytatta: – A fiam még nincs tizenöt éves, de már rég abbahagyta tanulmányait... Cigaretéz, iszik és drogozik... Nem, nem én adok rá neki pénzt, dehogy... Rendszeres lopással szerzi meg a rá valót... Tolvajt neveltem! – csuklott el a hangja. – Igen, tudom, akkor kellett volna a sarkamra állni, amikor először lopott, hatévesen... Most börtönbüntetés várja, úgyse már a bíróságon van... Nemrég betört abba a boltba, ahol én dolgozom... Tőlem lopta el az üzlet kulcsait, ezért én is bajba kerültem... Janit a rendőrök elfogták és mert visszaeső, most elítélik...

Barátnőm dermedten hallgatta az anya bánattól szürke hangját és egyszerűen nem tudta, mit vár tőle ez az asszony.

– Na de hatévesen... Hiszen akkor még óvodás vagy kisiskolás volt. A pedagógusok nem vették észre, hogy baj van, nem figyelmeztették? Talán, ha összefogtak volna...

A sovány asszony megrázta a fejét:

– Nem, senki nem mondott semmit. Jani a közösségben meghúzta magát, csendes gyerek volt...

„Inkább sunyi – villant át barátnőmön a felismerés –, hiszen akkor már lopott.”

– Otthon meg... Nem figyeltem rá eléggé, mert a férjem ivott, csavargott, vert minket. Pénzt akkor sem adott haza, ha néhanapján akadt munkája. Én tartottam el a családot. A munkahelyem mellett mindig vállaltam valami különmunkát, így kerültem ide, magához is takarítani. Keveset foglalkoztam a gyerekkel, nem tudtam éreztetni vele, hogy szeretem...

Nehéz könnyecsepp gördült végig az anya arcán, amikor hozzátette:

– Pedig nagyon szeretem...

A fiú, aki eddig egykedvűen, kívülállóként hallgatta anyja szavait, durván felröhögött:

– Kell is nekem a te szereteted!... Kitáladod itt az egész életünket egy idegennek. Na, ha van még olyasmi, amit hallani akar rólam, most szóljon!

– mondta szemtelenül és kihívóan a barátnőre nézve.

– Nem én hívtalak ide, nem én kérdezgettem rólad, de ha van kedved, beszélj magadról. – válaszolta a tanárnő csendesen. – Úgy talán könnyebben megértem, miért választottad a börtönbe vezető utat, talán megismerlek...

A fiú megrántotta a vállát és beszélni kezdett. Olyan természetességgel mesélte el cselekedeteit, mintha az időjárásról beszélne. Ez megmozgatta a tanárnő fantáziáját, aki a továbbiakban nyílt indítékkal tette fel kérdéseit a fiú viselt dolgait illetően. Meg akarta érteni, közelebb akart kerülni a kamasz gondolataihoz, a csalárd, tévútra irányító cselekedetek rugójához. Titokban azt remélte, hogy a felszín alatt rátalál valamilyen jól elrejtett aprócska értékre, és azon keresztül könnyebb lesz feltárni, megérteni a fiú lelkivilágát. De szomorúan vette tudomásul, hogy a beszélgetés során egy öntörvényű, tudatlanságával kérkedő, szerencsétlen gyerek reménytelen sorsa rajzolódik ki a szeme előtt. Arra a kérdésére, hogy kit szeret, a fiú kapásból válaszolt:

– Senkit! Nem ismerem ezt az érzést, kiment a divatból, tudja?

Az anya fejét lehajtva, fájdalmasan felsóhajtott:

– Kisfiam!...

– Na jó – intett anyja felé a fiú –, őt talán komálom, ha érti, mire gondolok. Bár nem mindig!...

Barátnőm bólintott:

– Úgy érted, anyádat elfogadod... Aha... És kit gyűlölsz?

A fiú arca megfeszült:

– Apámat! Meg a felnőtteket, akik folyton piszkálnak, okítanak, hogy így meg úgy... Emiatt szoktam összeugrani anyámmal, mert ő is folyton... Á, hagyjuk... A haverokkal szívesen lógok, ők békén hagynak... Megdumáljuk a filmeket, jó kis balhékat csinálunk, meg minden... Ja! De legjobban a gazdagokat utálom, akiknek a bőrük alatt is pénz van, mindet kicsinálnám, érti?

– Azért, mert neked nincs pénzed?

– Azért... Csak az számít, a dohány, a lé, érti? Akinek van, az a góré!

– Tanulnod kellene, hogy legyen szakmád. Ha dolgoznál, neked is lenne pénzed.

A fiú ismét felröhögött:

– Na ne, ezt nem gondolhatja komolyan... Csak a hülyék melóznak... Én zsozsót akarok! – Mohó pillantást vetett a tanárnőre: – Jó a kéglije... Maga egyedül él itt, igaz?

Barátnőm úgy érezte, jeges kéz markolja a gyomrát, majd lassan felkúszik a torkára és olyan erővel szorítja, hogy elakad a lélegzete. „Ó, Atyám, mit forgat ez a kölyök a fejében, csak nem ide is be akar törni? Miért hozta el ide az anyja!...” Aztán mély lélegzetet vett és közönyös, csevegő hangon válaszolt:

– Örülök, hogy tetszik a házam, nézz körül bátran és figyelmesen, akkor talán észreveszed a rejtett kamerákat is az ablakok és az ajtók fölött. Biztonsági berendezés, a rendőrség őrzi házamat, nagyon praktikus...

A fiú szemében kihunytt az érdeklődés, mogorván bámult maga elé.

– A könyveim a legértékesebbek a lakásban, te szeretsz olvasni?

– Ol-vas-ni? – a fiú felvihogott, mintha váratlanul megcsiklandozták volna, aztán kihúzta magát és büszkén kivágta: – Soha! Én életemben még egyetlen könyvet nem olvastam el! Érti, egyet se!

– Mesét sem? – próbálkozott tovább barátnőm, az egykori pedagógus.
– Amikor kicsi voltál, biztosan olvastott neked anyukád mesét...

– Nem emlékszem, de hagyjon már, ne zrikáljon engem ilyesmivel... Még hogy mese, kinek kell az!...

– Keresed a szavakat, akadozik a beszéded. Magyarak születettél, mégsem tudod helyesen kifejezni magad az anyanyelveden...

A fiú megrántotta a vállát:

– Amit kell, azt kimondom... Mire jó a sok beszéd?

– Van, amire büszke vagy?

– Hát... El tudok szívni négy-öt cigit zsinórban, főleg, ha piállok! A fater meg... Na, őt már fél liter bor kiüti, nekem másfél liter meg se kottyán...

– Mi az, amit szeretsz, ami örömet okoz neked?

– A szípuzás... Nagyon bírom, ha szállok a rózsaszínű ködben. Az jó, nagyon jó! Csak néha kifekszek tőle, meg hányok is... Ja... De a haverokkal azért csináljuk... Akarja látni, hogyan csinálom? Na, figyeljen!

Mocskos nejlontasokat halászott elő a zsebéből, aztán tovább kotorászva sajnálkozva mondta:

– Nincs nálam ragasztó... Tudja, olyan tubusos kéne, magának biztosan van... – nézett reménykedve a tanárnőre, aki bénult némasággal keresett menedéket kedvenc foteljének jótékony ölelésében.

A fiú motyogott még valamit, majd kaján vigyorral az arcán szemléltető bemutatót tartott, az üres tasakkal demonstrálva, hogyan is szokta ő ezt csinálni.

– Azért, hogy mérgezd magad, hogy az agyad időnap előtt elsorvadjon, lebénulj, vagy megnyomorodj – te ezért lopsz, ezért törsz be lakásokba, boltokba? Ez rémes! Soha nem gondoltál bele, mi vár rád? Nem látod, mennyi bánatot, szégyent okozol vele édesanyádnak? Legalább a szeretet, a békesség ünnepén nézz magadba! Te nem félsz az Istentől?

– Na, hagyja már, maga is ugyanazt papolja, mint a többi... Még hogy a szeretet ünnepe... Pont énvelem törődik az Isten, mi?! Kinek kell a maga békessége, he? Tudja, miért szoktam csinálni a balhékat? Mert olyan jó harci izgalmat ad, érti? Ha éjszaka eszembe jut, azonnal indulok, mert muszáj, valami hajt, mintha kidobna az ágy magából!

– Éreztél már megbánást a tetteid miatt?

– Éreztem, de nem azért, mert megtettem, hanem, mert nem jól csináltam. Gyorsan rájöttek a zsaruk... Csak ezért vagyok pipa magamra...

– Amiért most börtönbe kerülsz, mert biztos, hogy elítélnék...

– El... Kapok majd jó pár évet... Na és!?

Barátnőm nem tudta palástolni szörnyűlködését:

– Elpocsékolod az életedet, fiatalágod legszebb éveit. Mi lesz veled, amikor kikerülsz a börtönből? Ezt már végiggondoltad? Se szakmád, se tudásod, hol végzed majd?

A fiú vállat vont:

– Tudja, mit mondok magának? Sokkal többre értékelem a börtönjárt embereket, mint azokat, akik az egyetem padjait koptatják és diplomát szereznek... Mit vágnak fel vele? Mit érnek a híres tudásukkal? Nem ők járnak drága kocsikon, nem ők utaznak nyaralni, vadászni Afrikába, nem nekik van a nyakukban meg a karjukon a sok vastag aranylánc... A börtön jobban felkészít az életre, mint a tanulás. Mert abból egy szó sem igaz, hogy

az ember mindenét elveszítheti, csak azt nem, ami a fejében van. Ezt csak az öregek gondolják így... A modern tudomány igenis képes az emberi agyból mindent kitörölni, különleges gépek segítségével átprogramozni azt...

– Gondolom, ezeket az információkat a tévéből szerezted.

– Onnan hát, jól tudja... Meg a többit is... Ha azt akarom, hogy tiszteljenek, akkor csak ököllel vagy késsel tudom azt magamnak kiharcolni, ahogy a filmekben szokták... Meg jó sok pénzzel. A börtönben a nehézfiúk majd megtanítanak mindenre, az lesz az igazi tanulás... Mert ők az igazi hősök, a XXI. század hősei. Igazi nagymenők, én is olyan akarok lenni...

– Aztán majd egyik börtönből ki, a másikba be, ha közben agyon nem vernek a te „hőseid”... Mert nem mindenki éli túl a börtönt, de ha haza is kerül, nem biztos, hogy valaha nagymenő lesz belőle... Inkább szerencsétlen piti tolvaj, aki az árokparton végzi... Sajnálni való vagy te, Jani, semmit nem tudsz az életről... Ha egyszer rájössz, hogy nekem volt igazam, arra kérlek, valld be magadnak és mondd el nekem is. Istenem, milyen gyerekes és kétségbeejtően primitív a te felfogásod – sóhajtott a tanárnő őszintén szánakozva.

Az anya barátnőm tekintetét kerülve lassan szedelőzködni kezdett és valamiféle köszönetet mormolva indulni készült. Jani, a fiú megkönnyebbülten követte. Látszott, hogy a tanárnő szavai nem hatottak rá; örült, hogy szabadulhat. A küszöbön egy pillanatra megtorpant, visszaneézett a tanárnőre:

– Mondja, mi az, hogy primitív?

Vendégei távozása után barátnőm úgy érezte, le kell jegyeznie a fiú korcs gondolatokat közvetítő mondatait, különben nem tud szabadulni a lelkében sűrűsödő negatív élmény hatása alól. Egy régen olvasott vers töredéke motoszkált benne, amelyről úgy érezte, valami felmentésfélével szolgál ennek a fiúnak:

*Nem tudnak semmit
ők a Bibliáról,
s hogy van Madách,
Faust, lélek-osztagok!
S csak annyit tudnak
az Istenfiáról,
hogy elítél minden gaz
gazdagot!
Kinél szurony*

*s arany van: az erős!
E fiúkért valaki felelős!*

*

Ennyi a tanárnő feljegyzése és most következik az, ami miatt végül rászántam magam ennek a huszonegyedik századból való, fordított előjelű „hősi eposz” megírására.

...A szeles, hideg esőt síró télvégi nap nem kedvezett a piaci árusoknak, sem a vásárlóknak. Sietve szedtem lábamat az eladósátrak közötti szűk sikátorban, de közben igyekeztem kikerülni a széltében-hosszában nyújtózkodó és egyre inkább hízó hókásás tócsákat. A jórészt üres sátrak ponyváját komisz szél gyúrte fel és marékra kapva zászlóként csattogtatta.. Figyelmemet mindinkább az esernyőm kötötte le, amit a böjti szél megpróbált kicsavarni a kezemből. Ezért nem vettem észre az előttem haladó, ám váratlanul megtorpanó vékonyka nőt.

– Jaj, bocsánat, elnézést – motyogtam szégyenkezve –, én igazán nem akartam...

– Semmi baj, én vagyok a hibás, elszakadt a táskám füle, és féltem, hogy kiesnek belőle a könyvek, ezért álltam meg váratlanul... Ó, csak most ismerem meg, na hát, rég nem találkoztunk – mondtuk szinte egyszerre és majdnem ugyanazon szavakkal, ahogy egymásra néztünk.

– Segíthetek? – kérdeztem, látva, hogy egyik karjával a félfülű táskát öleli magához, másik keze pedig a széltől kiforduló esernyőjével birkózik. – Van nálam tartalék műanyag tasak, szívesen odaadom. És meghívom egy csésze kávéra, üljünk be oda – mutattam a hátam mögötti hangulatos kis kávézóra.

Rám mosolygott:

– Köszönöm, elfogadom... Utána sietek haza, mert vár Janika, a fiam.

Két tenyerébe fogta a kávécsészét, úgy melengette rajta az ujjait. Szeme fényesen csillogott és bársnyós nyugalom, derű áradt a tekintetéből.

– Tudom, mit akar kérdezni: igen, hazaengedték Janikát a börtönből. Előbb engedték el, mert... – a hangja váratlanul fátyolos lett, szemében kihunyta a csillogás. – Megnyomorították a fiamat, úgy kaptam vissza. Három évet húzott le a fiatakorúak börtönében, de sajnos, nem tanult belőle... Összeverekedett az egyik fegyőrrel, és akkor átvitték abba a fegyházba, ahol felnőtt, visszaeső bűnözőket őriznek. Ő volt köztük a legfiatalabb és két év alatt rettenetes dolgokat élt át ott. Nem sokkal szabadulása előtt az egyik drogfüggő nehézfiú kotyvasztott magának valami kábítószer, amitől

teljesen megzavarodott: tört-zúzott, vascsővel támadt rá a többi elítéltre... A fiamat hátulról ütötte le. Olyan szerencsétlenül érte az ütés, hogy eltörött a gerince, mindkét lába megbénult... Egy ideig a börtönkórházban feküdt, aztán hazaküldték. Soha többé nem tud lábra állni... Iszonyú hónapokat éltem át, az ellenségemnek sem kívánom... Ordítózott velem és átkozta nyomorult sorsát... Sokszor meg is ütött, amikor tisztába tettem... Rettenetes volt, senki és semmi nem érdekelt, még a tévé sem... Aztán egy napon elővettem a Bibliát és hangosan olvasni kezdtem... Tudja, én nem voltam soha nagyon vallásos, de ez maradt az egyetlen kapaszkodóm: a hit, ettől reméltem segítséget. Először rám kiabált, hogy hagyjam abba, őt nem érdekli a Szentírás meg Isten, én azonban nem hallgattam rá. És egyszer csak azt vettem észre, hogy a fiam figyelmesen hallgatja, amit felolvasok neki. Volt, hogy ő maga kérte, olvassak tovább, ne hagyjam abba... Valahogy nyugodtabb lett és egy napon, amikor tisztába tettem, hirtelen megragadta a kezem. Megijedtem, azt hittem, megüt... De csak nézett rám, úgy, ahogy addig soha – mintha először látna. Nem értettem, mit akar. Aztán némán kezét csókolt... Elsírtam magam, és az ő szeme is könnyekkel telt meg. Kicsi gyerekként láttam sírni utoljára... Így kért bocsánatot tőlem az én Jani fiam a sok szenvedésért. Kettőnk szenvedéséért... Azóta megváltozott az életünk. Képzeld – mosolygott rám az anya sírással küszködve –, mostanában meséket olvasok neki. Most is vettem két használt meséskönyvet, ezért jöttem a piacra... Bepótolom, amit elmulasztottam... Jobb későn, mint soha. A komolyabb könyvek is sorra kerülnek egyszer... És ami a legfontosabb: Jani már nem érzi magát haszontalan nyomoréknak, talált magának elfoglaltságot, van életcélja – mozaikképeket csinál, ilyeneket, nézze!

A szakadt táskából óvatosan újságpapírba göngyölt csomagot emelt ki, büszke mosollyal bontogatni kezdte.

Amit a kopott asztalon az üres kávéscsészék társaságában láttam, maga volt a csoda. Mintha a borongós, szürke helyiségbe beszökött volna a napsugár, felragyogott volna a tavasz: életörömtől tündöklő, finoman árnyalt, derűt és reményt sugárzó, aprólékos pontossággal megtervezett művészi mozaikkép kápráztatta el a szememet.

– Gyönyörű! – tört ki belőlem az őszinte elismerés. – Ezt a fia csinálja? Istenáldotta tehetség!

– Az... – bólintott az asszony.

– Vásárolhatnék tőle egy képet?

– Azt hiszem, igen... Sokat eladtunk már. Az ő képeinek árából fizetem egész télen a villanyt, a fűtést, ami nem kevés!

– Szívesen megvenném – nézegettem a különleges technikával készült képet –, akár ezt itt...

– Sajnos, ezt nem adhatom. Janika a maga barátnőjének, a tanárnőnek szánta, hozzá kellett volna elvinnem, de ma már nem jutok el oda. Nem hagyhatom sokáig magára a fiút... Amíg haza nem érek, addig fekszik az ágyban. Egyedül képtelen felülni, felöltözködni.

Zavartan kérdezte:

– Most jut eszembe: ha megkérem, átadná neki a képet?

– Nagyon szívesen!

– Kérem, adja át neki a fiam üzenetét is: akkor, évekkel ezelőtt mindenben igaza volt a tanárnőnek. Most már tudja, mindenben! Sajnálja és szégyelli akkori viselkedését, mindazt, amit éretlen fejvel mondott a tanárnőnek. Ma bénán, tolószékhez kötve sokkal inkább emberibben éli az életét, más színben látja a világot, mint sok-sok éve. És ehhez nincs szüksége kábítószerre. Már ismeri a „primitív” szó jelentését és megtanulta, milyen értéke van a szeretetnek. S mivel szeretetet már nemcsak kap, hanem adni is tud, gazdagnak érzi magát. Fogadja el bocsánatkérése jeléül ezt a mozaikképet. Hiszi, a kép szavak nélkül is tanúsítja mindazt, amit érez, amit el akar mondani... Ennyi. Most már megyek, mert vár... Mindent köszönök!

Kinn megcsendesedett a szél, az eső is alábbhagyott és valahol egy tavaszváró kis cinke tétova dalba fogott.

RONTÁS

Tíz éve annak, hogy rászánták magukat az áttelepülésre. Féltek az újtól, az ismeretlentől – főleg így, a nyugdíjkor határán – mégis belevágtak. Éva édesanyja biztatta őket, pedig ő már a nyolcvanadikhoz közeledett. Az unokái miatt aggódott: hiába kapják meg az egyetemi diplomát, otthon nem találnak munkát, bizonytalan a jövőjük. A veje egyetértett vele, így aztán – bár nehéz szívvel – Éva is beadta a derekát. Magdi néni Szabolcsban született, ott lelt rá a szép szál ungvári fiú, akivel aztán majdnem ötven évig éltek együtt boldog házasságban az Ung-parti városban, egyetlen órányi útra és mégis mérhetetlen távolságra szülőfalujától. Az ország testét megcsonkító, térképet meggyalázó ceruzavonásnak köszönhetően máról-holnapra családjával együtt kívül rekedt az országhatáron...

A rohanó évek kéretlenül meghozták az öregedést, s talán ezért, vagy mert megözvegyült – Magdi néni egyre inkább hazavágyott a szülőföldjére. A nővére hívta-várta őt haza a fiatalokkal együtt.

– A kórházaknak szüksége van jó ápolónőkre, Évát azonnal felveszik valamelyik osztályra, és András se marad munka nélkül, mert jó szakmája van – biztatta őket levelében.

Így hát a '90-es évek közepén ingatag reményekkel és szorongató bizonytalansággal útra keltek. Igaz, csak hárman: Bandika váratlanul bejelentette, hogy nősül, útban a gyerek és az orosz nemzetiségű asszonyka csakis otthon szeretne élni. Vicusnak még hátra volt egy éve az egyetemen, nem akarta megszakítani a tanulmányait, ezért ő is a maradás mellett döntött. Akkor még azt mondta, egyelőre. Aztán kiderült, hogy végleg. Nagyon jó állásban helyezkedett el, megbecsülték a munkáját, sajnálta otthagyni.

Magdi néni szülőfaluja az elmúlt évtizedek alatt kisvárossá nőtte ki magát. Először ott vettek ki egy aprócska albérletet. Éva és András a megyeközpontban talált megfelelő munkát. Nem panaszkodtak, de lerítt róluk, hogy fárasztó számukra az örökös utazás. Magdi nénit furdalta a lelkiismeret, mert jobb sorsot szánt a vejének, lányának, amikor rábírta őket az áttelepülésre. Hogy könnyítsen rajtuk, magára vállalta a házimunka jelentős részét és a kiadások zömét. A nyugdíját gondosan beosztva fizette a lakással járó költségeket, vásárolt, főzött, takarított. Közben az újságok apróhirdetéseit bújva folyton azt leste, hol vár rájuk a félretett pénzcskéjükhöz mértén elfogadható áron egy nagyobb lakás, esetleg kisebb családi ház abban a nagyvárosban, ahová a gyerekei naponta

eljártak dolgozni. Csakhamar rájuk mosolygott a szerencse: a megyeközpont zöldövezetében kínáltak eladásra egy éppen nekik való lakást.

– Nem panel, téglából épült társasház, első emeleti lakás, szép és tágas. A szomszédok rendes emberek, az utca békés és csendes – jött haza Éva és András a jó hírrel. – Jaj, anyukám, milyen jó, hogy itt vagy nekünk és ilyen figyelmes vagy! Nélküled nem találtunk volna rá erre a lakásra!

– Nem csoda, hiszen állandóan dolgoztok, úton vagytok... Csak az öregnek van arra ideje, hogy az újságokban kutakodjék. Erről jut eszembe: gyengül a látásom, szemüveget kell cserélnem. De hála Istennek, az eszemmel még semmi baj! – örült velük Magdi néni.

– Sok fiatal megirigyelhetne, anyukám! Istenem, hány tőled jóval fiatalabb, elbutult, idegileg tönkrement embert látok naponta a kórházban. Hálát adok érte az Úrnak, hogy az én édesanyám ennyire reális, józan és tevékeny... Remélem, neked is tetszeni fog a lakás!

...Az évek gyorsan múltak. Már nem érezték magukat idegennek: elfogadták, megszerették az új környezetet. Szépítették, otthonná varázsolták a lakást. Évát és Andrást sem gyötörte annyira a honvágy, mint eleinte, bár a szülőföldtől soha nem tudtak végleg elszakadni. Ha csak tehették, beültek az öreg Ladába s a határon való több órás ácsorgást leszámítva röpké idő alatt kedves városukban voltak. A gyerekeik is sokszor meglátogatták őket: nem hullott szét, összetartó maradt a család. Bandi kisfia már nagyocska volt, az időközben férjhez ment Vicus kislánya is gyorsan növekedett, s a két lurkó sokszor napokig a nagyszülőknél vendégeskedett, így aranyozva be az imádott dédike életét. Dédimama fáradhatatlan volt és az unokák nem tudtak betelni csodálatosan szép meséivel, sem a finomabbnál finomabb süteményeivel.

Magdi néni barátnőt talált a házban, vele egykorú hölgyet. Jól megértették egymást, az időben előre- meg hátraszaladva jókat beszélgettek. Ezek a beszélgetések főleg Judit néninek jelentettek sokat: megszépítették a napjait, szívszorító magányát, feledtették vele a szomorú egyedüllétet. Két gyermeket hozott a világra, felnevelte őket becsületben, diplomát adott a kezükbe, kiházásította őket, aztán, amikor eltemette az urát, és neki lett volna szüksége rájuk, már feléje sem néztek. Lányának, a jómódban élő főorvosnénak csak kellemetlen nyűg volt a beteges, özvegy édesanya. Alig látogatta, főleg miután minden valamirevaló értékéből kiforgatta. A fia meg... Hát igen... Ő rendszeresen, óramű pontossággal, havonta egyszer néhány percre meglátogatta az anyját: mindig a nyugdíjkézből követő napon.

– Szegény Tivadar fiam, mindig pézzavarban van – magyarázta Judit asszony.

Magdi nénitől idegen volt ez a magatartás; nem tudta megérteni a

közönnyel párosult keményszívűséget, a szemérmetlen kapzsiságot, amivel ezek a tehetős, tanult emberek viselkedtek idős anyjuk iránt. Eljárt barátnőjével a közeli cukrászdába, ahol egy csésze kávé mellett hosszan elüldögéltek. Mindketten szerettek olvasni, figyelemmel kísérték a világban történő eseményeket, akadt közös témájuk bőven. Judit néni lakása a második emeleten volt, általában ő jött le Magdi nénihez. Előtte telefonon mindig megkérdezte, jöhet-e. Mert ha a fiatalok otthon voltak, nem szívesen alkalmatlankodott.

Magdi nénit a házban mindenki megszerette, csak a közvetlen szomszédokkal nem találta meg a közös hangot. Vékony fal választotta el egymástól a két lakást, mégis, mintha egy egész világ állt volna közöttük. Az idős házaspár mindkét tagja rideg, magának való ember volt. Azt, hogy a beteges asszony nem volt barátkozós fajta, még meg lehetett érteni, de a férfi gonoszkodását nehezen viselte el az idős asszony. Éva és férje nem sokat törődtek vele, de Magdi néninek sok kellemetlen percet szerzett a szomszéd férfi. Hogy Kálmán egy „jó napot”-ot sem vetett oda soha, ha összeakadtak a folyosón, ahhoz már lassan hozzászokott, de a köszönés helyett jól hallhatóan elmormolt, neki szánt szitkokat nagyon nehezen tűrte. Ezek közül az volt a legenyhébb kifejezés, hogy „semmirevaló koldus népség, rohadt idegenek, betelepült ukránok.” Mindig ezzel kezdte, aztán jött a hosszabb tiráda: ki hívta ezeket ide, élőködők, beleültek a legjobb lakásokba, maradtak volna otthon, a „saját” hazájukban, nincs itt semmi keresnivalójuk! Elveszik az itteni becsületes emberek szájától a falatot, miattuk nincs munka... Ez a vén szipirtyó is az állam nyakán élőködik... Ukránok...

– Ne figyelj rá – csitította Judit asszony a mélyen megbántott Magdi nénit, aki leginkább a leukránozást vette zokon.

– Mi jögon?! – panaszkolta. – Hiszen itt, ebben a megyében születtem, magyar földről vitt magyar földre asszonynak a férjem! Nem cseréltem se nemzetiséget, se hazát...

– Tudom, drágám! – csitította a barátnője. – De Kálmán nem képes levetkőzni magáról az elmúlt rendszer mundérját, élvezi, hogy hatalmaskodhat... Mert ő rendőr volt, kiskirály... Tartottak tőle, kíméletlen, rosszindulatú alak volt, így ismerték... Akkor bezzeg nem bánta, hogy itt vannak az oroszok, hű, hogy nyalt nekik... Csak most lett ilyen nagy magyar, a rendszerváltás óta, meg amióta nyugdíjas... Hidd el, a feleségének sem volt irigylésre méltó élete a goromba, kivagyí ember mellett!

– Szerencsére nem mindenki ilyen – nyugtatgatták Magdi nénit a gyermekei. – Minket rossz szóval még nem illetett senki azért, mert nem itt születünk!

Egy napon András azzal jött haza a munkából, hogy az évek óta vele egy cégnél dolgozó fiatal kolléganőjének ellopták a pénztárcáját.

– Szegény, nem tudta kifizetni a kávéját, én vendégeltem meg. Úgy emlékezett, hogy reggel, amikor bejött dolgozni, még a kezében volt a kulcsokkal együtt, maga mellé tette az asztalra... Kínos helyzet, mert csak négyen dolgozunk abban a helyiségben, s én ülök hozzá a legközelebb... Segítettem neki keresni, hiszen benne volt minden személyi irata, meg az előző napon felvett fizetése, ami nem kis összeg! Ajánlottam, nézze meg kinn, az autóban, hátha mégis ott felejtette, de ő határozottan állította, hogy behozta magával. Aztán mégiscsak kiment az autóhoz, ahol nyomát sem lelte a tárcájának, viszont bevallotta, hogy a kocsi ajtaját nyitva találta. Talán úgy felejtette...

Pár nap múlva András rendőrök keresték a munkahelyén, és vállatóra fogták az eltűnt pénztárca miatt. A nő jelentette fel – szerinte ő lopta el a tárcát.

– Ki más? – mondta rezignáltan. – Csakis ez az áttelepült ukrán lehetett a tettes!

András értetlenül, mélyen megbántva hallgatta a nyílt gyanúsítást. Mintha mocsokkal öntötték volna szemközt... A rendőrök mindenkit kihallgattak a környezetében, információkat gyűjtöttek róla, és András szinte belerokkant az alaptalan vádaskodásba. Megbélyegzettnek érezte magát, szégyenében nem mert a kollégái szemébe nézni. Már fontolgatta, hogy más munkahely után néz, amikor tíz nappal később újra megjelentek a rendőrök a műhelyben és közölték: megkerült a tárca. Egy közeli bokros-gazos helyen találták meg, benne a nő minden személyes iratát; csak a pénzt vette ki a tolvaj, akit azóta már el is fogtak. Bevallotta, hogy ő emelte el a pénztárcát a nyitva felejtett autó üléséről...

A rendőrök elnézést kértek Andrásról a zaklatásért és a megalapozatlan gyanúsításért.

A kollegina nem.

A család minden tagját megviselte a történet, különösen Magdi nénit, aki még barátnőjével sem tudta megosztani a rájuk szakadt kellemetlenséget. Azokban a zaklatott napokban egyáltalán nem találkoztak. Egy este aztán, a szokástól eltérően, ő maga csörgetett rá Juditra. Barátnője nem vette fel a telefont. Talán ma korábban lefeküdt... „Csak nem beteg? – töprengett. – Mostanában sokszor panaszkodott, hogy szédül és nincs étvágya. Jaj, remélem nem történt semmi baja...” Lelkiismeret-furdalása volt, hogy az őket ért gondok-bajok miatt elhanyagolta öreg barátnőjét, ráadásul még fel sem tűnt neki, hogy az utóbbi időkben nem jelentkezett, nem telefonált. Nem bírta a bizonytalanságot, ezért reggel, fájós lábait nem kímélve, nekiindult az emeleti lépcsőkhöz.

A fordulóban érte utol a szomszéd Kálmán hangja:

– Hiába kapaszkodik fel az emeletre, Juditot a lánya elvitette az elfekvőbe, mert agyvérzést kapott... Ott legalább majd ránéz valaki... Látom, nem is hallott róla... Bezzeg, addig érdekelte a barátnő sorsa, addig kedves volt ugye, amíg bírt járni, sétafikálgattak együtt, mutogathatta magát a társaságában... Csak kihasználta őt, de nem sokat törődött vele... De hát mit is várhat az ember egy jöttment betelepülttől!

Magdi nénit szíven ütötte a megrázó hír. A barátnője szálnalmas sorsa miatt érzett aggodás nagyobb fájdalmat okozott neki, mint Kálmán sértő, méreggel átitatott szavai, amelyekkel az esetet tudomására hozta. Megbénította az erejét, kedvetlen volt, maga alá gyűrte a bánat. Alig mozdult ki a lakásból, Judit nélkül üresek, szürkék lettek a napjai. Behúzódtott a szobájába, naphosszat némán üldögélt a semmibe nézve. Nem is igazán volt kívül beszélgetnie, mert Éva pluszmunkát vállalt, alig volt otthon, András is épp csak hazaszaladt, bekapott valami ennivalót, és már ment maszekolni. A régi Ladát akarták lecserélni új típusú nyugati kocsira, szükség volt minden fillérre. Éva a kórházból hozta a hírt, hogy Judit nénit az elfekvőből a lánya elszállította az öregek otthonába. Valahova vidékre, ahonnan többé nem jön haza. A lakását már áruba is bocsátották... Magdi nénit a hír ágyrak döntötte. Éva saját magának tett szemrehányást: nem lett volna szabad elmondani neki, lám, mennyire felizgatta vele az anyját... Jobb lett volna, ha nem tud róla...

November második hetében a ház bejárati ajtajára cetlit ragasztottak, rajta az írás: meghalt S. K.-né, vagyis Kálmán szomszéd felesége.

– Szegény, végre megnyugodott – mondogatták egymásnak a lakók. – Kálmán, a gonosz vénség itt maradt egyedül... Vajon most kit fog kínozni, hiszen se kutyája, se macskája...

Magdi néni advent beálltakor, a korán lehulló téli esték egyikén észlelte először, hogy fél az üres, néma lakásban. Mintha mindig volna valaki a közelében, aki ott neszez a háta mögött... Látni soha nem látott senkit, de különös zajokat, sóhajtozást, és néha gúnyos nevetgélést hallott. Aztán vészjósló sirámmal megkondukt a lélekharang, miközben egy dermesztő, túlvilági hang egyre azt ismételte: „Rád talál a rontás... Rajtad a rontás... Akaszd föl magad! Pusztítsd el magad! Úgyis meghalsz!” A hörgő iszonyatos hang a nevéen szölongatta és szörnyű dolgokat mondott, jósolt neki.

Eleinte nem vallotta be, maga előtt is szégyellte, hogy mennyire retteg. Nem akart tudomást venni a félelméről: „Biztosan hallucinálok – gondolta kétségbeesetten. – Istenem, csak meg ne bolonduljak! Jézusom, irgalmazz... Szólok Évának, de mit mond... Majd becsukat az elmekórházba... Az elfekvőbe, az öregek házába, mert oda kerülök, ezt suttoja a hang, ezt ismételtegi...

Hova meneküljek előre... A szobámba is utánam jön, a fürdőszobában is hallom, még a vízcsapból is ezek a hangok csorognak... Mi lesz velem? Csak egyszer láthatnám, ki beszél... De láthatatlan... Rontás?!...”

Éva szánakozva hallgatta az anyját, amikor elmondta neki a jelenségeket, a félelmeit. „Nem volna szabad ilyen gyakran magára hagynom – tűnődött magában. – Mi történhetett az én józan, okos anyámmal?! Még hogy rontás... Már csak karácsonyig dolgozom, aztán nem vállalom több munkát! András nemsokára nyugdíjba megy, mindig lesz valaki itthon velem, mellette... Remélem, megszűnnek anyukám félelmei... Csak addig ne történjen semmi baja!”

– Miért a konyhai mosogatónál mosakszol? – kérdezte egy reggel csodálkozva az anyjától. – Üres a fürdőszoba...

– Oda én nem... Majd ha te is itthon vagy és bejössz velem... Nagyon félek... Ha ott vagyok, állandóan beszél hozzám, és tele a kezem kék foltokkal... Ugye, nem vitetsz el az öregek otthonába? Ugye nem teszed ezt velem, lányom... Nem akarok az elfekvőben meghalni! – Magdi néni kétségbeesetten elsírta magát és belekapaszkodott Éva karjába.

„Nincs rajta semmilyen folt és hangokat sem hall más rajta kívül – gondolta szomorúan Éva, magához ölelve remegő anyját. – Istenem, milyen aprócska, olyan törekeny lett, mint egy kismadár. Minden erejét felemészti ez a rettenetes kényszerképzet... Talán, ha elvinném pszichiáterhez és megvizsgáltatnám...”

Szégyenkezve hessentette el a gondolatot.

– Anyukám, kérlek, nyugodj meg. Ígérem, nem viszünk sehova, mi szeretünk téged!

... „Elaludt. Milyen békésen alszik. Nyugodt, mert mellette vagyok – hajolt Éva édesanyja ágya fölé. – Hozok neki tiszta köntöst a fürdőszobából... Óvatosan nyitom meg a fürdőszoba ajtaját, nehogy felébresszem, így ni! Jó, hogy anya szobájából is van bejárat, nem kell körbe mennie, ha használni akarja a fürdőszobát. Csak a villanykapcsolót kellene áttenni ide, a szobája ajtajához... Mi a fene... Mik ezek a kék foltok, honnan kerültek a kezemre?... És honnan jön ez a hang?... Hátborzongató!...”

Belehallgatózott a csendbe. Most már tisztán hallotta a nyöszörgő sóhajtásokat, egyre jobban értette a furcsa, rekedt suttogást: „Nemsokára elvisznek a sárga házba... Nem kellesz te a lányodnak... Ott pusztulsz el te is az öregek házában, hi-hi-hi... Győz rajtad a rontás!”

Határozott mozdulattal felkapcsolta a villanyt és körülnézett: „Aha, a bojer mögül jön a hang... Lám, a kezemről eltűntek a kék foltok, talán megijedtek a fénytől. Lássuk, mi van ott a sarokban... Szellőztető... Két lakás közös szellőztetője... A falon túl pedig Kálmán fürdőszobája...”

Nesztelenül felkapaszkodott a kád peremére és bekukkantott a vízmelegítő mögé. A rácsok mögül pókhálóként türemlett elő, fonta

körül a félelmet keltő hangok nyálkás szövevénye. A szellőztetőn át jövő zagyva szóáradatból két szó tisztán kivehető volt: „Rontás... Elpusztulsz!” Hátborzongató sikoltozás és félrevert harang kongása szolgált zenei aláfestésül, s ahogy egyre beljebb hajolt, meglátta a szögbe beállított kézi lézerlámpát, amelyből kerek, kék pöttyök vetültek a kezére.

Éva mindent megértett. Mélyen elgondolkodva, a macskák nesztelenségével osont ki a konyhába: „Vén gonosz, a saját fegyveredet fordítom ellened...! Feljelenthetnélek a rendőrségen, de mit érnék vele – eltusolnák! Régi kolléga, meg öreg is ... Bíróságra is adhatnánk, de ki tanúskodna mellettünk, meg aztán... Addig mindent eltüntetne ez a kivert öregember, amivel az ijesztő hangokat keltette és anyámat rémisztgette... Na, hol is az a nagy pléhtölcsér, amivel András töltögette régebben az autóba a benzint... Megvan, remek!”

Szívére szorította a kezét, nehogy a hangos dobogás elárulja, aztán a konyhaszékre állva egészen közel hajolt a szellőztetőhöz és minden erejét beleadva belevijjogott a tölcsérbe, amely igazi szócsóként szórta szét a felerősített hangot.

A túlsó oldalról ijedt ordítás, csúf káromkodás, majd csörömpölés és zuhanás válaszolt, amely elnyújtott nyöszörgésbe, fájdalmas jajgatásba torkollott.

...A rendőröket és a mentőöket Éva értesítette, ő kísérte be őket a lakásba, miután feltörték a zárat.

Kálmán életveszélyes állapotban, vérző fejjel, kifordult végtagokkal feküdt a fürdőszoba kövén. Válla alá szorulva hevert az összelapult egykori rendőri szócsó. A fürdőkádba esett magnórádió épségben maradt, a benne lévő kazetta halkan surrogva forgott és monoton, fémes hangon ismételte a szalagon rögzített fenyegető, zagyva szöveget. A törött lézerlámpa szilánkjai könnyecseppként szóródtak szét a kád alján. Bár öntudatánál volt, Kálmán nem adott semmiféle magyarázatot a balesetére, pedig a rendőrök érdeklődését igencsak felcsigázta az oda nem illő tárgyak bizarr összevisszasága.

Amikor az orvos megemlítette, hogy életét csak Éva asszony figyelmének és gyors intézkedésének köszönheti, Kálmán gyűlölködő pillantással reagált. „Egész hátralévő életében kerekesszékhez lesz kötve – súgta a mentőorvos Évának –, ha egyáltalán kibírja a rá váró műtétek sorát...”

– ...Ennyit a rontásról – mormolta Éva halkan maga elé.

– Mondott valamit? – kérdezte az orvos.

– Nem, nem fontos... Megyek, vár az én drága idős édesanyám. Biztosan felébredt, és nem akarom, hogy nyugtalanzkodjon, vagy ami még rosszabb, féljen... Vigyázok, hogy ne is legyen rá oka... Azt szeretném, hogy biztonságban tudja magát, amíg közöttünk van...

AZ UTOLSÓ VADÁSZAT

A sűrű, piszkosszürke köd diadalmasan, egyre lejjebb ereszkedve, gomolyogva borította be a rozsda ütötte színpompás hegyeket. Lomhán hömpölygött a komor hegyek szorításában meghúzódó keskeny völgyekben, ránehezedett a hegyoldalakon guggoló apró faházakra, majd csápjait nyújtogatva igyekezett beleakaszkodni a Tisza mentén futó füzesekbe – mindent magának akart.

A Mencsul mögül a Nap bölcs mosollyal és némi szánakozással szemlélte a köd hiábavaló erőlködését. Pengeéles fénysugaraival előbb csak itt-ott ütött hajszálnyi rést rajta, aztán a rések mindinkább tágulni kezdtek, a köd szorítása egyre bizonytalanabb, erőtlenebb lett, végül a pókhálónak vékonyult páráreteg mögül diadalmas ragyogással mosolygott elő a naptól megvilágított selymes-kék őszi ég. A még fellelhető ködfoszlányok szégyenkezve húzódtak be a fenyvesek komor, sötét lombjai közé.

Jankó bácsi a küszöbön állva élvezettel szívta magába az erdőillatú fanyar, csipős őszi levegőt, elégedetten szemlélte az időjárás kedvére való alakulását.

Tekintetével végigsimogatta vadásztarisznyáját: „Minden szükséges holmi benne van, nem felejtettem ki semmit, kezdődhet a vadászat.” Régen az asszony készítette össze a tarisznját, de amióta megöszvegyült, maga csinálja. Igaz, mostanában alig jár el vadászni... A puská is kitisztítva... Apró golyók, sörét a zsebében kéz alatt, minden rendben, indulhat... Jókedvvel, reményekkel nézett a rá váró kellemes nap elé – ő, de régen volt ilyenben része! Nem sok örömmel kényeztette az élet. Felesége váratlan halála után idősebb lányával, annak családjával élt. Nem bánta meg, hogy magához fogadta őket: jól megvoltak, a vejével is megértik egymást, csak a vadászat... Az nagyon hiányzott.

– Nincs szükség bajra, fölösleges izgalmakra, apám... Vigyáznod kell a szívedre, hiszen tudod – mondotta a lánya, ha szóba hozta a vadászatot.

„A szívem, mindig csak a szívem” – válaszolta dohogva gondolatban, hangosan pedig:

– Egyszer úgy is meg kell halni...

– De nem mindegy, mikor! – így a lánya.

„Mi tagadás, néha bizony rendetlenkedik a 'motor' – tűnődött viccesen

–, de hát kinek nem az én koromban...? Előbb frontszolgálat, aztán a 'háromnapos' munka, ami kereken három évig tartott Szibériában, majd a donbázi szénbánya... Bizony, mégiscsak az ember a legerősebb állat, hisz mindent kibír... Igaz, mostanában egy lépést sem tehetek nitroglicerinnélkül, zsebben hordom... Nem fog örülni a lányom, ha megtudja, hogy elmentem vadászni... Á, mi bajom eshetne, nem megyek messzire és vigyázok magamra. Amúgy sem vagyok olyan szánni való, beteg ember, amilyennek hisznek! Majd csodálkoznak, amikor este hazakerülnek, én meg vadpecsenyével várok rájuk!”

Eszébe jutott, hogy öccsét, Gyulát talán értesíteni kellene, hova készül, hátha ő is vele tartana, aztán legyintett: „Á, ezért nem ébresztem fel... Hol a vadászkalap, melyik szekrény mélyén lakmároznak rajta a molyok? A kutya pórázát is meg kell találni, mert a vizsla nélkül nem mehetek!”

Szinte lüktetett benne a régen érzett, vadászat előtti izgalom. Keveset aludt az éjjel, leste, hogy megvirradjon, miközben azért fohászkodott, hogy kedvezzen az időjárás – mégis frissnek, kipihentnek érezte magát.

Kalapját igazgatva indult a hátsó udvarba, ahol Bogit, a vizslát tartották bezárva. Szelíd, öregedő kutya, nem sok hasznát látni a ház körül, amúgy sem házőrzőnek való – vadászkutya. A lánya morgott is néhanapján, hogy miért tartják, de Jankó bácsi ragaszkodik hozzá – így hát maradt.

– Na, öreg! Készülj, megyünk vadászni – mondta a kutyának, de Bogi az ő csalhatatlan vadászösztönével már rég ráérezett a készülődésre. Szinte toporzékolta a türelmetlenségtől, rövid, mély, torokból jövő kaffantásokkal sürgette gazdáját, nyakát nyújtogatva biztatta az öreget, hogy csatolja rá a pórázát, aztán induljanak.

– Erre van eszed, te vén kopó – simogatta meg a fejét –, de a házat elvihetnék felőled! Legalább az idegeneket megugathatnád néha, hallod-e... Nem is fél tőled senki az égvilágon!

Jankó bácsi szavaiban ugyan szemrehányás bujkált, de hangjában annyi szeretet volt, hogy a kutya dicséretként értékelt minden szót, és farkát szaporán csóválva nyalogatta gazdája kezét. „Jól van, ne hízelegj, inkább majd mutasd meg, milyen az igazi vadászeb, rendesen hajtsd fel a vadat, ne hozz szégyent a fejemre!”

Bogi szeméből sütött a hűség, a szeretet: mindenre képes volt gazdájáért, ezért a meleg hangú, nagyra nőtt emberért – az élete árán is megvédeni bárkitől!

...Ember és kutyája kényelmesen bandukolt a párás, aranylő őszi reggelben. A Tisza partján mentek. Jankó bácsi szerette nézegetni a

kristálytisztza, fecserészve futó, a hegyek között ártalmatlanul játékosnak tűnő sekély vizű folyót. Élvezettel figyelte, ahogy a víz neki-nekiszalad az útjába kerülő szikladaraboknak, a simára kerekített apróbb köveknek, fodros hullámokat vetve körbesimogatta őket, aztán ugrándozva tovasietett. „Brr, milyen hideg lehet!” – gondolta megborzongva. A Tisza fölött friss szél lengedezett, a nap is inkább csak világított, mint melengetett, így szaporábbra fogta lépteit, ami a kutyának sem volt ellenére.

– A Visiszkibe megyünk – tájékoztatta Bogit, és az válaszul helyeslően billentett a farkával.

Átballagtak az úton és ráfordultak a keskeny köves kaptatóra a zsidótemető irányába. Az út egy darabon szelíden emelkedett, aztán egy éles kanyar után meredekké vált. Jankó bácsi szíve bolond zakatolásba kezdett, össze-vissza kalimpált, a feje is furcsán szédült. Hogy a nehéz emelkedőtől vagy a párás kora reggeli levegőtől, nem tudta, de úgy érezte, jó lesz megpihenni. Hátát nekivetette egy útszéli magányos fenyőnek, zsebében a gyógyszere után matatott, de nem lelte. „A másik kabátomban maradt... Mit tegyek? Forduljak vissza? Még nem késő... Á, inkább pihengetek még egy keveset, majd csak elmúlik ez a rossz érzés orvosság nélkül is!...”

– Nem hajt a tatár, Bogi, nyughass! Meglásd, megvárnak a vadak, csak türelem, ne ráncigáld a póráz! Itt még nem vehetem le rólad, majd feljebb, a Dumen alatt. Még csak az hiányozna a szívemnek, hogy elfuss előlem, én meg rohanjak utánad... Lábhoz!

A kutya kelletlenül feküdt a férfi lábai elé és fülét hegyezve mereven nézett az alig látható ösvény irányába, amely a meredek hegyoldal mogyoróbokrainak takarásában kanyargott, és éppen velük átellenben torkollott a kövesútba. Öreg hucul asszony tűnt elő a nyiladékbán. Kimért léptekkel, egykedvűen közeledett. Puha bocskort, kivarrott nyakú vászoningje fölött elől-hátul megkötött szóttos csíkos kötényt, katrincát viselt, hozzá hímszett báránybőr bekecset. Apróra töpörödött, szívós fajta, meghatározhatatlan korú öregasszony volt, akin nem fognak ki a hegyek se telen, se nyáron. Nyakában kockás háziszóttos átalvetőt, tájsztárt cipelt, amelyben kannák zörögtek; így hordta kontósainak a frissen fejt tejet hosszú évek óta mindennap. Mélyen a homlokába húzott rózás kendője alatt alig látszott szétére cserzett, rancos arca. Kezében kötöttüket csattogtatott, bocskorba való kapcsurát kötött birkagyapjúból – így nem veszett kárba az idő, amit máskülönben elvesztegetett volna a hegyről jövet-menet. Jankó bácsi – mint mindig – még így, ziháló mellel is rácsodálkozott erre a teljesítményre.

– Jó reggelt, páne – villantotta sötéten csillogó madárszemét az asszony.
– Régen járt erre felé! Megkezdődött a vadászat?

– Magának is, Anna néni! Hát, bizony régen voltam vadászni, de ma bepótolom – válaszolta bizakodva Jankó bácsi.

Az asszony némán bólintott, aztán folytatja az útját.

„Hány éves lehet? – nézett utána a férfi. – Amióta ismerem – régóta! –, mindig öregnek láttam. Hej, Bogi: ha én is ilyen könnyedén mérném a hegyeket, mint ez az asszony!... Nem fárasztja se távolság, se meredek hegyoldal, pedig fenn lakik a havasok alatt, ahová a Jóisten meg a mennyország is közelebb van, mint a mi kisvárosunk... Na, menjünk tovább...”

Nehézkesen mozdulva tett pár tétova lépést, aztán minden elsötétült a szeme előtt, és arccal a földre bukott.

A kutya megrémült. Nyüsztve, orrával bökdösve igyekezett felállásra nógatni gazdáját. Miközben kétségbeesetten keringett körülötte, a póráz egyre szorosabban tekeredett Jankó bácsi csuklójára. Bogi segíteni szeretett volna, de e helyett egyre erősebben láncolta magát a gazdájához.

Jankó bácsi fadarabként hevert a köves úton, a válláról lecsúszott puska beszorult mozdulatlan teste alá, fájdalmasan nyomta a mellét, bordáit, de nem volt ereje segíteni magán. Egész testén ólmos bénultság lett úrrá, homlokát kiverte a hideg veríték, elveszítette eszméletét.

A hegyi úton két gyerek közeledett fütyörészve, vidáman lóbálva iskolatáskájukat. Először a pórázát ráncigáló, vérben forgó szemű, remegő kutyát vették észre, s csak aztán a földön heverő embert. Egyszerre mozdultak, hogy segítsenek neki, de a kutya félre nem érhető szándékkal, hörögve, fogait csattogatva kapott a kezük után, gazdáját féltve – így nem merték megközelíteni. Nagy ívben kikerülték a vadul vicsorgó ebet és futva tették meg az utat az első házig, ahonnan értesítették a mentőket, akik dicséretre méltó gyorsasággal meg is érkeztek. Ám hiába!

A szörét borzoló, egyre veszettebbül acsarkodó kutyától senki nem jutott Jankó bácsi közelébe. A mentőorvos ráismert, és neki jutott eszébe, hogy értesíteni kell a férfi öccsét: „Gyulát jól ismeri a kutya, neki biztosan engedelmeskedne.”

Az ágyból kiugrasztott férfi nem akarta elhinni, hogy a bátyjáról van szó.

– Jankót szigorúan eltiltották a vadásztatól, a kutyája pedig szelídebb, mint egy szopós bárány! – mondta.

Az eléje táruló látvány rácáfolt minden eddigi hiedelmére.

– Lője le a kutyát, az Isten szerelmére, mire vár!? Ez infarktus, ha nem tudok azonnal segíteni, a bátyja itt fog meghalni a szemünk előtt! – sürgette az orvos.

– De mivel, mivel lőjem le?! Nem tudom alóla kivenni a puskát, ez a veszett kutya meg nem enged a testvérem közelébe... Hívják ide az állatorvost, adjon be neki egy altató injekciót... Könyörgöm, tegyen már valamit, talán maga is el tudja altatni, van altató széruma!...

Az orvos szomorúan legyintett: „Ugyan, honnan lenne!”

Az embereken eluralkodott a tehetetlenség érzése. Dermedten, tisztos távolságra álldogáltak a már alig lélegző Jankó bácsitól, miközben az órák könyörtelenül múltak. A szinte tapintható csendben csak a kutya szünni nem akaró, fenyegető morgása hallatszott, az elkerülhetetlenül közelgő végzet baljóslatú előjeleként.

A késő délelőttben hazafelé tartó Anna néni már messziről rácsodálkozott a néma, ezen az úton ritkán látható embersokaságra. Amint közelebb ért, az emberek utat nyitottak előtte. A pillanat töredéke alatt felmérte a helyzetet.

– Menjenek odébb – szólt oda halkan az embereknek, akik azonnal engedelmeskedtek. Szemmel alig követhető mozgással, lépésről-lépésre közelítette meg a már teljesen beszámíthatatlan, magából kivetkőzött állatot. Merev tekintetét belefúrta a kutya vérerekkel behálózott szemébe és torkából furcsa, az emberi fül számára bántó, gurgulázó hangot préselt ki.

A vizsla elnémult, izmai ellazultak, testének görcsös remegése megszűnt, és lassan lehunyta a szemét. Nem tudta elviselni az öregasszony hipnotikus tekintetét. Mintha parancsszónak engedelmeskedett volna, lekushadt a földre és panaszosan nyüszítve addig kúszott az asszony felé, ameddig a póráz engedte. Ekkor Anna néni a kutyához lépett és nyugodt mozdulatokkal leoldotta róla a nyakörvet. Orra alatt érthetetlen szavakat mormolva hátat fordított az állatnak, majd pillantást sem vetve senkire, megindult fölfelé a keskeny hegyi ösvényen. Bogi a fejét mélyen lesunyva, megbabonázva követte, így vetve véget a drámainak tűnő, addig megoldatlan helyzetnek.

Jankó bácsi még élt, amikor beszállították a kórházba, de megmenteni már nem tudták, elkéstek vele.

... Ha a kutya nem félti annyira, ha nem védi olyan elkeseredetten, ha nem látott volna mindenkinden ellenséget, ha lett volna puska vagy altató szérum, ha Anna néni korábban indult volna haza aznap, ha... Mennyi ha...

– Így rendelte Isten, nyugodjatok meg az Ő akaratában – vigasztalták Jankó bácsi gyászoló családját a temetésen. – Szegény... Maga kereste a bajt magának!

...Gyönyörű, ragyogó októberi nap volt. A hegyek vad, harsogó színekben pompáztak, rikító kontrasztban az udvarra kitett koporsó körül gyülekező emberek hollófekete ruházatával. Magasan, az ég áttetsző azúrján messze utazó, hosszan elnyúló ökörnyál fényes szálai úsztak, és a buja színekben tobzódó falevelek nem gondoltak a halállal, amely már ott leselkedett körülöttük.

– Mi Atyánk, aki a mennyekben vagy... – a pap zavartan elhallgatott.
– Mi ez a hangzavar, miért lökdösődnek, sugdolóznak?

A kutya... Itt a Bogi – hullámozott végig a felismerés a gyászolók gyülekezetén. Megrettenve húzódtak félre, utat adva a csapzott, kimerült állatnak. A kutya ügyet sem vetett senkire, egyenesen a ravatalhoz tartott, hátsó lábára emelkedett és fejét mellső lábaira hajtva ráborult a koporsóra. Hosszú percekig úgy maradt, szemében emberi bánattal.

A gyászolók néma döbbenettel bámulták. Jankó bácsi lányában iszonyú harag, keserűség ágaskodott:

– Takarodj innen, te dög, te gyilkos! – akarta kiáltani, de hang nem jött ki a torkán. Megbénította hangszálait a lenyűgözően fájdalmas, lélekbemarkoló látvány.

...Aztán a kutya leereszkedett, és a koporsó mellett állva lassan körbe hordozta tekintetét az udvaron, mintha mindentől és mindenkitől búcsút venne, majd amilyen váratlanul megjelent, úgy el is tűnt.

Az emberek fejében tétova gondolatok mocoogtak: „Vajon mi hozta haza a kutyát? A bűntudat? Vagy csak örök búcsút akart venni szeretet gazdájától?”

Örök rejtély maradt. Mint az is, hova tűnt el Bogi. Soha, senki nem látta többé.

A HEGYEK SÁMÁNJAI

Már sokszor leírtam: szeretem Rahót. Azt sem tagadtam soha, hogy gyermekkorom óta (ami bizony nem tegnap volt) vagyok Rahó szerelmese, s hogy ez az érzés elkísér a sírig. Már kisgyermekként is türelmetlenül vártam, hogy elvigyenek nyaralni az ott élő rokonokhoz. A páromat is Rahónak köszönhettem, aki azonban – bár ott született – soha nem volt hozzám hasonlóan elhivatott szerelmese szülőföldjének. Csak a kedvemért, no meg a szülei kedvéért utaztunk oda – igaz, férj és feleségként már nemcsak nyaranta. Nyári szabadságunkat többnyire a Balti- vagy a Fekete-tengeren, esetenként a nagy Szovjetunió valamelyik még távolibb vidékén töltöttük, a nagyvárosok látnivalóival ismerkedtünk; ám a nyár mégis akkor volt igazi, ha közben Rahón is voltunk. Gyermekként a fiaim is ezt vallották.

Ha megjön a nyár, alig bírok magammal: vágyom Rahót, látnom kell az unalomig ismerős hegyeket, patakokat, hegyzugokat... Még hogy unalomig! Soha, de soha meg nem unom! Számomra Rahó olyan, mint hithű mohamedánok számára Mekka. Évente legalább egyszer most is elzarándokolok oda, gyermek- és felnőttkorom legemlékezetesebb, csodákkal teli és egész életemet meghatározó eseményeinek színterére, a Kárpátok ölelésében meghúzódó aprócska városkába. Hogy aztán a Borkút fölötti domboldalon egymagamban üldögélve megidézzem a múltat. Hogy némán fejet hajtsak az égbe nyúló ős-öreg hegyóriások előtt, így fejezve ki szeretetemet, mélységes tiszteletemet irántuk. Hogy a tekintetemmel megsimogassam az egymás vállára hajló hegyek hónaljából patakozó, vadvirágok illatát ringató, csacsogó-fecserésző Tiszát. Onnan, a magasból tiszta időben ellátni egészen Terebesfehérpatakiig... Egy népdal szerint a Tisza feneke márványkőből van kirakva s a vize olyan átlátszó, mint az üveg – ez a dal talán éppen ott született. Mert ez a Tisza cseppet nem hasonlít a hegyek szorításából már kiszabadult, agyagtól-homoktól mindig zavaros, a síkvidéken egykedvű lustasággal bandukoló folyóhoz.

Persze, a képzeletemben látott álmofolyóról beszélek. A Tiszáról, ahogyan gyermekként megismertem. Amilyen egykor volt, s amilyennek emlékeimben ma is őrzöm.

Sok évtizeddel ezelőtt szerettem bele a kristálytisztá, gyors folyású hegyi folyóba, amelynek vize akkor még iható volt. Ha a kedvünk úgy hozta, mi

– lányok, fiúk vegyesen – Rahó „kapujába,” Tizsaközre mentünk fürödni, napozni az erdővel, bokrokkal szegélyezett kis kavicsos háromszögre. Ez egy tenyérnyi sziget a Fehér- és Fekete-Tisza keskeny ezüstszalagjának ölelésében, itt fonódnak össze a vizek és futnak be a két partot összekötő híd alá. Onnan előbukva aztán a vízállásjelentésekből már ismert Tisza indul tovább több országot keresztülszelő útjára.

A vízparti köveken, a hegyesre csiszolódott sziklákon fennakadva itt-ott fenyőforgács fehérlett, tutajokról leszakadt, kergétől megfosztott uszadékfa szárítkozott a napon, szerves részeként a tájnak, a folyónak, a vízpartnak. Szemét vagy háztartási hulladék mutatóba sem akadt a víz közelében!

...A rendszerváltás idején talán még megállítható lett volna a környezetet szennyező, pusztító folyamat, amely mára elérte a Tiszát, sőt, a legtávolabbi hegyeket is. Hogy mégis szépnek látom azt a tájat, nem véletlen: emlékeim varázsszemüvegén át nézem és ilyennek akarom látni. Ahogy nem veszem észre, nem akarom észrevenni az évek romboló munkáját se magamon, se egyre inkább fogyatkozó rahói rokonaimon, éppúgy nem észlelem az emberek felelőtlensége folytán pusztulásra ítélt, csúffá tett folyó és a páratlanul gyönyörű vidék arcát. Talán azért, mert nagyon szeretem... Lehet, hogy éppen ezért kellene meglátnom? De nem nekem! Azoknak, akik felelősek mindezért!

Mert félelmetesek a figyelmeztető jelek... Hogy mire gondolok?

A gátlástalan rablógazdaságnak köszönhetően a letarolt erdőktől megfosztott, égbe nyúló bércek oldalán az utakat, házakat elnyelő, egyre gyakrabban ismétlődő hegyomlásokra; a földcsuszamlások helyén gombamód szaporodó, a talaj felszínén varasodó szemétteltepekre, melyeknek gyorsan terjedő, fekélyes, rákos burjánzása maga alá gyűri, megfojtja az élővilágot. Döbbenetes az emberek lelkiismeretlensége, hanyagsága!

És ami a legfájóbb: az élővizek szennyeződése. Kétségbeejtő a beteg hegyek méhéből fakadó, ma már többnyire szemétdombok között kanyargó Tisza, valamint a folyót tápláló, mérgező hulladékoktól meghatározhatatlan színű patakok látványa.

Milyen csodának kellene történnie, hogy ne következzen be az emberek által generált természeti katasztrófa?! Bárcsak tehetnék ellene...

De feledve a rosszat, továbbra is vágyakozva gondolok a hegyek ölelte kedves kis településre, és mert itt a nyár, idén ismét örömmel utazom oda.

Persze, Rahó soha nem fogadta jóindulatú kegygel önzetlen, odaadó és rajongó szeretetemet, fenntartás nélküli hódolatomat. Ugyan már, dehogy is!

A családban évről-évre élcelődtek a nyaralásomon. Ugyanis mihelyt megérkeztem Rahóra, az addig ragyogó, napfényes nyárnak hosszú időre befellegzett. A szó legszorosabb értelmében! Alkudoztak is velem a rokonok: lehetőleg úgy időzítsem a nyaralásomat, akkor utazzam, amikor ők értesítenek – most lenne aktuális, mert nagyon kellene az eső, nem lehet tovább halogatni a krumplikapálást; a föld meg olyan száraz, hogy szinte porzik... Ha most mennék, nagy szolgálatot tennék mindenkinek.

És lőn: a kérésnek eleget téve megérkeztem, és másnapra megjött az eső.

Ma is így van ez. De én esőben is szeretek ott lenni, meg aztán előbb-utóbb mindig kisüt a nap... Bár az idei esőzés jóval komolyabbnak tűnt, mindnyájan sokalltuk. Ettől eltekintve örömmel vettem tudomásul, hogy nemcsak én érzek rajongó csodálatot az esőfelhőket fogva tartó, égis éró bércek iránt, bizony vannak lelki társaim!

Ilyen például a tizenhat éves, korához mérten nagyon komoly, értelmes Jozsó gyerek, aki Bajáról érkezett nyaralni a rahói nagymamához. Addig kérlelt, amíg rá nem szedett, hogy a szakadó eső ellenére fölmenjek vele a közeli hegyre, a fenyves takarásában megbúvó, zsebkendőnyi zsidótemetőbe, méghozzá a máskor kedvesen csordogáló, most azonban szennytarajosan vágató hegyi patak fölötti meredek, csúszós úton. „Onnan legszebb a kilátás a városra – magyarázta –, és most különlegesen érdekes felvételeket készíthetek a felhőkkel állig betakart, ám néhol mégis előbukkanó hegyekről; a szürke ködöt köhögő völgyekről, a hatalmasra duzzadt, partjait a maga ízlésére átszabó, őrgöngve rohanó, máskor oly szelíden cseverésző, de most kegyetlen arcát megmutató és talán a szégyenletes szennytakarója miatt tombolva haragvó Tiszáról.”

Két napja ömlött megállás nélkül, és minden normális ember fedél alá húzódott. Annál is inkább, mivel a zuhogó esőt szűnni nem akaró, egymás szavába vágó, visszhanggal dobálózó dörgés, villámlás kísérte. Abban az órában, amikor elindultunk, mintha szelídült volna az égiháború, sőt, valamelyest mintha alábbhagyott volna a nemkívánatos égi áldás is. Így hát nekieredtünk az útnak: gumicsizmában, anorákban, esernyő alatt.

A Visinszki patakhoz közeledve, a főutat szegélyező domboldalon épült házak egyikének ablakából öreg néni nézte kíváncsian hősies vonulásunkat.

Illőn köszöntöttük, s hirtelen ötlettől vezérelve felkapaszkodtam a lucskos falépcsőn a néni házához. Tudtam, hogy Lolika néni népi gyógyász: a füves asszonyok egyike, akik az évek múlásával egyre inkább fogynak, s közülük mára alig maradt valaki a hegyek között. Úgy gondoltam, kihasználom a lehetőséget, amit az esős idő kínál, elbeszélgetek vele a „tudományáról”. Amivel – csodák csodája! – nagyon sok emberen segített már. Legalábbis ezt beszélik. „Kár lenne veszni hagyni, ki tudja, lesz-e, aki folytatja, vagy az ősi sámánoktól rátestált gyógyító tudás is odavész, mint oly sok mindabból, ami a múltat, a régi Rahót jelenti” – gondoltam.

A néni nem zárkózott el. Megbeszéltük, hogy a visszaúton bemehetek hozzá. Majd elmondja, amit jónak lát, amit én is megtudhatok a népi gyógyászatról, amit a nagymamájától tanult, az meg az ő öreganyjától és így tovább... Az ígéret felvillanyozott, jókedvűen folytattam az utat Jozsóval, jókat derülve az itt-ott szembejövő emberek furcsálkodó tekintetén.

– Mit gondolnak rólunk?! – nevetett a gyerek.

– Ne törődj ezzel – legyintettem –, mi másak vagyunk, mint mások! De te miért ragaszkodsz ahhoz, hogy éppen ebben a szürke, csepegő orrú időben csinálj felvételeket a tájról, azt azért mégse értem! – tettem hozzá morcosan lihegve, amikor a legmeredekebb, sáros kaptatón túljutva megálltunk szusszanni egyet.

A fiú nem válaszolt, csak visszafordult arra, amerről jöttünk és maga elé mutatott. Néma áhítattal csodálkoztam rá az előttünk kitárulkozó, megdöbbenő szépségre: körülöttünk alig karnyújtásnyira súlytalan, leheletkönnyű fátyolként fehér felhőfoszlányok lebegtek, mélyen alattunk az esőtől opálos derengésben zúgva rohant a Tisza, és a folyó túlsópartján az eget ostromló, sötét felhőktől komor Mencsul bércére váratlanul aranyfényből szőtt glória hullt. Egy eltévedt, messziről érkezett szelíd napsugár pihent meg pár pillanatra az évezredekkel ezelőtt kihunytt tűzhányó szabályos, csúcsos fővegén. A fiú kezében kattogott a fényképezőgép, és én, aki ennek a csodának részese lehettem, hálával tartottam fölőle az esernyőt.

– Tetszik látni, ezért! – mondta Jóska elégedetten, amikor befejezte a fényképezést. – Otthon majd felteszem az Internetre és beküldöm a Duna TV-nek a legsikerültebb felvételeket. Hadd ismerjék meg Kárpátalja szépségét Magyarországon is az emberek! Nem árt, ha megtudják, hogy nem Erdély az egyedüli hely, ahol csodálnivalóan égig érő hegyek láthatók... A régi Magyarországnak egykor ez is nagyon szép szöglete volt... Még ma is az... Igazam van?

A mohától foltos, megdőlt sírkövek tövébe raktunk néhány kavicsot és szóltanul élveztük az esőáztatta vadvirágok sóhajos illatát. A csatakos fűben megpróbáltunk becserkészni egy elázottan is különlegesen szép, ismeretlen nagy madarat és boldogan neveltünk össze, amikor sikerült lencsevégre kapni.

A kanyargó, esőtől nyálkás, köves hegyi úton óvatosan leereszkedve kis híján beleütköztünk egy ránk köszönő, nyolcvanas éveinek már inkább a második felét taposó hucul emberbe. Ő fel a hegyre, valószínűleg hazafelé tartott. Annyira egykedvű, határozott biztonsággal mérte az utat, hogy azonnal ráéreztünk: behunyt szemmel sem tévedne le a keskeny ösvényről, ezt tapossa évtizedek óta nap mint nap. Lekonyuló, lucskos karimájú kalapjáról a víz belesurgott nehéz posztókabátja nyakába, vállára akasztott szóttas tarisznyája súlyos koloncként húzta az oldalát, a cipőjében meggyúlt sáros latyak minden lépésnél hangosan szörcsögött, de őt mindez csöppet sem zavarta. Megállt és jól megnézett magának bennünket. Úgy tűnt, szólni készül, de valami megzavarta: tapogatni kezdte mellén a kabátját, aztán üggyel-bajjal előhalászott belső zsebéből egy *mobiltelefon!* Most aztán mi néztük meg őt magunknak alaposan, tátott szájjal. Hiába, a haladásnak nem lehet határokat szabni! A XXI. század technikája kortól és helytől függetlenül mindenkit utolér. Lám, a modern idők egyik nagy vívmánya, a felvilágosodott homo sapiens újkori jelképe, a „mobil” már a hegyi emberek számára is elfogadott mindennapos használati eszköz. „Itt az élő példa, hát mit akarok én a hegyi sámánok kései utódjaitól, kinek kell már a népi gyógyászat?! Hókuszpókusz az egész, buta hiedelem, babona...” – villant át az agyamon, miközben az öreget megkerülve tovább indultunk. Alig pár lépés után utolért rekedtes hangja: „Siessenek haza, mert újabb, igen nagy zivatar közeledik. Háfija, a feleségem most csengetett rám, hogy túl a hegygerincen, fenn a havas alatt, ahol a házunk áll, már ugyancsak csapdos az istennyila. Azt mondja az asszony, hogy nagyon fél, pedig nem történhet semmi baj, mert már égetett szentelt barkát. Tudják meg, a villámcsapás ellen egyedül az segít, semmi más! Hát csak igyekezzenek, Isten velük...”

„Hm. Akkor most hogy is állunk a felvilágosodással meg a modern korrall?... Szentelt barka... Hiedelem... De szedjük a lábunkat szaporán, hogy elérjük Lolika néni házát, amíg el nem kap az újabb nemkívánatos zivatar... Majd tőle megtudom a választ kételyeimre...” – morfondíroztam.

...Az ablakon megrebbenő függöny tudatta, hogy várnak, így búcsút vettem ifjú kísérőmtől és sietve felkapaszkodtam a síkos lépcsőkön,

mivel a kinyitott ernyő se nyújtott védelmet a már szakadó eső ellen. Megkönnyebbülten ragadtam meg a kilincset, hogy mielőbb benn legyek a házban, végre száraz helyen.

Egy ismeretlen, középkorú nő határozottan utamat állta.

– Jó napot! – néztem rá, de ő válasz helyett haragosan rám rivallt:

– Nem jöhet be, anyám a gyógyító tudományát idegennek nem adhatja át!

Iszonyatos csattanás, dörgés tett pontot mondat végére.

– Ilyen időben különben sem beszélhetünk senkivel, mert most a gonosz van jelen...! – folytatta a nő, aztán magyar nyelvről hirtelen ruszinra váltott. – Ezt a tudományt kizárólag vér szerinti leszármazott viheti tovább, és az egyedül én vagyok, a lánya! Megértette?!

Ellenséges indulattal, sziszegve markolta meg a kapufélfát, úgy állta el a nyitott ajtót, hogy be ne tehessem lábam az udvarra, be ne álljak a ház eresze alá.

– Megértettem – bólintottam szenvtelenül és csak azért is magyarul folytattam: – Ezek szerint, ha az édesanyja már nem lesz, majd maga folytatja a gyógyítást, igaz? Gondolom, megtanította rá...

A válasz bizonytalan volt:

– Hát... Nem... Még nem... Vagyis nem egészen, de majd!...

– Remélem, időben megtanulja – villant fel képzeletemben a néni ráncoktól barázdált kedves arca. – Tudja, én nem megtanulni akartam az ő tudományát, hiszen azt így, egyszeri beszélgetéssel egyszerűen lehetetlen... Csak hallani szerettem volna tőle, milyen betegségeket tud gyógyítani, hány emberen segített, mióta teszi, kitől tanulta... Szerettem volna mindezt feljegyezni, hogy nyoma maradjon, tudjanak róla az utánunk jövő emberek is. Máskülönben évtizedek múlva ki fog emlékezni arra, hogy éltek. Rahón olyan asszonyok, akik ugyan nem orvosok voltak, mégis sokfajta betegség gyógy módját ismerték, s teákkal, füvekkel, imádságos ráolvasással, stb. gyógyítottak betegeket. Nekem legalábbis így mondták, de lehet, hogy nem is igaz...

A nő ukránul, dühösen válaszolt:

– De igaz! Most is van olyan betege, akinél rózsát olt, meg ott van a gyerekeknél a tűzbetegség, amit már csak ő tud gyógyítani. Van, hogy a kórházból maga az orvos küldi anyámhoz a betegeket és... – a nő elnézett a fejem fölött és hirtelen elhallgatott, mint aki már így is túl sokat mondott.

– Ó, ne féljen, nem az anyja keresetére pályázok – gyúlt váratlan fény az agyamban. – Gondolom, maga leginkább ezért aggódik...

Gonoszkodva mondtam, de ő komolyan vette szavaimat:

– Igen! Két betegség gyógyítását mama elárulta egy rokonnak, és azóta sokan őhöz járnak...

– Sajnálom, hogy nem beszélhetek az anyukájával, és maga is sajnálhatja, hogy megtiltotta neki. Érdekes lett volna tőle hallani, mi az a rózsaoztás, tűzbetegség és mi kell a gyógyításához... Nem azt akartam tudni, hogyan csinálja... Hát, köszönöm, hogy egyáltalán szóba állt velem, és külön köszönöm figyelmes, kitüntető vendégszeretetét. Emlékezetes marad számomra, amíg élek. Tudja, amióta Rahóra járok, az eltelt sok évtized alatt maga az első – és remélem, az egyetlen! – olyan ember, aki nem hívott, sőt, be se engedett a házába! Talán azért, mert nem hallott róla, így fogalma sincs a magyaros vendégszeretetről... Ezen nem is csodálkozom, hiszen magyar létére maga már az anyanyelvén is alig beszél... Látja, ezt jobban fájlalom, mint azt, hogy nem engedett beszélni az édesanyjával, hagyott itt kinn ázni!

Halkan neszezzve becsukódott egy közeli ablak, fáradtan rebbenő öreg kéz húzta össze rajta a függönyt.

Rosszkedvemen semmit nem javított a térdemig felcsapódó pocsolya és a szünni nem akaró eső monoton sustorgása. Néztem a háborgó, sártól fekete, szeméttől zavaros Tiszát, az én imádott, egykor kristálytisza vizű, gyönyörű folyómat, ahogy a medrénél majdnem három méterrel magasabban fekvő országutat ostromolja. Szorongó félelemmel, zaklatottan siettem be a vendégeskedésem idején otthont adó ház nekem fenntartott szobájába, de nyugalmat ott sem találtam. Az ablakpárkány bádoggját olyan vad ritmusban verte az eső, mint amikor egy megszállott afrikai bennszülött eszelősen, megállás nélkül üti a tam-tam-ot, szinte egybefolyó dörgés és villámlás kíséretében. A szél nekifeszült a ház oldalának, és a faház hajszálnyi réseiből idegborzoló, kísértetiesen vijjogó hangfoszlányokat csalt elő, ahhoz hasonlót, amit a selyempapírba csomagolt fésű hallat, mikor gyerekek fújják játékból, szájharmonika helyett.

Fiatal barátom, Jozsó óvakodott be szobámba:

– Tessék nézni, milyen ronda szemölcsök jöttek ki a hüvelyk- és a mutatóujjam közt!...

Megnéztem a fiú kezét és hirtelen olyan megtörtént események keltek életre bennem, amelyekre réges-rég nem gondoltam. Talán örökre el is temettem volna emlékeim mélyére, ha nem éppen ma történik ez a sikertelen, rossz szájízt hagyó, elmaradt találkozó, és ha a fiú nem most

mutatja a szemölcsseit... Hirtelen száradó bogyók, gyógynövények illatával telt meg a szoba, furcsa, kellemesen kesernyős kenőcsök szaga szökött az orromba és rég feledésbe merült, ódon hangulat kelt életre körülöttem. Famozsár puha, tompa puffanásait véltem hallani, s képzeletemben a helyiség sötét sarkában karcsú, vasporral fényesített „csikó” sparhelt körvonalai bontakoztak ki. Hangok, illatok, tárgyak, valaha megtörtént események intettek felém a múltból.

Háni néni... Hány éve is annak?

A nagyfiam akkor még egészen kicsi volt, olyan hároméves forma. Az óvodában szedhette fel a vírust, mert egyik napról a másikra mind a két kis keze tele lett szemölcsökkel. Csúf, szúrós, tövises bőrkinövések voltak egymás hegyén-hátán.. Vitte az apja orvostól-orvosig, kenték mindenféle kenőccsel, kosárnyit orvosságot kapott, de a szemölcsök egyre csak szaporodtak, hogy szinte viszolyogtató volt megfogni a gyermek kezét. Kétségbeesett hangulatban érkeztünk meg Rahóra a soros nyári szabadságunkra. Kedvenc elsőszülött unokája kezét látva anyósom, akit nagyon szerettem és tiszteltem, hümmögött egy sort, aztán kinyilatkoztatta:

– Ezen csak Háni néni tud segíteni!

– Ki az a Háni néni? Orvos? – érdeklődtem felvillanyozva.

– Háát... Nem éppen... Tudod, ő olyan gyógyító asszony... Sokat tud... Fűvel-fával gyógyít... Néha még tűzzel is...

– Hogyan tűzzel? – bámultam.

– Igazából nem tudom, hogy csinálja, de amikor a húgom lánya, Marika, kicsi baba volt, tele lett az arcocskája csúnya, nedvező sebekkel. Az orvosok elismerték, hogy nem tudnak vele mit kezdeni. Aztán valamelyik orvos ajánlotta Háni nénit. Szász ősök leszármazottja, fenn lakik a Cipszerájban, majdnem Tiszaközön, hozzá kellett elvinni a kislányt. Ő tudja gyógyítani a tűzbetegséget... Már akkor sem volt fiatal, amikor nála jártunk és Marikát gyógyította...

– Mamuka is ott volt? Látta, hogy csinálta?

– Régen volt, nem igazán emlékszem... Forgácsból rakott tüzet a sparheltbe, s amikor az már csak parázslott, ölébe vette a kislányt, és úgy ült le vele, hogy a gyermek a parazsat nézze. Aztán bennünket kiküldött a konyhából... De láttam mellette egy piros gyapjúszállal összetákolt aprócska keresztet, kis kancsóban szentelt vizet meg imakönyvet. Hogy ezeket hogyan használta, nem tudom... Egy biztos: a gyermek nem sírt, ami nagy csoda, mert igen félős, síró kislány volt... És lett volna rá oka, hogy megijedjen Háni nénitől.

– Miért?

– Ha elmegyünk hozzá, meglátod...

– Marika meggyógyult?

– Egy hét sem telt bele, gyönyörűen letisztult az arca. Azóta is hibátlanul szép a bőre, láthatod... De esténként nagyon sokáig csak úgy volt szabad fényt gyűjteni a szobában, ahol a gyermek volt, hogy előtte gondosan le kellett takarni az ablakot sötétítővel, nehogy akár csak egy fénysugár is kiszökjön a házból, de be se kerüljön egy hajszálnyi sem a kinti fényből. Valami gonoszról motyogott az öregasszony, amit a családra küldött rá valaki, és mert a kislány a legvédtelenebb, a legsebezhetőbb, ezért őt találta meg, neki ártott... Hát, nem tudom... Hiedelem vagy babona... Esetleg mindkettő... De mondom, a kislány meggyógyult!

...Amikor meglátta az öregasszonyt, a fiam két marokkal belekapaszkodott a szoknyánkba, alig tudtuk a hátunk mögül előcsalogatni. Mi tagadás, eléggé furá kinézetű volt a néni, kisleányomat nyilván a mesékből ismert boszorkányra emlékeztette. Háni néni tetőtől-talpig fekete ruhát viselt, fejkendőjét csúcsosra igazítva kötötte, és mélyen a homlokába húzta. Nem látszott ki alóla más, csak villogó, sötét madárszeme és hatalmas horgas orra, ami fogatlan, besüppedt szája fölött átívelve majdnem összeért az állával. Engem is megdöbbsentett, de ahogy megszólalt, hangja feledtette a látványt. Bársonyos, meleg hangja megnyugtató volt, csillogó tekintete simogatott:

– Gyere ide, kisleány, ne félj tőlem, mutasd a kezed!

És a fiam azonnal engedelmeskedett... Háni néni hűmmögve nézegette a szemölcsöktől elcsúfított két kis kezét, majd hozzánk fordult:

– Menjenek le a Tiszához és keressenek a parton egy kidobott fehér rongyot. Áztassák meg a vízben, aztán adják oda a kisleánynak, hogy jól dörzsölgesse meg vele mindkét kezét. Utána a gyerek gyűrje a rongyot gombóccá, és a bal válla fölött dobja a háta mögé. Végül menjenek el onnan, de közben ne nézzenek vissza!

„Mekkora hülyeség – füstölögtem magamban. – Ezt a vén sámánasszonyt a középkorból felejtették itt, a hegyek között! Az orvosok nem tudtak segíteni, de egy kihajított rongy el fogja eltüntetni a csúf szemölcsöket a fiam kezéről?! Hát én nem csinállok bohócot magamból, nem keresgélek semmiféle rongyot a Tisza-parton, annyi szent! Annál is inkább, mivel nagyítóval sem látni sehol még egy tenyérszót sem!”

Anyósom szelíden mosolygott:

– Majd én keresek...

Jó idő múlva sikerült is találnia, aztán Háni néni útmutatása szerint a művelet elvégeztetett...

– Hát... Lehet, hogy nem segít, de ártani se fog – vélekedett anyósom.

...Nem tudok magyarázatot adni rá, de másnap reggelre a szemölcsök megszelídültek: ellapultak, simán legömbölyödtek, a tüskék nem meredeztek; és három nap múlva mind eltűnt nyomtalanul!

Amikor másodszor kellett meglátogatnunk Háni nénit, már bizalommal vittem hozzá a gyereket. Valami apró gyomor-rendellenességgel született a gyermek. Amúgy jóétvágyú, keménykötésű kisfiú volt, akit nem igazán kellett biztatni, hogy egyen. Ám ha csak egyetlen falattal többet evett, mint szabad lett volna, rövid időn belül sugárban hányta vissza az ételt. Ha nappal történt, akkor ez csupán kellemetlen volt, de ha álmában jelentkezett, akkor bizony nagyon veszélyes lehetett, hiszen akár meg is fülhatott volna a gyerek! Mindig rettegve figyeltem, mennyit eszik. Kiporcióztam az adagját, amit az orvos engedélyezett, csak hát ő olyan gyermek volt, aki imádta a hasát. Elég volt egy pillanatra elfordulnom ahhoz, hogy a tálba nyúlva máris kiszolgálja magát, repetázzon. A nagymamák persze az ő pártján voltak, mindenben a kedvét keresték, és ha kellett, még falaztak is neki – csakhogy aztán jöttek a fenyegető éjszakák, melyekre azóta is rettegve gondolok.

Így adódott, hogy újra elvittük a gyermeket a rahói nagymamával Háni nénihez. Pontosan úgy nézett ki, ahogy utoljára láttuk és a fiam olyan bizalommal üdvözölte, mintha mindennap találkozna vele. Az öregasszony komolyan hallgatta végig a panaszunkat s válaszul egy szót mondott: kígyószem. Zavartan néztünk egymásra anyósommal, de a néni nem törődött velünk. Magához vonta a gyermeket és tekintetét a szemébe fúrva, szinte hipnotizálva szólott hozzá:

– Most elmentek anyukáddal és te megkeresed a kígyószemet. Markodba szorítod és ide teszed, ni – mutatott a fiam hasára. – Nagyon szorítsad, el ne guruljon! Aztán magad mögé hajítod és gyorsan elszaladtok onnan. De isten ments, hogy visszanézzetek! Nem szabad! – emelte fel göcsörtös mutatóujját.

Ezt a szöveget már ismertem a régebbi találkozóról.

– De mi az a kígyószem? Hogy néz ki, és hol keressük? – kérdeztem értetlenkedve.

– Ahol a két Tisza összefolyik, a kavicsos háromszögben. Tudja, hol van?

Bólintottam.

– Most menjenek. Délután van, már nem süti a nap a kis szigetet, az ott süt kéreztető kígyók ilyenkorra eltűnnek onnan. Ne nézzon úgy rám, és ne féljen, nem igazi kígyószemet kell megtalálni a fiúnak. Egy követ. Legyen nyugodtan, a gyerek majd ráismer!

Nem voltam megnyugodva és már bántam, hogy hozzá fordultunk. Anyósom nevetett:

– A történelem önmagát ismétli... Ugyanígy ágáltál a szemölcsöknél is, emlékszel? Hátha ez is bejön – egy próbát megér!

„Legyen” – hagytam rá megadóan.

Meleg, estébe hajló nyári délután volt. A cipőmet lerúgva ölembe vettem a gyereket és a Tisza bokáig érő vizében átlábaltam vele a kis szigetre. Szorongva néztem a lábam elé: jaj, csak nem maradt itt valahol mégis egy kígyó... De csak kavicsok ropogtak a talpam alatt. Keresd, kisfiam! – biztattam a gyereket nem sok meggyőződéssel. A kisfiú érdeklődéssel nézett körül, örült a sok színes kavicsnak, szedegetni kezdte. Magamban eldöntöttem, hogy az egész keresgélés úgy hülyeség, ahogy van, de azért türelmesen várakoztam.

– Nézd anya, mit találtam – nyújtotta felém kis tenyerét a gyerek.

Szabályosan gömbölyű kövecskét mutatott, amelynek pereme körben fekete volt, a közepe pedig kénsárga. Olyan szuggesztív hidegség áradt abból a kis kavicsból, hogy beleborzongtam. „Akár egy kígyó szeme” – suttoztam magam elé.

– Fogd a markodba és szorítsd a hasadhoz – biztattam a fiamat. – Most hajítsd át a válladon... Jól van, ügyes vagy! Most pedig fussunk innen... Ni, ott van mama, a hídon vár, csak őt nézd és integess neki!

A parton cipőmet kezembe kapva szaladtam anyósom meg a gyerek után, akik közben tovább siettek és ott vártak be, ahonnan már nem látszott a sziget. „Hát megtettük, amit Háni néni mondott, mehetünk haza és várhatjuk az eredményt” – néztünk egymásra anyóssal.

A fiam rosszullétei attól kezdve gyakorlatilag teljesen megszűntek, pedig enni továbbra is nagyon szeretett. Igaz, odafigyeltünk nagyon a táplálkozására. Hogy az öreg sámánasszony kígyószeme segített-e rajta, vagy nem, azt ma már senki meg nem mondja... De olyan sok ember meggyógyult Háni néninek köszönhetően... „Miért ne lehetne az én fiam is közöttük?... Aztán már... Mikor is hallottam utoljára Háni néniről? Hát persze, talán tizenöt éve... Igen, éppen annyi! Nem sokkal a halála előtt.”

...Marika unokája alig egy éves volt, épp csak járni tanult... Az anyja letette a földre, amíg pelenkáért nyúlt a szárítóba, és ez alatt a szempillantás alatt a kislány magára rántott a székről egy teli fazék forró kompótot. Végigforrázta az egyik oldalát, karját, lábát, teljesen. Szegény gyermek, majd belehalt a szörnyű kínba. Az orvosok mindent megtettek érte, amit a modern orvostudomány lehetővé tett, javult is a kislány állapota, de megmondták, az égés nyomát a gyerek egész életében viselni fogja. Esetleg plasztikai műtét segíthet majd rajta, de a forrázás helye nyomtalanul soha nem tűnik el. „Egy gyönyörű kislány, akit egész életére megbélyegeznek a csúf hegek és forradások... Borzalmas!” – siratta a nagyanja.

– Menjenek el Háni nénihez, ő talán segít – jutott eszébe a rahói születésű sebész főorvosnak.

Az öregasszony jócskán túl volt a kilencvenen és úgy mondták, már rég nem járt ki a házból, nem gyógyított senkit. De a kislányt megszánta...

Maga kotyvasztotta, zöldes színű, gyanúsán fura szagú kenőcsöt adott Marikának, hogy ezzel kenegesse unokája leforrázott kicsi testét minden reggel és este. A másodszori bekenést követően a kislány nyugodtan végigaludta az éjszakát, két hét alatt szépen begyógyultak a sebei és leszáradtak a vízzel teli hólyagok. Nem telt bele három hónap és a kislányon nyoma sem maradt az égési sérüléseknek.

...Vajon maradt-e valaki, aki tudja a receptjét annak a kenceficének? Megtanított-e valakit Háni néni a gyógyfüvek ismeretére, azok felhasználására, vagy a gyógyítás összes praktikáját örökre elvitte magával, és csak jócselekedetei emlékéért hagyta itt?... Érdekes, de őt valahogy mindenki öregnek ismerte. Vajon volt családja, voltak leszármazottai? Soha nem hallottam róluk... De arról igen, hogy akin tudott, azon segített! Pénzt soha, senkitől nem fogadott el, pedig szegényesen élt. Ha valakiről tudta, hogy nála szegényebb, annak még ő adott a teák, kenőcsök mellé egy kis zacskó málélisztet, egy bögre savanyú tejet. Tőlünk sem vett el egy fillért se, de örült a rúd szaláminak, a csomag vajnak, olyasminek, amihez a boltokban nehezen lehetett hozzájutni az akkori időkben. Az ő emberséges, vajákos tudományát kellett volna valakinek feljegyezni, továbbvinni... Kár, hogy amíg élt, erre senki nem gondolt!

...Gondolataimból szokatlan csendre riadok. Mintha elállt volna az eső, a szél is elhallgatott. És már a Tisza sem zúg olyan haragosan... Lehet, hogy el is szunyókáltam? Mennyi idő telhetett el közben? Az ablakhoz lépve derűs fény szökik a szemembe: a távoli hegytetőket a lenyugodni készülő

búcsúzó nap aranyozza be visszatekintő vörös sugaraival. A hegyek oldalán meglapuló apró faházak ablakszemeiben tüzes lángok lobbannak fel és jókedvűen kacsingatnak felém.

Tűz... Tűzbetegség... Elégedetten elmosolyodok: „Lám, még élő gyógyító asszonytól nem sikerült ugyan megtudnom, mi a tűzbetegség, de Háni néni, vagy ahogy anyósom nevezte, a „sámánasszony” emlékeimen keresztül rám talált és elárulta nekem... Milyen selymes-kék lett az ég... Ni, éppen most gyúlt ki a Kaszás csillag ...”

Kiállok a lépcsőre, mélyet szippantok a kertből lezúduló fenyőillatból, a fűszeres tiszta levegőből. Behunyom a szemem: „Igen, Rahón vagyok, most érzem igazán! És nyár van, július, a veszély elmúlt, a Tisza megszeliđült, szépen zöldellnek a tisztára mosdatott hegyek, enyém a holnap...”

Egy hullócsillag vág ezüst utat a sötétbe hajló ég posztókék vásznán, s én magamban fohászkodva, némán sutogom el az ilyenkor szokásos kívánságot:

– Ó, Mindenható, aki mindenütt jelen vagy, igazgatód az Eget és Földet, ne hagyd veszni ezt a sok szépséget, amit Te teremtettél! Uram, engedd, hogy az ük-ükunokáim, azok ükunokái és az utánuk jövők is még sokáig láthassák, ugyanúgy szeressék ezt a vidéket, ahogy én! Mert akkor megőrzik épségben, akkor megmarad az idők végezetéig. Ámen.

Rabó, 2008 júliusa

TÚL AZ ÉVEKEN

A kor fontos tényező az emberek életében. Férfi és nő esetében egyaránt. A nők nehezebben élik meg az idő múlását, bár mostanában már mind a két nemnél akad rá példa jócskán, mi mindent elkövetnek annak érdekében, hogy lelassítsák a kérlelhetetlenül múló idő romboló munkáját, vagy legalább kozmetikázzák, elkendőzzék az öregedés mindinkább árulkodó jeleit: arcplasztika, ráncfelvarrás, zsírleszívás, torna stb. Minden ide vágó reklám és hirdetés garantált fiatalságot ígér, ám azt elhallgatják, hogy a rendkívül drága szépségügyi beavatkozás hatása csak ideig-óráig tart. Ez nem számít azoknak, akiknek bármi áron megéri fiatalosnak maradni, ám a nagy többség csak álmodozhat róla. Bizony, a hatodik, hetedik X-en túl a fiatalos kinézetet komoly anyagi áldozatok árán lehet megszerezni.

Az öregedés folyamatát lehet lassítani, a szike alatt elsimulhatnak a látható ráncok, de belül, a lelkünkben ott maradnak, egyre szaporodnak és mélyülnek – ezért a leghelyesebb tényként elfogadni, megbarátkozni vele. Így a számunkra kiszabott éveket lelki békében élhetjük le – látható ráncokkal vagy a nélkül –, amíg fel nem vesszük a néhai nevet.

Persze, vannak szerencsés alkotók, akiken az elődeiktől öröklődött géneknek köszönhetően szemmel láthatóan „nem fog az idő”. Könnyedén mozognak, nem cipelnek magukon súlyos, lötytyedten rengő zsírtömeget, ízületeiket, csontjaikat nem marta szét a mész, az öregség rozsdája, arcukra nem szántott mély barázdát a kíméletlen idő, elméjük friss. Ők minden újdonságra fogékonyak, nyitottak a világ dolgai iránt s még nyolcvan körül is komoly szellemi teljesítményre képesek – ennél fogva jó pár évet bátran letagadhatnának a korukból mindenfajta plasztikázás nélkül. Azok a nők, akik ebbe a szerencsés kategóriába sorolhatók, általában sokkal kiegyensúlyozottabbak, bizakodóbbak, hiszen a tükörből nem egy megváltozott, kortól megtépázott, a maguk számára is idegen arc tekint vissza rájuk, hanem a régi énjük. Vagyis hát majdnem... Számukra ez a lelkiező forrása, amely táplálja a boldogságérzetet és a belső tartáson kívül komoly fizikai erőt is kölcsönöz. Ez segít abban, hogy a koruknál jóval fiatalabbnak látszanak. Mert igenis, a boldogságérzés fiatalít! Az ilyen hatvanasok derűsek, vitalitásuk irigylésre méltó, úgy érzik, még tartogat számukra az élet jót, szépet, örömet. Amíg nem találkoznak egy „kedves” korukbelivel, egy jóakarató „baráttal”, aki fiatalabb pár évvel vagy hónappal,

ennek ellenére jóval idősebbnek látszik, s emiatt rosszkedvű, sőt irigy. Hogy az ilyen emberek emlékezetét a keserűség érzése, vagy a tudálékoskodás bizonyítási kényszere stimulálja-e, és ettől lesznek birtokában a „különleges adottságnak”, hogy precíz pontossággal fejben tudják tartani minden közeli és távoli ismerősük éveinek számát – ezt nehéz lenne kideríteni. Ám érdemes megfigyelni, hogy ezek a komputeragyú jó barátok többnyire nagy hátba-támadók, csak az alkalomra várnak, hogy széthinthessék fenenagy tudásukat, és élvezettel kürtölhessék szét bárhol, bármikor – néha képmutató véletlenséggel éppen a szemérmetlenül fiatalosnak tűnő illető jelenlétében, de még szívesebben a háta mögött –, hány éves is valójában az a valaki. Főleg akkor, ha fiatalnak is szép volt és ma is letagadhatatlanul jól néz ki. Ami a legbosszantóbb: mindenki dicsérgeti... Aztán az első adandó alkalomkor mindentudó ábrázattal, a beavatottak fontoskodásával kibeszélik pontos születési dátumát (év, hónap, nap!) majd alattomos, álszent mosollyal várják a hatást. Ami néha éppen az ellenkezőjét eredményezi annak, amit remélnék.

Hogy ők, a rosszindulatúak ettől nem lesznek se szebbek, se fiatalosabbak? Hát aztán? Ettől függetlenül jó érzés számukra élvezettel csámcsogni a másik ember szégyenkező zavarán. Mintha hájjal kenetgetnék őket... Különösen akkor, ha jól megalázhatják azt, akit korábban két-három évvel fiatalabbnak hittek, úgy fogadtak el, és az a „pimasz” nem tiltakozott ellene. Jól irányzott övön aluli ütéssel bizony komoly lelki traumát tudnak okozni., aztán perverz módon kárörvendeznek. Mert szerintük legszebb öröm a káröröm.

Az ilyen lelkületű emberek másik kategóriájába tartoznak, akik évekkal fiatalabbak az adott személynél és alig ismerik az ápolt, jó kinézetű, diszkrét eleganciával öltözködő idősebbet, mégis szinte beteges kényszert éreznek arra, hogy beletapossanak a maguknál különb lelkébe. Gonosz mosolyra igazított szájjal, kígyóméregbe mártott fullánkossal szavakkal marnak bele: „Ugye jól gondolom, hogy maga már megvan X éves?” Természetesen legalább tíz évvel többet mondanak a megtámadott koránál, s alamszi tekintettel lesik a hatást. A másik arcára kiülő döbbenetet sikerként könyvelik el, és külön élvezetet jelent számukra, ha a sértett a megbántódástól egyszerűen nem talál szavakat.

Hölgyeim, fiatalok és idősebbek, ugye ismerős a téma, kerültek már ilyen helyzetbe? Bizonyára voltak már szenvedő alanyai az effajta sértő szurkálásnak, tehát értik, miről beszélek... De talán az ilyen szituációk kiváltói is magukra ismernek, bár ők nem szívesen vallják be kicsinyes

gonoszkodásukat. Bevallom, azokkal érzek együtt, akiket megbántottak! Csak elítélni tudom az olyan nőket, akik ilyesmiben lelik örömüket. Mert valljuk be, ez a fajta szurka-piszka főleg a nőkre jellemző... Hajjaj, a meg nem érdemelt, alattomosan irányított sértésekről sokat tudnának mesélni barátnőim, nőismerőseim, de én is kaptam már csőstől hideget-meleget egyaránt...

Az effajta kicsinyes bántás főleg akkor érinti érzékenyen az embert – pontosítva: a nőt –, amikor már elért egy bizonyos kort. Például túllépte a hatvanat. Jócskán. Ami, ha úgy vesszük, az élet különösen szép ajándéka, de úgy is mondhatnánk, a sors kegye. Ez már az az időszak, amit naponta illik hálaival megköszönni a Jóistennek. A megtett hosszú utat, a mögöttünk maradt sok-sok évet, a homokórán lepergett jó és rossz napokat, amelyek a hatvanon túli kor tartóoszlopai. Hiszen olyan egyszerű: az ember csak úgy lesz ennyi éves, ha nem hal meg fiatalon! És hány olyan ember élt egykor környezetünkben, akiknek ez nem adatott meg...

– ...De lépten-nyomon eszembe juttatni, hogy öreg vagyok, szükségtelen! – mondogatta egykor édesanyám, aki túl a hetvenen, közvetlenül a halála előtt, szenvedésektől megtörtén akár egy évtizedet könnyedén letagadhatott volna. Nem tette, de örült neki, ha fiatalabbnak nézték, mint amennyi éves volt. Mert kevesebbnek tippelték, s ő mosolyogva hagyta, nem javította ki. „Nem téma a korom” – fordította másra a szót egy kézlegyintéssel. Igen, az én szép anyám a haláláig izzig-vérig *nő* maradt, aki szerette, ha titok lengi körül. Titok, amellyel senkinek nem ártott, de neki örömet szerzett. És én tiszteletből, az iránta való szeretetből később nem hagytam, hogy felírják fejfájára a születési évét, csak halálának dátumát.

– Tudod – mondogatta –, egy nő mindig annyi éves, amennyinek...

– ...érzi magát – bólogattam bölcsen.

– Frászt! – válaszolta tömören. – Jegyezd meg jól: *amennyinek látszik!* Érted? Hát te is igyekezz látszani, hogy ne vethessék a szemedre, ne szembesítsenek az életkoroddal, mert azt többnyire bántó szándékkal, rosszmájúságból teszik. Mármint a nők. Némely nő a gonoszságig irigy tud lenni, s ha ráadásul buta is, az már egyenesen félelmetes! Ritkábban fordul elő, de megesik, hogy egy férfi firtatja kíváncsiskodva éveid számát. Nos, az ilyen ember közönséges és műveletlen. Neked az ilyen férfiakkal semmi dolgod. A neveletlen emberek szavaira különben sem érdemes odafigyelni – így elkerülöd, hogy megsértsen és még fájni sem fog. Csak te döntöd el, akarsz-e beszélni a korodról vagy bármi másról...

Az időződés pozitív példája, amikor egy ötven-hatvan feletti nőre rácsodálkoznak, megfordulnak utána, szembe dicsérik, és ezt érezhetően

őszintén, önzetlenül teszik. Bár, ahogy telnek az évek... De még előfordul... Egy érett korú nő is lehet igazán vonzó, sőt szép! Lám, az őszi nap fénye szelíd: nem éget, nem perzsel, mint a nyári nap, de meleget ad, körbe ölel, cirógat, aranyba mártott ecsetjével ragyogóvá varázsolja a pihenőre készülő tájat... Tudom, elcsépelet szavak ezek, de ott van bennük az igazság. Hű, mekkora örömteli, önbizalmat acélozó érzést tud kiváltani egy őszintén elhangzó, ámulattal kiejtett elismerő szó, mennyire jó elhinni! Egy aprócska bók mindig csodát tesz, szivárványt fest a sötét égre: feledteti az idő múlását, az ezzel járó kellemetlenséget, az ilyen-olyan rosszat, az elfolyó évek hordalékát.

Velünk, nőikkel az ilyen csoda azokon a ritka napokon szokott meggesni, amikor reggel, felébredve nem fáj semmink (amúgy az ilyesmire érdemes odafigyelni, mert fölöttébb nyugtalanító és gyanús: lehet, hogy már nem is élünk?!) és hihetetlenül fittnek érezzük magunkat. Az ablakon át beszökő napsugár kedveskedő csiklandozását kényeztetésnek vesszük, hiszen valami örömet sejtet, elhiteti velünk, hogy ezen a napon meglepően szép és kellemes órák várnak ránk. Már maga a felkelés sem olyan, mint legtöbbször: az éjszakai alvástól nem merevedtek el izületeink, tehát nem kell töprengenünk azon, hogy a fájdalmasan nyilalló karunk engedelmeskedik-e majd akaratumknak, amikor be akarjuk kapcsolni hátunkon a melltartót, sőt, ma a tupírozás is könnyen fog menni, tehát a frizuránk tökéletes lesz. Ez elég ahhoz, hogy jókedvünk szárba szökkenjen és kivirágozzon, mint őszi avaron a kikerics. Igen, ez nem szokványos, semmitmondóan szürke hétköznapi, ami máskor unott közönnyel nyomja könyökét a bordáink közé, miközben mi a szokásos reggeli feladatainkra feszülten koncentrálna igyekszünk mindent pontosan elvégezni, a lelkesedés ezer százalékos hiányával, ám a legtökéletesebb robot gépiességével. Az ilyen jól induló reggeleken nem kérdéses, érdemes-e kibújni az ágyból, nem motoszkál bennünk a vágy, hogy a fal felé fordulva, üres fejjel, dermedt lélekkel, mozdulatlanul váruj a véget, a kegyes, fájdalom nélküli elmúlást. Pozitív energiával telve pattanunk fel – na jó: lépünk le – az ágyról, majdnem úgy, mint hús évvel ezelőtt. Frissek, jókedvűek vagyunk, a vérnyomásunk tökéletes, nem ugrott fel a padlásig, és nincs a bányabéka feneke alatt, tehát mindent egybevetve egy ilyen szépen induló nap biztos csodát kínál így, ötvenen-hatvanon túl. Sőt, a hetvenen túl is!

Néhány évvel ezelőtt a barátnőm ragyogva mesélt egy ilyen ígéretes napról. Abban az időben töltötte be a hetvenet, s ebből az alkalomból rutinvizsgálatnak vetette alá magát. Úgy gondolta, jó lesz megtudni, mit

hozhat neki egészségileg az újabb, most már hetessel kezdődő évtized. Amúgy Marcella barátnőm roppant helyes, csinosan vékony hölgy, aki mindig elegáns, szép arcát nem szabdalta össze az idő, egyszerűen dekoratív, feltűnő jelenség, akin még ma is szívesen elidőznek a férfitekintetek. Ezt a mi réges-régi közös ismerősünk, aprócska növésű Gyszi barátunk kedves bókokkal megtűzdelve gyakran megerősíti. Egy magát valamire tartó nő meg mindig szívesen hallgatja, soha meg nem unja, így a férfi, amint találkoznak, udvarias formában sorozatosan elismételi, miközben valódi áhítattal, leplezetlenül csodálja Marcellát. Gyszi véleményét tehát, ami ötven esztendeje hajszálnyit sem változott, el lehet fogadni – de barátnőm számára ezúttal nem az ő elismerő csodálata tette különösen széppé, emlékezetessé azt a napot.

Marcella útra kelt és meg sem állt egy elismerten híres pesti klinikáig, ahol naponta átlagban száz-százötven ember fordul meg. Ha nem szükséges, barátnőm, nem beszél a koráról, másokra bízta, ki mennyinek látja. A klinika azonban más, ott regisztrálják az adatokat, tehát pontosan be kell diktálni a születési évet, a helyet stb. Megtette. A fiatal nővérke elkerekedett szemmel nézett rá, és a számítógép előtt felállva a pulthoz lépett, megkérdezte tőle: „Kinek az adatait tetszett bediktálni? Itt van a beteg a közelben? Ki ő?...”

– Én lennék az – válaszolt Marcella és átnyújtotta betegkártyáját.

A nővérke helytel kínálta, s miközben gépbe vitte adatait, valódi ámulattal nézegette a kezében tartott igazolványt.

– Tudod – mesélte később a barátnőm – végül már kezdtem kellemetlenül érezni magamat. Ahány nővérnek, orvosnak ott akadt dolga, mind megbámult, mert a nővérke, mint valami csodára, úgy mutogatott rám. „Még hogy hetven éves, hát ez hihetetlen!” Az orvosok is valamennyien bókkal kezdték a vizsgálatot. Én meg magamban fohászkodtam, hogy belül is éppen olyan rendben legyen velem minden, mint a külsőmmel. Mert csak így lehet reményem, hogy még van jövőm, meghosszabbítják a jogosítványomat, vezethetem tovább az autót. Úgy voltam, ahogy egykor az öreg rabbi, akinek vizsgálat után a háziorvos azt mondta: „Rabbi, még lehet venni egy új télikabátot...” És minden remekül alakult! Te, hogy milyen gyönyörű volt számomra az a nap, azt ki nem mondhatom!

...Azóta újra eltelt jó néhány év, és a napokban ismét találkoztunk. Nevetve mesélte, hogy megint meghosszabbították a jogosítványát, így a fiával együtt – aki szintén hasonló ügyben intézkedett –, elmentek, hogy befizessék a kötelező díjat. Kiderült, hogy a két csekken egyforma összeg szerepel. Marcella fia értetlenkedve kérdezte az ügyintézőtől: „Hogy lehet

ez, hiszen a nyugdíjasoknak kedvezmény jár?!...” A hölgy álmélkodva válaszolt: „Nyugdíjas?...Hát, ezt nem hittem volna, igazán nem látszik rajta... Még ilyen!”

– Mit szólsz hozzá? – mosolygott Marcella boldogan. – Tudod, milyen jól esett ez nekem?

Az ellenpélda egykori kollégám, aki nemrég lépte túl a hatodik X-et. Helyes, szemüveges molett nő, olyan örökmozgó-fajta, aki cseppet sem látszik idősebbnek a koránál. Könnyes szemmel, letörten panaszkolta el, mennyire megbántották a minap.

– Képzeld, egy fiatal nő majdnem az autóm elé lépett. Mobilon beszélt, se nem látott, se nem hallott, sehova nem figyelt, csak lelépett a járdáról, természetesen nem a zebrán! Szerencsére sikerült megállnom, nem történt baleset, de ha te azt hallottad volna, amit rám rakott: hülye, dagadt csoroszlyának, szenilis, vaksi bagolynak nevezett, akinek nem autót, hanem tolókocsit kéne vezetgetnie... „Az ilyen vén nyanyákat már csak vakvezető kutyával volna szabad kiengedni az utcára, ha már annyira rájuk jön a mehetnék, de jobb lenne, ha inkább otthon, a fotelban üldögélve hizlalnák tovább a zsíros feneküket!” Ezt mondta...

– Mit válaszoltál neki?

– Meg sem tudtam szólalni. Olyan megalázó volt, hisz nem az én hibámból történt!... Meg hát nem is lett semmi baj, hála Istennek. Lakott területen mindig lassan vezetek... Szó se róla, rossz éjszakám volt, vacakul ébredtem, és ilyenkor még figyelmesebben vezetek... De hát tényleg annyira megöregedtem, hogy már nem lenne szabad vezetnem? Hiszen jól látok, a reflexeimmel sincs baj... Csak nemrég múltam hatvan, és már ne is éljek?...

– Butaság, felejtsd el az egészet! Gondolj arra, ami örömmel tölt el, amiért érdemes élni!

„...Az a goromba fiatal nő vajon eléri-e kolléganóm korát? És ha igen, hogy fog majd kinézni? Lehet, hogy a saját majdani kinézetét, jövőendő életét vetítette Zsanetre?” – ezen tűnődve baktattam a járdán, miközben majd feldöntöttem a szembejövő hölgyet.

– Bocsánat – mondtam szégyenkezve.

– Mi van, álmodozol? Rám se akarsz ismerni?

Egykori kedves osztálytársnőm, Zsuzsa teli szájjal nevetve ölelt át és parttalan jókedvvel harsogta:

– Te, hogy milyen isteni ez a mai nap!

Gyanakodva néztem régi barátnőmre és felöltött bennem: lehet, hogy ez a nő ivott valamit...

– Mit ünnepeltél, mitől ez a fergeteges jókedv?

– Esküszöm, nem fogod elhinni! Te, ez tényleg ünnep, igen, ezt meg kell ünnepelni! Gyere, igyunk egy kávét, közben elmesélem a sztorimat. Esküszöm, nem mindennapi!

Mindig szerettem Zsuzsát, így örömmel fogadtam a meghívást. Középtermetű, világos hajú, szép arcú, jó alkatú nő, és amit leginkább szeretek benne: nagyon tud öltözködni. Emlékszem, pár évvel ezelőtt, alig valamivel innen a hatvanon egy városi nőnap ünnepségre kapott meghívót, ahol jelen voltak a város legjelentősebb és legmenőbb hölgyei – a felső tízezer – és azok hímnemű kísérei. A nők majdnem mind fiatalok voltak és nagyon drága estélyi cuccokban pompáztak. Zsuzsa korosztályából csak néhány nő képviseltette magát, többnyire férfikísérő nélkül, ahogy Zsuzsa is. A nőnap ünnepség fénypontja a legelegánsabb, legdekoratívabb nő megválasztása volt.

Hajdani osztálytársam nekem erről később aprólékosan beszámolt, ezért tudom pontosan, mi és hogyan történt azon az estélyen.

...Az ünnepi beszéd elhangzása és az állófogadás után Zsuzsa pezsgőspohárral a kezében keresett magának egy jó ülőhelyet az ablak mellett, közel a színpadhoz, ahonnan mindent lehet majd látni, hallani. A gála hivatalos része kissé hosszúra sikeredett, mindenkinek illett végigállni és hát mi tagadás, Zsuzsa lába megfájdult a tűsarkúban a sok ácsorgástól. Óvatosan lehúzta a cipőt, élvezettel szürcsölgette a pezsgőjét, a sorszámot és a tombolát pedig, amit a szervezők minden meghívott hölgynek jó előre kiosztottak, maga elé, az asztalra tette, s érdeklődéssel figyelte a műsort. Úgy tervezte, a tombola-sorsolás és a legelegánsabb nő megválasztása után ő angolosan távozik. Elnézegette a sok szép fiatal lányt és asszonyt, próbálta megtippelni az esélyest. „Nehéz dolga lesz a férfiakból álló zsűrinek – gondolta –, de majd csak megoldják valahogy.” Élvezte a vidámságot, a tombola nyerteseinek örömet, szóval jól érezte magát. Hagyta elcsavarogni a gondolatait, csak fél füllel figyelt a körülötte zajló történésekre, mert biztos volt abban, hogy ő nem nyer semmit, hiszen soha sem szokott... Az időközben melléje telepedő ismerős lökdösésére riadt fel: „Nem figyeli a számokat? Nézze, a maga száma nyert!” Kapkodva gyűrta bele lábát a cipőjébe, hogy átvegye a nyereményét – a tombola fődíját. Hitetlenkedve, boldogan ült vissza a helyére, mutogatta a gyönyörű kristályvázát, selyemstólát, és alig várta, hogy hazatérve megörvendeztesse nyereményével az otthoniakat is. „Most figyeljünk – suttogta a mellette ülő nő – kezdődik a legelegánsabb, legszebb nő megválasztása. Vajon kit választ meg a csupa férfiból álló zsűri?”

– Aki a legjobban tetszik az uraknak – válaszolta Zsuzsa.

– Úgy gondolja? – tamaskodott a kérdező. – Szerintem az első díjat rég lezsírozták – újjagzdagéknak van miből megvásárolni a zsűrit...

Zsuzsa megvonta a vállát: „Hát, nem tudom...Csak nem fizették le a polgármestert, a konzulátus munkatársát, a megyei oktatás és kultúra felelősét, a parlamenti képviselőt?!...” A kívülállók közönyével bámulta a felékszerezett, nagystélyiben pompázó szépségeket, ahogy arcukon a biztos győzelem tudatával várták nevük elhangzását. Kicsit szégyenkezve nézett végig saját, a maga nemében rafináltan egyszerűen szabott, mégis különleges kisestélyijén: igaz, a ruha egy világhírű francia divatház modellje, és ő azt terjesztette róla, hogy a nagyfia hozta ajándékba Párizsból... „Nos, végeredményben a Párizs tényleg igaz, látható a címkén; az meg, hogy ajándék, végül is valóság, hiszen nagyon olcsón vettem a bálás boltban! Olcsón adta Matildka, szinte ajándékba. És nekem tetszik, jól érzem benne magamat – ez a fontos!”

„Szép, nyúlánk fiatal lány a harmadik. A második helyezett X Y., ami igazságtalanság, mert annál a lánynál vannak itt különbek! Remélem, majd az első helyezett...”

– Nem hallja? Maga tényleg süket? – kérdezte mérgesen a szomszédja. – Induljon már, maga az első helyezett... Megint lehúzta a cipőjét? Ó, anyám...

Zsuzsa félálomszerű önkívületben ment a zsűri elé. Lassan mozgott és közben meg-megállt: attól félt, hogy tévedés történt, valójában nem őt választották, és a végén szégyenben marad. A megyei küldött közben sorolta az indoklást, hogy miért neki ítelték oda az első díjat, miért ő érdemli ezt a helyezést. Ismerte a férfit: jó pár éve innen, a városból helyezték át a megyéhez és most csodálkozva hallgatta szavait:

– Az első helyezett kiválasztásában könnyű dolgunk volt. Azért született egyhangú döntés, mert a nyertes nemcsak ma, itt és most elegáns, jólöltözött, hanem amióta ismerjük... Az alkalomnak megfelelően öltözködik, ruhájához kizárólag hozzáillő kiegészítőket visel. Soha nincs túlcicomázva, valószínűleg azért, mert azt tartja: a kevesebb sokszor több. Alkatához, szép arcához illő diszkrét eleganciája mindnyájunk őszinte elismerését váltotta ki, és csak ajánlani tudjuk minden hölgy figyelmébe: lessék el tőle az elegancia fortélyait, figyeljék meg jól, hogyan kell viselni egy ruhát, tanuljanak tőle ízlést és tartást.”

...– Nem is tudtam, hova nézzek – sóhajtott Zsuzsa boldogan. – Ilyen csodálatos ajándékot ritkán kínál a sors! Sőt, talán egyszeri és

megismételhetetlen... A vele járó ajándékok is megérdemelnek pár szót: huszonöt szál orchideából összeállított pompás csokor, márkás porcelán kávékészlet, vastagon kibélelt boríték... Tudod, mikor a zsűri elnöke kezét csókolt, táncra kért és velem nyitotta meg a bált, becsszóra könnyes lett a szemem! Istenem, majdnem hatvanévesen nyertem meg az elegáns, szép nők versenyét!...

Aztán a beharangozott sztoriról kezdett beszélni.

– Na, képzeld, mi történt... Esküszöm, nem fogod elhinni! Tudod, most csináltatom a fogaimat, és már csak a jó Isten tudja, hányadszor. Folyton a fogorvost járom, úgyhogy szegény párom biztosan halálra röhögné magát rajtam, ha nem volna már halott... Bezzeg, amíg élt, addig nem volt bajom a fogaimmal, pedig ő ingyen csinálta volna nekem, most meg a pénzem nagy részét nem bankban, hanem a számban tartom... Szóval, mentem a fogorvoshoz – emlékszel, milyen ragyogóan szép meleg őszi napok voltak a múlt héten –, így a kis terepszínű vászon nadrágkosztümömet viseltem a hozzá illő kiegészítőkkal, a frizurám is remek volt, egyszóval nagyszerűen éreztem magam a bőrömben! Szaporán szedtem a lábam, mert késésben voltam és csak véletlenül figyeltem fel a túloldali járdán szembe lépegető fiatalemberre. A szó legszorosabb értelmében fiatal volt, olyan húsz év körüli, és ami miatt érdemesnek találtam rápillantani, az a kinézete volt. Jó arcú, jól fésült fiú, nagyon elegáns világos szövetnadrágban, hozzá illő inggel, cipővel, és a megjelenésében volt valami, ami az ő korosztályától idegen – talán a hihetetlenül szokatlan, szolid elegancia... Valahonnan ismerősnek tűnt, ezt még inkább megerősítette rám vetett barátságos, mosolygós tekintete, így a tiszteletteljes kezécsókolomját barátságos jó napot-tal fogadtam. A fiú leplezetlen bámulattal méregetett és váratlanul megszólított:

– Ön nagyon szép és disztिंगvált hölgy!

– Köszönöm – dadogtam meglepetten.

– Van férje?

Akadozó hangon feleltem:

– Persze...

– Sejtettem – mondta lehangoltan. – Gondolom, akkor nem akar megismerkedni velem...

– Nem, valóban nem akarok – válaszoltam döbbenten, és csak a rendelőintézetbe belépve robbant ki belőlem az addig visszafojtott nevetés.

– Te, ilyen nincs... Ez a gyerek velem mint *nővel* akart megismerkedni!

Hozzám mérten már nem is anyakomplexusa, inkább nagyanyakomplexusa van! Másat nem tudok elképzelni... Tisztességes, jól nevelt fiatalembernek látszott, és olyan szavakat használt, amit manapság nemigen használnak a fiatalok. A kinézete sem egy szakadt, tépett kölyök benyomását keltette, hát nem hiszem, hogy ne ragadnának rá a lányok – erre tessék, engem szólított le... Valami baj lehet vele... Megáll az eszem! Mi tagadás, azért jólesett... Na, mit szólsz hozzá?

– Együtt örülök veled! Látod, jócskán hatvanon felül is olyan sikered van, amilyennel kevés igazán fiatal nő dicsekedhet.

Zsuzsa kicsit belepirult a dicséretembe, aztán végigmért:

– Azt hiszem, te is dicsekedhetnél hasonló sztorikkal!

– Hát... Ha nem is ilyenekkel, de az is aranyos volt... Nyáron Egerben voltam egy irodalmi találkozón. A márkás farmer cuccomban utaztam, mert az vékony, nem gyűrődik, kényelmes és nem utolsó sorban, jól áll rajtam. Szóval, ahogy fölszálltam a buszra, máris mondtam a vezetőnek, aki a jegyeket adja: személyi! Ő rábólintott, és én leültem az első ülésre az ajtó mellé. Már elhagytuk Miskolcot, mikor a busz váratlanul megállt az úton egy személyautó mellett és felvett egy férfit meg egy nőt. Ahogy beléptek, azonnal karszalag került a karjukra, a férfi hátrament a csuklósbusz végébe, a nő elől maradt és egyszerre kezdték ellenőrizni a menetjegyeket. A nő komor, mosolytalan hivatalos arccal fordult az utasokhoz, és mert az első ülésen ültem, tőlem kérte elsőnek a jegyet. Mondtam a szokásosat: személyi... Jól megnézett magának és megkérdezte: biztos? Igen – válaszoltam – mutassam? Valamit dűnnöögött és továbbment. Amikor beértünk a legközelebbi település megállójába, ők, az ellenőrök szálltak le elsőnek a buszról, de mielőtt a nő lelépett volna, megállt mellettem és odaszólt:

– Azért csak mutassa meg azt a személyit!

– Nem hisz nekem?

– De nem ám! És nemcsak én, a társam sem!

–...Nahát... – nyújtotta vissza meglepetten az igazolványt. – Maga tényleg igazat mondott! Jóval fiatalabbnak látszik, de még mennyivel!

– Köszönöm – mondtam nevetve. – Mikor jár újra ezen a vonalon? Majd igyekszem én is éppen akkor utazni, hátha megismételi, amit mondott – olyan jólesik hallani!...

– Na ugye – mosolygott Zsuzsa –, mondom, hogy neked sincs okod a panaszra!

– Csak várj, halljad az ellenpéldát is! Nem sokkal ezután hirtelen szükségem volt egy szál virágra. Egy kedves idősebb barátnőmet akartam

felköszönteni a születésnapján. Bementem abba a virág-kiskereskedésbe, amit egyébként igyekszem elkerülni. De hát a szükség törvényt bont... Olyan ötvenes hölgy a bolt tulajdonosa, nagyon kellemetlen perszóna: arról közismert, hogy mindenkibe beleszúr, aki beteszi oda a lábát. Ártatlan mosoly kíséretében sérti meg a vevőit, akik a meglepetéstől általában szólni sem tudnak, ám legközelebb már biztosan nem ott vásárolnak virágot. Így aztán egyre szűkül a vevőköre, és még ő csodálkozik rajta a legjobban!... Katókat, akinek a virágot vettem, jól ismeri, így amikor rákérdezett, kinek lesz, azonnal tudta. „Na és hány éves?” – kérdezte. Megmondtam. „Nem is látszik rajta, hogy annyi, olyan jól tartja magát, s milyen fürgén jár...” Bólintottam, aztán fizettem és elindultam a virággal.

– És maga hány éves? – ért utol csúfondáros, bántó hangja. – Gondolom, már megvan hetvenöt – válaszolta is meg magának azonnal a kérdést.

Visszafordultam és rámosolyogtam:

– Nem, kedvesem, dehogy! Elárulom, de csak magának: kilencvenkét éves vagyok, ám nagyon jól tartom magam, bizony! Vannak ilyen szerencsés alkatok... Például itt van maga, aki remekül néz ki a korához képest! Egy nappal sem látszik öregebbnek, mint hatvanöt...

– De... de... Én még nem vagyok annyi! – nyögte felháborodottan és a meglepetéstől majdnem a rózsái közé csüccsent.

– Nem baj, kedves, én sem! – válaszoltam negédesen és kilibbentem a boltból, otthagya a kővé dermedt asszonyt. Azóta ő is kerüli a találkozást velem.

...Hát igen. Az élet csupa meglepetés: van benne váratlan gyönyörűség, bánat, bölcsesség, fölösleges bántás, melengető érzés, szeretet, jó és rossz. Szépség, amit mi teszünk csúnyává és sokszor ettől vagyunk boldogtalanok. De minden változik és változhat az élet utolsó pillanatáig. Valóban értékessé úgy tehetjük éveinket, ha igyekszünk méltósággal megélni a mindennapokat, ha elfogadjuk korunkat és magunktól jövőnk rá: az öregedés nem büntetés, hanem az élet rendje. Csak azt őrizzük meg a tovatűnő napokból, amit leginkább érdemes: a szeretet emlékét, a szépben való hitet. Az öregedés alkonyi útján ez ad értelmet az életnek, ez segít várni még mindig a holnapot, és a holnapokban meglátni azt, amiért igenis, érdemes tovább élni! Akkor is, ha az ember túl van már a hatvanon, a hetvenen és az alkonyi égen már ott sejlik a nyolcvan...

TARTALOM

Etűd.....	5
Búzával érő fájdalom.....	7
Ahogy rendeltetett.....	10
Lomtalanítók.....	16
Anyák napja.....	21
A nevem hallatán.....	24
Nívódíjam története.....	31
Rebbenésnyi boldogság.....	33
Örökemlékű karácsony.....	35
Örömpercek.....	42
Emlékidéző Erzsébet.....	47
„...majd azt mondom neki...”.....	49
Október volt.....	54
Különös álom.....	58
Kis kút, kerek kút... ..	64
A látóasszony.....	69
Ezüst gitár.....	75
Nagypapa fenyőfái.....	77
Zsiguci.....	80
Ember, emberség... ..	85
Vándorcirkusz.....	94
A második asszony.....	98
Az a negyedik.....	104
Bizonyíték.....	108
Mozaik a XXI. századból.....	114
Rontás.....	123
Az utolsó vadászat.....	130
A hegyek sámánjai.....	136
Túl az éveken.....	149